

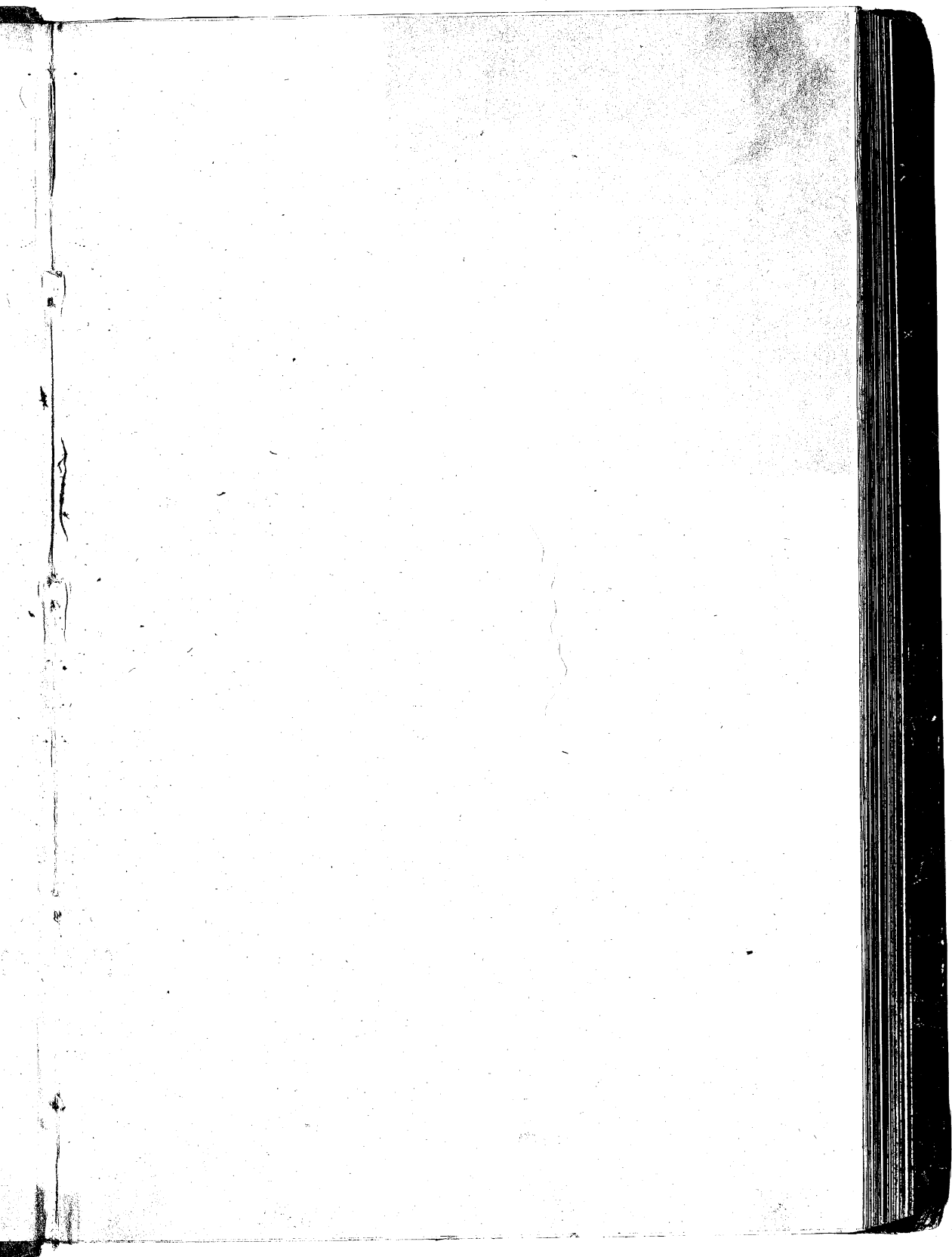
**Stockholms Högskolas
Juridiska Bibliotek**

Utlåningsbiblioteket

Bearbetat av allm. omfattn.
elies bland annat till

GÅFVA AF
C. O. MONTAN

AKTIEBOLAGET
GUIDINGS ANTIQVARIAT
LUND

AKT
GUIDING
I

STOCKHOLMS HÖGSKOLAS
JURIDISKA BIBLIOTEK

JURIDISKA SKRIFTER

AF

JOHAN HOLMBERGSON,

Jur. Doct. och Prof. vid Universit. i Lund,

Ridd. af N. O.

Ordnade af en den aflidnes lärjunge samt efter
Författarens död utgifne

af

CARL JUSTUS NERMAN.

CHRISTIANSTAD,
tryckt hos Schmidt & Comp.

1845.

Tillegnas den aflidnes lärjungar såsom ett minne af deras lärare.

Vördnadsfullt och ödmjukast

af

Utgifvaren.

STOCKHOLMS HÖGSKOLAS
JURIDISKA BIBLIOTEK

1.

Responsa.

Utdrag af Juridiska Facultetens i Lund
Protocoller för nedanstående dagar:

Den 14:de Januari 1822.

Föredrogs följande Responsum Facultatis Juridicæ Lundensis:

»Till Faculteten har en skrift blifvit ingifven af följande innehåll:

»*A.* blir instämd af *B.* till utländsk domstol att betala ett vaxelbelopp. Denna instämning har föregått, att *A.* förut haft sitt bo och hemvist i Sverige, under hvilken tid *A.* nödgats cederera. På den för *A:s* Borgenärer utsatta inställelsedag har väl 3:dje man anmält *B:s* växelkraf; men som edgång dervid saknats af *B.*, hafva Borgenärerna bestridt alt afseende på denna 3:dje mans anmälan, hvilket verkade dertill, att Concoursdomaren ogillade anmälingen, och hänviste *B.* till Konungen att i underdånighet söka resning. På denna ansökning följde likväl nådigt afslag.

Då Concoursdomaren för sitt beslut lagt till grund 6 mom. i 8 § af 1798 års Kongl. Concoursstadga, som förmår, att den,

som försummar aflägga Borgenärsed å inställeledagen eller förut, och hevis derom ingifva, *skall vara skiljd från saken*, så har *A.* vid den utländska domstolen erindrat, att, i följe häraf, underlåtenheten att aflägga ed måste medföra samma verkan som om fordringen icke vore anmäld, och att *B.* således icke hade rätt till något kraf för denna ogillade fordran hvarken i afseende på *A:s* person eller dess då afträdde, eller framdeles blifvande ägendom.

Utrikes domstolen åter har förklarat att, förutan af berörde lagställe vore klart, att edens ögonmärke endast går ut på att försäkra Creditorerna i boet mot fingerade fordringars anmälan, hvilken afsigt allena fordrar att den Creditor, som ej går eden, utslutes från delaktighet i massan, har domstolen icke eller någon visshet derom, att uttrycket i 6:te mom. om den Creditor, som försummar att på inställeledagen ingifva edgångsbevis, eller gå eden, »att han skall vara skiljd ifrån saken» har en mera utsträckt betydelse än den som edens ögnamärke, som förbemäلت är, erfordrar; ty efter domstolens förmenande har lagstället, i hvad det synes fränkänna Creditor all rätt, afseende endast på den Creditor, som är tillstädes och ej gitter gå eden, hvilket icke var händelsen med *B.*, hvartill kommer att domstolens i Sverige dom allenast utsluter *B.* från all delaktighet i massan; och följakteligen kan af samma icke hämtas skäl mot *B.* för så vidt han är sinnad hålla sig till *A:s* öfriga ägendom.

I grund af ett sådant förhållande utbeder undertecknad sig å *A:s* vägnar ödmjukeligen att den Höglärda Faculteten gungastäcktes meddela sina tankar huru besägte moment och § i 1798 års Kongl. Concoursstadga är att förstå, och om icke rätta förståndet deraf är det, som *A.* anført vid utländska domstolen, eller att, enligt Svenska Lagen, *B.* helt och hållet är skiljd ifrån all talan mot *A.* så i afseende på dess person, som afträdde och blifvande ägendom.

Götheborg den 1:ste December 1821.

Lars Göök.»

»Faculteten har tagit det i nämnde skrift uppgifna species facti i öfvervägande och får deröfver följande dess betänkande meddela:

1. Den vid ofvannämnde Cession gällande 1798 års Concoursstadga hade, såsom alla äldre Concourslagar i vårt land, ej blott för afsigt att en gäldbundens egendom måtte på en gång varda emellan alla borgenärer efter hvarderas rätt delad, utan åsyftade äfven å ena sidan den märkeliga förmån för gäldenären, så vida hans obestånd endast af olyckor tillkommit och han för öfrigt sig redligen förhållit, att han för allt framtida kraf måtte frikännas, äfvensom å andra sidan, att en oredlig eller vårdslös gäldenär måtte till straff befordras. 14 och 15 §§.

Första frågan i en Concoursdom var därför alltid den, om gäldenären skulle för allt framtida kraf njuta befrielse — eller icke — och om han i sednare fallet äfven skulle till något straff skyldig kännas. Således hade en borgenär, som iakttagit hvad han i en sådan process bort, en dubbel talan, nämligen både emot gäldenären och emot de öfriga borgenärerna.

2. Då nu, i fall gäldenären vann ofvannämnde befrielse, icke en gång de, hvilka sine fordringar både anmält, besvurit och styrkt, kunde få talan på annat än den före concoursen afstädda egendomen, så blef häraf en naturlig följd, att den, som en sådan bevakning underlätit, skulle få lika liten rätt i den efter cessionen tillkomna, som i den afstädda egendomen. Derföre säges det ock i 7 §:s 4 mom. om en sådan borgenär, att han skall *hafva all vidare talan å sin förmenta fordran förlorat*.

3. Väl medgifver slutet af samma mom. att den borgenär, som, genom gäldenärens uppsäteliga förtigande af borgenären och hans fordran, ingen kallelse fått, skall få hålla sig till gäldenärens framdeles tillkommande egendom, N. B. näst efter dem, som deras fordringar lagligen bevakat. Men detta är ett undantag, som ännu tydligare visar sjelfva reglens mening, då der, för alla andra händelser af underlåten bevakning, heter, att *all talan* är förlorat — hvilket innebär att en sådan borgenär ingen actio eller exceptio af hvad art som helst för den obevakade fordran äger, ehvad gäldenären njuter befrielse eller ej — så vida ej Konungen finner skäl att hans förfallna rätt återställa.

4. Att det, som nu är sagdt, äfven gäller om de fall, då en fordran är ofullständigt bevakad, blir ock en följd af den i

I mom. omnämnda våra äldre concurslagars esprit, enligt hvilken en ofullständig bevakning måste till sin verkan anses lika med en alldeles underlåten. Hvarföre, och som borgenärseden är ett af requisita i en ordentlig bevakning, troligen aldrig vid Svenska domstolar ens någon saktörare fallit på den tankan att yrka, det underlåten borgenärsed skulle för borgenären hafva annan påföljd än en alldeles underlåten eller för sent gjord anmälan. Tvertom skulle, derest någon skilnad ägde rum emellan en alldeles uteblifven borgenär och den som blott edgången underlåtit, man hos oss vara mera fallen att anse den sednares vilkor sämre, derföre, att der tyckes vara större præsumtion emot riktigheten af den fordran, som man haft i minne, men ej tilltrott sig att beediga, än emot den, som möjligen af glömska eller annat hinder kan hafva blifvit oanmäld.

5. Och att icke heller vid underlåten edgång någon skilnad, enligt 1798 års Concourslag, är att göra emellan det fall, då den, som sin fordran anmäler, är dervid sjelf tillstådes - och det fall, då han genom 3:dje man samma anmälan gjort — är tydligt, af jernförelsen emellan 2 och 4 mom. af 8 §, hvaraf finnes att påföljderna af edens underlåtande äro i båda fallen enahanda, och uttryckta med enahanda ord: *»vare skiljd från saken»*, hvilka ord, i följd af anförda grunder, innebära alldeles detsamma, som det förut anförda uttrycket *hafve sin talan förlorat*; ty då han är skiljd ifrån saken, är han icke blott skiljd ifrån all talan emot andra borgenärer, utan ock emot gälldenären, ehvad det rör hans sökta befrielse från framtida kraf, eller borgenärernes deremot satta påståender.

6. Denna Concourslagarnes mening har bland oss varit så allmänt erkänd, att den, till och med ännu tydligare uttryckt, influtit i 1818 års Concourslag, oaktadt denna lag är för gälldenären vida mindre gynnande i så mätto, att fullkomlig befrielse från framtida kraf nu mera för ingen sådan äger rum. Der säges nemligen om en borgenär, som å inställedagen, eller annan af domaren förelagd dag, eden ej gå gitter eller den ej förut aflagt, *att han skall vara sin fordran förlustig*. Från samma öfvertygelse kan ock Concoursdomstolens tystnad om denna fråga härledas.

Således är det Facultetens tanka att ofvannämnde *B.*, som uti *A:s* concurs å inställeledagen blott låtit anmäla, men ej besvurit, sin föregifna vexelfordran, är, då han ej heller resning hos Konungen erhållit, skiljd ifrån all talan emot *A.*, så i afseende på dennes person och efter concursen ärfda eller förvärfvade egendom, som i afseende på den vid cessionen uppgifna egendomen.

Lund den 14:de Januari 1822.

Å Facultetens vägnar:

Joh. Holmbergson Senior

J. U. D. Jur. Patr. Prof.

Fac. Jur. h. t. Decanus.

Ut Supra.

Joh. Holmbergson Junior
Loco Notarii.

Den 21:ste December 1829.

§ 1. Till Faculteten hade inkommit en så lydande skrift, hvilken nu upplästes:

»Under 29:de October 1816 har en Mand i Gothenburg *E.* trasseret en Vexel stor 11,246 mark 12 β . Hamb. B:co till ordre af *N. P. S.* og till *Last M. & Comp.* i Kiöbenhavn, lydende paa at betales 12 Maaneder à dato, hvilken Vexel er den 29 October 1817 accepteret af *M. & C.*, men den 6:te November næst efter at et Afdrag af 4500 m:k *B:co* var betalt, protesteret, med Hensyn till Restbelöbet 6,746—12, for non betaling, og derpaa anmeldt i *M. & C:o* kort derefter til Skiftebehandling og gifne Boe. Denne Vexel er senere transporteret af dens Eier til tredje Mand, som nu sagsøger *Trassatus* til at betale dens Belöb med Vexelrenter og Omkostninger. Under denne Sag har imidlertid *Trassatus* gjort den Indsigelse, at Vexelen *Quæstionis* skulde efter de svenske Love være ugyldig, fordi den er trasseret 12 Maaneder à dato.

Jeg tillader mig derfor, på Vexelcierens Vegne, at utbede mig at maatte erholde et Responsum af det juridiske Facultet i Lund, indeholdende Svar paa det Spörsmål: om det efter de

i Sverrige, paa den tid Vexelen quæstionis blev udstædt, gjeldende Love var tilladt at trassere en Vexel, saaledes at samme lød paa betales 12 Maaneder à dato og, saafremt saadant, mod Formodning, ikke skulle være tilladt, hvilken Virkning der da, efter de svenske Love, resulterer deraf at Vexelen ikke destomindre er udstædt paa den nævnte Maade.

Kjöbenhavn den 11:te November 1829.

ærbødigst

Til
det juridiske Facultet i Lund.

J. G. Sporón,
Justitsraad og Advocat
i Højeste Ret.

Efter öfvervägande af denna förfrågan fann Faculteten, i enlighet med detta Rikes Vexel-stadgar, sig böra meddela följande:

Responsum.

Före år 1816 var intet band lagdt på *Vexeljvaren* (Trassenten) i afseende på ett Vexelbrefs betalningstid, d. ä. på bestämmandet af den tid då Vexelbetalaren (Trassatus) skulle Vexelbrefvet inlösa; hvarföre, utan afseende på huru lång tid ett Vexelbref enligt dess lydelse hade att löpa, detsamma bibehöll alla ett Vexelbrefs privilegier, ehvad samma tid vore räknad från utfärdandets datum eller ifrån den dag då Vexelbrefvet blefve uppvisadt till accept (efter sight). Men i anseende till de finter, hvarigenom Regeringens bemödande att förhindra Vexelprejerier illuderades, blef denna frihet inskränkt genom Kongl. Kungörelsen af den 7:de Aug. nämnde år, hvars ordalydelse är denna:

»Å utländsk Ort, på här i Riket vistande Man dragne Vexlar i Svenskt mynt, hvilka äro ställda på längre betalningstid än antingen Tre dagars Sicht, eller fjorton dagar från utgifvandet, må hädanefter icke under Vexelrätts tillgodonjutande till betalning accepteras.»

Här är således betalningstiden för de här nämnde Vexlar inskränkt till antingen 3 dagar efter uppvisandet till accept, eller fjorton dagar räknade ifrån Vexelbrefvets utfärdande, och

om något af de här särskildt utmärkte Vexelbref, som efter denna Kungörelses datum komme att utfärdas, blefve ställt på längre betalningstid, d. ä. mer än 3 dagars anstånd efter sigt, eller mer än 14 dagars efter utfärdandet, så kunde ett sådant vexelbref *icke få tillgodonjuta Vexelrätt*, om det än blefve accepterat. Meningen af denna sanction är icke den, att ett sådant Vexelbrefs innehafvare skulle förlora sin fordran utan blott den, att det så kallade Vexelbrefvet blott gäller såsom en vanlig invisning, så att innehafvaren, dä han på grund deraf vill utsöka sin fordran, antingen hos Acceptanten, eller Öfverlåtare (endossenten) eller Trassenten, han hvarken äger beräkna högre än vanlig ränta eller protestkostnader (om än protest vore gjord) eller det fermare rättegångssätt, som XI art. 4 mom. af 1748 års Vexelstadga för laggilda Vexelbref medgifver. Att detta är meningen af orden *»under tillgodonjutande af Vexelrätt»*, kan man finna af Art. III mom. I i Vexelstadgan af den 21:ste Januari 1748, der den Vexelcreditor, som i det der nämnde fall försummar protestera, anses hafva förverkat sin vexelrätt — hvilket vidare så förklaras, att han har att hålla sig till sin Debitor, såsom uti annat skuldfordringsmål.

Vore derföre här frågan om ett den 29:de October 1816 från annan än Svensk ort utfärdadt och på i Sverige vistande man, och på Svenskt mynt, samt ett helt års betalningstid ställt Vexelbref, så vore det enligt den Lag, som den tiden i Sverige var gällande, icke att behandla såsom Vexel, utan såsom vanlig invisning, hvars innehafvare kan såsom för vanlig skuldfordran söka sin man enligt IV Cap. 6 § Utsökn. B.

Men enär detta Vexelbref hvarken är utfärdadt utom Sverige, eller draget på i Sverige vistande man, eller på Svenskt mynt; så hörer detsamma icke under nämnde inskränkande Lag, utan borde, derest det ock vid Svensk Domstol förekom, Vexelbrefvet, oaktadt den deri bestämda längre betalningstid, anses äga full Vexelrätt till både capital, ränta och kostnadsersättning, så vida icke något annat kunde såsom fel emot detsamma rätteligen anmärkas.

Upplysningsvis må här tilläggas, att under loppet af följande året 1817 är en ytterligare Kungörelse utkommen, som med

bibehållande af 1816 års Kungörelses bestämmelse om vaxelrättens förlust, äfven utsätter betydliga böter (mulctum) både för utfärdaren af och godkännaren (acceptanten) af ett så beskafadt vaxelbref, som 1816 års Kungörelse omförmäler.

Men då äfven denna Kungörelse blott angår sådana Vaxelbref och invisningar, som äro ställda på Svenskt mynt och i Sverige vistande man, så lærer densamma, ehuru publicerad förr än accept å nu ifrågavarande vaxelbref tecknades, icke heller kunna på detsamma tillämpas.

Bestämda Responsum på frågan är således detta: Efter de i Sverige den 29:de October 1816 gällande Lagar var det tillåtet att trassera en Vaxel på det sätt, att densamma lydde på att betalas 12 månader å dato, allenast Vaxelen icke var ställd på här i Riket vistande man och på Svenskt mynt; men var den så ställd att acceptanten var i Sverige vistande och skulle inlösa den i Svenskt mynt, då var Vaxelen sävida olaglig, att dess innehafvare var förlustig de särskilda rätttegångs- och ersättningsprivilegier, som under vaxelrätt begripas.

På Facultetens vägnar

Johan Holmbergson.

Ut supra.

Fredrik Schrevelius.

Den 28:de Februari 1837.

I anledning af en till Faculteten inkommen skrift af följande lydelse:

»Mamsell Judith Susanna Filéen, som uti Demerara, Brittiska Guiana och England, reklamerar egendom, arffallen efter den i förutnämnde ort år 1822 aflidne Plantage-ägaren Jonas Filéen, ber att få emottaga Den Vidtberömda Juridiska Facultetens i Lund Opinion angående nedannämnde omständigheter och dessammas öfverensstämmelse med Svenska Lagen och antagen praxis, nemligen:

1:o) Huruvida Kyrkornes Anteckningsböcker öfver födde, gifte och döde personer föras af Pastorerna i Sverige inom hvar

sin församling, och förvaras under dessa Pastorers vård; Huruvida de Extracter eller bevis, hvilka dessa Pastorer å deras Embetens vägnar i förenämnde hänseenden, angående födde, gifte och döde, utfärda, med intyg att vara öfverensstämmande med Kyrkans Anteckningshöcker, tillerkännas, så väl utom som vid alla Domstolar i Sverige, fullt vitsord och bedömmas af dessa Domstolar såsom fullgoda bevis, utan att sjelfva Originalböckerna behöfva uppvisas i annat fall, än då grundade anmärkningar göras, och huruvida icke, för sådan händelse, Ecclesiastique-Domstolen, som är Dom-Capitlet, bör om bevisens utfärdande anlitas, och är behörig, att desamma antingen särskilt eller genom Protocolls-Utdrag meddela, samt huruvida sådana Kyrkans böcker och anteckningar kunna lagligen skiljas från deras bestämda förvaringsställen, för att sändas utom Riket, att presenteras vid Domstol, vare sig i Europa eller annan verldsdel.

2:o) Huruvida i följd af det föregående alla de af Pastorer inom deras Församlingar eller af vederbörande Dom-Capitel utfärdande skyldskapsbevis, angående i Kyrkoböckerna antecknade födde, gifte och döde, samt beträffande dylika anteckningars beskaffenhet såsom fullständige eller i ett eller annat afseende defecte, blifva vid alla Svenska Domstolar antagne såsom laglige bevis så att innehället af dessa bevis af Domstolarne erkännas såsom sannt och correct.

3:o) Huruvida det är öfverensstämmande med Svenska Lagen, att i Civila mål vittnen få höras för befaradt dödsfall, innan ännu Rättegång blifvit öppnad, samt om vittnesmål, afgifne antingen före eller under öppnad Rättegång angående Arf eller i andra fall fortfara att äga kraften af lagliga bevis i allt hvad vittnesmålen innehålla till saken hörande, oberoende af den omständighet, att vittnen sedermera dött?

4:o) Huruvida hvad Svenska Lagen stadgar uti 9:de Cap. 1, 2, 3 och 4 §§ Ärfda-Balken, angående Bouppteckning, icke allenast hittills tjenat till esterrättelse, utan äfven fortfar att vara gällande: såsom: att Bouppteckning skall förrättas i Arvingarnes eller deras Förmyndares eller Ombudsmäns närvaro, hvilka följakteligen böra i Boupptecknings-Instrumentet namngifvas: att sådan Bouppteckning bör, så vida ej Domstolen i sär-

skilda fall, meddelar förlängd tid, förrättas inom tre månader efter dödsfallet, och att en afskrift af samma Bouppteckning bör till Domaren inlemnas, att der förvaras, i Staden inom en månad, och å Landet å nästa Ting, efter det Bouppteckningen blifvit förrättad?

5:o) Huruvida Svenska Lagens stadgande i 8:de Cap. 1 och 2 §§ Ärfta-Balken fortfara att vara gällande och vid alla Svenska Domstolar tillämpas, hvarigenom före äktenskapet afladt barn förklaras såsom barn af laggifto säng, i den stund Föräldrarne blifvit sammanvigde?

6:o) Huruvida Svenska Lagen uti 22:dra Cap. 3 § Ärfta-Balken och 4:de Cap. 8 § Jorda-Balken fortfara att vara gällande och vid Svenska Domstolar tillämpas sålunda, att förmyndare icke må bortsälja omyndigas jord och fasta gods utan i nöd och trångmål samt att till detta köp ovillkorligen fordras närmaste fränders råd och Domarens in loco samtycke, såvida köpet skall efter Lagen anses giltigt?

Lund den 10:de Februarii 1837.

G. B. Kleeman

Agent för Munsell Filén."

beslöt Faculteten att meddela följande betänkande:

Ad 1:o) Enligt våra Kyrkoförfattningar åligger det hvarje Församlings Kyrkoherde att uti en dertill inrättad Bok anteckna alla i hans församling förefallande Döpselseakter, Brudvigslar och Jordfästningar, hvarvid alltid förrättningens datum, jemte de döptes, vigdes och jordfästades namn, stånd och hemvist utsättes, och, isynnerhet vid barndop, äfven barnets födelsedag, samt dess föräldrars och faddrars namn, stånd och hemvist.

Och som denna inrättnings syftemål är att alltid, äfven i en aflägsnare framtid, upplysning må vara att tillgå angående giftermål, släkt och svägerskapsförhållanden samt arffall, har Kyrkoherden att sorgfälligt förvara så väl den eller de af honom själf förda, som de vid tillträdet honom öfverlemnade äldre Antecknings- eller så kallade Kyrkoböcker; varandes ock, i sednare tider åtminstone, i en del Stift föreskrifvet, att dessa Böcker skola föras in duplo, den ena att förvaras hos Kyrkoherden och

den andra i Kyrkan. Af detta systemål följer ock, att dessa Böcker regulariter ej må utlemnas, utan alltid vara till hands, dels på det anteckningarne må, i den ordning förutnämnde för rättningar förefalla, kunna omedelbarligen införas och ej skrivas på lösa papper, som kunna gå förlorade, dels ock, att den eller de, som behöfva upplysning om nämnde förhållanden, alltid må kunna derom, genom Kyrkoherden, erhålla upplysning och bevis. Sådana bevis har nemligen Kyrkoherden att, i form af lika lydande Utdrag, mot lösen utfärda till en hvar, som sådant behöfver och äskar. När ett sådant Utdrag är till dess enlighet med Kyrkoboken besannadt, å Embetets vägnar, genom Kyrkoherdens undertecknade namn och sigill, anses det såsom andra Embetsmannabevis, efter regeln, ega vitsord. Dock, derest tvifvel om dess riktighet skulle yppas, är det vederbörande obehaget, att hos Kyrkoherden anhålla om Bokens företeende till närmare granskning och jämförelse i hans närvaro eller, derest detta skulle af honom vägras, vända sig till Resp. Dom-Capitlet, som då äger makt anbefalla Kyrkoherden att, der så lämpligt vore, sjelf infinna sig med boken hos Dom-Capitlet, eller hos någon i Kyrkoherdens närmaste grannskap varande pålitlig person, som, i sistnämnde fall, skulle till Dom-Capitlet inberätta, huru det med Boken och Extractet sig förhåller. Det intyg, som Dom-Capitlet, efter sådan eller annan med inrättningens natur öfverensstämmande inspectio ocularis, meddelar, måste då tillerkännas högsta vitsords kraft, äfven om det skulle innebära en berättelse om Bokens och Anteckningens beskaffenhet, såsom defect eller fullständig. Men att slutsatser af de sålunda intygade facta tillhöra Laga Domstols dijudication förstås af sig sjelf. Deremot synes det, af inrättningens ofvan angifna systemål, vara en otvungen följd, att dessa Kyrkoböcker icke kunna annorlunda eller annorstädes än nu sagdt är uppvisas, och aldrin utlemnas till någon utom Stiftet, än mindre utom Sveriges Rike eller till annan verldsdel.

Ad 2:o) Faculteten anser väl icke otänkbart, att en eller annan Domstol här i Riket kunde någon gång förfarit eller komma att förfara efter andra grundsatser, än de Ad 1:o) uppgifna; — men att ett sådant förfarande i allmänhet skulle af de flesta,

isynnerhet Ofver-Domstolarne, ogillas, anser Faculteten högst sannolikt. Om hvad som i sjelfva verket i detta afseende skett, saknar Faculteten tillfälle att lemna upplysning.

Ad 3:o) Det är i vår Rättegångs-Ordning uttryckeligen stadgadt, att vittnen få inför Domstol på ed höras i mål, som ej ännu äro vid Domstol anhängiga, och att ett, före eller under Rättegång afhördt vittnes utsago ingalunda anses sakna trovärdighet endast på den grund, att vittnet aflidit, när den fråga förekommer, till hvars bevisning samma vittnes utsago återberas.

Ad 4:o) Gällande äro ännu i dag de i de fyra första §§ af 9:de Cap. Ärfda-Balken af vår allmänna år 1736 sanctionerade Lag-Bok gifna föreskrifter derom, att vid dödsfall a) efterlevande make bör riktigt uppgifva och låta noga uppteckna alltsammans i Boet, och det i Arfvingarnes eller deras Förmyndares eller Ombudsmäns närvaro*), b) att den, som gjort uppgiften, bör underteckna uppteckningen med edelig förpligtelse om uppgiftens riktighet, c) att när efterlevande make ej finnes, uppgiften och underskriften då böra ske af arfvingarne eller dem, som egendomen vid dödsfallet om händer haft, d) att detta allt bör vara verkställt inom tre månader efter dödsfallet, derest Domaren icke finner skäl att antingen förlänga tiden, eller ock, då uppskof ej tålas kan, låta egendomen genast uppteckna, försegla och i säkert förvar sätta, e) att, efter skedd uppteckning, en afskrift af Bouppptecknings-Instrumentet bör hos Domaren iugifvas inom en månad eller ä nästa Ting**).

I följande 5:te § förekommer det ansvar, som försummelse af Boupppteckning medförer, i afseende på arfvingars rätt, äfvensom Domarens åliggande, att i detta fall sätta godset i kvarstad m. m.; hvarförutan i följande §§ och 10 Cap, men i synnerhet i en speciel Concourslag af 1830 makas och arfvingars ansvar sär-

*) Vällförstående de arfvingars, som äro så nära boende att de kunna få bud och inställa sig inom den föreskrifna tiden. Såsom en följd af ofvannämnda Lagens stadgande är ock allmänt brukligt, att i Bouppptecknings-Instrumentets rubrik utsättes ej mindre samtliga kände Sterbhusintressenters, ända tillstådesvarandes namn.

**) Ting kallas isynnerhet de Judiciella Sessioner på Landsbygden, hvilka hållas minst en gång, men somligstädes två eller tre gånger om året.

skilt bestämmes för försummelse af dessa föreskrifter i afseende på creditorers rätt.

Ad 5:o) 8:de Cap. Ärfda-Balken fortfar att vara gällande såsom den af ålder varit, rörande före äktenskapet afladt barn, att det nemligen, om mellan föräldrarne sedermera lagligt giftermål eller laglig förlofning tillkommer, tager arf såsom barn af laggift säng.

Ad 6:o) Gällande är ännu stadgandet i 22:dra Kap. 2 § Ärfda-Balken och 4 Cap. 8 § Jorda-Balken, att Förmyndare ej må bortsälja omyndigs fasta arf, utan i nöd och trångmål och med Domarens bifall. Med nöd och trångmål menas ofelbart sådana omständigheter, som antingen: att egendomen vid arffallet varit behäftad med skuld, hvars afbördande är oundvikligt och hvar till lösa egendomen är otillräcklig, eller att myndlingens fasta arf består i en anpart af en egendom, som ej kan styckas, utan måste, genom odelad försäljning, förvandlas i penningar, hvori myndlingen då skall undfå sin andel, eller ock att försäljning är enda utvägen att anskaffa medel till myndlingens föda och uppfostran. Pröfningen här af måste af Förmyndaren underställas Domaren, som, efter nästa Fränders hörande, för nödig upplysnings vinnande, har att afgöra både om föryttringen må ske och på hvilka villkor. Sker försäljningen utan Domarens samtycke, är köpet ogildt, och det sålda kan af den omyndige genom anställt klander vindiceras från köparen, utan att denne kan af den omyndige fordra ersättning för köpeskillingen, derest denne ej något deraf njutit. År och dag, som förut skrifne stå.

På Juridiska Facultetens vägnar:

Joh. Holmbergson

Jur. Fac. Decan.

Fred. Lindqvist

Loc. Not.

Den 2:dra Augusti 1837.

§ 2.

Uti ingifven Skrift hade Jungfru Judith Susanna Filéen, genom Herr Lagman G. B. Kleeman, anhållit om Facultetens

betänkande derom, att de vid Domstolar och andra Publika Embetsverk i Sverige befintliga Domböcker, Protocoller, Register eller anteckningar af hvad namn som helst, angående förekommande ärender, icke någonsin kunna blifva i original flyttade utom Riket, samt derom, att de utdrag, hvilka från Svenska Domstolar och Embetsverk utfärdas, utgöra delar af nämnde Domböcker, Protocoller, Register eller Anteckningar, och då de äro af behörige Embetsmän med deras namn bestyrkte, förjerna samt af alla Domstolar i Sverige tilläggas samma vitsord, trovärdighet och tillit, som sjelfva de Original-Domböcker, Protocoller, Register eller Anteckningar, i öfverensstämmelse med hvilka utdragen blifvit utfärdade. Under upp*) att, med undantag någon gång af inför Domstolarne plaiderande Advocater sinsemellan, hvarken i England eller Demerara helsningen eller benämningen af *Broder* skall nyttjas till andra än verklig såsom bröder genom blodsband beslägtade; men att i Sverige deremot förhållandet skall af ålder varit och fortfara att vara anorlunda i det, temmeligen allmänt, dels fjemmare släktingar sinsemellan, dels aldeles oskylda personer — dessa senare såsom följd af ett uppkommet närmare vänskapsförhållande, — så väl muntligen som under correspondens i bref, gifva helsningen och benämningen af *Broder* till personer, med hvilka likväl något sådant blodsband, som broder, icke inträffar; — har bemalte sökande äfvenledes önskat Facultetens betänkande derom, huruvida en helsning eller benämning af *Broder*, vare sig muntligen eller i bref gifven, må, enligt Svensk Lag, i saknad af sådana positiva bevis, som nämnde Lag, i fråga om skyldskapsförhållande kräfver, kunna tillerkännas kraften af lagligt vittnesbörd om broderlig skyldskap, eller om icke, för godkännande af en sådan broderlig skyldskap, Svenska Domstolarne fordra så beskaffade bevis, att hvad som skulle styrkas med den, som det skulle synas, om broderlig skyldskap icke tillförlitliga benämningen uti tal och bref af *Broder*, blefve öfverflödigt.

Facultetens betänkande om först anförda fråga är detta:

*) Läs: upgift.

1:o) De vid Domstolar och andra publika Embetsverk i Sverige befintliga officiella Domböcker, Protocoller, Register och Anteckningar angående vid nämnde Verk förekommande ärender, böra vid samma Domstolar och Embetsverk ständigt förvaras, så att de alltid må vara tillgängliga vid uppkommande frågor om hyad i samma ärender blifvit derstädes handladt eller beslutadt, hvarföre sådane handlingar ingalunda få i Originaler lemnas utom Embetsverkets vård*) och således allra minst kunna flyttas utom Riket.

2:o) Ej blott förutnämnde hos Embetsverk och Domstolarne förvarade Originalhandlingar, utan äfven sådana utdrag af dylika handlingar, hvilka, — utfärdade och till deras enlighet med Originalerna bestyrkte af behörige Embetsmän — vid samma eller andra Embetsverk inom Riket företes, anses hafva fullkomlig trovärdighet, i de ämnen hvarom de handla. Upplysningsvis må ock nämnas, att ordinarie Under-Domstolar i Sverige i allmänhet äro förpligtade att årligen till Hofrätten insända afskrifter af de hos dem förda Domböcker och Protocoller; hvarföre, om sådana utdrag af de från Under-Rätterna till Hof-Rätten insända handlingar, hvilka kunna från samma Hof-Rätt utfärdas, detsamma gäller, som nu är sagdt om Utdrag, expedierade från den Domstol eller Embetsverk, der de första originalen böra finnas. Göres invändning emot antingen Utdragen, eller de åberopade originalens tillvaro eller riktighet; så blir det den invändandes åliggande att uppgifva grunderna till de uppkastade tvifvelsmålen, då naturligtvis närmare undersöknings anställande ej kan förvägras. Sällan torde dock sistnämnde invändning förekomma, dels i anseende till den trovärdighet, som Publika Verk i allmänhet bör tillerkännas, dels för svårigheten att samma invändning styrka, enär den Embetsman, som kunde föranstalta om förändringen, väl äfven torde förstå att igensopa spåren efter förfalskningen.

Beträffande frågan om benämningen af *Broder* kan Faculteten fullkomligen vitsorda, att emellan personer, hvilkas stånd

*) Undantagande om vederbörlig Auctoritet finner nödigt att infordra dessa handlingar, då deras riktighet der sättes i fråga.

och rang ej äro särdeles olika, benämningen af *Broder* i vårt land är i enskildt tal och enskilte bref ganska vanlig, äfven emellan sådana, genom bekantskap eller vänskap med hvarandra förbundna personer, hvilka ej med något skyldskaps- eller svägerskapsband äro med hvarandra förenade, och att benämningen af broder, i enskildt tal eller bref nyttjad, följakteligen ej kan antagas för bevis derpå, att de, som så kalla hvarannan, ens härstamma från någon annan gemensam stam än Noachs; än mindre att de hafva gemensam Fader och Moder; — hvarföre, då fråga om verkligt broderskap vid Svensk Domstol förekommer, ofelbart helt andra bevis, än sådan benämning, blifva erforderliga; enär sådan titulatur endast i det fall skulle kunna i bevisningsväg afses, om derjemte förekomme någon faktisk uppgift på de samtalandes eller korrespondenternes härstammande från en gemensam Fader eller Moder. Ut supra.

Fr. Lindquist

Loc. Not.

Den 28:de Junii 1838.

Föredrogs en af Jungfru Judith Susanna Filéen ingifven skrift af följande innehåll:

»Till den Vidtberömda Juridiska Faculteten i Lund! För att presentera uti en mig rörande Arfsfråga, anhängig uti Britiska Colonien Demerara, föranlåtes jag åter falla Tit. besvärlig med vördsam anhållan att öfver nedannämnde puncter få emottaga Tit. Opinion:

1:o) Huruvida icke, enligt Svenska Lagen, det är förbjudet för hvar och en person att begå Herrans Heliga Nattvard förr än Han eller Hon uppnått 15 års ålder.

2:o) Om icke den så kallade Mantalsafgiften, erlagd sedan äldre tider i Sverige, blifvit bestämd att utgå af personer icke före men efter det de uppnått en ålder af 15 år. Och om icke detta sålunda varit stadgadt i Kongl. Förordningen af den 9:de December 1766. Malmö den 26:te Junii 1838.

Judith Susanna Filéen.

(Sigill).»

STOCKHOLMS HÖGSKOLAS
JURIDISKA BIBLIOTEK

— 17 —

Faculteten tog dessa ämnen i öfvervägande, och hvad första frågan beträffar, ansågs derpå böra meddelas ett nekande svar och det på grund deraf, att Svenska Kyrko-Lagen af 1686 uti 8:de Kapitlets 3:dje § väl förbjuder, »att låta barn, som äro under 13 eller 14 år, få begå Herrans Heliga Nattvard, men äfven i detta förbud medgifver inskränkning i det fall, då hos dem, efter flitigt förhör, skönjes ett godt förstånd om aflösningens nytta och den Heliga Nattvardens värdighet, så ock en synnerlig andakt och längtan derefter, särdeles i dödsfara, då ock väl yngre än förmålt är, måge dermed tröstas och vederqvickas.» Varandes således häraf uppenbart, att Femtonde ärets uppnående ingalunda behöfver för admission till den Heliga Nattvarden afbidas.

Den andra frågan, om icke Mantalsafgiften, som sedan äldre tider varit en personelle afgift, varit och är bestämd att ej utgå förr än den skattskrifne fyllt sitt Femtonde är, bejakar Faculteten utan inskränkning. Den härvid af Sökanden åberopade Kongl. Förordningen af den 9 December 1766 nämner väl icke särskildt Mantalsafgiften, men säger om alla personella utskylder, att de vid fyllda 15 års ålder böra erläggas; men redan i 1655 års Riksdagsbeslut § 11 stadgades uttryckeligen, hvad ännu gäller, att från Mantalspenningar befrias alla, som äro yngre än Femton år.

Hvilket Facultetens responsum skulle, genom utdrag af Protocollet, Sökanden meddelas. Ut supra.

På Juridiska Facultetens vägnar:

Joh. Holmbergson.

Jurid. Fac. Decan.

Fredr. Lindqvist

Loc. Not.

In fidem.

Fr. Lindqvist.

Rätteligen utdraget ur Juridiska Facultetens protocollet, intygar

Ex officio

Ph. Humbla.

2.

*Betänkande öfver Kongl. Lag-
Committéens förslag till allmän
Strafflag, inlemnadt till Juridiska
Faculteten i Lund den 21:ste De-
cember 1832.*

Det förslag till Allmän Criminal-Lag, som, af Lag-Committéen utarbetadt, blifvit Juris Professoren jemte 2:ne andre Lärare vid denna Academie till granskning i Nåder tillsändt, har genom sin formella redighet och den bekantskap med vår tids lagstiftnings-theorier, hvarom det vittnar, intresserat mig, emedan sådane phenomener i vårt land hittills i något mer än ett halft århundrade varit sällsynta, och emedan de gifva anledning till det hopp, att den tid nalkas, då äfven vår kalla Nord skall blifva räknad ibland de regioner der en vetenskaplig anda kan inträn- ga i Lagfarenheten, och vårt Fädernesland lika så väl i afseende på denna, som andra kunskaper, vinna medborgarerrätt i Ve- tenskapens verlds-Republik.

Detta interesse har likväl icke uteslutit den aning, som mer och mer öfvergått till full visshet, att nämnde Lagförslag med all dess formella förträfflighet, likväl icke i dess nuvarande skick är egnadt att antagas såsom Lag. — Det, som aldraförst i detta afseende är betänkligt, är straffens dels nedsättning från lifs- till

fängelse-straff, dels upphöjande från böter äfvenledes till fängelse; hvarigenom icke allenast fängelsestraffen öfver höfvan multipliceras, utan ock frestelsen till de farligaste missgerningar kommer att sakna den motvigt, som af lifsstraffen och, i vissa fall, af böter skäligen kan i någon mohn påräknas.

I allmänhet fordra fängelsestraffen, för att ej urarta till tyranniska plågoanstalter och i sjelfva verket blifva blott långsamare lifsstraff, icke blott kostsamma byggnader, utan ock en utomordentligt god tillsyn, som på vissa villkor verkställbar i en sådan Stat, som Toscana, näppeligen är att vänta i ett så vidlyftigt och glest bebodt land, som Sverige, att förtiga, att äfven i ett mindre land verkställigheten och handhafvandet ändå icke kan komma i stånd och fortfara utom i sådana conjuncturer der en af idéen genomträngd styrelse vore befriad från krigs fara och andra yttre förhållanden, som måste upptaga dess mesta uppmärksamhet. Der detta villkor exsisterar borde uppmärksamheten aldraförst vara vänd på sådan allmän Police, hvarigenom bevisningen af brott blefve så lätt, att deraf uppkom hos Folket den öfvertygelse, att allt bemödande att dölja brottliga företag till det mesta vore fruktlöst och att straffet således ofelbart följer missgerningen i spåren. Kan en sådan öfvertygelse åstadkommas genom visa och någon tid fortsatta anstalter, som mera måste bestå i handling än i föreskrifter; då först, och endast på sådant villkor, kunna straffen utan att förfela sin verkan, vara lindriga; ja ett oftare bruk af Konunga-Maktens privilegium, att in concreto mildra de i Lagen in abstracto utsatta strängare straff, skulle i en sådan ställning blifva mindre skadliga, allenast den ej missbrukades ända till full benådning. Ty att vissheten om straffens ofelbarhet vida mera än deras stränghet verkar till brottens förekommande, är en lika så erkänd sanning, som den, att när denna visshet saknas, derföre måste sökas ett surrogat uti straffens stränghet.

Vi ssde att fängelsestraffen, de må bestå i arbets- eller annan art fängelse, fordra för att icke blifva grymmare än sjelfva dödsstraffen, en utomordentlig vaksamhet samt redlig och verk sam tillsyn öfver handhafvandet. — Om man nu för ett ögnablick

kunde antaga, att till den mängd af Embets- och Tjenstemän, som med en så öm del af verkställande magten skola hafva befattning, icke blott finnas subjecter af den samvetsgrannhet och det förstånd, som härtill fordras, och att Öfverstyrelsen hade utvägar, att vid valet af sådana icke misstaga sig; så blifva i sådant fall arbets- och de andra fängelserna önskeställen för mängden af dem, som äro i frestelse till de mest gängse brott, sådane som stöld, rån och bedrägerier: Ja väl äfven för andra brottslingar, hvilka ofta blifva det genom liderlighet och tygellöshet i passioner, hvarigenom de till slut komma i den ställning, att de åtminstone i föreställningen icke mera anse en möjlig frihetens förlust för ett så stort ondt, som det tvång deras passioners sjelfbestämda tyglande fordrar. Fängelsestraffen skulle således, just derigenom att de upphörde att vara långsamma dödsstraff, till stor del förlora straffs outhärliga egenkap af afskräckande anstalter.

I fängelsestraffens nuvarande skick, behålla de visserligen till någon del sin afskräckande egenkap endast med det visst icke hugneliga undantag att de värsta bofvar kunna trösta sig, att der finna likar, som bidraga till deras ytterligare demoralisering och blifva deras medhjelpare, att föra de mindre förderfvade längre fram på lasternas väg. Genom kostsamma byggnader, der hvar brottsling skulle hafva sitt eget soffrum, är det väl tänkbart, att detta rysliga undantag skulle kunna upphöra. Men äfven om detta blir verkställbart, så blir det en usel tröst, att fängelsestraffen endast så vida skola blifva i någon mån syftesenliga, som tillsynen och handhafvandet skall fortfara att göra dem till, i sjelfva verket, grymmare lifsstraff än bilan och stupstocken. Men för öfrigt har erfarenheten efter 1779 års Lagförändring visat, att fastän utbytet af fästning emot galgen icke var åtföljdt af någon verksam Police till fängelsestraffens mera menskliga inrättning, stölderna likväl ingalunda aftagit, utan Lagförändringen tvertom haft den påföljd, att fästningarne äro otillräckliga till brottslingarnes inpackning. Hvad skall det då blifva, om fängelsestraffen ökas? Säkra följden deraf blefve visserligen stor tillökning i kostnader för byggnader och löner för de bevakande. Men ehvad denna bevak-

ning blifver på menskligt eller omenskligt sätt handhafd, blir, så länge icke den först omtalta police till brottens ofelbara upptäckande är möjlig, ej att påräkna någon minskning i mängden af brott och missgärningar. Först när en sådan lätthet i bevisningen inträdt, och man derjemte kunde säga, att polisen med fängelserna vore sådan, som menskligheten kräfver, vore det att i allmänhet påtänka något utbyte af andra straff emot fängelse; men det endast successivt, och utan att begynna med lifsstraffens afskaffande. De brott, som då först skulle komma i åtancka till slikt utbyte, vore sådana, som utan att i sig sjelfva vara i opinionen vanärande, hittills kunnat med böter försonas, och i brist deraf med kroppsstraff, eller hvarvid Lagen eljest alternativt nämnt bägge arterna af kroppsstraff. Egentligen vore ock detta ingen ändring, ty då vår straffbalk, vid valet emellan spö eller ris å ena, och fängelse på vatten och bröd, å andra sidan, bjuder att till det förra endast må dömas när den brottslikes heder eller välfärd ej derigenom spilles; så följer deraf att böterna för dessa slags brott ej borde förvandlas till annat än nämnde fängelsestraff, äfven om en sådan brottslings kroppsconstitution skulle kunna utan hälsans (välfärdens) spillande, uthärda spö- eller ris-straffet. — Och hvad särskildt angår nämnda art af fängelse, som efter nu gällande Lag är, utom fästningsarbete, det enda fängelsestraff, som för brott af någon betydenhet kan användas, vågar jag icke bestrida en sådan det-sammans modification, som Lagförslaget innehåller, medelst af brott med kraftigare spis på vissa dagar emot det att fängelse-tiden förlängdes: Äfvensom jag ej heller vågar afstyrka, att arbets- eller enskildt fängelse på proportionerad tid kunde för vissa böters förvandling anvisas i stället för fängelse på vatten och bröd, allenast arbetsfängelset blefve befriadt ifrån den vanfräjd, som opinionen för det närvarande binder vid fästningsarbete. Ty säkert lär vara, att om vatten- och brödsstraffet, sådant det nu är bestämdt, allvarsamt verkställes, det icke skulle behövas många dagar till brottslingens hälsas förstörande för lifstiden.

Hvad åter angår sådana brott, som i sig sjelfve medföra vanfräjd, och å hvilka således efter nämnda regel i nu gällande

Lag spö- och ris-straffet kan, äfven vid förvandling af böter, användas, i synnerhet å stöld och bedrägeri, så vore önskeligt att correctionsanstalterna kunde komma i det menliga skick, att de tjuftar och tjuftbeskyddare, som för enkel stöld första gången icke kunna pungslås med det stulnas tre- eller merdubbla värde, måtte i stället på menligt, samvetsgrant och förståndigt sätt der hållas till flit och ordentlighet, och der förblifva till dess så säkra prof på förbättrad sinnelag och arbetsförmåga visat sig, att någon ansvarig kunde våga, att taga dem i tjänst, eller eljest betro dem något fritt arbete: Och att, om de derefter åter föllo i sin vanart, de då måtte blifva, såsom obotlige, på vanligt sätt straffade och sedan efter regeln för all sin tid hållne uti ett för sådana lämpligt arbetsfängelse. Ty att straffa med spö eller ris och sedan släppa sådana brottslingar på fri fot, är att sätta dem i nödvändighet, att för alltid bli tjuftar eller röfvere, eller creera Candidater, att förstärka de Röfvere och Tjuftband, som synas allt mer formera sig och i synnerhet hota de, efter enskifte ur byalagen utflyttade, hvilka, när sådana sällskap hos dem infinna sig, sakna det försvar, som våra mindre oeconomiserande men mera långtseende förfäder med sitt samboende i byalag åsyftat, men deras afkomlingar i sitt enskiftesnit lemnat ur sigte. I detta afseende kunde till och med synas nödvändigt, att dylik förändring med strafflagarne för stöld, så snart ske kunde, infördes, om ock corrections- eller arbetsfängelsernas police ännu icke uppnått all tänkbar fullkomlighet, men hvilket icke hindrade, att tills vidare bibehålla spö- och ris-straffet för all itererad eller eljest qualificerad stöld, dock så, att i den mohn det kunde pröfvas rådligt efter hand äfven utbyta det emot motsvarande arbetsfängelse, hvars syftesenliga fullkomnande måste blifva ett viktigt föremål, hvarmed styrelsen skall vinna en varaktigare ära, än den, som skördas på slagfälten.

Vidkommande slutligen lifsstraffen, så måste ofelbart deras utbytande mot fängelsestraff blifva det, som aldrasist kan påtänkas, och detta äfvenledes med största varsamhet och efter hand, samt alldeles icke förr än det med visshet kan antagas, att å ena sidan den skenbara mildringen icke i verkställigheten blefve

en dold skärpning och å den andra det mildare straffet lika säkert skulle från brottet afskräcka, som det förra lifsstraffet: hvilket sismämnda villkor troligen icke inträffar förr än, genom någon förunderlig förändring i vårt lands läge och cultur, eller i dess constitution, den omtalade policeordningen kunde blifva införd, hvars frukt vore en allmänt rådande öfvertygelse om omöjligheten för brottslingen, att blifva oupptäckt och strafflös. Vissa lifsstraff borde dock efter hvad framdeles skall visas alltid bibehållas.

Äfven måste vid frågan om lifsstraffs utbytande tillses, att man icke dervid kommer att sakna utväg till en mot gradationen i brottens ryslighet eller farlighet, svarande gradation i straffet, hvilket efter nu vedertagna grundsatser inträffar, då t. ex. straffet för uppsåtligt dråp å föräldrar eller genom förgiftning o. s. v. icke kan, då lif verkligen blifvit spildt, få någon emot brottets ryslighet och farlighet svarande skärpning i jemförelse med annat öfverlagdt viljadråp. — Jag vill härmed icke hafva sagdt, att antingen de pinsammare dödssätten eller stegel och hjul skulle bibehållas. Men jag inser ej, hvarför icke den straffande makten kunde på något annat sätt uttrycka den större afsky, som vissa brott hos en hvar väcka, sådant, som att efter döden brännas å båle, begrafvas på annat ställe än kyrkogården, och annat sådant, hvarvid man kan erinra sig det straff, hvarmed de gamle Romare uttryckte den allmänna afskyn för fadermord.

Flere exempel af denna art får jag tillfälle antyda vid de speciella anmärkningarne.

Sedan detta var renskrifvet, har jag fått se en af C. O. Dellén utgifven, i Christianstad nyligen tryckt, uppsats, som åtföljer Juridiskt Archivs 3:dje Bands 2:dra Häfte, under titel: »*Några anmärkingar vid K. Lag-Committéens förslag till Allmän Criminal-Lag.*» Och då denne författares allmänna åsichter, så vidt de angå den förra delen af Lagförslaget eller den egentligen så kallade Strafflagen, hufvudsakligen öfverensstämma med mina, äfven deri, att förändringar i en Criminal-Lag icke böra vara revolutionärt omstörtande, utan successivt och varsamt sluta sig till det redan bestående, och då jag äfven i många spe-

ciella anmärkingar med denna författare öfverensstämmar; så kan jag nu i mina ytterligare anmärkingar vara desto kortare. De äro följande:

Efter hvad redan anfördt är, behöfver ej vidare tilläggas om 2 Cap. Straff-Lagen, utan blott erinras om ett tryckfel i Motiverna dertill, pag. 14 sista raden, der i stället för 22 § synes böra stå 23 §.

Cap. 5 § 4. Mot denna § i sig sjelf är mindre att påminna, än emot Motivet dertill pag. 23, hvarest man om gerningsmannens hustru, descendent m. fl. presumerar att beroendet af gerningsmannen föranledt till deras medverkan, så att, enligt den dervarande framställning dessa personers medverkan alltid skulle straffas lindrigare, då ej tydligen kunde visas, att medverkan ej af beroendet varit föranledt. — Mindre vådlig för allmän säkerhet är derföre §:n, sådan den i sjelfva Lagförslaget blifvit redigerad och enligt hvilken mildringen endast skulle ägarum, när af andra omständigheter tydligen finnes att medverkan varit af beroendet föranledt. Likväl må härom erinras, att sådana mildringsgrunder, då nemligen fråga är om till laga ålder komne personer, snarare borde finnas i en leuterations-instruction, eller höra till en leuterations-Domstols theoretiska insigter än vara uttryckte i en Lag för Allmänheten, hvilken bör se sig före att ej af öfverdrifven sentimentalism synas medgifva, att någon kunde för sitt enskilda beroende anse sig privilegierad till uppsäteligt främjande af något för allmän säkerhet vådeligt företag.

I sista mom. af Mot. till detta Cap. är väl af förhastande 17 Cap. 6 § citerad såsom exempel på en sådan delaktighet i annans brott, som skulle straffas svårare än annan delaktighet, då visserligen den, som bortförer barnet är den egentlige gerningsmannen.

Cap. 6 § 8. Minderårighet synes ej allmänneligen kunna fritaga från strafförhöjning för återfall, då den minderårige vid första förseelsen ägt nog urskiljning, att gerningens brottslighet inse.

§ 4. Denna §:s bestämmelse synes vara så bidragande till brottmålsransakningars lättande, att den borde särskilt blifva

Lag, om än såsom man bör hoppas, Lagförslaget i det hela ej vinner sanction.

§ 6. Om den, som vid domens fällande var känd såsom förmögen, blifvit enligt denna § dömd till högt belopp af böter, men tillgång dertill sedan vid utmätning saknas; och om då efter 2 Cap. 29—31 §§ Konungens Befallningshafvande skall förvandla de bestämda böterna till fängelsestraff; så kommer detta straff att bli svårare, än om förmögenhetstillståndet varit känt af Domaren för sådant, som det vid verkställigheten visar sig.

Cap. 7 § 12. *Häfd*, borde ej nyttjas om annan prescription, än den som grundas på possession. Ty *Häfd* är ursprungeligen ej annat än *possession, bruk och nyttjande*. Endast med epitheten *urminnes; långvarig* etc. kan det komma att betyda prescription. Orden: »*genom häfd*» kunde för öfrigt här, utan tydlighetens minskning, utgå.

Cap. 9 § 19. »I tal, skrift och *annan gerning*.» Äfven med lugg och slag, angrepp å frihet m. m. förolämpas man personligen. Vore då det här utsatta straff tillräckligt?

Cap. 10. Då all våldsgerning å Konungen, och deribland fullbordadt dråp och fängslande hittills haft namn af *förräderi*; så kunde det förvillan, att det fullbordade våldet betecknas med nytt namn af *Majestättsbrott*; och att endast försöket dertill i 9 Cap. behåller det fullbordade brottets gamla namn. Äfven här saknar man ogera en mot brottets farlighet svarande aggrava-tion af dödsstraffet.

§ 2. Allt våld å Thronföljarens person, åtminstone med dråp och fängslande, borde anses gifva full presumtion om för-rädisk afsigt, och derföre regulariter icke kunna straffas mindre än conatus efter 9: 1. Enligt denna § skulle deremot sådan af-sigt behöfva särskildt bevisas för att ställa brottet under catego-rien i 9: 1.

§ 3. Betydelsen af ordet *missfirmlig* torde ej vara i språk-bruket nog säkert bestämd.

§ 4. Om denna inskränkning, såsom ordalydelsen tyckes utvisa, skall angå alla föregående §§ i detta Cap., så skulle Thronföljarens personliga rättigheter vara mindre försäkrade än hvilken annan undersåtes som helst. — Använd på 1 §, skulle

denna § innebära, att när Konungen är dräpen eller fängslad, brottet ej skulle kunna åtalas och missgerningsmannen gripas, förr än i förra fallet annan Konung beträdd Thronen, eller, i det sednare, den fängslade Konungen kommit på fri fot.

Cap. 11 § 1. En Embetsman måste sitta trygg på sitt Embetsrum och i hvilken Embetsförrättning som helst vara fredad för allt våld och hat. Man borde ej härvid förbise, att en sådan Öfverhet måste utan afseende derpå, att den genom annan människas fullmakt kommit till tjensten, betraktas såsom genom Guds styrelse ditsatt. Det är lika nödvändigt att Embetsmannen ej genom injagad fruktan för våld händerges från lugn uppmärksamhet på hvad han har att bedöma och utföra, som att den, som det äligger bidra till nya Lagars fullkomnande, ej må från nutidens fåvitska rop om mysticism, svärmeri, bibliolatrie m. m. hämta grunder till godkännande af sådana äsigter, hvori glömska af de i Guds Ord grundade visar sig. — Jag anser mig derföre skyldig ovillkorligen påyrka dödsstraffets bibehållande i all den stränghet, som 18 Cap. 8 § Missgerningsbalken antyder och det helst utan den i 1779 års Kongl. Förordn. gjorda åtskilnad på Tjenstemän.

§ 5. Att begreppet om uppror här fått större omfång än i 6 Cap. M. B. synes ej olämpligt, då allmänna språkbruket der till föranleder, men

§ 7 kunde föranleda den tanke, att hvar och en i straffbar afsigt skeende folksamling, således äfven den, som skett för utövande af våld mot enskilda och å ting, också vore *uppror*. Vål kan af straffet, jemfördt med det i 6 §, slutas, att här blott handlas om en försvarande omständighet vid det i 5 och 6 §§ beskrifna uppror. Men tilläfsventyrs hade detta kunnat ännu tydligare uttryckas t. ex. genom en mera framstående åtskilnad emellan *uppror* och *upplöpp*, än den i 10 § förekommande.

§ 9. Enligt 9 Cap. 1 § är det der omtalta uppror, som fått namn af förräderi, i sig sjelf ett blott försök t. ex. våld å Konung eller Thronföljare. Här omtalas försök till uppror, hvilket, tillämpadt till detta förräderi, således blir försök till försök.

§ 10. Det fall är här glömdt, då folkmängden efter Embetsmans uppmaning väl ej trotsar med oljud, smädeord och hot, men likväl ej lyder anmaningen att skingras.

§ 13. Kunde efter ordalydelsen, men visserligen emot meningen, blifva tillämpad på sådana val, som till god man eller syssloman i Concurs, der det väl ej bör vara den, som största fordring eger, betaget att både erbjuda sig sjelf dertill och äfven på sig sjelf votera, då han ej känner någon annan, åt hvilken förtroendet med säkerhet kan anförtros. Vid voteringar med lyckta sedlar gör bevisningens svårhet denna Lags tillämpning nästan onyttig.

Cap. 12 § 1. Här är jag till alla delar af lika tanke med författaren till ofvannämnde tryckta anmärkningar. — Närmaste följd af en sådan Lagförändring vore att mängden skulle missänka sin Lagstiftande Öfverhet, för bristande insigt derom, att den vore skickad af Gud. — Mycket kan i en viss period få utseende af upplysning och blott för sådan orsak i enskilda umgänget framdragas, som likväl borde hänföras till förvillelser och utan tvifvel efter ett eller annat decennium kommer att stämplas med sitt rätta namn. — Märkvärdigt att på en tid, då lättsinnighet i tal om allt hvad heligt är, synbart tilltager och sprider sig äfven till de lägre folkklasser, det fordom okända phœnomen visar sig, att Lagförändringar af denna art motiveras blott på den förutsättning, att smädelse emot Gud, Guds ord och Sacramenterna väcker förargelse hos enskildta personer. — Och fastän härvid tillägges, att det kränker borgerliga samhället genom religionskänslans sårande, så synes man med ena handen återtaga, hvad man med den andra gifver; då man nedsätter det ibland enskilda fredsbrott, icke besinnande, att det icke har ringare påföljd, än att mer och mer upplösa Statsbandet, som utan vördnad för Gud och heliga ting, aldrig skulle blifvit knutet, och säkert upplöser sig sjelf, när sådan vördnad mer och mer försvagas; ehuru man äfven kan antaga för säkert att då en Högre styrelse låter ofoget framgå till ett sådant mål, den ock äger i sin makt, att genom en väldig reaction på en gång bortrensa ofoget och införa ett bättre samfundsskick.

§ 3. Med straffet å svordom under Gudstjenst borde ej så stort spatium lemnas Domaren, att det kunde stanna vid En Riksdaler. Det samma gäller ock, fastän i mindre mohn, om annat oljud vid Gudstjenst.

§ 8. Våldsgerning inom Konungens Slott m. m. synes icke böra sättas i jembredd med det våld, som utöfvas der underordnad öfverhet förrättar sin tjenst.

§ 9. Om uteslutandet af bestämmelsen i 18 Cap. 1, 2 §§ M. B. må hafva skäl för sig eller ej, lemna jag tills vidare derhän. Men klart synes mig, att då uteslutandet ägt rum, denna § åtminstone bordt utvidgas till äfven dens fredande, som antingen efter uttagen eller undfängnen stämning är stadd på väg till Rättegångsstället, såsom part, eller ock diktallad såsom vittne. — Frestelsen att angripa sådana fortfar visserligen ännu i dag, att vara större än eljest, och skärpningen påkallas af angelägenheten, att hålla rättegångsanstalten i helgd.

Cap. 13. I detta Cap. nyttjas ordet förfalska och förfalskning i en ovanlig bemärkelse, som stundom gör meningen besynnerlig. Man förfalskar ett förut riktigt varande mynt; men att af nyo göra ett falskt mynt, eller eftergöra mynt är ej förfalskning. Derföre har ock i 7 Cap. M. B. ordet falska blifvit nyttjadt om det sednare. Så är ock skilnad emellan att göra falsk sedel, eller efterapa en sedel och att förfalska en sedel. — Genom tillsatser, utplåningar, eller annan förändring förfalskas endast ett förut varande riktigt offentligt document, men att tillskapa en handling och gifva den utseende af att vara utfärdad af offentlig auctoritet, är väl ett crimen falsi, men ej förfalskning.

Stämpel är egentligen det instrument, hvarmed man stämpelar, men det märke, som dermed påsättes, kallas ock stämpel. Förfalskning af instrumentet tjenar ej till annat, än att göra det odugligt, och fastän man vet hvad falsk stämpel i sednare meningen betyder, har man svårt nog att veta hvad som skall menas med förfalskad stämpel, då tal är om instrumentet. Man kan nemligen tala om påsatt falsk stämpel i den andra meningen, då ett stämpelinstrument, som utvisar en bättre kvalitet, eller ett högre värde blifvit nyttjadt att dermed märka ett papper eller tyg af sämre godhet eller valeur o. s. v. — Men till-

äfventyrs har jag redan sagt mer än som behöfts för att visa nödvändigheten af en omarbetad redaction af detta Capitel, i händelse fråga blir om dess sanctionerande såsom Lag.

Cap. 16 § 1. Här har mord, som hittills endast uttryckt en viss art af vilja-dråp, fått en utvidgad betydelse, så att dermed uttryckes ett med öfverlagdt uppsåt begånget dråp. I sig själf är härvid intet att påminna, enär ordet äfven i dagliga språkbruket fått en lika vidlyftig betydelse.

Likväl torde det icke synas öfverflödigt, att anföra de skäl, på hvilka jag, i afseende på de härvid anförda motiver, varit af annan tanka än Kongl. Commitéen. — Medgifvas måste väl, att Mord i 12 Cap. M. B. icke så methodiskt beskrifves, som man i vår tid skulle göra det. — Men att meningen likväl varit att till dess character skulle höra icke allenast 1:o uppsåt att dräpa, utan ock 2:o öfverlagdt sådant uppsåt, är uppenbart äfven deraf, att motsatsen mot uppsåt att dräpa är dråp af blott vållande eller våda; men att det sednare enligt Lagstiftarens åsigt ej ingått i characteren af mord, synes icke allenast af det rum, som detta dråp fått bland de dråpmål, hvilka, såsom de gröfsta, ansetts böra placeras framför de blott culposa, utan ock af sjelfva straffets svårhet, hvarmed våra förfäder visst icke skulle varit nog ovise, att vilja bestraffa den, som blott af oförsigtighet och förseende kommit att förorsaka lifsspillning. Och att berådt mod, öfverlagdt uppsåt att dräpa, efter deras åsigt, hört till characteren af mord, är väl otvifvelaktigt af bestämmelsen »försåtliga», äfven om man icke ville antaga, att man med epithetet »i löndom» skulle velat uttrycka detsamma som »lägger å lönn» i Lands-Lagen.

Den 3:dje Characteren, att lif verkligen blifvit genom den uti sådant uppsåt utöfvade gerning spildt, ligger väl utom all fråga i uttrycket, »dräper man eller qvinna annan,» och skulle här eljest icke ens behöfva nämnas, om det ej i anledning af påminnelsen i motiverna blefve nödigt taga våre äldre Lagstiftare i försvar för deras underlåtenhet att utmärka, huruvida det uppsåt, som här förutsättes, behöfde vara *bestämt*, eller om *obestämt* sådant uppsåt äfven kunde få ingå i characteren af *mord*. Ofelbart hafva de äldre Lagstiftare ansett denna åtskillnad i det

fall öfverflödig, då det, der både öfverläggning ägt rum, och den angripne verkligen af angreppet ljutit döden, vore i afseende på brottsligheten likgiltigt, om dödandet ensamt eller i sällskap med annan skada varit af gerningsmannen påtänkt. — Att man så föreställt sig saken är klart af 8 § 24 Cap. M. B., som är det enda ställe der man ansett nödigt att af vapnen sluta till beskaffenheten af dolus (som dock här riktigare borde heta directus eller indirectus än determinatus eller indeterminatus, fastän Feuerbach förkastat den förra distinctionen, hvilket deremot utan sådan åtskilnad vore af sig sjelf klart när den angripne af angreppet verkligen dödt*). — Anledning saknas för öfrigt icke till den tanke, att 1736 års Lagstiftare velat bruka ett modernare uttryck, i stället för den då redan föråldrade bestämmelsen: »*ligger å lönn bära fjälster,*» och således ingalunda med den kortare bestämmelsen, i »*löndom,*» borttaga den fjerde characteren af mord, att nemligen Dråparen, som sedan han sett utgången af sin gerning, icke såsom vanligen sker blifvit förfärad och tagit till flykten, dermed visat en så onaturlig kallsinnighet, att han vida mer, än de fleste andre dråpare vore ett för allmänna säkerheten farligt odjur i människogestalt och gerningen mer än andra öfverlagda dråp kvalificerad till både särskildt namn (mord) och svårare straff. Denna utredning är väl utan påföljd för Lagförslagets antagande eller ogillande; men jag har ansett mig skyldig taga Förfädren i försvar emot beskyllningen för en obestämdhet, som då Lagen författades, egentligen icke fanns, emedan så länge Lands-Lagen var i friskt minne, hvar och en lagfaren visste hvad orden »*i löndom*» skulle betyda, likasom nu mycket af Commiterades egne förslag mera förstås derföre, att man känner de förra bestämmelserna, än genom lyckligt valda uttryck.

*) Näppeligen torde hos oss efter 12 Cap. M. B. någon blifvit sakkädd som mördare, då omständigheterna vittnat, att dödaude ej ingått i dråparens afsigter. Men är det väl ett så märkeligt fel i en brottmålslag, att jemte föranstaltande om leuterations-Domstol, undvika ett slags undervisning för den blodtörstige, om sättet att med minsta risque släcka sin törst? eller om den aktar sig för att sätta Underdomaren i trängsel för ett osannolikt föregivande af dråparen, att alldeles icke hafva tänkt på döden såsom en möjlig följd af angreppet?

Men vidare må vid detta Capitel erinras, att för samhällsbandet i allmänhet, vördnaden för Föräldrar är af högsta vigf, och att på sådan grund dråp af hastigo mode å Fader och Moder skäligen synes böra straffas, åtminstone lika med dråp, som å annan person är med öfverlagdt uppsåt föröfvadt. Den som så kan af vrede förgå sig mot Fader eller Moder, är lika så farlig, ja farligare för samhället, än den, hvilken med stadgadt råd kan dräpa en annan person.

§ 5. Svårigheten att utan egen bekännelse få utrönt, att misshandel, som vällat annans död, skett i uppsåt att döda, synes påkalla den presuntio juris, som 1736 års lag antagit, att då den, mot hvilken anfallet var riktadt, deraf lidit döden, gerrningen måste anses för vilja-dråp, derest ej omständigheterna vittna tydligen om blott culpa.

Med särdeles nöje har jag läsit förslaget om straff för barnamord, jemte de ljusa grunder, motiverna derom innehålla, hälst jag i afseende på redactionen af 1779 års förordning af 16 Cap. M. B., aldrig kunnat komma till annat slut, än att den varit författad utan redigt urskiljande mellan fullt bevist eller blott presumeradt uppsåt, hvarigenom redactionen verkligen förfelat sitt egentliga åliggande, som var att mildra det straff, som förut var satt icke å fulleligen bevisadt, utan endast å presumeradt *vilja-dråp*, och hvilket såsom sådant ofelbart var hårdare än vara bordt. Också förtjenar Kongl. Commitéen högaktning för sitt bemödande, att inom trängre gränser sammantränga den mildring i straffet, som 1779 års Kongl. Förordning så alldeles grundlöst satt på bevisligen uppsåtligt barnamord i jemförelse med straffet i 14 Cap., då Kongl. Commitéen ej låtit mildringen sträcka sig utöfver 24 timmars tid efter födslen.

Om såsom orden utvisa, meningen är att 12, 13, 14, 15 §§ angå hvilken moder som hälst, och ej blott den, som genom o'oflig beblandelse blifvit det; så är emot dessa §§ intet att påminna. Endast skulle man önskat, att i motiverna detta blifvit likså tydligt antydt, som i afseende på de följande §§, hvilka angå barns utsättande.

§ 29. Svårheten af misshandel mot föräldrar synes i Lagstiftning ej blott böra bedömas efter vanvördnadens inre morali-

ska halt och subjectiva onaturlighet, utan äfven med afseende på sådana exempels skadliga verkan på Statens bestånd; då det måtte vara säkert att en god disciplin inom familjen, mer än något annat grundlägger den med förtroende förenade lydnad och vördnad för Öfverhet, som är villkor för Statens trefnad och bestånd. I detta afseende synes den större åtskilnad, som 14 och 15 Cap. M. B. gör emellan misshandel å Föräldrar å ena och å andra enskildta, dem man vördnad skyldig är å andra sidan icke hafva bordt bortsystematiceras ur Straff-Lagen § 30. Enär den naturliga kärleken för barn innebär en till föräldrars fördel särskilt talande större presumption emot vållandets inre förvandtskap med brottsligt uppsåt, så synes vid den strafflöshet, som kan bli påföljden af aga, en åtskilnad hafva bort äga rum, då nemligen här blott talas om ringare skada, som genom aga tillfogas. Männe ej, äfven då skadan är svårare, den presumption må anses riktig, som nu gällande Lag antager till mildring i straffet för föräldrar, som äfven med sådan påföljd agat?

§ 33. Det anförda skälet till mildring för dödande i duell, synes endast användbart på de stånd, der den fördom ännu är kvar, att ett ovärdigt bemötande skulle mera vanhedra den emot hvilken det utöfvas, än den som detsamma utan skäl utöfvar, och att sådan skymf verkligen utplånas genom handskens kastande. Fördomens utspridande till flere stånd är ej önskvärdt.

Cap. 17 § 1. Änskönt en neger har samma menniskovärde som en hvit eller en till Europa kommen neger, så synes systemet likväl böra lämpa sig såvida efter de gängse tänkesätten, att denna misshandel utöfvad mot de sednare blefve svårare bestraffad; lifsstraff vore åtminstone i detta fall lämpligt.

Vid § 8 synes det insperrande, som i längre tid fortfarit och hållits doldt, vara af så särskild grof beskaffenhet, att det här utsatta straff blefve alltför otillräckligt. Man kan föreställa sig det fall att någon hållits fången och bortgömd äfven i mer än 6 år, i hvilket fall det här utsatta straff blefve åtminstone till tiden ett lindrigare fängelse än den misshandlades.

§ 10. Pinandet är ett plus, som synes fordra svårare straff än brottet i 10 §; än å det i 8 §, då den som pinas, då tillika är beröfvad sin frihet.

§§ 11, 12. Tygellösheten i den här ifrågavarande våldsvärkares sinne, jemte den skändliga misshandlingen mot det svagare könet, som vittnar om en ytterlig missaktning för människovärde i allmänhet, hade jemte det särskildta skydd, som menskligheten kräver för könets dyrbaraste frihet, bort vid 1779 års Lagförändring öfverrösta den sentimentalisme, som sträckte sig till dödsstraffets afskaffande för detta slags våld. Men om ändtligen dödsstraffet äfven hädanefter tros böra blifva böta, synes dock gerningen ingalunda böra anses mindre svår än de i 1 och 2 §§ beskrifna, hvarvid förlusten af medborgerligt förtroende med stort skäl åtminstone ännu i vårt land icke synes vara annat än ett verkeligt uttryck af den större allmänhetens opinion. Och emedan det alltid blir svårt att i penningar uppskatta den qvinnan tillfogade misshandling och skymf, vore icke otjenligt, om någon betydligare qvot af våldsvärkarens egendom ansågs förverkad; och det utan åtskillnad på lösöre eller fast, på ärfd eller förvärfd egendom, hvarmed straffet än mer närmade sig till den i 3 § i detta Cap. såväl som till den i 1779 års Förordning uttryckta åsigt.

Cap. 19 §§ 1, 2. Att horsbrott af Man straffas lika med det af qvinnan, har synts mig, oaktadt dess sken af jemlikhet i idéen, höra till de misstag, som uppkommit genom abstractionernas inskränkning på det sunda människovettet. De gamle Romare dömde Horkonan att grafvas qvick i jord, hvilket sedan skäligen mildrades till deportation, äfvensom hennes medbrottsling skulle deporteras, men till annan ort. Men sistnämnde straff gällde ej om gift man, som inlät sig i otillbörligt umgänge med ogift qvinna, helst sådant hade varit följdvidrigt, så länge Lagarne om divortium behölle sitt gamla skick. — Något när lika åsigt finne vi i den genom Moses gifna borgerliga Lag, som, då polygynien var i Lagen medgifven, var lika så följdriktig. Utan tvifvel är den man, gift eller ogift, som besmittar en gift mans säng, vida brottsligare och nedrigare i tänkesätt än den gifte man, som inlåter sig i olofligt umgänge med ogift qvinna, ehuru

visserligen en sådan otrohet emot sin ägta maka också förtjenar näpst*). Man glömmet ej härvid, att Justinianus var Christen, och att Christendomen då redan till det mesta utjagat Hedendomen ur hans Stater utan att Christna presterskapet gjort anspråk på lika bestraffning å en gift stuprator, som å en ogift adulter.

Cap. 20: § 1. Den äldsta Christeliga Historia, som jemte nästan alla folkslags urgamla myther bekräftar den af vår skarp-sinnige, men vist icke skrymtande Schelling a priori insedda sanning, att första stegen till sedlig och religiös bildning tagits under en omedelbar våra äldre stamfäder uppfostrande Gudomlig handledning, vittnar derjemte derom att öfvertygelsen om Guds synnerliga misshag till blodskam i linea recta, efter en sådan uppfostran, länge och allmänt bibehållit sig, äfven der sederna i många andra afseenden försämrat sig. Ville man bjuda till att utleta principen för den Gudomliga uppfostran i detta afseende, så gifva 18 och 20 Cap. i 3:de Mose-Bok full anledning dertill att den oändliga visheten, som visserligen dervid också afsett denna styggelses inverkan på uppfostran, hufvudsakligen afsett grundläggningen till framdeles inrättande Stater, hvilkas lifsprincip är en med förtroende förbunden vördnad för Öfverheten å ena sidan och dennas faderliga bruk af sitt anseende å den andra. Derföre blef också då, efter dess förundransvärdt visa och för all framtid på hela släktet inverkan rådslut att en särskild folkstam skulle genom en mera omedelbar ledning uppfostras till Stat, denna och de dermed i närmaste sammanhang stående styggelsers utrotande ansedt för så viktigt, att de framställdes såsom orsak dertill att Palæstinas jord ej längre kunde fördraga så groft osedliga inbyggare, och att om någon Israelit i sådant ofog befunnes likna dem, en sådan skulle utan skonamhet utrotas utur sitt folk. Denna jemte andra visa Lagar

*) Endast den förre har namn af *adulter* och *mocchus*, men den sednare af *stuprator*. En jurist, som nyligen skrivit en afhandling i Ständels Theologiska Tidskrift, har, icke besinnande denna åtskilnad, oriktigt förklarat ofvan anförde i Justiniani Codex befäntliga deportations-lag och har derföre förgäfvets sökt visa nämnde Lags consequence; men visligen icke bjudit till att förklara hvarföre adalter, i den af nämnde författare antagna betydelse, skulle deporteras till annan ort än dit kvinnan deporterades, hvilken, om hon var ogift, ej kom att deporteras.

och inrättningar har ock genom deras inflytande på detta folk och på hela världen constaterat sitt gudomliga ursprung: och det är ej åt att, jolrande om en större upplysning och satsklohet än den genom Moses ådagalagda, bjuda till att med mindre straff än döden mota en sådan förderflig samfundspest, häst man dermed skulle sätta borgerliga Lagstiftningen i en strid med den gudomliga, hvarpå allmänheten lätt får syn genom den codex, som ännu finnes i dess händer, och väl äfven, tack vare den försyn, som nådigt vakar öfver vår Nord, troligen längre tid kommer att der finnas.

§ 2. Om förbudet emot äktenskap emellan syskon måste man väl i jemförelse med det emellan skylde i *linea recta* till en del erkänna Justiniani anmärkningar: *Inter eas quaque personas, quæ transverso gradu junguntur, est quædam similis observatio, sed non tanta*; ty att det ej varit gällande, såsom ej heller nödigt, för vårt släktes aldra första telningar kan svårigen bestridas. Men äfven här vittnar historien jemte mytherna om en uräldrig och sitt gudomliga ursprung constaterande religiös öfvertygelse om styggelsen af beblandelser sådane närskylde emellan. Hvarföre ock de dermed, ja äfven med blott anledningarne dertill, beträdde, måste, efter 20 Cap. 16 v. 3:dje Mosebok, döden dö och deras blod vara öfver dem. Och då således de vid föregående § anförda grunder äfven här tala för lifsstraffets bibehållande, så skulle ett lindrigare straff desto mindre kunna tillstyrkas, som föräldrars vaksamhet, i detta för det uppväxande slägtets kroppsliga och andliga hälsa så viktiga stycke, oändeligen underhjälpes genom de gudomliga och menskliga Lagarnes öfverensstämmelse.

§ 3. Om besvägrade i *linea recta*, gäller lika anmärkning, som förut är sagdt, i synnerhet om de i sådan *linea* skylde. 3:dje Mosebok 20: 11. 12. 14. och till någon skillnad i straffet för de till laga ålder komne i nedstigande led, synes icke i allmänhet vara anledning. Men om de i 3 § nämnde *collateraler* kan, utan hinder af 20 Cap. 3 Mosebok, lindrigare straff äga rum.

§ 5. Det får ej tagas för gifvet, att icke uppfostrare och lärare af kvinnokönet kunna inleda barn af mankönet i otukt, äfven i den ålder då barnen, om de lemnades i fred, ej af sig

sjelfve skulle falla på sådant. Tyvärr äro sådana bedrifter mera allmänna, än mängen torde förmoda. Jag skulle derföre anse nödigt att i stället för *ungdom af kvinnön, myndling af kvinnön* blott sättes *ungdom, myndling*, utan vidare bestämmelse. — Lättheten att fördölja sådana styggelser tyckes fordra en motsvarande motvigt i ett strängare straff, i synnerhet när myndlingen m. m. ännu ej upphunnit pubertetsåldren. Ty frågan torde här ej blott vara, om att freda familjen ifrån en opåräknad ny medlem.

Cap. 26. Här åberopas hvad förut är sagdt om ordet *förfalskning*.

Sluteligen må mig tillåtas, under åberopande af hvad jag förut anfört om de tryckta anmärkningarne, hvarvid jag väl i en och annan detail kan vara af annan mening än författaren, men i det mesta med honom instämmer, i underdånighet anmäla, att mina ordinära Embetsärender ej lemnat mig nog tid öfrig att med någon oafbruten uppmärksamhet granska Kongl. Comitéens förslag till Rättegångs-Balks sednare del, äfvensom visserligen ännu större noggrannhet redan vid Straff-Lagen bordt äga rum; men att jag, så vidt lifstid och krafter tillåta, vill försöka att genom ytterligare handläggning i min ringa mån lemna någon skärf på ett kärt fosterlands altare. Ett offer, som utan vemod skall frambaras, derest den önskan blir bönhörd, att om Criminal-Lagens förändrande intet brådstörtadt beslut blifver taget, utan såsom hittills endast partiella förbättringar företagas, som beständigt sluta sig till det förutvarande och med hufvudsakligt bibehållande af vår Brottmåls-Lags förra yttre form, hvarvid mig ock må i näder tillåtas yttra den öfvertygelse, att om än en eller annan utländsk ny Straffcodex synes märkligen både till form och innehåll vika ifrån en äldre, förändringen dock i sjelfva verket der mera sluter sig till det, mindre i en föräldrad Lagbok än i en redan införd Domstols praxis, såsom Lag förut erkända.

Förslaget till Civil-Lag har vunnit betydligt i följd af den tid Comitéen fått begagna efter det först utkomna förslag.

Detsamma har man också nu orsak att hoppas af ett uppskof, troligen dock snarare genom successiva och partiella förbättringar, hälst godheten af en lagcodex icke så mycket beror af dess systematiskt prunkande yta, som af dess inre och tid ifrån tid af erfarenheten bepröfvade sammanhang och syftesenlighet. Hvad som aldrig först och utan att afvakta en total Straff-Lags förändring borde påtänkas, har jag otvånföre i underdånighet antydt.

Joh. Holmbergson.

3.

*De Connubiis inter cognatos aut adfines
prohibitis,*

*Dissertationem venia consult. fac. jur. Lund. die 11
Dec. 1813. h. l. q. a. m. s.*

P. P.

Johannes Holmbergson,
J. U. D. Juris Patrii Professor

&

Carolus Johannes chlyter,
Blekingus.

(Lundæ 1813.)

Quamvis vehementer erraret si quis per pœnas aut præmia lege civili constituta verum generari & ali posse putaret virtutis studium & religiosos animi sensus; meminisse tamen debent civitatum conditores moderatoresque societatem & necessitudinem, qua omne genus humanum a natura continetur, necessariam fuisse unicuique homini ad suæ dignitatis conscientiam, variasque hujus societatis vicissitudines totidem esse gradus per quos ad subliorem vitam proprioremque Deo similitudinem, lento illo quidem

sed certo tamen gradu, procedit generis nostri universitas. Et quoniam vicissitudines istæ non nisi ea lege a libera hominum voluntate pendere videntur, ut in ipsis consiliis mortalium, quantumvis liberis, mira quædam insit necessitas, pro diverso considerandi modo nunc fatum, nunc providentia divina, appellari solita; prima & præcipua civitatum legumque civilium constituentium opera definiendis tuendisque juribus circumscribatur necesse est; non tamen ita ut omnis, eademque deinceps diligentior, rerum divinarum, religionis & honestatis in legibus ferendis ratio excludatur.

Ut cetera, quæ ad summum illud pertinere videantur, omitamus, pauca tantum monere lubet de matrimoniis intra certos cognationis adfinitatisque gradus prohibendis.

Inter omnes constat, non alia re magis quam præmatura venere debilitari corpora & exhauriri animorum vires, tantique periculi prævidendi nedum cavendi facultate nullo modo gaudere primam puerilem ætatem. Parentum igitur fidei a natura ipsa concreditum videtur, ut pudicitie religiosissimi sint custodes, quocirca fieri non potuit quin, si quis sanctissimam illam fidem eo usque falleret, ut morum sensuumque puerilium castitati vitium ipse afferret, illum non modo ut turpissimum, sed ut sacrilegum divinæque ultionis severitati obnoxium universi abominarentur. Et quum omnis religionis rerumque sacrarum venerationis ea vis sit, ut non modo peccatum ipsum, sed & imaginem & quasi viciniam peccati mens quævis pia detestetur; hinc factum est, ut quæ inter alienos honestæ habitæ fuere amoris consuetudines, eæ inter parentes & liberos turpes & horrendæ videantur. Nam quod hac de re monuit *Montesquieu*: «avant le mariage il faut parler; il faut se faire aimer, il faut seduire: c'est cette seduction qui a dû faire horreur» — id latius patet. Neque solum studium illud gratiæ intempestivæ ambiendæ per se detestandum, sed ipsa quoque futuri illiciti cognitatio piæ menti fugienda videbitur, idque eo magis, quum ab istis conjugis, si quando peracta fuerint, suspicio quædam immaturi amoris non facile conjungenda sit.

Nobis igitur de horrore incesti non satis acute disputare vi-

dentur, qui naturalem illum negant a). Valerent utique quæ illi afferunt argumenta, si cæcus heic cogitandus esset instinctus, physica quadam necessitate sensus movens. At si id quoque naturæ tribuendum, quod nec arte, nec legislatoris cujusdam prudentia primum inventum est, sed ex ratione & religione, quarum initia & prima incrementa non aliunde pendent sed sua vi nituntur, sponte mentibus sese insinuavit; eo magis horror ille dicendus erit naturalis, quo certius ex supra expositis constare videtur, leges nihil de incesto statuere potuisse, nisi quædam mentibus humanis concepta jam fuisset incesti notio.

Quamvis autem naturæ, uti dictum est, illam sentiendi rationem tribuendam putemus, nihil hoc impedire nobis videtur, quominus necessariæ & peritiles sint leges quæ nuptias inter parentes & liberos contrahi vetant b). Nami cum natura quidem, non instinctu tamen, uti monuimus, absterreantur mortalium animi; fieri potest, ut nonnulli, ad religionem & honestatem duriores frigidioresve, mala exempla prodant, eaque contagiosa. Civitatis autem permagni interest, non modo incorruptas servari civium mentes, sed & seniores magni fieri, quorum utrumque periclitaretur, si vis religionis istius quodammodo minuta fuerit. Quod ne fieret, ita legibus & suppliciis constitutis subveniendum naturæ fuit, ut firmissimi, quantum fieri posset, ejusmodi exemplis opponerentur obices c). Suasit quoque publicæ salutis cura, ut intra solas parentum liberorumque cognationes, quas natura ipsa indicare visa fuit, legum rigor non subsisteret, sed alias quoque cognationes nonnullasque affinitates eodem vinculo coerceret. Primum in his locum occupant fratres & sorores, quorum connubia incestuosa æstimarunt leges, ut faverent piis votis parentum, quorum educandi curæ legum auctoritas auxilio veniret. Deinde necessarium quoque visum, ut quæ parentibus a natura debetur reverentia, ea quoque ad conjuges eorum pertineret & alios quibus educandi cura, mortuis parentibus, plerumque obtingit, quique adeo parentum loco esse visi sunt. Sunt

a) J. D. Michaelis Mosaisches Recht § 104.

b) Conf. Fichte Grundlage des Naturrechts 2. Th. p. 184.

c) Conf. Michaelis 1. c. §. 108. item Montesquieu Esprit des Loix Liv. XXVI. Chap. XIV. Fichte 1. c. pag. 185. seq.

& quædam adfinitates præter jam memoratas, in quibus leges, nuptias prohibentes, solam fere graduum similitudinem respexisse videntur, quo modo illa in schematibus, ut ajunt, seu arbore cognationis occurrit. Huc pertinent homines inter quos nullum adfinitatis consortium, nisi post peractam jam educationem, obtinet. Hinc viderè licet, legum, quæ huc pertinent, suos esse gradus, adeo ut aliæ magis, aliæ minus necessariæ videantur: id quod tenere magni interest in hoc juris loco interpretando; — quod cum scholis meis illustraverim non alienum videtur, earum meditationes, ut lingua suecana scriptæ sunt, ita heic, communi utilitati magis inservituras, addere.

Föreläsning öfver 2. Cap. G. B.

Detta Cap. förbjuder vissa personer att med hvarandra bygga äktenskap: 1:o för Skyldskap, 1. 2. 3 §§. 2:o för Svågerlag, 4, 5, 6 §§. 3:o för hor, 11 §. Hvar till komma några tillfälliga hinder, hvilka i slutet af 8 och 10 §§ omröras.

Grunderne till dessa förbud skall jag vid §§:nes förklaring anvisa. Men först måste något i allmänhet erinras, på det den särskilda förklaringen må blifva så mycket kortare.

Skyld e sägas 2:ne personer vara, när antingen den ena härstammar från den andra, eller begge från gemensam stam. En sådan deras förbindelse är skyldskap, slägtskap.

Besvägrade eller i Svågerlag sägas 2:ne personer vara, när den ena genom giftermål eller lägersmål är förbunden med den andras skylda. § 8 jfrd m. 9 §:s slut. Svågerlag räknas således mellan mannen och hustruns släkt, eller mellan hustrun och mannens släkt, m. e. o. mellan den ena concumbenten och den andra concumbentens skylda; men ej mellan begges släkt inbördes. Således är ej den ena makans bror besvägrade med den andra makans bror o. s. v.

För att tydligare föreställa skyldskap (cognatio) och svågerlag (affinitas), har man antagit vissa tecken, och de så kallade Schemata. En person af mankön utmärker jag med o,

af kvinnokön med en triangel. När man vill utmärka, att en person är afsliden, drar man ett streck genom nämnda tecken. En persons härstammande från den andra utmärkes genom en rät linea nedåt, som förenar dem begge. Äktenskap eller beblandelse emellan 2:ne personer betecknas genom en krokig nedåt böjd linea. Alla dessa tecken förekomma på taflan i 1:sta Schema och skola nedanföre närmare förklaras.

Skyldskap så väl som Svågerlag är antingen rätt ned- och uppstigande (linea recta), eller å sidone (linea collateralis). På förra sättet äro föräldrar och barn, förfäder och efterkommande skylde eller besvägrade, såsom A och dess aflidne Son B, A och Soneson C, A och Sonesons Dottren D &c. Å sidone skylde (collaterales), äro de som komma af gemensam stam och på Schema föreställas på hvar sin slägtrad. Såsom E med sin aflidne broder B, med sin Brorsson C, med sin Brorssons Dotter D, och hennes Son G &c. Se Schema 1.

När din maka eller concumbent är skyld med någon 3:dje person i linea recta, så är du med denna 3:dje i rätt upp- och nedstigande svågerlag. Såsom A med sin sons Enka b, med sin sonsons Hustru eller concumbent c, och med sin sonsons dotters man d. Är denne 3:dje med din maka, eller concumbent, skyld i linea collateralis, så är du med denna 3:dje å sidone besvägrad. Derföre äro E och F å sidone besvägrade med sina collateralers makar b. c. d.

När in linea recta en viss person anses, t. ex. C, så kallas hans förfäder B och A &c. Ascendenter, och hans barn &c. Descendenter. Skyldskapens närhet eller afstånd beräknas genom led (gradus), hvilka i våra äldre lagar ock kallas knä. Denna beräkning göres på olika sätt af Romerska, och olika af Canoniska Lagfarna. Läs *Nehrmans Jurispr. Civ. III. Afd. II Cap. § 17* följ. samt föreläsningar öfver 2 Cap. G. B. och 1, 2, 3 Cap. Ä. B. *Solanders Dissert. de Computatione graduum. Höpfners Commentar üb. die Heineccischen Instit. Lib. I Tit. X. § 116* följ. m. fl.

Jag beskriver här i korthet blott den Canoniska computation, dels derföre att jag med den kan kortare uttrycka mig,

vid några §§:s förklaring, dels emedan dess kännedom är oundgängelig för att förstå våra äldre lagar om äktenskap.

Reglorne för denna beräkning äro:

- 1:o I linea recta: quot sunt personæ generatæ, tot gradus: så många födde personer, så många led.
2:o I linea collateralis: Quoto gradu remotior distat a stipite commune, eo gradu distant inter se: så många led som den nederste på längsta slägtraden är ifrån den gemensamma stammen, så många led äro de collateraler, hvarom frågan är, från hvarandra.

Derföre är A (Sch. 1) skyld med B i 1:sta led, och i lika led besvägrad med b. Med C är A skyld och med c besvägrad i 2:dra led o. s. v. efter 1:sta regeln. Efter 2:dra regeln är E med B skyld och med b besvägrad i 1:sta, med C och o likaledes i 2:dra, med D och d i 3:dje, med G i 4:de led, samt F med B och b i 2:dra, med C och c äfvenledes i 2:dra, med D och d i 3:dje och med G i 4:de led d).

För att lätta öfversigten och minska schemata, nyttjar jag ett componerad tecken, som utmärker begge könen, se Sch. 4. b. bb. Härmed menas hel- eller halveskon af olika kön. Stundom ock man och hustru. När jag om den ena vill säga något särskildt, och något annat om dem gemensamt, utmärker jag den förra med ett större tecken. Se Sch. 7. 8. Detta skall sedermera blifva tydligare.

Lagstiftaren har i detta Cap., för tydlighetens skull, ställt förbuden till mannen, så att han ej må äkta den eller de qvinnor, med hvilka han på ett visst sätt är skyld eller besvägrad. Det behöfves då ej något särskildt förbud för de så bestämda qvinnor att gifta sig med denna man. Också är sådant ej meningen af 7:de §:s ord: »Hvad om mannen i äktenskapsmål stadgadt är, bör ock förstås om qvinnan.» Der-

d) Efter Comput. civilis skulle E och B vara i 2:dra, F och B. i 3:dje, F och C i 4:de led o. s. v.

med menas att när mannen förbjudes giftermål med en kvinna, som t. ex. är hans brors- eller systerdotter, så bör det så utvidgas, att en kvinna ej heller får gifta sig med sin brors eller systers son o. s. v. När vi veta detta, finne vi, att Lagstiftaren, för tydligheten, i de föregående §§ ej sällan med andra ord sagt hvad som var en tydlig följd af det föregående i samma §.

En ständig uppmärksamhet härpå leder till redigare begrepp och skall, i synnerhet vid 5 §, ställa Lagstiftarens mening i ett klarare ljus.

1:o Om Skyldskap in linea recta, § 1.

»Ej må man — — sträcker sig neder.» Detta uttryckes med Schema 1. I Schema 2 äro hufvudpersonerna, eller de, hvilka förbudet angår, utmärkte med större tecken samt versalbokstäfver, men mellanpersonerna med mindre tecken och bokstäfver. *Ej må Man (A) till hustru taga sin* (äkta eller oäkta) *Dotter (B) ej heller (C,* som kan vara hans äkta eller oäkta) *Dotterdotter eller Sondotter* (ty b utmärker A:s son); ej heller med D, som kan vara A:s dotterdotters eller sondotters, sonsons eller dottersons dotter, och så vidare »*ehuru långt skyldskapen sträcker sig neder,*» eller så långt någon efterkommande af kvinnökönet kan finnas; hvilka alla på Schemat föreställas genom punkterne under D. Det motsvarande förbud för qvinnan efter § 7 är Schema 3. — d. ä. Qvinnan D får ej äkta sin son C, eller sin sons eller dotters son B, eller dessas afkomma A . . ehuru långt skyldskapen sträcker sig neder. Detta är alldeles detsamma som i §:s sednare period säges. Ty då en kvinna förbjudes gifta sig med sin son, sin sons eller dotters son m. m., så innehåller det ju att en man ej får gifta sig med sin Moder, Faders eller Moders moder, och så vidare till rygga i ättene.

In linea recta cognationis sträcker sig således förbudet till alla leder, huru aflägsse som helst. Men naturen sätter här sjelf en gräns derigenom, att sällan någon lefver till dess han har barnabarn i 6:te led. Begge förbuden uttryckas efter lagens egen anledning sålunda: Ingen må träda i äktenskap med någon af sina barn eller efterkommande (descendenter).

Härvid ihågkommes, att om B eller b, C eller c. D m. fl. äro äkta eller oäkta barn, är förbudet lika gällande. Hvarvid dock ofta den regel torde komma i fråga: de occultis non judicat ecclesia, eller denna: In jure non esse et non adparere æquiparantur.

Detta förbud är ofelbart det viktigaste. Det har från början varit föranlett af en afsky för dessa förbindelser, hvilken, fastän den icke är en omedelbar instinct, likväl med rätta bör anses för naturlig. Visa Lagstiftare hafva insett sådane tänkesätts goda verkan på uppfostran, seder och nationens kraftfullhet, och derföre velat genom dessa förbud, jemte strafflagarne mot blodskam, förekomma att den naturliga afskyn icke måtte försvagas e).

2:o Om skyldskap å sidone, när den ena släkten eller beggdera äro omedelbarligen under den gemensamma stammen. § 2.

Collateral skyldskap föreställes på Schemata genom 2:ne Slägtrader, som utgrena sig nedåt från en gemensam stamfader eller stammoder. Stamfadrens eller stammodrens barn i första led komma då att stå omedelbarligen under stammen såsom E och B (Sch. 1). De öfriga F. C. D. G. äro ock under stammen men ej omedelbarligen.

Schemata till denna § blifva sådana, att den ena raden får blott en Collateral — endast den collateral, som omedelbarligen är under stammen (A. Sch. 4 & 5); den andra raden har flera och så många man behagar.

Här förekommer hel- och halfslägt. Om A och C (Sch. 4) begge äro födde af fadren b och modren bb, så äro de helsyskon. Om b är gemensam far till A och C men de hafva hvar sin mor, eller bb är deras gemensamma mor, men de hafva

e) I upp- och nedst. skyldskap förbjuder Moses uttryckeligen Äktenskap med Moder (CD Sch. 2) och med Sone- eller Dotter-Dotter (AC Sch. 1) i 18 Cap. 3 Mose B. Michaëlis har visat det Moses dock ej ansett äktenskap mellan Fader och Dotter tillåtet, utan förbigått detta förbud af samma skäl, hvarföre Solon ej utsatte straff på Fademörd.

hvar sin fader, då äro A och C halvesyskon. På samma sätt kunna A och c vara hel- eller halvesyskon. Äfvenså C och c. — D och d äro helsyskon om bägge hafva gemensam far och mor. Men de kunna ändock vara halfslägt med A, om antingen deras mor C eller deras far c är A:s halvesyskon, o. s. v. I äktenskapsfrågor göres ej skillnad mellan hel- och halfslägt. §. 9.

Schema 4 svarar emot följande förbud i 2 §.

"I skyldskap å sidone må man (A) ej taga till hustru sin (hel- eller half- äkta eller oäkta) syster (C), sin broders (c's) eller systers (C:s, äkta eller oäkta) dotter (D) eller deras afföda," d. ä. dessa syskons eller syskonsbarns efterkommande af qvinnokön, hvilka alla på Schema föreställas genom E med punkter nedanföre. — Hvar och en ser, att härmed ock är förbudet systren C att taga sin broder A, samt systers- eller brorsdottern D att taga sin Farbror eller Morbror A. — När detta förbud efter 7 § ställes till qvinnan, så blir dess lydelse (se Sch. 5): Ej må qvinna A taga till man sin broder D, sin brors- eller systerson C eller deras afföda af mankön B . . .

Detta är med andra ord det samma som i §:s sednare period uttryckes, då mannen förbjudes taga sin faders eller moders syster &c. Begge förbuden kunna korteligen innefattas i denna enfaldiga regel: Ingen må gifta sig med sitt syskon eller dess barn och efterkommande. Eller ock omvänt: Ingen må gifta sig med sitt syskon eller sina föräldrars och förfäders syskon. Och då man ser på Schemata, kan regeln uttryckas: Ej må du gifta dig med den collateral, som är omedelbart under din stam. Det sista innefattar ock förbudet i afseende på syskon, der begge äro omedelbarligen under stammen.

Förbudet af äktenskap mellan syskon har annan grund än det, angående de öfriga collateralerna i denna §. Genom det för-ra hafva Lagstiftare velat gå föräldrars önsknningar till mötes i deras omsorg att genom aflägsnande af all tanke om någon framtida loflig förbindelse, förebygga förtidig sinnlighet hos barn, hvilka efter regeln alltid uppfostras i samma hus.

De öfriga förbuden i denna § afse väl ock uppfostran, men på det sätt, att som farbror och faster, morbror och moster, vid föräldrarnes tidiga afgång, träda i dessas ställe, i anseende till barnens uppfostran, borde ock, genom aflägsnande af all tanke om loflig förbindelse emellan desse möjliga uppfostrare och uppfostrade, de förras auctorité bevaras och främjas. Detta gäller ock om onklar och tanter i aflägsnare led. Men hvar och en ser att förbudets vikt, så vidt det angår denna ojemma sidolinea f), är störst i afseende på 2:dra graden, och aftager sedan i samma mån som graderna ökas g).

3:o Om skyldskap emellan collateraler, som ingendera är omedelbart under stammen. § 3.

Förbudet angår endast syskonbarn (AB Sch. 6) af äkta eller oäkta säng, af hel- eller halfslägt. Här äro inga sådana tillsatser, som, på sätt i de föregående §§ skett, tillkännagifva att förbuden går längre ned i ätteraden, såsom till syskonbarnsbarn, o. s. v.

Här kan ej, efter 7 §, något motsvarande Schema äga rum, emedan Lagstiftaren här på en gång ställer talet till begge könen, såsom hufvudpersoner.

Regeln är således den, att i jemna sidolinien är äktenskap endast förbudet i 1 och 2 led, men ej vidare. Också är detta förbud dispensabelt. Konungen kan gifva lof till äktenskap emellan syskonbarn: »utan Konungen» &c.

f) Ojemma sidolinea (linea collateralis inæqualis) kallas, efter canouiska terminologien, det förhållande på schemerne, då den ena collateral sidan innehåller flera leder än den andra, såsom här. Jemna sidolinea (linea collateralis æqualis), när lika många äro å båda sidor, såsom syskon sinsemellan, syskonbarn &c.

g) Af de här förhudna skyldskapsled förekommer i 3. M. B. 18. Cap. giftermål emellan Bröder och Syster (AC. Sch. 4. A. D. Sch. 5) och med Faders eller Moders Syster (DA. Sch. 5). *Michælis* vill visa att Mosis mening ej varit att det sistnämnda skulle extenderas till Brors eller Systerdotter (AD. Sch. 4). Skälet är att man hos Österlänningarna kunde se sin Tante oslöjad men ej Niccen l. e. §. 116. — Några Nationer sträcka ej förbudet i dessa Huier längre än till 1 grad af jemna och 2:dra af ojemma sidolinien.

Så länge slägterna lefde mindre spridda, hade förbudet för syskonbarn samma grund som det för syskon; men sedan det ej oftare händer att syskonbarn, än att oskylda barn uppfostras i samma hus, hade förbudet kunnat alldeles upphävas h). Dock har man i början ansett nödigt välja denna medelväg, troligen af aktning för det begrepp om incest, som hos allmänheten ännu var fästadt vid dessa förbindelser. I 17:de århundradet gällde detta förbud stundom ovillkorligen, stundom med tillåtelse att söka Kongl. dispens; se Ups. Concilium 1572. K. B. d. 1 Mars 1678. Kyrko-L. 1686. C. 15 § 9. Kongl. Stadg. d. 30 Dec. 1680.

I Schema 6 är tillagd en biperson, som egentligen ej hörer hit, nemligen B:s hustru b. Det är skedt derföre att sådane, som B:s syskonbarn A och hans hustru b, pläga kallas syskonbarn i svågerlag. Sådane syskonbarn menas ej i denna §. Och äro de ej af svågerlaget hindrade att gifta sig, samt behöfva ej söka Konungens lof dertill.

Lutherske Svenske undersåter på Barthelemy äro befriade från omvägen att söka Konungens tillstånd till äktenskap emellan syskonbarn. Och allmogen i Lappmarken har frihet att genom Kyrkoherden och Consistorium samt utan afgift, söka detta tillstånd. Se K. B. d. 17 Dec. 1792, samt 20 Juni 1805, intagne vid denna § i Lagsamlingen. Det förra torde ex paritate rationis kunna tillämpas på Guadeloupe utan hinder af den tolkningsregel: att undantag äro strictissimi juris. Grunden till undantaget är här så tydlig att sjelfva tolkningsregeln kan tåla inskränkning.

4:o Om svågerlag i linea recta, § 4.

För denna § så väl som för den 5:te finnas på Tabellen 4 schemata. Orsaken är att jag kan på två sätt vara besvägrad med en person, nemligen antingen derigenom, att denne varit gift eller concumbent med någon af min släkt, eller ock så, att jag varit det med den andres släkt i). Här af uppkomma 2 sche-

h) I Mosis lag är intet förbud för syskonbarn.

i) Att olaglig beblandelse här afses, följer deraf, att 2:ne systrars lägrande m. m. räknas bland lägersmål i förbudna leder 59: 7. M. B. Här om för-

mata, så vidt förbudet ställes till mannen, och 2 då dessa förbud ställas till qvinnan.

Schema 7 svarar emot dessa lagens ord: »Och — — må man (A) ej till hustru taga sin sons (b:s), sonasons eller dottersons (c:s) enka (B eller C). Jag har tillagt d:s enka D, såsom representant för alla enkor efter A:s descendenter i hvad aflägsnare led som helst; ty de orden »och så vidare» i slutet af § hänföras otvunget till alla de i § nämnda personer.

Ordet *Enka* får ej här tagas sensu strictissimo. Enka är nämndt såsom den vanligaste händelsen, emedan fråga sällan uppstår om äktenskap mellan de här nämnda besvägrade, så länge mellanpersonen lefver. Men om svägerlaget uppkommit genom b:s lägersmål med B eller c:s med C, &c. så gäller förbudet emellan A och B, A och C, A och D &c., äfven medan b. c. och d. &c. lefva. Äfvenså om B. C. eller D. &c. genom äktenskapskillnad upphört att vara b:s, c:s eller d:s maka. Således kunde här, i stället för *Enka*, sättas *concumbent*.

Emot Sch. 7 svarar, efter 7 §, det 8:de Schema, som skulle kunna uttryckas sålunda: Ej må qvinna (A) taga till man sin dotters (b:s) sonadotters eller dotterdotters (c:s) efterlemnade man (B. eller C.), och så vidare (D &c.) Hvarvid efterlemnade man tages i lika vidsträckt bemärkelse, som förut är sagdt om *Enka*. — Detta är med andra ord detsamma, som i slutet af § heter: »Ej heller må man (B) taga till hustru sin hustrus moder (sin svärmoder A ej eller C sin) hustrus fadermoder eller modermoder (A) och så vidare.»

Schema 9 föreställer dessa lagens ord: »Ej må man (A) till hustru taga *sin stjufmoder* (B. d. ä. sin faders andra hustru) *sin aflidna faderfaders eller moderfaders andra hustru* (C), och så vidare,» d. ä. andra sina aflidna ascendenters hustrur i annat gifte, hvilka på Schema representeras genom d. och D med punkter ofvanföre. Det ordet *aflidna* är ock här nämndt

tjenar läsas: *Böhmeri Jus Eccles. Protest T. IV pag. 175. K. A. M. SCHLEGELS Darst. d. verbotenea Grade p. 376 följ.*

derföre, att det är den vanligaste händelsen; men måste utsträckas äfven till förfäders fränskilda hustrur, så väl som förfäders concubiner, fastän förfadren ännu lefver, då fråga om äktenskap uppstår.

Emot Sch. 9 svarar enligt 7:de § Schema 10, som kunde uttryckas sålunda: Ej må qvinna A gifta sig med sin stjuffader B, sin aflidna fadermoders eller modermoders c:s andra man C, och så vidare (med d:s man D &c.). Hvilket med andra ord uttrycker §:s sednare förbud: *Ej må man (B) taga till hustru sin stjufdotter (A, ej eller må man C taga sin) stjufsons eller stjufdotters dotter (A) och så vidare,*» d. ä. D ej sina stjufbarns efterkommande i 3:dje led eller längre ned (A . . .).

Hvad om stjufson, stjufdotter och deras barn säges måste ock tolkas extensive, så att för stjufbarn äfven anses sådana, som någons hustru i hordom eller någons concubine i lägersmål sammanafat med annor man.

Alla förbuden i denna § kunna korteligen innefattas i följande regel: Ingen får bygga äktenskap med någon sin ascendents eller descendents maka eller concumbent.

De förbud, som föreställas genom Schema 9 och 10 hafva en grund mera för sig, än de som innefattas i 7 och 8 Schema. De besvägrade i de förra komma genom svägerlaget, eller kunna derigenom komma, i förhållande af uppfostrare och uppfostrade. I de sednare Schemata äger detta ej rum, emedan uppfostran å ömse sidor måste vara förbi, när svägerlaget genom giftermål uppkommer. Dock hafva begge förbuden en gemensam grund, den neml. att dessa svägerlags-förhållanden hafva mycken likhet med det emellan egentliga föräldrar och barn, hvarföre förbudet af äktenskap i linea recta affinitatis blir ett stöd för det som med förbudet i linea recta cognationis åsyftas. De äro således i det afseendet begge viktiga, fastän, för förstnämnda olikhet, det ena är ännu nödvändigare, än det andra k).

k) Af förbuden i Sch. 7 förekommer i 3 Mose B 18 B: AB. (med son-hustru) I Sch. 8, BA. (med svärmoder) I Sch. 9. AB. (med

5:0 Svågerlag å sidone, § 5.

»I svågerlag å sidone (Sch. 11) må man (A) ej gif-
ta sig med sin Broders Enka (B), Brodersons eller
Systersons Enka (C), Broders eller Systers sonsons
eller Dottersons Enka» (D). — Enka tages här i så vid-
löftig bemärkelse, som vid 4 § är erinradt.

Emot detta förbud svarar efter 7 § följande (Sch. 12.): Ej
må qvinna (A) gifta sig med sin systers efterlemnade
man (B), sin systerdotters eller brordotters ef-
terlemnade man (C), sin broders eller systers son-
eller dotterdotters efterlemnade man (D). Hvarvid
efterlemnad man på lika vidlöftigt sätt förstås, som nyss om
enka är sagdt.

Hvad i Sch. 12 säges om AC och AD är med andra ord
sagdt i slutet af denna §:s 2:dra period: »man (C) må ej gif-
ta sig med hustrus fadersyster eller modersyster
(A) eller (mannen D) med hustrus faderfaders eller
fadermoders, moderfaders eller modermoders sy-
ster» (A). Något motsvarande mot första ledet AB finnes ej i
slutet af §, ty det var redan sagdt i §:s början. Se Sch. 11.

Här nämnes ej mer än tre led. *Nehrman* vill af de orden
»theras afkomma» sluta, att förbudet sträcker sig in infini-
tum, äfven i afseende på de svågerlags-förhållanden, som de nu
nämnda Schemer föreställa. Dertill finner jag ingen anledning
af lagens ord. Pronomen *theras* står ej i slutet af § och kan
ej hänföras till det, som efterföljer. Till det föregående bör det
hänföras, men endast till det närmast föregående i perioden.
Vill man emot vanlig grammatikalisk tolkning gå längre tillbaka,
så uppkommer den orimlighet, att personer, som hvarken äro
skylde eller besvägrade, absolut förbjudas gifta sig med hvaran-
dra. Man skulle ju förbjudas taga sin broders enkas afkomma
&c. Lika orimlighet uppkommer, om de orden: *theras af-*

stjufmoder) I Sch. 10 BA. (med stjuftdotter) och CA (med
stjuftbarns dotter). — Således gå Mosis förbud till 1:sta led i Sch.
7, 8 och 9, men i Sch. 10 äfven till andra led.

komma tilläggas till §:s slut. Man skulle då förbjudas gifta sig med sin hustrus fasters afkomma, med hvilken man hvarken är skyld eller i svägerlag, så vida svägerlag ej räknas mellan hustruns och mannens slägt inbördes. Nedanföre skall visas, att ej heller lagens grund fordrar förbudens utsträckande utöfver 3:dje led ojemna sidolinien.

Nu till de öfriga förbud i 5 §. Jag börjar med 1:sta förbudet i 2:dra perioden, emedan det upplyser oss om meningen af det, som af förra perioden återstår. Se Sch. 13. »Ej heller (må man (A) gifta sig) med sin aflidna hustrus syster (B), hustrus broders eller hustrus systems dotter (C) eller dotterdotter (D) eller theras afkommo». Här står tillägget theras afkomma på sitt ställe, ätven i anseende dertill, att B:s, C:s eller D:s afkomma aldrig kan upphöra att vara i svägerlag med A. Derföre kan man icke allenast lämpa förbudet på den här i 3:dje ledet förbigångna persons B:s Sonadotter, utan ock på 4:de och 5:te led, o. s. v.

Det häremot svarande förbud för qvinnan enl. 7 § föreställes i Sch. 14 och skulle lyda sålunda: Ej må qvinna (A) gifta sig med sin aflidne mans bror (B) 1), sin mans broders- eller systersson (C), sin mans brors eller systems sonason (eller dotterson, D) eller deras afkomma. Hvilket allt är med andra ord detsamma som i förra periodens sednare förbud heter: Ej må man (C eller D) gifta sig med sin faderbroders eller moderbroders, (eller med) sin faderfaders eller fadermoders, moderfaders eller modermoders broders Enka (A) m). Tillägget »och theras afkommo» kan väl ej här passa efter den grammatikaliska meningen, så att förbudet skulle angå dessa Enkors afkomma, emedan det mellan denna afkomma och den här nämnda man ej kan vara något svägerlag. Dock ses af hvad vid 14:de Schema är nämndt, att man här får gå längre

1) En här oundviklig framställning af hvad redan vid Sch. 11 led. 1 är förestäldt. Med andra ord förbjudes der qvinnan B äktenskap med sin mans broder A.
(u Första ledet är här förbigånget emedan det skulle varit ett upprepande af hvad förut var sagt om giftermål med Broders enka.

än till 3:dje led. Ty när qvinnan A (Sch. 14) ej får gifta sig med sin mans syskons afkomma, så är klart att denna afkomma ej får gifta sig med A.

I korthet är denna §:s innehåll således: Ingen gifte sig med sitt syskons, sitt syskonsbarns eller barna-barns (i egentlig bemärkelse) maka. Ej heller med sin makas syskon eller deras barn och efterkommande i hvad led som helst.

Grunden dertill att Lagstiftaren i förra förhållandet (Sch. 11 och 12) inskränkt förbudet inom 3:dje led, men i det sednare (Sch. 13 och 14) utsträckt det så långt sådana besvägrade kunna finnas, är ganska påtaglig och giltig. I det förra förhållandet är nemligen för begge i fråga varande personer uppfostran förbi, när svågerlags-förbindelsen dem emellan uppkommer; då deremot i det sednare den ena personen (A Sch. 13. 14) just genom svågerskapsbandet kommer i samma förbindelse, som dess maka (a) att uppfostra dennes syskons barn och efterkommande (B. C. D. &c.). Det förra förbudet synes derföre mindre för sin egen nödvändighet vara infördt, än för den likhet detta förhållande efter canoniska computation har med det sednare. En så svag grund kan ej berättiga oss att utsträcka det till de andra led, som lagstiftaren ej nämnt n).

Man ser af de ofvananfödda anmärkningar att den gamla regeln: Then man ej kan äkta för skyldskap, thess Enka får man ej taga för svågerlag: täl ännu flera undantag än dem *Nehrman* nämnt i föreläsningarne öfver denna §. Orsaken hvarföre *Nehrman* utsträckte alla förbud i denna § in infinitum, var att han ej systematiserade Schemata och tillika ej nog skarpt bestämde förbudens grunder.

n) Af de i Sch. 11 bestämda led, förbjudes i Mosis lag endast det 1:sta (AB med Broders Enka) vid straff att barnen af sådant giftermål skulle anses för den aflidne brodrens. Och om brodern var död barulös, var den andre brodern skyldig att äkta enkan — I Schema 12 är endast polygamia simultanea med 2:ne systrar förbjuden, men ej äktenskap med ena system efter den andras död. (Hvar och en ser att 1:sta led i Sch. 11 är tillika 1:sta led i Sch. 14 samt 1:sta led i Sch. 12 likaledes 1:sta led i Sch. 13.) I Sch. 14 förbjudes ock 2:dra led C. A. (med Farbrors enka) vid straff af barulöshet. Cir. Michaelis l. c. § 116.

Förbuden i denna § äro nu så vida mildrade, att Kongl. Maj:t kan deri dispensera. K. F. d. 10 April 1810 o). Dispensation har ock sina grundsatser. Dessa torde kunna bättre inses, när man öfverväger ofvananfödda åtskilnader, och tillika besinnar, att en collateral i närmare led kommer oftare i relation af uppfostrare än en i fjernare, då första ledet undantages (Sch. 13, 14). De som i frågor om dispensation i dessa mål äga att afgifva underdåniga betänkanden, torde derföre icke finna oriktigt: att 2:dra ledet AC i Sch. 13, 14 anses för det betänkligaste; dernäst 3:dje, 4:de, 5:te och 6:te led (om fråga så långt bort skulle uppstå) i samma Schemata: derefter 1:sta ledet AB i alla till denna § hörande Schemata. Men att 2:dra och 3:dje led i Sch. 11 och 12 AC, AD kunna beviljas utan all betänklighet när andra skäl deremot än svågerlaget ej förekomma. Märkeligt är att ock Moses endast i det som hör till 14 Sch. sträckt förbudet ned till 2:dra led.

6:0 Om oegentligt svågerlag, § 6.

I 4 och 5 §§ hafva ej exempel förekommit på annat svågerlag än emellan mannen och hustruns släkt eller hustrun och mannens släkt.

Denna § innehåller idel sådana Schemer (15, 17, 19, 21) der det antingen är fråga om den ena makans förhållande till den andra makans slägts maka, eller till den andra makans (förra) makas släkt. Detta är ej, enligt definitionen i 8 §, egentligt svågerlag; derföre kallar jag det oegentligt.

Lagen kallar det: 2:dra svågerlaget. Benämningen är en öfversättning af Canonisternas *Affinitas secundi generis*. Desse gingo ut från den sats, att som man med hustrun är ett kött, så skall han ock vara ett med hustruns förra eller sednare maka eller concumbent — o. s. v. Härige-

o) Vål har K. M. i sednare tider äfven före ofvannämnda Förordn. någon gång dispenserat i dessa fall; men det här anses vara skedd blott de facto. Se K. B. d. 11 Febr. 1785 jfr. med K. B. d. 13 Dec. 1797.

nom 3 genera affinitatis: 1:o Affinitas primi generis (första svågerlag) det i 8 § beskrifna. 2:o Aff. secundi generis (andra svågerlag) emellan den ena concumbenten och dem, som med den andra concumbenten äro i första svågerlag. 3:o Aff. tertii generis (tredje svågerlag) emellan den ena concumbenten och dem, som med den andra concumbenten äro i andra svågerlaget; t. ex. mellan mig och min hustrus systers mans andra hustru, eller emellan min hustru och min stjufmoders man (i ett sednare gifte), se 59. 9 M. B., eller emellan mig och min hustrus förra mans förra makas släkt.

I första svågerlaget förekommer således nödvändigt en — i det andra två — i det tredje tre äktenskapliga (eller köns-) förbindelser; men det oaktadt uti irstedera genus mera än ett skyldskapsförhållande; ty äfven i andra och tredje svågerlaget skulle hufvudbegreppet bibehållas, så att den ena makann blott ansågs besvägrad med den andres släkt — men ej makarnas släkt inbördes. Man skulle derföre misstaga sig, om man till denna 6:te § hänförde sådane Schemer, der 2 slägtrader förekomma, t. ex. Dotters Stjufdotter, Svärsons Stjufdotter, Stjufsöns Stjufdotter.

Linier och grader räknades ock i dessa oegentliga svågerlag efter samma grund som i det egentliga, så att jag t. ex. anses med min makas slägtinges maka besvägrad i samma linea och grad, som min maka är med samma slägting skyld.

Äldre Canoniska Lagen förböd äktenskap äfven i dessa svågerlag, så väl in linea recta, som i vissa led å sidone. Men alla dessa förbud upphäfdes af Päfven Innocentius III. Besynnerligt nog, att Protestantiska Kyrkan ändock stundom ansett några led för otillättna p) i detta svågerlag, i synnerhet i linea recta. Äfven i vårt Land äro sådana grundsatser följde, såsom

p) Luther yttrar sig i ett bref till Bisk. i Neupurg: "Ergo sentio conjugium pastoris, qui noveream uxoris suae defunctae duxit, incestum, nisi sic esset noverea, quod defunctae pater etiam fuisset vitricus, non naturalis pater. Ideoque aut dirimendum est, aut extra diocesin tuam expellendus est." Dock anför Schlegel l. c. p. 401 att Melancthon skall yttrat, det han med Luther vore ense deri, att det hos mindre förståndigt folk kan förorsaka uppgående. Hvarföre han väl tillstyrker, att dessa äktenskap afrådas, men ej alldeles förbjudas.

i Kongl. Råd. bref d. 1 Dec. 1703, der så väl i tredje, som andra svågerlaget *linea recta*, äktenskap förbjudes, och der äfven (troligen af förhastande) influtit ett förhållande der intet slags svågerlag äger rum, neml. med Stjufmoders Stjufmoder.

Genom 1734 års lag skedde den inskränkning häri, att tredje svågerlaget alldeles är förbigånget, och i det andra väl alla möjliga 1:sta led *linea recta*, men endast tvenne händelser af 2:dra ledet samma *linea*.

Nehrman var af den tanka, att detta förbud, såsom purt civilt, ej borde extenderas till *casus similes*, eller andra led anses förbudne, än dem lagstiftaren nämnt. Dock har annan tolkningsregel blifvit följd in praxi, och Kongl. Maj:t har, i egenskap af Lagens tolk, ansett förbudet för en man att bygga äktenskap med Moders Stjuffaders Enka q) och med Faders Stjuffaders Enka r), hvilka, hörande till 2:dra ledet *linea recta*, ej äro nämnda i 6 § och ej heller följa deraf efter den 7:de. Då således härigenom principen af utvidgande tolkning syntes etablerad, var intet hinder att utsträcka förbuden till alla möjliga förhållanden in *linea recta* 2:di generis, äfven till 3:dje, 4:de, 5:te led &c. och skulle derföre Kongl. Maj:t ofta besväras med förfrågningar, emedan det endast är genom en sådan utvidgande tolkning af 6 §, som en skadelig ovisshet hos många vederbörande kan uppkomma om våra äktenskapsförbud.

Dessa svårigheter synas vara häfna genom Kgl. F. d. 10 April 1810, hvilken icke förklarar, utan upphälfver 6:te § sådan den nu finnes i de hittills tryckte Lagböcker, och införer en ny 6:te §, der väl samma personer nämnas, som förut, men med tillägg, »utan Konungen dertill gifver lof,» och utan att upptaga de i särskilda rescripter nämnda till andra svågerlaget hörande förhållanden, hvarigenom en strict interpretation desto häldre synes auctoriserad, som intet uppfostrans-förhållande här äger rum, Mosis lag ej förbjuder något äktenskap i andra svågerlaget, och den i 8:de § anförda grundsats om Vördnads spilandande emellan föräldrar och barn, i helt annan mening skulle

q) K. B. 23 Dec. 1752.

r) K. B. 8 Aug. 1774.

tillämpas på dessa än på det i nämnda 8:de § anförda exempel s).

Detta oaktadt måste dock 7:de § på denna nya 6:te § användas, så att, då mannen i 6:te § förbjödes bygga äktenskap med 1:o sin hustrus Stjufmoder (Sch. 15), 2:o Stjuffaders Enka (Sch. 17), 3:o Svärsons Enka (Sch. 19), 4:o Stjufsons Enka (Sch. 21 AB), 5:o Stjufsons sons Enka (Sch. 21 AC); så måste ock, i följd af 7:de §, qvinnan anses vara förment att bygga äktenskap med 1:o sin mans stjuffader (Sch. 16), 2:o sin Stjufmoders efterlemnade man (Sch. 18), 3:o Sonhustrus efterlemnade man (Sch. 20), 4:o Stjufdotters efterlemnade man (Sch. 22 AB), 5:o Stjufdotters dotters efterlemnade man (Sch. 22 AC). Hvilket med andra ord är ett förbud för mannen, att gifta sig med 1:o sin Stjufsons Enka, 2:o Hustrus Stjufdotter, 3:o Hustrus Svärmoder, 4:o Hustrus Stjufmoder, 5:o Hustrus Moders Stjufmoder. Så att äfven här äro vissa äktenskap 2 gånger förbudna.

Således äro nu, i 2:dra svägerlaget, *linea recta*, under tillåtelse af dispense, förbudna:

1:o I första led alla tänkbara fall, nemligen:

För mannen med sin
 1:o all. hustrus Stjufmoder.
 2:o Stjufsons Enka
 3:o all. Hustrus Stjufdotter
 4:o Stjuffaders Enka (sednare hustru)
 5:o Mågs andra hustru (döda dotters mans Enka)
 6:o all. hustrus Svärmoder af 1:sta giftet (eller hustruns 1:sta mans moder)

D. ä. för qvinnan med sin
 all. mans Måg (eller sin Stjufdotters efterl. man).
 all. mans Stjuffader.
 Stjufmoders efterl. sednare man.
 all. Mans Stjufson.
 all. mans Svärfader af första giftet (mans 1:sta hustrus fader).
 all. Sonhustrus efterl. man (af sednare giftet).

s) Märkvärdigt, att ofvannämnda Bref af år 1752 och 1774 ej äro anförda i Lagsamlingen vid denna §. Skulle man deraf få sluta, att dessa Bref redan den tiden ej ansågos såsom Lag?

2:o I andra led endast 2 förhållanden, nemligen:

1:o Stjufsons sons Enka	Svärfaders Stjuffäder.
2:o Svärmoders Stjufmoder	Stjufdotters dotters efterlemnade man.

Usus practicus häraf är denna:

- 1:o De nu nämnda personer må Prest ej viga, utan de fått Konungens särskilda tillstånd.
- 2:o Om några här onämnda till 2:dra, 3:dje 4:de &c. led hörande förhållanden i linea recta skulle förekomma af detta svågerlag, torde väl, så länge någon autentik förklaring icke godkänt den nu anförda doctrinella, en Prest göra säkrast att förfråga sig i Consistorio; dock är att förmoda, att, derest Cons. ej tilltror sig på ofvan anförda grunder förklara sådana äktenskap oförbudna, utan gör underdånig förfrågan, Kongl. Majt då genom en allmän Kungörelse torde gifva en sådan förklaring, hvarigenom all ovisshet i dessa mål bliver häfven, och denna lära befriad från de hittills varande svårigheter.
- 3:o I andra svågerlaget å sidone kan Prest utan betänkande viga, i hvad led som helst. (Jfr. K. B. d. 10 Jun. 1741, d. 2 Apr. 1761, d. 23 Sept. 1756,) såsom i lag icke förbudet.
- 4:o I afseende på 3:dje svågerlaget, vare sig i linea recta eller collateral, är alldeles ingen betänkelighet, sedan genom Kongl. Förklaringen d. 23 Mars 1807 är förklaradt, att i stället för orden: »Sin mans Stjufmoders efterlemnade man» i 59: 9. M. B. t) bör läsas: Sin Stjufmoders efterlemnade Man.

Gemensamt om 5 och 6 §§ anmärkes, att sedan de blifvit dispensable, någon mildring i straffet uti 9 § 59 Cap. M. B. synes kunna äga rum. Dock näppeligen i den 8:de § s. C., emedan der ej nämnes mer än 1:sta och 2:dra leden och det af de viktigaste till 13:de och 14:de Sch. hörande.

1) Dessa ord äro influtne ur K. R. Br. 2 Dec. 1703.

8:o Om några tillfälliga hinder för äkten- skap.

d. ä. sådana som af sig sjelfva, utan Kongl. dispensation, kunna upphöra. Sådana, i detta Cap. nämnda, äro:

1:o Bristande samtycke af lägrad Mös Fader och Moder. § 10.

Detta är ock hinderligt, fastän Mö under äktenskapslöfte vore häfdad, 3 Cap. 10 § G. B. och äfven då intet lägersmål skett, 1, 2 §§ s. C. Men här lära vi, att Domaren kan förklara faders och moders vägrande för kraftlöst, när det ej har skäl för sig.

2:o Sådant förhållande, der genom ett giftermål mellan obesvägrade och oskylda, en Descendent i skyldskap skulle blifva sin skylda Ascendents Ascendent i 2:dra svägerlaget.

Detta hinder är en slutföljd af 8 §. Här bestämmes neml. först begreppet om svägerlag, och att det ej räknas mellan 2:ne makars slägt inbördes: hvarpå exempelvis nämnes: att intet hinder är för giftermål mellan A och C (Sch. 23) fastän den förras Bror B förut vore gift med den sednares syster D, emedan A och B, enligt det föregående, ej äro i svägerlag; vidare, att fastän C är gift med D (Sch. 24) fadren A dock kan äkta modren B, med hvilken han ej heller är besvägrad v).

Sedan sälunda den regel blifvit fastställd, att 2:ne makars inbördes slägtingar, lika väl som andra obesvägrade, kunna äk-

u) Man har uteslutit det som i föreläsningen är sagt om hor, såsom ej hörande till denna afhandling.

v) Man kan ock omvända detta. Om fadren A och modren B gift sig med hvarandra, så äro deras barn af hvaraderas förra giften (sammaubragta barn, stufbar) C och B, alldeles icke besvägrade sins emellan och kunna äkta hvarannan. Bohls betänkligheter, som ock brydt Nehrman, har Michaelis häfvit l. c. § 115 och visat, att Mosis lag i intet fall förbjuder dessa äktenskap. Men tänker man på högsta grunden till förbud emot verkliga syskons äktenskap; så finnes i den, oaktadt desse barn ej äro besvägrade, anledning nog att tro, det förbud emot deras äktenskap vore, icke alldeles, men nära intill, så viktigt, som det emot köttliga syskons.

ta hvarandra; nämner lagen till slut ett undantag från denna regel, så lydande: »Men ej må son taga modren, tå fader hans lefver och hafver dottrens» (Sch. 25): d. ä. att man ej får taga sin stufmoders moder.

Förbudet är ej ständigt, utan äger blott rum, så länge fader hans lefver och hafver dottren.

Härvid frågas: Bör denna inskränkning så förstås, att så snart omständigheterna något ändra sig, så att fadren A (Sch. 26.) antingen blifvit död, eller väl lefver, men icke hafver dottren D. (d. ä. D. är antingen död eller eljest skild vid A) i intetdera fallet något hinder är för sonen B:s giftermål med modren C?

Eller fordras, att begge, både A och D, skola med döden afgått, innan förbudets verkan kan upphöra?

Lagstiftaren har sjelf uppgilvit detta förbuds grund: »att vördnaden mellan föräldrar och barn ej spillas må.» — Man ser ock lätt, att om detta giftermål finge ske, medan begge, A och C, lefde såsom makar; så skulle Sonen B upphöja sig till sin Faders Stjufsvärfader, och Modren C nedsätta sig till sin Dotters Stjufsons hustru, d. ä. göra henne till sin stjufsvärmoder.

Detsamma skulle ock hända om A och D begge lefde såsom fränskilda makar. C upphörde ej derföre att vara A:s svärmoder och att, genom sitt gifte med B, gifva denne ett anseende såsom A:s stjufsvärfader, B ej heller att vara D:s stjufson och att genom giftet med C göra dennes dotter till modrens stjufsvärmoder.

Dör A och lemnar D efter sig såsom Enka; så kommer modren C genom sitt gifte med B i samma vördnads-collision med sin dotter, som nu sagdt är. Och om D dör och lemnar A efter sig; så blir, på sätt sagdt är, fadrens rätt till vördnad i motsatt direction mot sonens på giftet med fadrens svärmoder grundade anspråk.

Således enär A och D varit gifta makar, kan, så länge någongendera lefver, och antingen de lefva tillsammans, eller äro skilda, ej annat genom B:s gifte med C hända, än att emot fadrens eller modrens, eller begges naturliga rätt till vördnad, hvar af sitt baru, uppkommer ett factiskt anspråk på vördnad, som kan

spilla, (d. ä. minska) den förra; i thy att en descendent i skyldskap blifver sin egen så beskaffade Ascendents Ascendent i 2:dra svägerlaget. (Se Sch. 26. A . . . b — D . . . c.)

Först efter begges, A:s och D:s, död, finnes å ena sidan ingen Far, af hvilken en son kan göra anspråk på en slags vördnad, och å den andra ingen Dotter, som kan göra anspråk i afseende på sin mor. Grunden till undantaget i 8 §. upphörer således här. Och förbudet för B:s och C:s gifte, som i alla förra händelser var gällande, är det icke mera i denna, utan regeln inträder här åter i sin kraft, att desse, såsom obesvägrade, kunna blifva hvarandras makar.

Vår första praktiska sats i anledning af 8 § är således denna:

Du får ej gifta dig med din Stjufmoders moder, så länge din Far och din Stjufmoder, begge eller endera, ännu lefva; men väl sedan begge äro aflidne x).

Nu frågas vidare: Kan denna regel vändas om, så att, om A förut är gift med C, fadren A då ej kan taga dottren D, så länge B och C lefva? Sv. A blir, genom ett sådant giftermål, (Se Sch. 27. B . . . a) i samma förhållande till sin son B, som modren i det nästföregående Schema till sin dotter, och tvertom modren (C . . . d). Hvaraf följer, att grunden till förbudet i 8 §. inträffar med alldeles samma kraft här, som vid de förut beskrifna händelser. Man säger väl: Undantag äro strictissimi juris. Men då lagen sjelf uppgifver en bestämd grund till sitt undantag, synes mig, att, så vidt denna grund fullkomligen inträffar på andra, än de uttryckeligen nämnda händelser, måste dessa andra anses under undantaget begripne. Vår 2:dra praktiska sats blifver således:

Du får ej gifta dig med din Sons Stjufdotter, så länge Sonen och Sonhustrun, någondera, lefver, men äro begge döda, kan du taga den förstnämnda y).

- x) *Nehrman* har, utan att närmare pröfva grunden, antagit, att förbudet upphör, när blott endera dör. Förel. öfv. G. B. 2 Cap. 8 §.
- y) Därföre bör K. B. d. 18 Okt. 1769 endast i den förra händelsen, men ej i den sistnämnda, tjena till eftersyn.

Hvaraf ock såsom Corollarium följer den

3:dje: Ej heller med din Dotters Stjufdotter z), så länge din dotter och måg ännu, endera, lefver, men väl sedan begge äro döde. (Sch. 28.)

Af 1:sta satsen följer ock den

4:de: Ej heller med din Stjuffaders moder, så länge din Mor och Stjuffader ännu, endera, lefver, men väl när begge äro döda. (Sch. 29.)

Dylik extensiv tolkning äger rum i alla frågor om giftermål mellan 2:ne makars ömsesidiga skyldemän, när genom giftet skulle hända, att en Descendent i skyldskap blifver sin skyldes Ascendents Ascendent i 2:dra svägerlaget, t. ex. om B:s son (Sch. 26.) skulle vilja äkta C, eller (Sch. 27.) A:s fader vilja taga D. o. s. v.

Men ej tror jag förbudet kunna extenderas till de förhållanden, då någon genom giftet endast skulle bli sin skylda Ascendents besvägrade ä sidone i 2:dra svägerlaget a), eller huru som helst dess besvägrade i-det 3:dje. Än mindre om blott ett Ascendentskap i svägerlag skulle komma i collision med ett annat Ascendentskap i svägerlag b).

Nehrman synes ock hafva rätt deri att, i de till 8 §. hörande frågor, lägersmål ej må anses lika med giftermål: helst något factiskt anspråk på vördnad ej kan grundas på föreningar, som lagarne ogilla. — Att blotta förlofningar här, eller i hela Capitlet, ej kunna anses lika med giftermål, skulle ej be-

z) Dottren kan ock kallas: Svärssons dotter af förra giftet och så kallas hon i K. B. d. 22 Jun. 1768. Och fastän detta bref är af motsatt innehåll med det af d. 19 i samma månad, kan dock hända, att begge varit alldeles med lag enlige, om, i sednare fallet, de begge i regeln nämde voro döda.

a) Hit hör: Stjufmoders syster, sonhustrus syster, med hvilka ock genom K. B. d. 22 Nov. och 23 Nov. 1738 äktenskapet förklarar ej vara förbudet.

b) Såsom, om min Stjufsons Stjufdotter skulle bli min hustru. Dock är annat tolkningssätt följdt i K. B. d. 12 Dec. 1744. — 8 §. uppgifver väl till grund för förbudet vördnadens spillning, men exemplet bestämmer ock den grad af vördnadsspillning lagstiftaren haft för ögonen. Om mindre grader deraf hör derföre förbudet ej anses gällande, helst det innebär ett undantag från en förut fastställd regel.

höfva erinras, om man ej sett att Konungen varit besvärad med underdåniga förfrågningar härom. Alla slutföljder af 8:de §. kunna innefattas i följande enkla regel:

Du får ej gifta dig med din skyldige Ascendents äkta makas skyldige Ascendent, så länge din Ascendent eller dess maka ännu lefver c).

4.

*Om incestuösa giftermål m. m. i anledning af en i Lund år 1813 utgifven akademisk afhandling: de connubiis inter cognatos et affines prohibitis. *)*

I en inledning har författaren, till det hufvudsakliga på Fichtes sätt, framställt en analyse af den i historien kända öfvertygelse om vissa giftermåls och beblandelsers skändlighet. Att denna analyse är otillräcklig, synes han sjelf hafva insett. Också hade detta bordt förstas af sig sjelf, äfven derföre, att nämnda öfvertygelse så otvifvelaktigt utmärkt sig allestädes såsom religiös. Ty det lärer väl få blifva vid det gamla, att på blotta förnufts slutsatsernas väg ingen varaktigt religiös öfvertygelse kan uppkomma. Vi skulle derföre häldre velat såsom inledning åberopa och anföra de otvifvelaktigt historiska vittnesbörd, som ännu finnas, om denna öfvertygelses, äfven af all positiv lag oberoende, och densamma till grund liggande, märkvärdiga infly-

c) I anledning af II §. detta Cap. kunde åtskilligt hithörande intagas, men derom en annan gång.

*) Denna artikel är införd i Juridiskt Arkif 2 Bandet 3 häftet.

tande och verksamhet hos alla sansade nationer, äfven der, hvarest religionen redan hunnit fördunklas till en polytheism, som mer och mer vändt sinnena ifrån all religions rätta centrum. Sådan inledning vore ock enlig med de gamle jurisconsulters sed; och de nya gjorde bäst, om de, äfven i denna del, trädde så i deras fotspår, att de icke satte sina deductioner i stället för de vida mer öfvertygande historiska data.

En jemförelse emellan den Israëlitiska och den Antejustinianska och Romersk-civila lagstiftningen i detta ämne vore af mycket interesse för vetenskapen och lagstiftningen, hälst det torde genom en sådan jemförelse blifva uppenbart, att dessa båda lagstiftningar, af hvarandra inbördes oberoende, utgått från någon gemensam traditionell källa, det är: från en gemensam efter fromme och kraftfulle förfäder ärfd öfvertygelse, utom hvilken, åtminstone der lagstiftningen endast kunde visa sig såsom blott menskelig, föga verkan varit att vänta af lagarnas bud och förbud: äfvensom man på sådant sätt, bättre än på något annat, skulle med någon tillförlitlighet kunna urskilja det ursprungliga, som alltid borde respecteras, ifrån det, som den borgerliga lagstiftningen tillagt, antingen såsom raisonnerad följd af det förra, eller för särskilda politiska orsaker. Dermed skulle väl ock säkrast förebyggas, att icke, då något af den sednare arten faller, det äfven i opinionen komme att draga det andra med sig, i synnerhet på en tid då sjelfva theologien vill blifva lättfärdig och revolutionär.

I sjelfva afhandlingen framgår förf. blott säsom tolk af den lag, vi hafve i detta ämne uti 2 Cap. G. B., hvilken lag han genom systematiskt ordnade schemer sökt åskådligt construera. Vid skyldskapsförhållanderne tages för gifvet, att förbuden i rätta lineen sträcka sig till hvart och ett möjligt led uppföre och nedföre: och i collateral-lineen, der den ena släctingen står omedelbart under den gemensamma stammen, förutsättes, att en sådan släcting måste skilja sig vid all tanka på äktenskap ej allenast med den som, såsom dess hel- eller halfsyskon, är med honom lika långt ifrån stammen, utan ock med dessa syskons afföda, så långt ner som någon sådan finnes. Men hvad syskonbarn beträffar, ger förf. ej otydligt tillkänna, att omvägen att

söka Konungens tillstånd här, såsom på Barthelemy, gerna kunde umbäras, och förbudet, såsom hvarken i Mosis eller Romerska äldre lagen befintligt, äfven hos oss alldeles upphöra; hvilket vi desto häldre bifalle, som vi skulle önskat, att dispensemedelvägen aldrig hade blifvit vald såsom förelöpare till något pätänkt upphäfvande af de i detta ärende existerande förbud. Genom exemplen på dispense i en del, förlåmas öfvertygelsen om alla förbudens vigt — och få äro de, som kunna öfvertygas att vid dispenserna annat motiv än godtycke i sjelfva verket äger rum.

I *linea recta affinitatis* sätter förf. ej i fråga, att ju förbuden, äfven efter meningens af Mosis lag, sträcka sig *in infinitum* både uppföre och utföre, oakadt förf. väl insett, att hans från uppfostrans-förhållandet härledda analyse af incestbegreppet icke omfattar det scheme, som föreställer svärföräldrars förhållande till svärbarn.

Vid svägerskap å sidone antager ock förf., utan vidare undersökning af lagstiftarens grunder, att förbuden för en Enkling att äkta sin aflidna hustrus syster, är lika så viktigt, som förbudet för en ledig mansperson att taga sin broders enka, hvarvid förf. lika litet tagit i betraktande, att den äldre Romerska lagen alldeles icke anser svägerskapsförhållandet *in linea collateralis* hinderligt, hvarken i de första eller följande graderna: likasom förf. ej beller vidrörer den äfven af vår Luther på allvar anmärkta åtskilnad i första graden å sidone, att det väl (utom i ett bestämdt undantaget fall), uti 3 Mos. 18 och 20 Cap. anses för ett skändande af en broders minne, att taga hans Enka till hustru; men deremot äktandet af hustrus syster endast anses orätt, när man på en gång har bägge systrarna såsom hustrur.

Vid 2:dra, 3:dje och följande grader eller led i sidosvägerskapslineen har förf. väl anmärkt, att Mosaiska förbudet blott nämner en manspersons gifte med farbrors Enka; men förf. har dock enligt sin plan icke påmint något emot den utvidgning nedanom 2:dra ledet, som vår lags bokstaf utvisar; ehuru han ogillat den förut rådande mening, enligt hvilken utvidgningen ansågs vara sträckt utöfver 3:dje led äfven i de fall, der intet

uppfostrens-förhållande åtföljer svägerskaps-förhållandet, det är, der den ifrågavarande Enkans, eller Enklingens afidna maka står omedelbart under den andra släktningens stam. Vi tro med Luther och Michaëlis, att man i denna del, med all trygghet kunde blifva vid de tvenne Mosaiska förbudene, om man än icke, efter den gamla Romerska lagens exempel, vågade att i lagstiftningsväg låta hela 5 § i 2 Cap. G. B. gå ut; hvilket, på det ofvan andragna skäl, åtminstone vore vida bättre, än att låta något förbud på en gång kvarstå och gå ut, hvilken motsägelse föga ohöjd visar sig då man bredvid förbudet sätter: »utan Konungen gifver ther lof till.» Ja vi kunna ock försäkra, att förf. sjelf förebrår sig att vid 1810 års Riksdag hafva, såsom skrifvare, bidragit till dispensationens fästande vid 5:te och 6:te §§, och att han nu i sina föreläsningar erkänner detta såsom en förvillelse af vida svårare art, än om han skulle låtit bruka sig att föreslå båda dessa §§:s upphäfvande. Dock skulle han i ett sådant fall anse det rådligast att det skedde der ett blott uteslutande af en § gjorde föga uppseende vid en ny lagboks utgifvande. Vi tro med förf. att samvetsbuden ej i och för sig sjelfva behöfva låna någon kraft från en borgerlig lags sanction. För den samvetsgranne äga de ensamme tillräcklig styrka. Endast der de motsatta exemplen skulle vålla oordningar i borgerliga samfundet, måste lagstiftningen, för dess särskilda ändamål skull, upptaga dem såsom sina.

Utelemnandet innebär derföre ej något upphäfvande af hvad samvetslagen derom förmår. De i 14:de och 16:de verserna af 18 Cap. 3 Mos. B. gifna bud blifva i alla fall lika bindande för den som anser dem för allmänt gällande samvetsbud: och han har att, i afseende på det högre forum, hvarunder de, enligt hans öfvertygelse, stå, se sig före, att han icke låter borgerliga lagens tystnad blifva ett påskott till att emot samma öfvertygelse handla.

Vid den åtskilnad, som förf. gjort emellan de till 5 § hörande schemer, der Enkan eller Enklingen står på den längre raden — och de, der de stå på den kortare eller närmast under den gemensamma släktstammen, har förf. af förhastande anbragt ett bevis, som icke behöfts och i sig sjelf är ogrundadt

— då han nekar svägerskap äga rum med min hustrus fasters afkomma. Om han gifvit sig tid att särskildt schematisera detta förhållande, hade det genast visat sig att denna afkomma hörer till min hustrus slägt, — då det ock af definitionen i 8 § är klart, att samma afkomma är med mig i svägerlag. Dock är det uppenbart, att detta svägerlag ej hörer till dem, som efter vår lag hindra äktenskap: och förf:s tolkning af 5 § blir i alla fall beständande.

Hvad förf. utredt i anledning af 6:te § om 2:dra svägerlaget, äger visserligen, i lagens närvarande skick, sin riktighet; men om denna §, efter nya lagförslaget, en gång blir utlemnad, kommer ock denna utredning skadeslöst att höra till antiqviteter.

Vid 8:de §:s förklaring har förf., enligt hvad han ock efter-åt sjelf insett, misstagit sig, då han trott sig kunna utvidga förbudet för son att taga modren, då fader hans lefver och hafver dottren, utöfver denna bokstafveligen uttryckta gräns: hvarföre, för nybegynnares skull, här må slutligen erinras, att den på 33 sidan af förf. uppställda regel bör ändras sålunda: »Du får ej gifta dig med din stufmoders moder, så länge din fader lefver i äktenskap med den sistnämndas dotter.»

Så länge de Kongl. Rescripter ännu gälla, hvilka utsträckt 8:de §:s förbud till andra liknande förhållanden, måste det väl förblifva vid den utvidgning förf. gifvit det, så att man ej skulle få äkta 1:o sin sons stufdotter, 2:o sin dotters stufdotter, eller 3:o sin stuffaders moder; men dock sä, att samma skärpning här måste utgå, som ofvanföre är föreslagen vid stufmoders moder, enligt hvilken 2:ne en gång gifta personers dödsfall skulle behöfva förutgå, innan den enas barn skulle kunna äktas af den andras fader eller moder, då likväl enligt lagens ord härtill ej fordras mera, än att nämnda personer upphört att vara hvarandras makar.

Den alltsammans uppfattande regel, som står i slutet af denna afhandling, skulle derföre böra uttryckas sålunda:

Du får ej äkta din skylde ascendents äkta makas skylde ascendent, så länge din ascendent lefver och hafver den maken.

I anledning af såväl denna afhandling, som hvad dervid blifvit påmindt, torde följande dermed beslätgade erinringar icke vara otjenlige:

1:o Att könsförbindelser i *linea cognationis recta* varit i en aflägsen forntid räknade för högst vederstyggelige och himmelns svåra straff underkastade missgerningar, är ej blott klart af de 2:ne ofvananförda gamla lagstiftningar, utan ock af ödipodernas missöden i Grekernas tragedier. Visserligen är dessas historia utsmyckad med poetiska zirater. Men den hade ej kunnat bli föremål för tragedien, om icke en religiös öfvertygelse om dessa beblandelsers vederstyggelighet varit förut och af ålder hos folket rotfästad.

Att, i afseende på syskon, en lika liflig öfvertygelse varit allmän, intyga Lucianus och Plato, hvilken sednare, kallar beblandelsen dem emellan något som vore för Gud förhatligt och af styggelser den aldrastyggaste; äfvensom han åberopar en äldre tragedie, der en, som ovetande råkat i en sådan söla, sjelf, efter upptäckten deraf, tillskyndade sig döden, såsom ett oundgängligt försoningsvillkor efter det begrepp han hade om Gudarnes stränghet.

2:o Visserligen voro, såsom af sistnämnda omständighet och de förstnämnda tragediers innehåll ses, oftanämnda öfvertyselser uppblandade med oriktiga begrepp om en gudomlig rättvisa, som ej ens skulle åtskilja det uppsäteliga från det som af ovetenhet skett; men detta hindrar ej att öfvertyselserna kunna och måste antagas som historiska facta, och såsom något före all borgerlig lag existerande, utom hvilket sådan lag näppeligen skulle med någon särdeles påföljd kunnat stiftas.

När nu Moses kunde säga till Israëliterna, att Canaans äldre invånare, genom en häremot stridande lefnad, mognat till förbannelse från deras fädernejord; och han derjemte kunde utan omväg varna de förre för dylika hos Egyptierna sedda exempel, så förutsatte detta en redan känd, för allmänt förbindande ansedd samvetslag, hvilken, såsom varande af Gud gifven, icke kunde, genom de motstridande exemplen på gudlöshet, förlora sin allmänt förbindande kraft.

3:o Det är först, efter det man fallit på den vurm att, obe-

roende af all religiös tradition, uppsöka så kallade principer för samvetlagen uti abstracta begrepp och formler, — först derefter är det, som i dessa ämnen tvifvel kunnat uppstå derom, att de här ifrågavarande öfvertygelser skulle äga någon fast grund. Ty denna vurm stod redan i sig sjelf i förbindelse med begynta tvifvel på all historia, och med en sig insmygande missaktning för forntidens tankegång; så att man här och der satte det i fråga, som likväl måste vara grundadt, att Adams och Evas efterkommande tidigt fått en sådan upplysning ofvanefter, som grundlagt och genom tradition slägte från slägte utspridt de ifrågavarande religiösa öfvertygelser. Nu mera måste ock filosofen erkänna och anse för afgjort, att de så kallade principerna, så vidt de ej äro annat än abstraherade formler, orätt tillvälla sig äran af stamfäder för de särskilda samvetsbuden, emedan de förra tvärtom hafva sitt ursprung af de sednare, och endast kunna gälla något i den mån, som de äro riktiga extracter af de sednare. Äfven det får filosofen nu mera medgifva, att religiös öfvertygelse är otänkbar utan såsom stödd på en först traditionell, och sedan i skritt uppfattad, uppenbarelse. Visserligen kan man då få medgifva, att dessa öfvertygelser grunda sig på en positiv lagstiftning, men då den är gudomligt positiv, så låter dess allmänna, det är: för alla individer och folkslag gällande, förbindelse, ganska väl förena sig med det factum, att en del af dessa lagar någon tid, d. ä. före deras promulgation, icke varit gällande. Tämmligen djerft vore det derföre att taga för gifvet, att Abrahams hustru Sara verkligen varit hans syster, då likväl sjelfva urkunden, hvarifrån vi hafve hans historia, tydligen nämner denna hans egen uppgift såsom en dikt, den han upfunnit för att freda sig för ett främmande folks mordiska anslag. Luther med flere göra icke denna dikt till verklighet; utan de anse det snarare för sannolikt, att Sara varit en dotter af Abrahams bror Haran, ehuru detta icke heller har annan historisk grund än att det öfverensstämmer med den grundsats, Abraham och hans son Esau följde vid val af sonhustru, samt att Abrahams broder Nahor äktat sin broders dotter Milca, 1 Mos. 11 m. m.

Den förbannelse, som i 5 Mos. 27: 22 utropas öfver sy-skona-blodsbandets skändande, måtte väl för en christen, ehvad han är theolog eller lekman, vara fullt öfvertygande derom, att hvad en svag gumma Thamar under passionens uppbrusning yttrat till en skamlös broder, icke äger minsta vitsord emot of-vananförda historiska skäl för en i denna del äfven hos Israëli-terna stadgad öfvertygelse, som till och med undföll Thamar sjelf, då hon kallade sin skändlige broders förehafvande för en i Israel ohörd galenskap m. m. Hvarföre ock, då ett motsatt yttrande blifvit Luther påfördt, stor anledning är att tvifla om authenticiteten eller i annat fall, att förklara, att sådant undfallit honom i feberyrsla eller dylik olycklig sinnesstämning, der man ej har sin tankekraft i sin makt. Och säkert har den varit högst obetänksam, som till trycket befordrat ett sådant bevis på en stor mans skröplighet, vare sig att det skett i Tyskland eller Sverige. Helt visst sväfvade dylika förhastanden för Luthers sinne, då han en gång önskade att hans skrifter blefve åt el-dens förtärande makt öfverlemnade.

4:o Till den borgerligt lagstiftande eller lagskipande kretsen höra i allmänhet inga *casus conscientie*, som andeligen bekymrade menniskor, under förtroendets mantel, yppa för en sjä-lasörjare, eller hvarom denne, äfven *sub rosa silentii*, rådfrågar sig hos en medbroder. Om en svårare, men för andra menni-skor förborgad, synd vore begången, och lärarne funne omstän-digheterne sådane, att han alldeles icke tillstyrkte dess uppen-barande, i synnerhet om dermed blott förargelse skulle förorsa-kas; utan försäkrade syndaren, att ett sådant uppenbarande af hvad Herren icke funnit för godt att låta komma till världens kännedom, ingalunda vore ett försoningsvillkor inför Gud m. m.; så våga vi lekmän tro, att det vore lika förvändt att hänföra en sådan samvetsrådgifning under den forensiska lagskipnings-regeln: *In jure non esse & non adparere æqui parantur*, — som att ens omnämna ett dylikt råd i flertydigt sammanhang med en undersökning om hvad samvetslagen i ett sådant ämne för-bjuder eller tillåter, eller om hvad i borgerlig lagstiftning borde förbjudas eller ej: — till och med om den förtrodde synden vore en uppsåtlig blodskam, som haft i sitt följe någon ouppsåtlig förvil-

lelse af samma slag. Vål vore, om alla, som i sådana ämnen som dessa skrifa, ville litet mer tänka efter hvad det kan hafva på sig, att utan urval låta trycka allt hvad som under ens upptäcktsresa i folianternas land förekommer såsom ovanligt och frappant.

5:o I afseende på svågernskap i *linea recta*, har blotta föräldranamnet och den vördnad, detsamma åtfölja bör, satt denna förvandtskaps-art i bredd med skyldskap i rätta lineen. För deras skull, som häldre höra en profan auctors vittnesbörd, än en Apostels (1 Cor. 5) intygande om äfven hedniska folkslags öfvertygelse, må här tills vidare anföras Ciceros utrop i en af hans orationer, der han talat om en måg, som äktat sin svärmöder: *O mulieris scelus incredibile, & præter hanc unam in omni vita inauditum!* Romerska lagen är derföre i denna linea i öfverensstämmelse med den Israëlitiska, fastän den förra icke har något förbud för äktenkap mellan besvägrade i *linea collateralis*.

*Minderårighet såsom lagligt hinder mot
Äktenskap.*

Absoluta förbud att med hvilken som helst ingä Äktenskap äro, enligt vår nu gällande Lag, och i Lagprojectet, flere. Här vill jag blott yttra mig om *minderårighet* *). Då ingäendet af detta förbund bör ske med mogen eftertanka af både Mannen och Qvinnan; så kan visserligen Staten ej erkänna sådana föregifna hjonlags-förbund, som ingåtts af den, hvars omogna ålder ger presumption om omoget förstånd och bristande eftertanka. Men jag fruktar att man, hvad Mankönet beträffar, satt gränsmärket i detta afseende på orätt ställe, då man såsom regel ställt detsamma vid fyllda 21 år. Det kan vara att denna och än högre ålder kunde stundom erfordras för att inhämta tillräcklig erfarenhet till förvaltningen af flere egendomar, af ett större Gods eller större Capital och af vidlyftig handel m. m., och sådant har väl gifvit anledning dertill, att myndighets-åren för Ynglingar i början af förra århundradet **) framflyttades från 15:de till 21:sta året. Dock kan härvid sättas i fråga, om icke en sådan framflyttning blott bordt uppställas såsom undantag, gällan-

*) Se 1 Cap. 5 § G. B. allm. Lagen — samt 2 Cap. 1 § Lagförslaget.

**) K. Förkl. d. 30 Oct. 1721.

de endast för omständigheter af sådan art som de ofvan anförda. Men härom en annan gång: nu till ämnet. Sedan det en gång blifvit regel att Yngling före 21 år ej kunde råda öfver sitt arf, litet eller stort, syntes följdriktigheten fordra att han ock före den tiden skulle anses omogen att ingå giftermåls af-tal. Sträng consequens är i allmänhet en god sak i lagstiftningen, men i vissa fall är någon mindre stränghet häruti bättre. Om man ock ville antaga att qvinnökönets tankegåfva i allmänhet mögnar förr än mankönets, så kan sådant likväl icke sättas på hela 6 årens afstånd. Rätteligen taladt är det blott i den mon Qvinnans verkningsskrets är mindre, som hon för en sådan krets är tidigare vuxen än Mannen för en vidlyftigare.

Ett hufvudvillkor vid val af maka är tycket. Den som af beräkning på gods eller befordran låter föleda sig att söka en maka, hvilkens person är honom obehaglig, bereder för sig och den han väljer en sorglig framtid och för de blifvande barnen en vanvårdad uppfostran. — En 17 års Yngling är för sådana beräkningars inflytande merändels vida mindre blottställd än han blir sedan han vid högre ålder väl inandats smittan af girighetens, fåfångans och lycksökeriets fördomar. Dernäst är hufvudsaken att Qvinnan är uppfostrad till ärbarhet, tarflighet, ordning och flit. Erfarenheten torde bestyrka att äfven härom kan en 17-18 årig Yngling döma riktigare, än de äldre, hos hvilka ofvannämnda fördomar med åren pläga slå allt djupare rötter. Om man ock härvid har att befara brist på erfarenhet, eller att tycket allt för lätt kunde framställa de andra omständigheterna i en falsk dager; så gifves derföre råd i Giftomanna-anstalten. Låt Ynglingens beslut intill fylda 21 år vara beroende af föräldrars eller i deras ställe förordnade förståndige Giftomäns råd och bifall, så, att, då desse på goda skäl vägra sitt samtycke, denna vägran må blifva ett lagligt hinder för Äktenskap med den person, som Ynglingen efter blotta tycket velat utkora. Giftomännen må ock, då de vägra, göra det på sådana grunder, som af Staten kunna genom Domaren godkännas. Eljest sätte Domaren sitt samtycke i stället. Härmed vore tillräckligen sörjdt emot Ynglingens öfverilningar. Men ej sätte man ett allmänt förbud att träda i gifte vida utöfver en Ynglings naturliga pu-

bertets ålder, som öfverhufvud i vårt klimat inträffar nu, som i våra förfäders tid, obetydligt sednare än Qvinnökönets. Skulle sjuklighet eller något natursfel fördröja denna tid utöfver den vanliga, så må sådan händelse höra till undantagen och blifva ett skäl för Giftoman till en förständig vägran. Redan detta synes blifva ett tillräckligt skäl, att i denna del låta lagen närma sig intill våra, sannolikt icke så ovisa, förfäders grundsatser. När man med den nu gällande allmänna regeln jemförer undantaget*), så är det sednare allt för mycket ingripande i regeln och liknar mera ett ständs- och ett provins-privilegium än ett vanligt undantag. Det var nödvändigt att våra nu gällande författningar skulle få denna form, ty det dröjde ej länge, efter det en pubertetens framflyttning till 21 år var i lagboken utan inskränkning bestämd, förrän Kongl. Maj:t så öfverhopades af dispense-ansökningar från dessa håll, att Kongl. Maj:t nödgades med nämnde privilegium moderera den nya lagens sträfhed. I en omarbetad Codex synes i alla fall denna besynnerlighet kunna undvikas. Tilläfsventyrs torde 17:de eller 18:de året, under ofvannämnda villkor af Giftomanskap, kunna anses för den lämpligaste allmänna termin, äfven om man närmare öfvervägar halten af de 2:ne grunder, hvarpå den snart 100-årige regelns bibehållande trots kunna försvaras. Den ena grunden är att slägtets fysiska styrka skulle lida genom förtidiga Äktenskap — och den andra att före 21:sta året skulle (hos Mankönet) saknas kännedom om Äktenskapets pligter och förmågan att dem uppfylla.

Hvad den förre grunden beträffar, så är det icke tidiga (väl-förståendes efter den naturliga pubertetstiden ingångna) äktenskap som försvaga släktet, utan det är tidig okyskhet, som jemte andra orsaker har denna påföljd. Ett tidigt äktenskap förekommer den tidiga okyskhet, som uppkommer af den tidiga könsdriften. Ty då den unga maken har tillfälle inom huset, behöfver han icke uppsöka det annorstädes; utom det att äkta sammanlefnaden icke är utställd för den öfverdrifna retelse, som

*) Nemligen att Allmogens söner, som hafva jordbruk, få vid fyllda 18, och Lappsöner vid 17 år, gifta sig.

okyskheten får i de omskiftande föremålen. Äfven en fortfarande sammanlefnad emellan 2:ne ogifta personer, som visserligen i andra afseenden är för samfundet skadelig, är dock ett slags hjonlag och har icke den påföljd att försvaga släktet*).

Af pålitlig man, som under en längre tid haft tillfälle att med kännedom och uppmärksamhet följa det uppväxande släktet i städer och på landet, har jag redan för 10 år sedan fått den uppgift, att, det må vara af hvilken orsak som helst, könsdriften hos båda slags folken, på de näst förflutna 20 åren var blifven tidig och häftig, nästan liknande djurens. En sådan drift är fäfangt att mota med förbud. Den måste med lindrigt begränsande föreskrifter ledas. Men dessa böra vara vissa och närbelägna såsom lagarna och ej osäkra och aflägsse såsom dispenserna.

Att lemna stadsfolk en mindre tidig frihet att ingå äktenskap anser jag stridande emot det som erfarenheten råder, åtminstone på den ort der jag i de sednare 19 åren vistats. Här är en yngling i staden tidigt i författning att kunna försörja hustru och barn. Gesäller och sjelfva lärlingarna i vissa professioner gifta sig tidigare än bondebrängar, så länge de äro i andras tjenst. När en yngling kan vid 21 års ålder få gifta sig, såsom Läredräng i en profession, så hindrar icke ståndet att han ju så väl, som en med ett större eller mindre jordbruk försedd bondebräng, kunde få gifta sig vid 17 eller 18 år, enär naturliga puberteten ingalunda är senare i staden än på landet. Om en yngling kan vid 17 à 18 års ålder blifva Gesäll, så må bristande förmåga att försörja hustru lika litet vara skäl till äktenskapsförbud vid denna, som vid 21 års ålder.

På samma sätt förhåller det sig med annat arbetsfolk i Städerna.

*) Doctor Wollf i Warschau har icke länge sedan, i en till vetenskapssällskapet derstädes ingifven afhandling om *Warschaws medicinska Topographie*, anmärkt: att mortaliteten der är större bland de christna än bland judarne; hvartill han såsom grund aldrafrämst nämner, att judarne tidigt gifta sig, hvarigenom ungdomen bevaras från utsväfningar. Sorgfälligare vård om sjuka och mindre bruk af hetsiga drycker anser han dock äfven till olikheten bidragande. Se *Notizen aus dem Gebiete der Natur- und Heilkunde. No. 564. Erfurt.*

Hvarföre hafva då desse icke fått deltaga i det för jordbrukande ynglingar utfärdade privilegium? Troligen af den orsak, att i Städerna finnas hvarjehanda utvägar att utom Äktenskapet tillfredsställa könsdriften. Och torde detta bedröfliga förhållande vara orsaken att Konungen från detta håll icke hade efter 1736 års lags utfärdande blifvit med dispense-ansökningar så besvärade. Denna anmärkning förtjenar stadgade mäns hela uppmärksamhet. Men man fäste den ock på andra ynglingar på landsbygden. Der äro en mängd Bruks- och Grufvo-arbetare, hvilka likasåväl vid 17 eller 18 års ålder skulle kunna försörja hustru och barn, som vid fyllda 21 år. Mångfaldiga andra faktorer och fabriker äro redan och flere blifva väl, efter öppnade communicationer, och stadgadt penningeväsende, anlagda på landsbygden, der visserligen ock måtte finnas många 17 och 18-åriga ynglingar, som kunde föda hustru. Hvarföre äro de vid denna ålder ansedda att vara mindre mogna till äktenskap än de som idka landtbruk? Näppeligen lära physiologerna kunna uppgifva någon omständighet, som mera hos de förra än de sednare fördröjer puberteten? Och om detta allt antages, så blir resultatet, att undantaget borde i den mån utvidgas, att det skulle komma att omfatta en åtminstone likaså stor hop af menniskor som regeln sjelf. — Men behöfves väl för de öfriga en förlängd pubertets-termin genom lag bestämmas, då det både säger sig sjelf, att den, som ej kan försörja hustru och barn, måste hålla sig från äktenskap och kan dessutom i sådant fall af Giftomän och Auktoriteter derifrån hindras*)?

Den andra grunden, hvarpå denna förlängda termin vill försvaras, har för begreppet någon dunkelhet. Äro väl de särskilda pligter, som äligga äkta makar, så vidlyftiga att, sedan yngling vid 15 års ålder blifvit undervist i sin Cateches och lärt sin hustafsa, det skulle ännu behöfvas ett 6-årigt studium för att lära utföningen af dessa pligter? Männe icke det sanna är, att om ynglingen snart efter denna undervisning, hvilken här antages att af presterskapet sorgfälligt och ändamålsenligt meddelas,

*) Äfven efter 21 år borde sådana blifva ogifte. Fattigförsörjningsauktoriterna voro de, som i sådana fall borde höras.

hade tillfälle att träda i äktenskap, skulle just detta stånd vara den högskola, der han fick lära utöfningen af de pligter, hvarom han fått begrepp? Det gamla ordspråket står fast: Ogift menniska är blott half menniska*). Hvilken god rigtning får icke ynglingens lifs-verksamhet då han blir make och fader. Här är samfundslifvets vagga. Den ledige ynglingen, som förtjenar mer än han för dagen för sin person behöfver, använder merändels öfverskottet på onyttiga ting. Har han deremot en älskad maka, är han blefven fader; O! då är han icke mer den isolerade varelsen — han blir sparsam utan girighet, ty han sparar för andra än sig sjelf. Till sus och dus blir han icke så lätt förförd, som den ledige. Och hvem kan väl neka att de 6, 5 eller 4 åren mellan den naturliga och den lagliga puberteten äro just den ålder, der man bäst lärer att glömma hvad man lärt vid confirmationen, och der man inöfvas i de laster, som äro i största strid med de äktenskapliga och husfaderliga pligterna, då deremot den, som utan så långt uppskof fått inrätta ett litet bo, tidigt får tänka på att meddela sina barn de goda lärdomar han för egen räkning af läraren inhämtat, och dermed upplifva dem hos sig sjelf?

Jag har redan i början yttrat mig om mognaden i förståndet, hvilken jag tror vara i de mindre vidlyftiga yrken nästan lika så tidig hos yngling som hos mö. Äfven i det afseendet blir derföre den åberopade oförmågan att vid den naturliga pubertets-åldren uppfylla äktenskaps- och fäderne-pligterne, hörande till undantagen och ej till regeln. Hvarföre då fastställa såsom regel det som endast skulle gälla om ett mindre antal? Ty då, såsom sagdt är, medellöshet i alla fall hindrar de fleste af tjenare-klassen och en del ståndspersoner; så vore det ju blott de rika och förmögna, som återstå. Men för deras räkning

*) Härmed vill man dock ej hafva sagdt, att de äro många, som blifva mer menniskor genom de giftermål, der frågan mera är både för hustru och man, att på ett lysande sätt visa sig i och för kretsarna, än att sjelf hos egna barn implanta religion, vänja dem vid nyttig verksamhet m. m. Här ser jag blott på den större mängden, samhällets närande medlemmar: och hoppas att lagstiftare äfven måtte i dessa delar förnämligast hafva denna mängd i sigte.

behöfves ingen inskränkande lag. Fäfängan, ranglystnaden, vurmen att göra brillanta partier äro verksamma nog att förlänga giftermåls-terminerna inom denna class, som dessutom i sanning eger minsta anledning att dröja med giftermål.

Då nu till allt detta kommer den erfarenhet, att det sällan är den äkta affödan, som, åtminstone under det föräldrarne lefva, faller samhället till last, men att det gemenligen äro de oäkta barnen, som blifva fattig-försörjningarne till tunga, samt att, enligt mortalitets-tabellerna, minsta lifskraften synes vara hos den oäkta affödan, emedan, af dem som dö första året, det större antalet är af oäkta säng; så synes allt sammanstämman till det resultat, att äktenskaps ingående snarare borde genom lagar och inrättningar påskyndas än fördröjas.

Det är redan en stor brist i samfunds-inrättningen att många måste för saknade tillgångar och andra orsaker lefva utom äktenskap. Om man ock icke kan afhjelpa denna brist*), så borde man åtminstone ej för dem, som af sådant icke hindras, uppställa svårigheter att i rättan tid inträda i det stånd, derifrån Staten med största säkerhet kan vänta sig ett nytt slägte af friska, glada, redliga och dugliga medborgare.

J. H—n.

(Tillägg till uppsatsen om minderårighet &c.)

Anmärkningsvärdt är att lappländaren, hvars hårda klimat, efter hvad eljest är observeradt, skulle tros hindra den fysiska utvecklingen, skall anses mogen till giftermål förr än den i ett mildare klimat uppväxta skåningen.

Den märkliga inconsequens, som uppkom genom det för bonde och lappdrängar utfärdade privilegium, under bibehållande af första §§ i 9 Kap. G B. och 19 Kap. Å B., blir redan

*) Jag säger ej att detta är omöjligt. Men stora hinder ligga deremot i Staternas nuvarande ställning till hvarandra. Och det fordrade kraft och ståndaktighet, att, äfven oakadt dessa hinder, gå fram till det herrliga målet.

häfven genom lagförslagets inskränkning i 1 § 13 Cap Ä. B. der det föreslås, att den man, som före den utsatta myndighets-*åldren är gift, vare ock då myndig*; hvilken inskränkning blir ännu mera maktpåliggande om den ofvan föreslagna nedsättning af laga giftermåls-tiden skulle finnas antaglig. Men man torde, som sagdt är, en annan gång, få något närmare undersöka nödvändigheten af 21 år, såsom allmän omyndighets tid, icke blott för den rikfödde, som ej förstär att så värdera det herrliga godset, som hans fader, hvilken det med bekymmer och möda samlat, eller som hans slägt, hvilken mer räknar på glansen af de honom omgifvande tingen än på glansen af hans personliga egenskaper; utan ock för den större hop, som ej ärft mer än sina kraftiga armar, eller på det högsta en sådan förmögenhet att han äfven vid en längre ålder kan beräkna huru lätt den genom oordentlighet och doglöshet kunde försvinna.

*Om högtidligt och ohögtidligt
äktenskapslöfte, samt borgerligt och
kyrkligt äktenskap, i anledning af 9
och 10 §§ 3 Cap. G. B., jemförde med
Kyrkolagen samt K. Förordningarne af
d. 3:dje och 27:de April 1810.*

Ämnet är af vida större vigt och påföljder, än mängden tongifvare i så kallade bildade sällskapskretsar torde föreställa sig. Någon sådan torde ock höra till den class, som anser borgerliga lagen för en väderhane, den hvar och en med en pust kan vända hvart han vill. För denna class är ock det följande icke skrifvet.

Sedan af rubriken till 3 Cap. G. B. vore anledning att tänka på 2:ne arter äktenskapslöfte, af hvilka den ena skulle bära namn af *fästning*, och den andra heta blott *trolofning*. Visserligen nyttjas partikeln "eller" icke blott att antyda motsättning och alternativitet, utan ock stundom att med ett förment tydligare uttryck förklara ett mindre tydligt; och, om sednare bemärkelsen antages, skulle *fästning* och *trolofning* antyda enahanda rättshandling, hvartill ätven anledning kunde hämtas af det sednare

ordets förvantskap med *förlofning*, som i kyrkolagen brukas i stället för *fästning*. Men då man å ena sidan finner andra rättigheter i 9 § 3 Cap. G. B. tillagda en *hufdad füstegvinna*, och andra i 10 § samma Cap. tillerkända en *under äktenskapslöfte hufdad qvinna*, hvaraf uppenbarligen följer, att i den ena § är tänkt på en annan slags qvinna, än i den andra: och att å andra sidan i §§ 1 och 2 för fästnings giltighet fordras att vissa högtidligheter blifvit vid löftets gifvande och accepterande iakttagna, så blifver redan här af tydligt nog, att den af Lagstiftaren i 9 och 10 §§ påtänkta åtskilnad ligger uti det sätt, hvar på löftet blifvit gifvet, och att endast den qvinna, som genom de iakttagna högtidligheterna fått ett i alla afseenden *fästare* löfte, af Lagstiftaren antydes med *füstegvinna*, men utan att sådant hedersnamn tillägges den qvinna, som ätnöjt sig med ett löfte på *god tro*; hvaraf således med full anledning antages, att Lagstiftaren, just med afseende på detta förlitande på *god tro*, i rubriken valt ordet *Trolofning*, såsom motsatt både emot kyrkolagens *Förlofning* och emot det i detta Capitel nyttjade ordet *fästning*.

För öfrigt tillkännagifva de tydliga motsättningarna emellan "*afsa barn med sin füstegvinna*" och "*afsa barn under äktenskapslöfte*" (G. B. 5: 1) samt emellan "*hufdar füsteman sin füstegvinno*" och "*hufdar man mö eller enka under äktenskapslöfte*" 8: 2. Å. B. 54: 2. M. B. en hos Lagstiftaren så fixerad åtskilnad, att man hade orsak att undra deröfver, att de i 9 och 10 §§ 3 Cap. G. B. förutsatta facta äfven af i lagskipning erfarne och skarpsinnighet i allmänhet icke saknande män, till den grad förblandas, att man af sådan orsak kunnat finna motsägelse emellan slutet af Kongl. F. d. 27 April 1810, som vid skilnad från *hufdad füstegvinna* binder lika stränga vilkor, som vid äktenskapsskilnad från vigd maka, å ena sidan, och K. F. af d. 3 i samma månad, som gör det vida lättare att blifva skild vid den qvinna, som är under *äktenskapslöfte hufdad*, å andra sidan.

Det kan icke nekas att lagen, genom mindre väl valda bestämmelseord, är till någon del vållande till förblandelsen, då ett gifvet löfte ej genom högtidligheten förlorar sin egenskap af löfte, och den i 9 § omtalda qvinna likasåväl kunde sägas vara

under äktenskapslöfte häfdad, som den, om hvilken detta i speciell bemärkelse säges i 10:de §. Men med någon uppmärksamhet finner man lätt, att högtidligheternas iakttagande är det, som åt ett ömsesidigt löfte meddelar character af *fästning*, och åt de lofvande den af *fästehjon*. Äfven i 1686 års kyrkolag var särdeles vigt på de der föreskrifna högtidligheter, nemligen samtyckets bestående med *handslag* i 2:ne vittnens af *mankön* närvaro: ty derförutan »skulle icke någon förlofning få hållas». Se Cap. XV §§ 10-12. Och då af Kgl. Resol. d. 20 Dec. 1697 är att förstå, att qvinnor utan all fråga in praxi ansågos för vittnesbära; så har föreskriften om manspersoners närvaro ej blott afseende på bevisningen, utan ock på det, hvarigenom den ikläder sig form af högtidlighet, nemligen att ärendet måtte af paciscenterne eftersinnas, såsom vida skildt ifrån joller och compliment, och såsom en oåterkallelig rätts-handling: hvilken påföljd ock, för händelsen af häfdande, genast i 13:de §:n visar sig, då der förklaras, att dermed är förlofningen redan öfvergången till ett *äktenskap*: Hvaremot nästföljande 14:de §, som talar om ett utan sådan högtidlighet gifvet löfte, hvarmed *mö* blifvit till lägersmål lockada), väl förklarar det för den lockandes samvetspligt att icke öfvergifva en så lockad mö, och henne berättigad, att vid verldslig Rätt njuta lika rätt med en trolofvad fästmö m. m.; men sorgfälligt undviker att kalla denna ställning för ett äktenskap. Huru stor vigt man i andra afseenden lagt på högtidligheten, kan ses af en hos Flintberg (Lagf. Biblioth. 2 Del sid. 39) anförd Kgl. Resolution.

Att 1736 års Lagstiftare i grunden icke heller lagt mindre vigt på högtidligheterna, inses noggsamt deraf, att ännu flere vittnen vid *fästning* erfordras, eller ock skriftlig förbindelse, hvarvid det förstas af sig sjelf, att för sjeliva skriftens authenticitets constaterande behöfvas åtminstone 2:ne vittnen. Visserligt förefaller det besynnerligt, att i 1 § en vittneslös fästning förklaras

a) Att mannen här supponeras vara en förförare är klart af tillägget, att han vid verldslig Rätt skulle straffas, såsom then ther utan sak den förförda öfvergifvit: hvarom ej fråga hade kunnat vara, om här varit påtänkt att döma till äktenskap, hvilket ock den tiden ej kunde ske af verldslig Rätt.

ogild, om giftoman derä kärer, liksom skulle den, då hans samtycke felar, kunna blifva giltig genom de 4 vittnena. Men detta är ett uppenbart redactionsfel: och meningen kan visst ej hafva varit att giftomannen skulle vara den ende, som kunde motsäga sådan förbindelse. Man har, såsom lätt vid lagförändringar sker, antagit något för så klart och allmänt erkänt, att deröfver ej behöfde särskildt ordas: detta något var här högtidligheternas outhärlighet: och giftomans åtal blef egentligen nämndt för den penal-clausel, som här ansågs nödig för det fall, att förbindelsen skett så alldeles i smyg, att ej heller giftoman skulle veta deraf b). Man må således tryggt antaga, att alla §§ i 3:dje Cap. G. B., deri det talas om *fästning, fästehjon, fästman, fästmö, fästegvinnna*, afse en högtidlig förlofning, som, äfven om häfd ej tillkommer, är i flere afseenden bindande, men, då den tillkommit, har den påföljd, att, utan afseende på om fästningen skett med eller utan vilkor, och oberoende af sjelfva contrahenternas och giftomans ändrade tänkesätt, verkar en ännu oryggligare förbindelse: men att i 10:de § är fråga om ett formlöst löfte, som, i öfrigt af Lagen ansedt för null, endast då häfdande inträddt, men icke heller då genast eller ovillkorligen, grundlägger äktenskap.

Men låtom oss vidare tillse, *hurudant* det äktenskap är, som så väl i kyrkolagens 15 Cap. 12 §, som i 9 § 3 Cap. G. B. omtalas, såsom redan ingånget när fästehjon häfdat hvarandra. Allmänna lagen har här, likasom kyrkolagen, nyttjat talesättet *fullkommas med vigsel eller med kyrkans band*: och undviker med flit att säga *fullbordas*, som vid vanliga fall nyttjas om *vigseln*, ty ett fullbordande har här redan skett: de äro redan hustru och man, och blefvo det ej först genom Domarens förklarande att qvinnan är äkta hustru och njuter full giftorätt: hälst detta Domarens förklarande ej heller behöfves, utan så vida Hustrun påstår vigsel och Mannen vägrar att den undergå. Enligt kyrkolagen skulle Dom-Capitlet, till hvars befattning de personliga

b) Giftomans samtycke vid mös fästning hörer, likasom contrahenternas samtycke, till essentialia af detta aftal: ej till formalia eller högtidligheter: hvilket här erinras för de yugre, som lätt sammanblanda sådant.

förhållanderna i denna del då hörde (se Cap. XV § 1) afsäga ett sådant förklarande; men verldslig Domstol döma om rättighet och delaktighet i egendomen. Något egentligt tvång till vigselceremoniens undergående var lika litet i 1736 års borgerliga som i 1686 års kyrko-lag i fråga: hvilket visar, att de rediga begreppen om borgerliga vapens oanvändbarhet vid pura religions-ceremoniers handhafvande, ännu icke voro så bortflyktade, som sedermera 1755, då svältkurs-Förordningen d. 23 Juli utkom, hvilken väl efter ordalydelsen synes blott angå 10:de §, men torde i anstiftarnes hufvud äfven hafva afsett den 9:de §, då nitet ofelbart måste i det ena, som i det andra fallet likt Påfven Alexander III:s, *non sine cordis cegritudine*, ifra emot ett okyrkligt äktenskap, Orden: "*som skall med vigsel fullkommas*" kunde i kyrkolagen ej betyda annat än att, sedan Dom-Capitlet förklarar, att inför bægges samvete vore Qvinnan äkta hustru, vore det ock presterskapets pligt att erinra om vigselns frivilliga undergående, såsom en, efter då varande handbok, uppbyggelig och ingalunda om Roman-phraser, utan om sanna äktenskapspligter, och äktenskapets religiöst ideella väsende erinrande ceremonie. Att det så ansågs följer deraf, att detta på den tiden låg utom den verldsliga Domstols-befattningen. Och att, oaktadt 1736 års seculariserings-idée, samma åsigt ändock bibehölls, synes deraf, att i afseende på vigselns undergående ingen ting vidare blef föranstaltadt, och att till och med förverkandet af gifträtt icke synes hafva bordt komma i fråga, om bägge contrahenterne åtnöjdes med det blott borgerliga äktenskap, som de redan knutit. Jfr. 7 § 10 Cap. G. B. Och detta med rätta. Ty hvar till tjenar det väl att med verldsliga penal-anstalter söka förmå någon att i det yttre bära sig åt som Christen, om nemligen dessa anstalter gå längre än att hålla religions-friden vid magt? Endast till att skapa skrymtare, eller gäckande efterhärmare. Derröre se vi ock att, äfven sedan Romerska Hofvet funnit sig vid att kallas Christet, det Christna presterskapet intill Justiniani tid och länge derefter ej påyrkat någon verldslig tvångslag för vigselacten, ehuru intet tvifvel är, att ej något äktenskap mellan fanna Christna ingicks utan Christna församlingens gemensamma sörbön och välsignelse. Det kan dock ej bestridas, att idéerna

i denna del redan 1736 begynt förvirras; hvilket visar sig i 12 Cap. G. B., der fästehjon, som enligt 54 Cap. M. B. utan borgerliga böter kunna föröka sin familj, likväl vid 10 dalers böter förbjudas flytta i hus och bo tillsammans. Dock kan detta mot hela lagstiftningens anda i denna del stridande ställe utan betänklighet anses såsom genom öfverrumpling c) influtet. Och hvem inser icke det förargliga af ett sådant haltande emellan nej och ja, samt huru lätt detta *nej* illuderas af dem, som ej behöfva leta så länge efter 10 daler; att nitet mot sådana lätt afsvagnar: och att det väl sällan torde kommit till något utdrifvande ur huset.

Det får då väl, efter Lagens sammanhang i det hela, antagas, att man äfven 1736 icke lemnat idéen om ett *borgerligt* äktenskap ur sigte, som likväl skulle vara lika fast som det kyrkliga, och ej ensidigt eller genom blott öfverenskommelse upplösligt. Ty orden i 9 §: "*lå är thet ett äktenskap*" äro ej genom något slags öfverrumpling influtne, utan tagne från den väl öfverlagda kyrkolagen; de öfverensstämma ock med lagens hela sammanhang, som öfverallt med särdeles uppmärksamhet ätskiljer en af fästeman häfdad fästevinna, från en blott under formlost löfte häfdad qvinna (Jfr. 54: 3 samt 56: 2 och 9: 2 M. B.).

Enär nu i öfverensstämmelse med allt detta Kgl. F. d. 27 April 1810 förklarar det genom fästevinnas häfdande af fästeman fullbordade äktenskap för lika svårt upplösligt som det äfven med Kyrkans band tillknutna; så lærer det icke böra anses för en paradox att antaga, det vår lag erkänner 2:ne slags äktenskap, ett *borgerligt* och ett *kyrkligt*: och att sedan 1755 års K. F. återgått till den nullitet, deri hon alltid bordt förblifva, det ankommer på contrahenterna att blott förblifva vid det förra li-

c) Likväl en blott *övre* öfverrumpling. I 17 §. XV. Cap. kiko L. var nemligen Presterskapet antydt att *afråda* fästehjon från att hålla hus och bo tillsammans, och vederbörande (d. ä. föräldrar och giftomän) att hindra sammanflyttningen, till dess vinningen vore förrättad. Ofelbart hade några prästers bemödande i denna del fruktlöst aflupit; hvarföre sådana väl torde fallit på den mindre välbetänkta önskan af verdsliga armens biträde; och då de vanliga police-förbudsböter lätt kunde föreställas såsom en ringa sak, och tyckas vara af nödvändigheten påkallade, kunde det vid redactionen af 12:te Capitlet lätt blifva förbisedt att en sådan tillsats stod i strid med Lagens hela sammanhang.

kasom våre förfäder i flere århundraden efter Christendomens införande ansågo sig lika Christligt gifte utan presterlig vigsel d), hvilken ej lærer blifvit såsom tvångslag införd förr än i 13:de århundradet: hvarvid rättskaffens prester dock ej lära underlåta, ej heller förgäfvos bemöda sig att öfvertyga sådana makar om lämpligheten af församlingens offentliga förböner för dem, som i en så helig förbindelse inträdt.

Det i 9:de § antydda *borgerliga* äktenskap har ock genom den förutgångna högtidligheten all den form, som vid andra vigtigare borgerliga aftals ställande under statens skydd erfordras. Hvaremot, om de i 10:de § omtalta facta skulle på vissa vilkor ännu medföra ett lika fast band, som de i 9:de § förutsatta, man icke kunde undgå att anse det för ett nödfalls undantag.

Kyrkolagens XV Cap:s 14:de § omtalar ett fall, som har någon likhet med det i 10 § 3 Cap. G. B. afsedda. Det förra augår neml. det factum, att en mansperson lockat mö till lägersmål, under ett äktenskapslöfte dermed hon icke blifvit fästemo.

Dervid uttalas väl såsom en samvetspligt af en sådan förförare, att taga henne till äkta, äfvensom att då han vid verldslig rätt tillstår löftet men motvilligen öfvergifver henne, hon då njuter lika rätt som trolofvad fästemo, och han straffes såsom then ther utan sak en sådan öfvergifver, hvilken sistnämnda penal-clausel tydligen ådagalägger att mön väl skulle af verldslig Domstol tillerkännas ersättning, och honom enligt XVI Cap. 4 § vara förbudet att, innan han med den öfvergifna sig förlikt, bygga äktenskap med en annan; men den medgifna förlikningen visar uppenbart, att de i 13 § anförda ord: *»lå, är thet ett äktenskap»* här ej äro användbara, och att således 14 §:ns casus ej grundlägger något äktenskap e).

Detta lærer dock 1736 funnits vara alltför matt. Sjelfva

-
- d) De solenna ord, hvarmed Giftomannen giftade fästevinna, hvilka äro intagna i Lands-Lagens Giftern. Balks 5:te Capitel, voro i sanning ganska Christliga, och de bära märke af att hafva kommit i bruk på den tid, då vigseln ej var antagen.
- e) Väl är 14:de §:ns slut något som förutsätter ett *strängande* till det kyrkliga äktenskapsbandet när mannen var myndig. Men något annat strängande, än det som följde af förbud att gifva sig med någon annan synes här ej hafva varit påtänkt.

factum i K:rko-L. lærer funnits för snåft. Nu skulle det ej blott vara fråga om en under äktenskapslöfte lägrad oerfaren mö, utan äfven sträckas till Enkor; och som dessas större erfarenhet och redan vunna befrielse från öfverblefna chartan syntes göra suppositionen om förförelse och lockande endast från Mannens sida mindre lätt antaglig, så uteslöts nu äfven kyrkolagens på en listigare förförelse syftande talesätt ur hypothesis, då i 10 § blott nämnes det factum *»häfdar man qvinnö under äktenskapslöfte»* och utan afseende på något lockande mannen förklaras skyldig, att taga den häfdade till äkta ej mera såsom ett samvetsbud, utan såsom en rättspligt, svarande emot en inför yttre rätt talan medförande *fordran* hos qvinnan. Denna fordran var dock ännu vida skild ifrån *äktenskap*, emedan den ej var ömsesidig, utan helt och hållet ställd till qvinnans och hennes föräldrars gemensamma godtfinnande att göra gällande eller nedläggga. Men anmäler hon med föräldrars bifall sin talan härom för Rätta, då heter det ej allenast, om han är motvillig, *»vare lag som förr sagt är»* hvarmed äsyftas det i 9:de § omtalda Domarens förklarande om *äkta hustrus namn och rätt*; utan tillägges vidare, att om löftet varder af Domaren för fast förklaradt, eller Mannen låtit taga henne i kyrka såsom sin fästeqvinna, *han, äfven med hennes bifall, ej mera skulle hafva magt det löfte ändra:»* hvilket sistnämnda ömsesidiga band i det närmaste uttrycker äfvenledes ett *äktenskap*, som synes i det väsentliga enahanda med det i nästföregående § antydda borgerliga, som endast deri är olikt detta, att det förras början skulle räknas från häfdandet, men det sednares först ifrån den stund, då löftet genom den efteråt tillkomna offentligheten vunnit ett vederlag för den förut saknade högtidligheten f).

Således var ock här ett okyrkligt äktenskap infördt: och då troligen flere läto det dervid förblifva, gaf väl detta anledning till det nit, som framkallade 1755 års Förordning. Denna blef dock lyckligtvis upphäfvnen genom K. F. d. 3 April 1810, hvil-

f) In praxi har dock detta ärendes behandling vid Domstolarna, efter de äldre grundsatser, ansetts såsom brottmål: hvartill ock 9 § 10 C. R.:B. föranleder, då deremot 9 §:ns mål anses för civilt.

ken derjemte innehåller andra bestämmelser rörande följderna af de i 10 § omtalta facta.

Och nu frågas då, huruvida man kan säga, att ett borgerligt äktenskap, äfven vid de sistnämnda omständigheter, ännu är i lagen erkänt.

Denna K. F. innehåller:

1:o »Att, sedan det af häfdad qvinna föreburna äktenskapslöfte blifvit af Domaren ansedt vara bevist och gällande, men mannen icke destomindre vägrar att detsamma genom vigsel fullborda, skola de enligt 1 § 16 Cap. kyrkol. instämmas till Dom-Capitlet, att der erhålla nödiga föreställningar.»

Här är således ej tal om fästeqvinnan, utan om en qvinna, som förebär sig hafva fått ett löst löfte om äktenskap och nu, såsom af den lofvande häfdad, yrkar att bli hans hustru. Undersökning om löftet kan ock ej komma i fråga, utan föräldrarnas bifall; ty i den delen är 10 § oförändrad. Nekar Svaranden löftet och kan ej heller derom öfverbevisas, så förfaller qvinnans talan om äktenskap, och frågan blir då helt enkelt om lägersmålets bedömande efter 53 Cap. M:B. Erkännes löftet, men mannen nekar och kan ej öfvertygas att vara barnfader; så förfaller hela frågan, då löftet ej var en formlig fästning. Men finner Domaren båda dessa facta vara constaterade; hvad har då Domaren att göra vidare? Ex nobili officio må han väl föreställa mannen att han ej må öfvergifva den, med hvilken han på sådant sätt inlåtit sig. Om nu mannen förklarar sig benägen till vigsel? Derom säger K. F. intet, förmodligen derföre, att det efter häfdandet tillkomna högtidliga löfte ändå ej är att anse annorlunda än efter K. F. d. 10 Nov. 1772, och som Domaren ej heller har anledning att förklara qvinnan för äkta hustru, enär sådant enligt 10 § blott skulle ske, då lägersmannen var motvillig, och K. F. ännu mindre ger anledning härtill, då den till och med för fall af sådan motvilja betager Domaren att om denna fråga utlåta sig. Troligen måste då Domaren i förra fallet förklara, att, så vida Mannen fullgör det hvartill han sig utläst, kommer han blott att för otidigt sängelag böta: och bör imedlertid bidraga hvad skäligen pröfvas till barnets föda och underhåll. Vägrar åter mannen vigsel, vare sig redan vid Dom-

stolen eller efteråt; då inträder det fall, hvarom K. F. uttryckligen handlar. Och dermed har, enligt ordalydelsen, denna Domstol tils vidare ej någon befattning. Ty nu skola de (qvinnan och lägersmannen) bägge instämmas till Dom-Capitlet. På hvems begäran? Förmodligen Presterskapets! Enligt det anförda stället af kyrkol. skall qvinnan instämma den tredskande. Men här har väl Lagstiftaren föreställt sig att äfven qvinnan sedermera kunde afstå ifrån sin rätt och förbindelsen sålunda alltid blifva tvetydig: hvarföre andre för ordning och skick mera nitiska borde åtaga sig actorskapet.

Nu instämmas de då för Dom-Capitlet, der de skola få *nådiga föreställningar*. Det förstås att dessa föreställningar måste till en början gå ut på att med andliga skäl beveka till förra felaktigheternes botande genom ordentligt äktenskap, men att, om dessa perlor finnas förspilde, man då ej bör slösa dermed vidare, utan häldre samtycka eller öfvertala till en ren skilsmässa, hvarvid äfven vilkor, som angå gods, kunna komma i fråga. Och om de om detta sednare förenas, så innehåller K. F. vidare,

2:o »Att skiljobref genast må utföras.» Hvilket bref troligen borde vara af annat innehåll, än det formulair som finnes i 16 Cap. k:kol. Men om 3:o »den ena yrkar och den andra vägrar äktenskapets fullbordan, bör målet, hvad äktenskapsförbindelsen angår, hänshjutas till Kgl. M:ts eget nådiga godtfinnande: dock att, hvad Lagen om qvinnans och barnets öfriga rättigheter stadgar, utan hinder af det utfästa äktenskapets upphäfvande kommer att äga bestånd.»

Målet kommer således nu under Dens bedömande, som, enligt protestantiska kyrkans hittills antagna grundsatser, anses för både Statens och Kyrkans Chef g). På K. M:ts nåd. godtfinnande ankommer således 1:o om bägge parterna skola anses så bundna, som efter 9:de § eller om blott den ena såsom förförare skall förbjudas gå i annat gifte, till dess den andra blir gift eller förlikt, för hvilket sednare fall förlikningsvilkoren ock

g) Att detta skall hos K. M. föredragas i Stats-Rådet, följer af ordalydelsen eget godtfinnande, och af analogien med K. F. d. 27 i samma månad.

synas böra af K. M:t bestämmas, eller om 3:o förbindelsen, hvad sjelfva personliga bandet angår, skall förklaras upphäfvén.

Till det 2:dra alternativet gifver k:kols XVI Cap. 4 § anledning. K. F. d. 3 April 1810 till det sista.

Betänkligheter förekomma dock vid alla 3 alternativerna. Vid det första erinrades vid 1810 års Riksdag, att så välment och andlig än afsigten i sig sjelf är, den likväl aldrig bordt iklädas form af yttre lag, hvilken den dock redan fått genom dess inflytande i en offentlig kyrkolag. Man anförde härvid, att ändamålet, som var att komma en på det hela menlös och oerfaren mö till upprättelse, som för ett ögnablicks förvillelse syntes förtjena ett bättre öde, sällan uppnås, då det ligger i naturen af det här supponerade factum, att löftet, ja stundom både det och lägersmannens person svärligen kan bevisas, när det ej af den tilltalade erkännes: Ty är det så tillståndt att dessa facta kunna bevisas inför yttre rätt; så torde, i de flesta fall, mycket vara att invända mot den supposition att listen och förelsen borde så hufvudsakligen sättas på mannens räkning, och qvinnan således böra åtnöjas med tillräckligt understöd till barnets uppfödande och uppfostran. Hvaremot i de fall, der qvinnan eljest vore värd en större upprättelse, det vore till befarandes, att lagens offentligen kungjorda löfte derom, hvilket så sällan kan genom lagens biträde komma till uppfyllelse, utom i de fall, der sådant biträde ej behöfves, måste bli en snara för ett kön, som väl kan förstå sig på löftet, men sällan känner hvad till dess uppfyllande genom Domarens biträde erfordras. Denna erinran synes förtjena närmare uppmärksamhet och dess vigt fortfar ännu, oaktadt den mildring K. Förordningen medfört i det förut påhjudna *strängandet* till vigsel. Ty utsigten på Hustrus namn och rättigheter är ännu i Förordningen förespeglad såsom en möjlighet, hvilken, i en oerfaren och på det hela redlig qvinnosjäl, lätt antager formen af verklighet.

Denna betänklighet drabbar ock till en del det 2:dra alternativet. Och hvad det 3:dje beträffar, så vore det en besynnerlighet, om giftorätten skulle fortfara, sedan dess grund vore förklarad null, om icke meningen är att utlåtandet skulle antaga formen af en äktenskapsskilnad, hvarpå skulle följa en boskil-

nad, derigenom parterne blefvo i alla afseenden en gång för alla från hvarandra ledige.

K. F. nämner intet om det fall, då lägersmannen lät intaga qvinnan i kyrka såsom sin fästevinna; men det synes klart, att äfven i sådant fall, om äktenskap ej blir af, bägge skola till Dom-Capitlet instämmas och sedan förfaras såsom i 2:dra och 3:dje punkterna sagdt är.

Svårigheterna och följdvidigheterna vid denna och andra äktenskapsfrågor hafva till stor del sin grund i den från papismen kvarblifna sammansmältning af samvets- eller kyrkliga, med yttre rätts ärender. De ofvananförda vid 10 § 3 Cap. G:B. synas derföre till en del komma att förfalla genom förslaget till ny civil-lag och den der för fästnings giltighet antagna större offentlighet, jemte uteslutandet af allt, som kunde svara emot nämnda 10 § eller Kgl. F. af d. 3 April 1810. Men än mer skulle Giftermåls-Balken depapistiseras, om den alldeles uteslöt det som der sägs om vigsel, såsom gräns mellan solenn fästning och äktenskap; och om i dess ställe blef förordnadt, att sedan lysningstiden utan jäf till ända lupit, eller jäfvet blifvit nedlagdt eller ogilladt, fästehjonen ej blott i kyrkobok, utan i en offentlig civil minnesbok, blefvo inteknade såsom Äkta Makar. Härigenom blefve äktenskapet i en Borgerlig Lag hvad det der bör vara, neml. en purt Borgerlig angelägenhet; men hvilket ingalunda hindrar Christligt sinnade fästehjon eller makar att, efter skedd lysning, söka och vinna församlingens förböner och välsignelse under dess Lärares uppbyggliga ledning, ej heller annorlunda sinnade makar att för det inkomna brukets skull underkasta sig denna ceremonie, hvilken, i synnerhet om presterna vore tillåtet att följa gamla handbokens formulair, äfven kunde blifva en anledning till djupare eftersinnande både af äktenskapets religiösa natur isynnerhet, och af andra Christendomens läror i allmänhet, likasom offentliga Gudstjenstens besökande, fastän det af många blott iakttages såsom en sedvana, likväl stundom blifver ett kallelses och väckelses medel.

Men allt yttre tvång till den ena eller andra kyrkliga anstalten, äfven blott med böter, eller annan förlust af egendom, är, efter vår tanka, lika otjenligt, som aftvungen bikt och aflösning: för hvilken sistnämndas totala upphörande, om den lemnades till brottslingars fria val, man ingalunda behöfver, med en viss skämtsam theolog, bäfva, så vida eljest icke allt hopp måste uppgifvas om sådane Lärare, som med Andans och ej blott efterhärmingens eller menskliga vältalighetens kraft utrustade, förmå hos sine åhörare ingjuta och upplifva den öfvertygelse och sinnesstämning, hvaraf de sjelfve äro genomträngde. Vi, som, oakadt många bedröfliga phenomener, likväl tro, att en särskild välsignelse i denna del hvilar öfver Nordlanden, tvifle ock ingalunda att på denna väg riktiga begrepp om äktenskaps helighet skola genom sann andlig undervisning hädanefter på många orter uttränga Romanjolret, och det med än större framgång, om det borgerliga äktenskapet får förblifva purt borgerligt, och dess kyrklighet, enligt sin natur, bero af makarnas fria öfvertygelse.

Lagarna om trolofning skulle i öfrigt mycket förenklas, om ofvannämnda grundsatser kunde framtränga sig genom vanans till en del af andra interessen förtjocknade töcken.

*Hvad forstås med Hustruns hus och jord
i staden i 11 Kap. Giftermåls-Balken?*

I nämnda § talas om 2:ne arter af jord, som mannen ej må utan hustruns högtidligt yttrade samtycke bortskifta, sälja eller förpanta: Nemligen 1:o *Hustruns fasta gods å landet* och 2:o *Hustruns jord och hus i staden*. Så länge de gamla Lands- och Stads-Lagarna, ur hvilka det, som icke genom tidernas förändrade skick kommit ur bruk, blef sammanfattadt i 1736 års allmänna Lag, ännu voro i friskt minne, och så länge de flesta, som med lagfarenhet, äfven blott i praktisk väg, hade att sköta, flitigt studerade både dessa äldre lagar och förra tiders usuella tillämpning äfven af den nya lagen; låg det öppet, att den jord eller fasta egendom, som här kallas *hustruns*, egentligen kallades så derföre, att den genom hustrun kommit ibland hjonelagets tillhörigheter, men ej derföre att samma egendom, stundom äfven till eganderätten, var hustrun ensam tillhörande. Redan detta, att det, som genom Hustrun, (d. ä. antingen genom hennes arfsrätt eller derigenom, att hon vid inträde i hjonlaget fört det med sig) var kommet i boet, *ej alltid*, utan blott så vida det var Landfastighet, var till egande rätten hustruns enskilda gods, hade bordt kunna bibehålla den öfvertygelse, att geni-

tiven *Hustruns* endast antydde sättet eller vilkoret hvarpå godset kommit under hjonalagets förvaltning. Ty efter Stadsrätt är det ju uppenbart, att, så vida ej annat genom förord blifvit be- tingadt, är ingen egendom i boet, som för eganderättens skull mera kan kallas *Hustruns* än *Mannens*. Men, när man bortta- ger den historiska nyckelen till lagarnes mening, händer allt för lätt, att man icke blir särdeles brydd för en inconsequens, som man tror sig i lagen upptäcka, och anser det ej ens löna mö- dan att undersöka, om den förmenta inconsequensen icke kunde mera hafva sitt säte i lagläsarens oriktiga föreställning, än i lagen sjelf, sådan den tänktes i lagstiftarens förstånd, och på hans tid förstods af annat klokt och redigt folk. Den här i frå- ga varande lagparagraf är en ibland dem, som har att beklaga sig öfver det historiska lagstudii förfall och dessas följeslagarin- nor, oredan och misstydingen. I synnerhet är det anmärknings- värdt, att det kunnat komma ända derhän, att under äktenska- pet purt, eller utan grund af arfsrätt, förvärfvade landfastighe- ter, kunnat anses hörande under det i denna § stadgade förbud för mannen att föryttra och förpanta hustruns jord å landet, enär denna egendom, äfven med afseende på giftorätten, är mera mannens än hustruns. Hade de unga domare liknat sina äldre förmän i deras historiska studier, så hade desse icke behöft ge- nom 1807 års förklaring i denna del låta föra dem till rätta.

Denna lagförklaring har nu väl förebyggt förbudets använ- dande på nämnda art af landegendomar, men att misstydingens källa ej dermed blifvit uttorkad, kan man förstå af den oreda och afvikelse från det gamla, som ännu förmärkes i tillämpnin- gen af denna paragraf på Stadsfastigheter.

Somlige mena, att, emedan efter Stadsrätt mannen regulari- ter har giftorätt i all stadsfastighet, skulle han, utan allt hustruns bifall, giltigt kunna föryttra och förpanta äfven den fasta egen- dom, som hon vid inträdet i äktenskapet fört med sig eller genom sin arfsrätt i boet inbragt: och förbudet skulle då endast gälla om den stadsegendom, hvartill hustrun genom förord blifvit för- behållen hela egande rätten. Men kan det väl rimligen antagas, att sedan lagstiftaren i det nästföregående 10:de Kapitlet stadgat den allmänna regel, enligt hvilken mannen och hustrun äro lika

delaktige i all stadsfastighet, han derifrån genast skulle, utan att tydligen det tillkännagifva, tala om *hustrus jord och hus* i en mening, som af 10:de Kapitlet ej kan uppfattas, utan skulle afse endast det undantag, som 8:de Kapitlet medgifver? Och hvartill skulle för öfrigt förbudet tjena, om det icke skulle angå annan stadsfastighet, än den, hvartill egande rätten blifvit hustrun ensam genom förord förbehållen? Förordet sjelf innehåller ju redan, med stöd af 8 Kap. G. B., ett förbud för mannen att sådan egendom, utan hennes samtycke, abalienera?

Andra omfatta en annan ytterlighet, förmenande, att, då den egendom undantages, hvori mannen genom förord uteslutit hustrun från giftorätt, vore all Stadsegendom under förbudet begripen, så att mannen icke ens skulle kunna förpanta eller sälja den gård, han sjelf infört eller ärft, derest ej hustrun dertill ger honom lof. Man utgår ock här ifrån giftorätten och tror att emedan all stadsegendom, som ej genom förord är mannens enskilda, är till en del hustruns, lagstiftaren skall, med afseende på denna hennes andel i egande rätten, kunnat kalla all denna egendom för *hustruns*, oaktadt den dock är både hustruns och mannens. Redan detta hade bordt hejda den förhastade bestämmelsen, jemte det att man ej kan inse, hvarföre en man, som är Stadsbo, skulle, mera än en Landbo, dela sitt målsman-skap med hustrun.

Men låtom oss uppsöka den nyckel, som någon tid legat obrukad. Läsom XVI Cap. Jordab. Stadslagen. Der säges 1:o *Ej må Bonden sin hustrus Tomt, Jord eller gård förgöra eller sälja, utan i det fall Hustrun blifvit af fiendtlig här fången bortförd, och till hennes återlösen ej annat finnes än hennes gård &c.* 2:o *Likaså eller i lika fall må ock hustru Bondans gård, jord eller tomt sälja, och Bondan återlösa.* 3:o *Tränger hunger eller fattigdom — — — då må ock enthera annars förgöra, ehvad the iro barnbunden eller ej.*

Jemförer man detta med Landslagens 27:de Kapitel, så blir det ögonskenligt, att Stadsboerne, som ansågo Landslagens grundsatser i denna del för goda, låtit detta Kapitel, endast på en mera modern svenska, och med några obetydliga jemkningar

inflyta i stadslagens jordabalk *). Nu var det väl icke blotta orden, som de ville få införda, utan sjelfva grundsatserna. Men då det i Landslagen var aldeles klart, att den jord, som der kallades *hustruns*, var endast den, som med eller genom henne kommit under boets förvaltning; så måtte väl stadsborgarena, då de biföllo detta Landslags-Kapitels antagande, icke heller under *Husfruns Jord, tomt eller gård* begripit annat än det, som genom eller med Husfru kommit i Mannens (Bondans) bo. Ser man vidare på innehållet af Stadslags-Jordabalkens 16:de Kapitel, så finner man der, att *Husfruns jord* är ett och *Bondans jord* ett annat. Men när man då vet, att, efter gamla Stadslagen, likasom än i dag efter stadsrätt, mannen giftades till hälften af all hustruns egendom, likasom hon till hälften af all mannens; hvar finner man väl då grunden till en sådan indelning och motsättning mellan hustruns och mannens jord? Aldeles icke i eganderätten, hvilken var för mannen och hustrun öfverallt lika. Blir man då ej nödsakad uppsöka någon annan delnings- och motsättningsgrund? Och näppeligen torde det blifva någon annan, än den som ock efter Landslagen var den egentliga, (fastän den der icke såsom stadslagen aldeles uteslöt den andra och secundära) nemligen: att det, som genom hustrun kommit till hjonlaget, fick efter diltkomsten behålla sitt namn af *hustruns*, äfvensom det, genom mannen inbragta, fortfor att heta *mannens jord*.

Att detta var rätta indelnings- och benämningsgrunden kan man ock förstå, då man ser på hvad i det anförda Kapitlet af Stadslagen stadgas om husfruns Tomt, jord och gård. Ty ofelbart intresserade det qvinnans anhöriga, att, ändock man, för äktenskapsbandets fasthet, till honom afstod halfva egande rätten i det gods qvinnan fört med sig, det fasta godset likväl skulle, så vidt möjligt, vara fredadt för förskingring. Och då de ville genom antagande af denna lag försäkra sig härom, var det kortast att genom genitiven *Husfruns* utmärka det af och genom henne inbragta, såsom skildt ifrån både det af mannen inbragta,

*) Att det 16 Kap. JB. stads L. är näst det sista i denna Balk — talar ock för denna i sig sjelf bögst sannolika conjectur.

och det som under äktenskapet genom bådass flit eller penningar kunde förvärfvas. Men alldeles stridande emot den tidens tänkesätt var det, att mannen skulle genom äktenskapet ställa sig under hustruns förmynderskap i afseende på hvad han sjelf inbragte eller ärfde, eller, då han för den lösa egendom, hvaröfver hans mälsmansskap var oinskränkt, tillbytte sig någon fastighet, härigenom förlora den fria dispositionsrätt, han egde förut. Dock kunde han tåla, och slägten rimligen äska, att hans föryttringsrätt inskränktes i afseende på det fasta gods, som genom Hustrun allena kom eller kunde komma i Boet.

Det synes således ovedersägligt, att i XVI Cap. Jordabalken Stadslagen *Husruns jord* icke antyder annan Stadsfastighet än den hustrun medfört, då hon trädde i hjonlaget, eller den som sedermera, på grund af hennes arfsrätt, dit kunde varda inbragt; och att mannens föryttringsrätt genom stadgandet i detta Kapitel endast i afseende på sådan Stadsfastighet vore inskränkt.

Men var det så, och tänkte man följaktligen i allmänhet så, när 1736 års lag antogs; så kan ej heller annan mening velat uttryckas, då i 11 Kap. 1 § Giftermäls-Balken af sistnämnda Lag bjudes: "*Mannen hafve ej macht hustruns fasta gods å landet, eller jord och hus i Staden att bortskifta, förpanta, eller sälja, ehvad the hafva barn samman eller ej*"), utan han thertill hafver hennes frivilliga ja och underskrift, i tvänne goda mäns närvaro, eller hon thet för Rätten munteliga tilstår."

Ty hade man, emot all rimlighet, velat ändra stadslagens grundsats i denna del, så hade sådan ändring ofelbart blifvit tydligare uttryckt. Men i allmänhet var man, då 1736 års lag utarbetades, ej särdeles böjd för ändringar och nyheter: aldraminst för sådana, hvarigenom Stadslagen, som nu skulle förenas med Landslagen, bleve än mera afvikande från den sednare, än den var förut.

Den anmärkning torde dock härvid ej vara alldeles öfverflödigg: att denna vår Lags mening kan medgifva inskränkning i mannens mälsmansrätt, icke blott der sådan inskränkning är genom äktenskaps-förord förbehållen, utan ock då under äkten-

*) Orden: "*ehvad the — — eller ej*" — visa på stadslagens XVI Kapitel.

skapet något blifvit under sådant förbehåll till hustrun af tredje man öfverlätet. Men ett sådant medgifvande, som icke i lagen är uttryckt, är blott att antaga efter den kända grundsats: *förord* eller *förbehåll*, bryter Lag.

Det nu utvecklade begreppet om *hustruns jord och hus* motsvarar ock i 7:de § 10 Kap. GB. *qvinnans egendom*, hvori mannen förlorar sin giftorätt, när han af motvilja undandrager sig vigsel. Ej kan *qvinnans egendom* här betyda annat än det hon före häfdandet eller domarens förklarande ägt eller sedermera ärfver eller särskilt förvärfvar. Undandrager han sig ej så vigseln; så har han ifrån den stund hon häfdades eller för hans hustru förklarades, giftorätt i all hennes lösöre- och stadsegendom; undandrager han sig; så upphörer hans giftorätt deri. Men i båda fallen kallas den *hennes*. *Hennes* kallas den, då mannen ännu har genom giftorätt del deri, likasom sedermera då han ingen del mera deri har. Nyss förut berättigas qvinnan till giftorätt i *mannens bo*. Och är väl detta hans bo annat än det han vid Domarens förklarande ägde och sedermera ärfver eller enskildt, d. ä. före sammanflyttningen förvärfvar?

När nu *qvinnans egendom* har en sådan betydelse i slutet af 10:de Kapitel: är det då väl antageligt, att *hustruns jord och hus* genast i början af följande Kap. skulle hafva annan betydelse, än vi ofvanföre visat?

Den, som förmår uppfatta och vidblifva detta begrepp, enligt hvilket det, som genom hustrun kommer i boet, fortfar att kallas hennes äfven sedan det kommit dit, och fastän mannen deri äger giftorätt, skall också icke finna det främmande, då vi vidare påstå, att då i nästa § särskildt omtalas *hustruns egendom*, som ej skall häfta för mannens före äktenskapet gjorda gäld, och särskildt om *mannens egendom*, som ej skall häfta för den gäld, som hustrun gjort före äktenskapet, dessa genitiver, *hustruns*, *mannens*, icke antyda annat än genom hvilken egendomen kommit i boet; och således utan åtskillnad, om den andra makanden deri har någon eller ingen giftorätt, alldeles såsom i gamla Stadslagen *mannens egendom* motsattes *hustruns*, oakadt giftorätten gaf den ena lika stor eganderätt, som den andra i alltsammans. Detta skall bli allt tydligare genom följande:

8.

Utredning af 2 § 11 Kap. G. B.

Denna §:s systemål står i nära sammanhang med 1:sta §:ens. I 1:sta § vill Lagstiftaren, så vidt möjligt, förekomma ensidig förskingring af hvad hustrun synbarligen medfört eller genom arf inbragt i boet. I 2:dra § ser han på båda makarnas fördel hvar för sig, och vill, efter möjligheten, förebygga att den gäldenärer före äktenskapet gjort, skulle bli en orsak till förskingring af hvad den andra särskildt inbragt i boet.

Här talas nemligen om den gäld, som endera gjort före äktenskapet, nemligen för sin enskilda räkning, och ej för äktenskapets behof (derom är särskildt stadgad i § 3). Härvid bestämmes dä aldraförst den regel: "*Gülde hvar sin (guld) af hvad han eller hon förut egde.*" Härefter framställs den allmänna grundsats, hvarunder ock föregående regel lyder: "*Ej skall i thy mål mannens egendom häfta för Hustruns guld och ej Hustruns egendom för mannens guld.*" hvarvid märkeligen tillägges: "*ehvad de under lands- eller stadsrätt höra,*" således utan afseende derpå om deri vore giftorätt eller ej.

Derefter upptager Lagstiftaren det fall, att det gods, som genom gäldenären kommit i boet, ej räcker till den här i fråga varande gäld, hvilket Lagstiftaren genom ett likadant genitivens användande uttrycker: "*Rücker ej hvartheras gods till*"; hvarmed ännu klarare antydes, att så länge der är något fast eller löst gods, som i ofvannämnda mening kan bära namn af *gäldenärens gods*, så må detsamma användas; men först då, när sådant ej mera är att tillgå, då först heter det: *gånge två thes giftorätt i boet till betalning.* Då först får gäldenärens giftorätt i det, som genom den andra Makan kommit i boet, tillgripas. Och som det är en den andras egendom, hvori ingen giftorätt eger rum, vidare än i renta och afkomst deraf, så bestämmes än vidare derom: "*Ej må för den enas guld, rüntan och inkomsten af*

den andras odaljord i betalning sökas, vidare än att samma ränta och inkomst i boet influtit eller inflyta bordt den tid gäldenärens egendom afträdes" o. s. v.

Odaljord är en term, som uttrycker icke blott genom hvem jorden kommit i boet, utan ock det att densammé är dertill enskild egare, fastän räntan deraf är gemensam. Denna term står här i motsats mot de förut nyttjade: *Mannens egendom, Hustruns egendom, Hvartheras gods*: hvilka således måste, om det ock vore fastigheter, hafva annan betydelse, än *Odaljord*, hvilket ej kunde användas, så länge blott fråga var att freda det, som hvardera särskildt inbragt, och deribland äfven det, hvari giftorätt kunde ega rom.

Om denna *Odaljord* förklarar nu Lagstiftaren, sedan det kommit derhän att giftorätten måste tillgripas, att ej sjelfva jorden kan användas, utan endast räntan och inkomsten, som på den tiden är influten eller förfallen — "och det en gång för alla till så stor del, som gäldenären efter thes giftorätt theri äger, så att om denna gäld äfven med denna yttersta tillgång ej kan fullt gäldas, bör den andre makans del af så väl den nu influtna eller förfallna, som framdeles utfallande ränta vara för all delning, i afseende på denna gäld, fredad*).

Ett försök må här vågas att använda dessa grundsatser: A på ett bo, som helt lyder under landsrätt, och B på ett, som är helt under stadsrätt. A.) Under Landsrätt. Der användes till denna gäld:

1:o Gäldenärens i boet inbragta Odaljord. Och om den ej räcker till,

2:o Det som bevisligen är qvar af de lösören, gäldenären hade med sig då han inträdde i boet. T. ex. utestående fordringar, actier, hvilka kunna visas hafva då redan varit honom tillhöriga.

Obs. 1) Är Gäldenärens Odalgods tillräckligt, så böra lösa egendomen och fordringarne skonas för den orsak att andra ma-

*) Det förstås, att som denna af Lagen medgifna befrielse skulle bli onyttig d. rest det undantagna åter blir med boets andra lösören förblandadt, så måste härvid tagas sådana åtgärder, att det undantagna alltid blir från andra lösören åtskildt.

kan deri eger giftorätt; om nemligen gäldenärens äldre skuld kan af hans enskilda egendom fullt gäldas.

2) Detta hindrar likväl ej den jemnkning, att lösegendomen må användas, emot det att andra maken får motsvarande rätt och säkerhet i odalgodset, som genom denna jemnkning kunde få bli kvar.

3) Men är gälden så stor, att allt hvad gäldenären inbragt, både löst och fast, åtgår, då får den andra maken ej åberopa sin giftorätt i det lösa, hvilken, enligt denna §:s första grundsats, ej äger rum utan i den andres gäldfria egendom.

3:o Räcker ej detta allt till, då tillgripes Gäldenärens under äktenskapet ärfda fasta egendom på Landet; ty den allmänna i detta Kap. vidhållna regeln är den: att *den enes enskilda guld skall af densammes enskilda egendom gäldas*; och början af denna § fredar äfven tills vidare den egendom, som den andre inbragt, ändock gäldenären har deri giftorätt.

4:o Men är något ännu oguldet, då först gäller det gäldenärens giftorätt a) i de lösören, som ej kunna visas vara af hononom medbragte, eller genom hans arfsrätt inkomna — och b) i den under äktenskapet purt förvärfvade egendomen.

Men också ej mer än gäldenärens del häri, efter giftorätten. Det andra är nu mera den andras enskilda egendom, hvari gäldenären ej må återigen taga giftorätt; hvilket den andra må söka förekomma på det sätt som lagen särskildt anviser. Den andras odalfasta är alltid fri.

B) Är all egendomen under Stads-Rätt; så synes, till följd af den likhet Lagstiftaren i denna del velat införa emellan lands- och stadsrätt, följande ordning vara att iakttaga, neml. att

1:o Tages gäldenärens i boet medförda lösa och fasta egendom; hvarvid dock, om lösören förslå, de hälst tagas, så vida de kunna umbäras, efter reglorna i 5 UB. Här kan neml. ej den andra makans giftorätt mera åberopas för löst än för fast, då den är lika i bägge: och Borgenärernes äldre rätt äger, enligt §:ns början, främsta rummet, likasom vid äktenskaps förord, se 8 Kap. GB. 1 § och *Calonii Disputat. de pactis antenuptialibus*.

2:o Det, som gäldenären under äktenskapet bevisligen ärft, tyckes härnäst kunna komma i fråga — och det äfvenledes utan att göra afseende på den andras giftorätt deri — enligt den princip, som tyckes vara afsedd i §:ns början. Dock skulle en authentique tolkning i denna del icke vara alldeles öfverflödig. Men räcker ej heller detta till, så

3:o gäller det gäldenärens giftorätt i det som den icke förut gäldskyldiga maken bevisligen infört eller ärft.

Men har den andra maken genom förord eller annat lagligt förbehåll ensam eganderätt i någon egendom, så gäller derom detsamma som om odaljorden sagdt är — allenast odalrätten blir rättskraftigt bevisad: nemligen: att sådan egendom ej till mindre eller större del må tillgripas för den här ifrågavarande gäld.

Tillämpning af dessa grunder på sådant bo, som till en del lyder under Stads- och till en del under Lands-rätt, kan ej behöfva särskildt utföras.

Alltid är den, som måste träda fram på sin egen väg, blottställd för aberrationer. Men då han vet detta, så låter han gerna föra sig in på vägen igen, af sådana, som kunna beqväma sig att följa honom. Tills vidare tror den vandringsman, som uppsatt detta, att 2 § i 11 Kap. GB. alltid måste förefalla oredig för den, som vid Genitiverna *mannens*, *hustruns*, *hvarteras* fäster annan betydelse, än den af honom antagna och i både sammanhanget och i de äldre lagarnas uttryckssätt grundade.

9.

Anmärkning rörande 16 Kap. 1 § A. B.

Anmärkaren har någon tid låtit sig hänföras af den populära mening, att, när en skriftlig handling, som innehåller förordnande om ens qvarlåtenskap, vore af 2:ne gode män underteknad med det förklarande, att förordnandet skett med sundt och fullt förstånd och fri vilja, skulle dermed lagens kraf i 16: 1. A. B. "*vittne tvänne gode män, at thet testamente tå var gjort &c.*" dermed vara uppfyllt, äfven om desse män aflidit utan att inför Domstol hafva edeligen besannat detta deras förklarande, allenast icke stilens olikhet eller andra omständigheter motsade verkligheten af sjelfva denna underskrift.

Han besinnade icke, att en sådan mening är aldeles oanvändbar på muntliga testamenten, och att, då lagstiftaren lika mycket för muntliga testamenten fordrar detta villkor: "*vittne tvänne goda män &c.*" måtte ordet *vittne* vara om bägge sagdt i lika mening, eller i en mening, som på bägge kan användas: och det blir endast den, att de gode männen inför Domaren bära sådant vittnesbörd som sagdt är.

Han betänkte ej heller, att de 3 första Kapitlen i Ärfdebalken innehålla Lagstiftarens allmänna lag om arfföljd, men att 16, 17 och 18 Kapitlen samma balk uppfatta undantag ifrån nämnda allmänna lag, hvilka undantag således endast gälla för

så vidt som de för dem stadgade vilkor äga rum: Och att då ett ibland dessa vilkor är ett inför domaren af 2:ne gode män aflagdt sammanstämmigt vittnesmål; så måste, der detta saknas, Domaren ej kunna, emot arvinges bestridande, anse en handling för ett testamente, nog kraftigt att medföra en ifrån lagens allmänna regel afvikande arfföljd.

Lagstiftaren har väl sjelf låtit detta vilkor om vittnen falla för den händelse, då intet tvifvel vore derom, att 1:o Testator egenhändigt både skrifvit och underskrifvit förordnandet, samt 2:o upplyst vore att han då eller derefter ej haft vittnen att tillgå; men äfven denna inskränkning hade Anmärkaren bordt anse för ett bevis på den vigt, Lagstiftaren för alla andra fall lagt på de 2:ne goda männens verkliga vittnesmål.

Tvenne casus, af hvilka Anmärkaren sjelf känner den ena, och fått den andra af pålitlig hand, hafva satt honom i nödvändighet att besinna detta, enär han genom samma casus blifvit öfvertygad om vådligheten af den populära meningen, derest den vid Domstolarne skulle blifva antagen.

Det första, som väckte honom ur sin opinionsdvala i denna del, var följande: Efter en afviden husman A. bevakar B. ett testamente, hvori A:s qvarlåtenskap tillerkännes B. med uteslutande af A:s enda Dotter C. gift med D. De sistnämnda anmälte sig hos Anm. att af honom biträdas vid klander å detta testamente, om hvars falskhet de voro fullt öfvertygade. Den dem tillställda afskrift visade namn på 2:ne redlige män såsom testamentsvittnen E. och F., af hvilka E. var afviden. Då Anmärkaren häraf ansåg för gifvet, att F. skulle kunna intyga både sin egen och E:s underskrift m. m., ville han afstyrka försöket att klandra, såsom blott ledande till onyttig kostnad, enär all egendom var lösöre och sjelfförvärd i A:s hand. C. anförde likväl sådana omständigheter, som gjorde hennes uppgift om något svek å den förmente testamentstagarens sida sannolikt; och klandret anställdes till ogillande af testamentet för bristande form m. m. Vid Domstolen förevisstes originalet, derå E:s namn var hans vanliga handteknung så likt, att man svärligen kunde draga autenticiteten af densamma i tvifvelsmål. F. framträder och, ef-

ter aflagd vittnesed, berättar ojäfvad: »Jag igenkänner ganska väl E:s hand äfvensom min. Men nödgas enligt sanningen tillägga, att jag ej vet mig hafva sett A. eller hört honom tala; men det erinrar jag mig, att en dag, då jag besökte E, lade han för mig en sådan handling som denna, redan af honom sjelf såsom vittne underteknad, och emedan 2:ne vittnen på sådan handling fordrades, anmodades äfven jag att derå tekna mitt namn, hvilket jag destomindre ansåg betänkligt, som det ej föll mig in att så hederlig man skulle såsom vittne kunnat underskrifva en sådan handling, utan att sjelf hafva hört testators erkännande deraf.»

Detta för Anm. nästan oväntade vittnesmål hade naturligtvis den påföljd, att testamentet, oaktadt de 2:ne vittnens namn, af Domstolen förklarades ogiltigt.

Anm. har sagt, att E. var känd för en ärlig man, äfvensom hans stånd tycktes freda honom för misstanka om svek. Men Anm. känner tillika, att E förenade en öfverdrifven artighet och tjenstaktighet med en hög grad af enfaldighet och godtrogenhet, så att en bedragare lätt kunnat öfvertyga honom om testamentets egenhändigade författande och underskrift af A. — och lika lätt förmå E. att göra honom den lilla tjenst att sjelf underteckna sitt eget och äfven anskaffa en annans namn derå, såsom vittnen.

Hade den föregifne Testamentstagaren varit litet mer förslagen, så att han ock haft till hands en väl ej ärelös dömd, men likväl samvetslös edgångare, som strax derefter i något diktadt ärende kunde besökt E, och af honom blifvit anmodad att underteckna, så hade denne efter E:s bortgång blifvit ensamt vittne, och efter den populära meningen hade på en sådan persons utsago berott om det i grunden falska testamentet skulle blifva giltigt och rätta arvingen fränkännas dess lagliga rätt.

Huru lätt kan icke, i synnerhet under en öfverhandtagande irreligiositet, ett sådant vittne anskaffas, som äfven kunde väl härma andras stilar, och prydligt förse ett fingeradt testamente med sitt och en annans namn. Och det senare visade på en person, som förmodats aflida och verkligen aflidit före den före-

gifna Testator, så skulle ju, efter den mening Aumärkaren fordom hyllade, ett arf på millioner, liksom ett på en husmans lilla qvarlätenskap, bero af ett enda falskt vittnes utsago? Om ock 30 vittnen kunna i sådant fall bekräfta att det aflidna vittnets namnteckning vore fullt lika hans egen, så beror ändock hela bevisningen på det falska enda vittnet.

Den andra casus var: Ett testamente bevakas af B. efter Fru A. Två goda mäns betyg och underskrift var å hufvudskriften. Dessa vittnen uppkallas att bevittna testamentet, som af A:s arvingar klandrades. De intyga, att fru A. i lifstiden låtit kalla bägge till sig att författa och bevittna ett hennes testamentariska förordnande; att hon vid deras dötkomst befanns i sin säng klagande öfver illamående och ursäktande att hon i sådan ställning emottog dem, under åberopande af nödvändigheten att, då hennes vederfående vore ovisst, hafva beställt om sin qvarlätenskap: att hon derefter ganska redigt yttrat huru med denna qvarlätenskap skulle förhållas: att det ena af dessa tillämnade vittnen skrifteligen författat efter hennes förestafning: att hon, efter genomläsandet af det uppsatta, godkänt det och anmodat dem det bevittna, hvarefter de derunder teknat sina namn, hvilka de nu vidkändes. Här var således allt enligt lagens kraf, och testamentet blef således af första Domstolen stadfästadt. Genom vad af arvingarne drogs klandret under Hof-Rättens pröfning, och der äskades att vittnena måtte nogare förhöras. Då frågades, om de annorlunda än genom den föregifna Testatricens egen uppgift visste, att hon hade det namn hon gifvit sig, och att hon var den person, i hvars namn testamentet af dem blef författadt. Svaret blef nekande: och flera af vittnen nu erinrade omständigheter lade det i full dager, att vittnena, sjeftva bedragna, hade skrivit testamentet i en persons namn, som ej visste det ringaste af hela anstalten. Det blef således klart att äfven detta testamente skulle förklaras ogiltigt, hvilket ock skedde.

Hade nu dessa bedragna vittnen varit aflidna, så hade sveket ej kunnat upptäckas, och bedragerskan hade spolierat de lagliga arvingarna, för det hon förstätt till vittnen välja två ä.

dre personer, som sannolikt skulle afvida förr än den, i hvars namn hon låtit dessa godtrogne författa och bevitna testamentet.

Hvem ser icke, hvilka vådliga följder den vanliga meningen om underskrifternas giltighet utan aflagdt vittnesmål skulle medföra? Man skulle snart få se en mängd testamenten, hvilkas falskhet hela världen kunde förstå, men Domaren i de flesta fall likväl nödgades stadfästa.

Den motsatta meningen kan väl ock någon gång hafva den påföljd, att ett verkligt testamente måste, för vittnens dödsfall eller inträffade jäfvighet, bli ansedt lika med noll. Sådän händelse kan en testator förekomma derigenom, att han låter vittnen i sin lifstid vid domstol beediga hans testamente, äfven utan att de eller domstolen behöfva veta dess innehåll, eller ock dermed, att han tager flera vittnen än två och helst sådana, som sannolikt kunna öfverleva honom o. s. v. Men om ock, i följd af den mening, som Anmärkaren nu anser för den rätta, någon, som en afviden verkligen velat hafva till arfvinge, komme för felande formaliteter att gå miste om arvet, så är det missödet icke att jemföra med de grufliga följder, som den motsatta grundsatsen skulle medföra. Visligen har dertfore lagstiftaren vid testamenten fordrat, att minst tvänne gode män skulle *vittna*, icke blott *såsom tillämnade vittnen underteckna* — och detta i ett sådant sammanhang, som visar, att blotta undertecknandet icke rimligen kunnat vara af lagstiftaren påtänkt. Gamla testaments-stadgans 9:de moment kan anses för en god commentarius öfver 17: 1 Ä. B.; det lyder sålunda:

»Uti alla Testamenten bör säkerhet vara om Testatoris yttersta vilja, antingen then mundt- eller skrifteligen förklarad är, så ock att then skier af godt och fult förstånd, utan tvång, lockande eller förledande, börandes hvar och en ther til bruka tvenne eller trenne trovärdige och oemotsäijelige vittnen, särdeles uti mundtelige Testamenten, som i all händelse kunna edeligen och fullkomligen betyga, at thet eller thet varit Testatoris rätta mening och vilja. Uti skriftelige Testamenten hålla vij thet ock äfven väl nödigt, til förekommande af thet tvifvelsmål, som ofta spörres om ens eller annans egenhändigje namns un-

derskrift, varandes doch vilkorligit om Testator vil låta vittnen läsa Testamentets innehåld eller ey, allenast the kunna säya, at the ther öfver varit kallade till vittnen, och at Testator förklarar för them sådan hans vilja vara, som samma af them underskrifne och verificerade Instrument innehåller och förmåler; men skulle eljest sådant tilfälle hända, at man icke hade så tvenne vittnen vid handen, och den samma likväl kunde skrifteligen förklara sin vilja, och om thes Handz och Namns underskrift intet skiälligt tvifvelsmål voro, bör samma Testamente icke thes mindre hafva sin laga Kraft och Bestånd.”

Jurisprudentia Civilis Communis.

CAP. 1.

Lagfarenheten indelas i *Subjectiv* och *Objectiv*.

Subjectiv — eller såsom egenskap betraktad hos en person — är en praktisk färdighet att kunna tolka Lagarne och kunna tillämpa dem på förekommande facta. — Nyttan häraf är ostri- dig. Lika litet som en Stat kan undvara Lagar, lika litet kan den undvara Lagfarne. Första grunderna af Lagfarenheten äro nyttige att känna för alla Embetsmän, i synnerhet Civila, och bland dem framför allt Domare.

Objectiv är sammanfattningen af alla rättigheter och skyl- digheter, som bestämmas i Lagar och Författningar, framställd i systematisk ordning.

De gemensamma grundsatser för Lagar äro:

- 1:o De, som bestämmas uti en rätt uttolkad Natur-Rätt.
- 2:o De, som förekomma uti positiva Lagar. — Dessa, sammanfattade under ett namn, kallas *Jus commune*, som är en sammanfattning af de grundsatser i vår Lag, som äro gemen- samma och nödvändiga, för att rätt förstå och tillämpa hvad Lag och Författningar som helst; men all annan Lagfarenhet kallas *speciel*, och kännedomen deraf, *speciel Lagfarenhet*, hvars allmänna indelningar äro: *Jus publicum*, *Jus privatum* och *Jus mixtum*.

Jus publicum? den Lag, som visar rättigheter och skyldigheter undersåtare och regenter emellan (innehålles hufvudsakl. i regeringsformen).

Jus privatum? den Lag, som visar rättigheter och skyldigheter enskilda emellan.

Jus mixtum? Den Lag, hvori både *Jus publicum* och *Jus privatum* innefattas.

Speciell Lag får äfven namn af närings- och politie-Lagfarenhet, hvilka indelas på flera sätt.

Jus commune delas uti *Jus constitutum* och *processuale*.

Jus constitutum? Den, hvarigenom privata personers rättigheter sinsemellan bestämmas, samt straff för dem, som öfverträda Lagarnes bud i afseende derpå.

Jus processuale? visar på hvad sätt och hos hvem man skall söka en förlorad rättighet, samt regler för Domare och Verkställande Makt.

Källorna till *Jus commune* äro 1:o *Positiva Lagar*, 2:o *Jus naturale*.

Hjelpmedlen häruti äro: 1:o Theologien, 2:o Lagfarenhetens historia, 3:o Mathesis, och 4:o Utländska Lagar. Man har tre utvägar att komma till en grundlig Lagfarenhet, neml. 1:o undervisning af Lagfarna Lärare, 2:o genom flitig läsning af aflidna Lärares skrifter. 3:o Genom Praxis.

CAP. 2.

Om Lagen.

Lag i allmänhet är en allmänt (objectivt) gällande regel. Lagar indelas i *Moraliska* och *Physiska*. Dessa komma väl deri öfverens, att de innebära en nödvändighet; men de förra grunda sig på en moralisk nödvändighet, de senare åter på en naturlig nödvändighet. Till senare slaget höra t. ex. naturens rörelse-Lagar.

Positiva Lagar äro de, som grunda sig på en mensklig Lagstiftares vilja. De äro antingen *medelbara* eller *omedelbara*. *Medelbara*, sådana, som ej förbinda utan när något menskligt

factum föregått. *Omedelbara*, som förbinda det förutan. Positiva Lagar medföra ej någon allmän förbindelse, och äro derföre olika i olika stater. — Somliga af dem hafva en nödvändig grund, andra deremot bero mera af Lagstiftarens godtycke och kallas *mere civiles*, men de förra *mixtae*, hvaraf uppkommer *Jus arbitrarium* och *necessarium*. *Jura arbitraria* bero på Lagstiftarens godtycke. *Jura necessaria* förutsätta en nödvändighet. Vid *Jura arbitraria* observeras, att ej någon tolkning kan äga rum, utan de böra strictissime appliceras.

Positiva Lagar kunna ej kännas utan genom promulgation.

Promulgation? Den actus, hvarigenom de, som af Lag förbindas, få en notorisk och fullkomlig kännedom deraf.

Dessa Lagar delas uti *bjudande*, *förbjudande* och *tillåtande*, samt äfven uti *temporaria* och *beständiga*. I ett annat afseende äro de *allmänna* och *locala*. Äfven delas de i *gällande* och *upphäfn*. Man bör äfven skilja emellan *allmän*, *speciel* och *personel* Lag, af hvilka *allmänna* Lagen är gällande för alla Stånd, utan åtskillnad, *speciela* för vissa menigheter och näringar, och *personela* endast för vissa personer. — Personela Lagar kallas äfven privilegier, så vida de äro favorabla för dem de angå.

Privilegier delas i *reela*, *personela* och *mixta*. *Reela*, sådana som tillkomma alla innehafvare af en viss egendom. *Personela*, som blott tillkomma en viss person. *Mixta*, som deltaga i beggedera. Romarne indelade Privilegierna i *Favorabilia* och *onerosa*, hvilken indelning är mindre antaglig, emedan ordet »Privilegii» bemärkelse förutsätter något favorabelt och ej något onerosum. Vidare äro privilegia *strictissimi juris* och kunna ej extenderas till casus similes, utan endast till de händelser, som i Lagen nämnas; hvartill orsaken är, att de äro undantag från eljest allmänna reglor. En annan regel vid privilegier är den, att en privilegierad person ej kan begagna sina privilegier emot en annan privilegierad person.

Aggratationer och *Dispensationer* åtskiljas sålunda, att de förra inträffa, då Konungen ger någon befrielse från ett ådömdt straff, de senare, då Konungen ger någon befrielse från en åliggande skyldighet. Dessa kunna äfven anses såsom personela Lagar.

Lagar hafva hos oss flera namn: *Förordningar*, *Resolutioner*, *Stadgar*, *Circulärer*, *Förbud*, m. m.; men af dessa kan man ej sluta till skillnaden.

Positiva Lagar hafva sitt ursprung i människors vilja. Den na vilja kan yttras på 2:ne sätt, *stillatigande* eller *uttryckligen*. I förra fallet kallas den *Jus consuetudinarium* och i senare *Jus scriptum*. *Jus scriptum* delas i *perfectum* och *temporarium*. Den förra varar till den dag, som den tacite eller expresse upphäves. Den senare upphör utan särskildt upphäfvande. Innan Lag promulgeras måste den författas, hvarpå följer promulgation, hvilken, då fråga är om skrifven Lag, kallas *publication*, hvilken är antingen *generel* eller *speciel*. *Promulgatio repetens* sker genom årligt uppläsande från publika ställen, såsom från Predikstolar m. m. eller genom Lagsamlingar; Sådana äro Modées Verk, Kongl. Bref, som förklara Lagens rum; dessutom andra på befallning skrifna samlingar.

En skrifven Lag består af *Proömium* (sjelfva inledningen, orsaken hvarföre, samt behovet af dess utgifvande); *Sjelfva stadgandet* (det, som Lagstiftaren befäller eller förbjuder); *Sanction* (den påföljd, som en Lagstiftare utsätter för görandet eller uraktlåtandet af ett factum.

CAP. 3.

Om Sedvanor.

Landssed eller *gammal sedvana* är också Lag, »när den ej har oskäl med sig». Detta talesätt vill säga, att den ej strider mot skrifven eller naturlig Lag, och allmän rättvisa.—Man kan kalla Landssed en Lag, som ej är uppläst, och blir gällande medelst en sådan actus, hvarigenom man kan sluta till Lagstiftarens tysta bifall. Den kan äfven vara tryckt, men blir dock ej en *Jus scriptum*, d. ä. af samma kraft och verkan som den. De actus, hvarigenom Landssed igenkännes, äro 1:o att den en längre tid blifvit följd såsom ett rättesnöre; 2:o att detta skett ordentligt, oafbrutet, offentligen och allmänt, så att den i orten är allmänt känd.—När sådant inträffar, kan man sluta till Lag-

stiftarens tysta bifall, så vida Landsseden ej har oskäl med sig, eller genom skrifven Lag upphäfves. Om det ock skulle antagas, att denna sed ej vore af landets representanter godkänd, hindrar detta dock ej dess godkännande. Alla gamla Lagar hafva varit Landsseder och sedan gått öfver till allmän Lag; hvaraf följer, att den, som vid en Domstol åberopar en Landssed, först måste förete bevis, att en sådan verkligen finnes uti orten, varit följd och gällande uti långliga tider.

Sedvanor kunna vara antingen *allmänna*, *speciela* eller *personliga*; det ankommer på innehället eller föremålet. När den inträffar på personer, är den vanligen *urminnes hufd*. Det kan hända, att gamla och skrifna Lagar genom sedvanor upphäfvas derigenom, att de förra ej på långliga tider iakttagits. — När existerande Lagar genom förändrade omständigheter ändras, så att grunden upphör, är dessas iakttagande otjenligt, då det ej skulle svara mot dess ändamål. Sker ej detta, och den skrifna Lagen ej genom en nyare Lag är upphäfven, så kan man veta, att Lagsstiftaren genom stillatigandet upphäft detta bruk.

CAP. 4.

Om stridigheter emellan flera olika, gällande Lagar.

Det händer stundom, att 2:ne eller flera olika Lagar, under vilka ett och samma factum kan subsumeras, äro olika och stridiga. Då sägas Lagarne vara uti collision. En sådan stridighet kan uppkomma emellan Lagar af samma eller olika art, äfven emellan Lagar gifna på lika eller olika tider. Då Lagar af lika art, men af olika datum, collidera, gäller den af senare datum, fastän den senare ej direkt säger, att den förra upphäfves. Men äro de begge af samma datum, måste den anses gällande, som är mest enligt med Lagens analogi och allmänna rättsgrunder, och, ifall ovisshet här äger rum, har man ledning uti den grundsats, som blifvit följd vid högre Domstolar och isynnerhet vid den Högste Domstolen. I fall en sådan fråga der ej förekommit, rättar man sig efter andra Domstolar. När Lagar af olika

art collidera, bör en personel gälla för en speciel, och denna för en allmän Lag. Privilegier gälla derföre framför en allmän Lag, och efterlefas efter orden (*strictissimi juris*).

Aftal enskilda emellan kan äfven gälla för Lag, 1:o då det ej strider emot allmänna Lagens förbud; 2:o äger de i Lagen föreskrifna formaliteter. — Skulle något contract emot allmän Lag existera, heter det: Förord bryter Lag — som likväl endast gäller när någon genom aftal efterger sin rätt till någon annan.

Hvad som är sagdt om collision, gäller äfven om personela Lagar. Men blir collision emellan *naturlig* och *positiv* Lag, gäller den senare; ty Domaren är ingen Lagstiftare, utan måste tyda Lagen; men han bör likväl laga så, att den ändras.

Resultatet när Lagarne collidera är följande: a) Ser man på Lagliga Contracter om de äro i collision, b) Personela Lagar, c) Speciela, d) Allmänna, e) Jus naturale.

CAP. 5.

Om Lagens tolkning.

En Lagklok bör äga skicklighet att rätt förstå och tolka Lagen. Han bör dervid ej blott se på dess ord, utan äfven på dess mening. *Tolka?* utforska meningen af någons ord eller tecken. *Tolka Lag?* bestämma meningen af Lagens ord, samt hvad Lagstiftaren med den velat åsyfta.

En Lagfaren har ej blott befattningen med förklaringen af Lag, utan äfven med förklaringen af enskildta personers mundtliga tal eller skrifter, t. ex. Contracter, Testamenten. När vittnen berätta något, tillhör det Domaren att granska hvad vittnen velat säga med sina ord. Likasom af parternas anföranden, samt af Domar och Utslag. När fråga är om enskildt tal eller afhandlingar, kan den, som talat eller skrivit, sjelf hafva tillfälle att tolka sina ord, om han är till finnandes. Härvid observeras: *Hvar och en är sina ords büste uttydare*. Denna regel är dock ej utan undantag; och gäller ej, då presumtion för eget intresse finnes, eller då den senare meningen ej kan förenas med den föregående. Ett yttrande måste således förklaras ge-

nom andra, när den, som skrifvit eller sagt något, antingen icke är närvarande, eller vill vränga sin mening.

Då någons mening genom andra måste förklaras iakttagas följande regler: *a)* Bör man afse den talandes eller skrifvandes afsigt. *b)* Konst-termer böra tagas i den mening, som de hafva i dens handverk eller konst, hvartill de höra, undantagandes i frågan om dem, som ej känt dessa konst-termers betydelse. *c)* Andra ord böra regulariter tydas efter deras bemärkelse i dagligt tal, så framt det ej är att förmoda, det talaren menat annorlunda. *d)* Det föregående uti ett tal eller skrift bör jämföras med det efterföljande. *e)* Ingen mening bör antagas, som innebär motsägelse (contradiction) emot sig sjelf. *f)* När meningen är tvetydig, följes helst den billigaste, isynnerhet om aftalet är emellan en listig och en enfaldig. Tolkning enligt dessa regler kan vederläggas, hvarföre de endast gifva en præsumption, som kan genom skäl häfvas, om dessa nemligen tydligt bevisa motsatsen. Dessa regler gälla för allmän tolkning.

Lagtolkning isynnerhet. Den delas uti *Authentica, usualis* och *doctrinalis*; Men mera logiskt delas den endast i 2:ne delar, då man tar till delningsgrund 1:o *sjelfva skälen, hvarpå tolkningen sker.* Den delas då i *doctrinalis*, som äger rum, då man slutar till Lagens mening af dess grund och afsigt — och *usualis*, då meningen bestämmes derigenom, att man följer det, som vid Domstolarne blifvit allmänt vedertaget. — 2:o *Personerna, som tolka,* då den delas i *Interpretatio authentica*, då Lagstiftaren sjelf förklarar sin mening; men sker detta af andra kallas den *interpretatio specialis*.

Interpretatio doctrinalis är antingen extensiv eller restrictiv (utvidgande eller inskränkande). *Extensiv*, då Lagens grund är vidsträcktare än dess ord. Regel: *Ubi eadem ratio, ibi quoque eadem dispositio Legis.* *Restrictiv*, då Lagens ord innefatta mera än dess grund. Regeln härvid är: *Cessante in totum ratione Legis, cessat quoque ipsa lex.* Några tillägga den 3:dje arten af *interpretatio doctrinalis*, neml. *interpretatio strictissima seu declarativa*; men då man följer Lagen efter orden, kan det icke vara någon tolkning.

Lagens grund? De skäl, som varit motiver för Lagstiftarens stadgande i ett eller annat mål. Sådana skäl äro antingen en allmännare sats, som Lagstiftaren haft för ögonen, eller en viss afsigt, som han genom sin Lag vill befrämja. Ingen känner grunden till en Lag utan han med bestämda ord kan uttrycka ändamålet. Syftemålet bör vara det, som Lagstiftaren haft för ögonen, eller åtminstone bordt hafva. Föreställer man sig en annan grund, än Lagstiftarens, är den oriktig. — I förra fallet är det en slump, om Lagstiftarens mening på så sätt fattas, men i senare fallet är det en nödvändighet att taga fel derom. Att känna alla Lagars grund, deri består ett rätt Lagvett.

Huru skall man i hvarje fall finna Lagens grund? Ofta har Lagsiftaren sjelf uttryckt sin grund, och då är det den rätta. — Ofta är Lagstiftarens grund inbegripen under en annan högre grund, som man då måste känna. Ofta är ingen grund uttryckt, och i dessa fall sättes tolkarens skarpsinnighet på prof. Härtill hörer 1:o en rätt god och utvecklade natur-rätt. Anm.: Natur-rätten är så vidlyftig, att man behöfver flera Auctorer, för att få ett riktigt begrepp derom. 2:o Lagarnes historia, kännedom om äldre Lagar, och de omständigheter, hvilka föranledt nu gällande Lagar, äfvensom språket på den tiden Lagen utgafs. T. ex. «Inteckna» — «häfd» hafva i allmänhet en olika betydelse nu mot å den tid då Lagen gafs. 3:o Kännedom om utländska Lagar, ej därför att vi skola rätta oss efter dem, utan emedan man ofta i en utländsk Lag kan finna grunden till en inländsk. Framför allt måste man afse Lagens analogi, det är likheten med hvad vår Lag har gemensamt i andra ämnen med ifrågavarande. Då man vid hvar och ett Lagens stadgande söker dess grund, måste man finna flera andra af samma grund, och då finner man dessa med flera andra sammanstämmande i en högre grund, hvarigenom man bringar sig högre och högre, till dess man får det allt mer och mer systematiskt. Utaf denna lag-kännedom har man den förmån att kunna inse Lagens ofullständighet och insequence, och detta är högst oombärligt för den, som vill förklara eller stifta Lagar.

Speciela reglor för Lagtolkningen. Den extensiva tolkningen äger rum, då Lagens grund är vidsträcktare än dess ord. Man

måste redigt känna grunden för att kunna veta om den sträcker sig längre än sjelfva orden; t. ex. I 11: 3 G. B. kan en extensiv tolkning äga rum. *Obs.* Man må ej sträcka Lagens disposition längre än dess grund, ej eller till andra casus, än till dem, till hvilka Lagens grund sträcker sig. 2:o Vissa Lagar tåla ej extensiv tolkning, d. ä. man får ej gå till andra fall än de, som äro nämnda i Lagen. Dessa äro: a) sådana, som helt och hållet bero af Lagstiftarens behag, utan att någon högre grund finnes, t. ex. Fatalier (hvad angår tiden) då Lagstiftaren säger, att man ej får efter 10 år utsöka en fordran. Detta är en inskränkning i Creditors rätt, som ligger i Lagstiftarens behag; jag måste hålla mig vid årtalet och får ej utsträcka tiden till andra casus, som ej angå fordringar, t. ex. ägande rätt. b) All Lag, som är ett undantag från en allmän och fullkomlig Lag. c) All Lag, som strider mot naturlig billighet. d) All Lag, som strider mot allmänna reglor. Hit höra Privilegier och personela Lagar i allmänhet; Lagen om Äktenskapsförords inteckning inom viss tid. Alla dessa lagar få ej tolkas extensivt.

Den *restrictiva* tolkningen äger rum, då Lagens ord sträcka sig längre än dess grund. Reglen härvid blir: *Cessante in totum ratione Legis, cessat quoque ipsa Lex.* Lagens ord kunna sträcka sig längre än till grunden, d. ä. Lagens ord bestämma händelser på ett sätt, hvarigenom de komma att innefatta mer, än som ligger i grunden, d. ä. mer än Lagstiftaren egentligen enligt sin grund och sitt syftemål velat säga. När grunden till alla delar upphör, upphör äfven sjelfva Lagen; upphör den ej in totum, upphör ej lagen. Exempel på att grunden väl kan upphöra, men ej in totum: att i oläst rum lemna laddad bössa; grunden därför är, att barn eller obetänksamma personer ej dermed måtte göra skada. Om än inga sådana personer finnas på stället, der bössan ligger, upphör dock ej Lagens grund in totum. En omyndig kan ej råda öfver sitt arf; grunden här till är, att han genom obetänksamhet, eller genom andras svek och bedrägeri skulle kunna förlora sin egendom. Häraf följer, att om en omyndig skulle ingå ett contract, så förbinder det honom intet på annat villkor, än att Domaren finner det vara till hans förmån. I detta fall ankommer det på Domarens prof-

ning; men i afseende på vissa varor eller personer äger ej pröfning rum, t. ex. att lemna spirituösa drycker till student på credit.

Interpretatio usualis? Då meningen bestämmes efter det, som är allmänt vid Domstolarne vedertaget. Härtill fordras, att detta bruk ej strider mot Lagens mening. Det som är antaget måste vara gammalt och allmänt. Ju mer det närmar sig den tid, på hvilken Lagstiftaren utgaf sin Lag derom, desto trovärdigare är det, emedan de då lefvande kände de omständigheter, hvarifrån Lagstiftaren utgick. Men skulle meningen hvarken genom Lagens grund eller gammalt bruk finnas, måste man antaga en ny, och då helst följa Högste Domstolens eller Öfver-Rättens, tills en *interpretatio authentica* erhålles; man bör dock, i fall villrådighet skulle uppstå, uppge saken för Högste Domstolen eller Konungen, på det en säker och gifven princip genom en Förklaring må vinnas.

I afseende på personerna, som tolka Lagen, delas tolkningen uti *authentica* och *vulgaris*. Vid autentik tolkning observeras: 1:o Lagstiftande makten är hos Konungen, och i vissa fall hos Konungen och Ständerna. Till de senare fallen höra allmän *Civil-, Criminal- och Kyrko-Lag*, samt *skatlläggningar*. Till de förra *Oeconomie-mål*. I förra fallet kan Konungen i Stats-Rådet göra förklaringar utan att höra Ständerna, samt upphäfva gamla och införa nya Lagar; men i senare fallet fordras Konungens och Ständernas gemensamma samtycke, äfvensom Högste Domstolen måste höras. Likväl kan Konungen emellan Riksdagarne gifva Förklaringar; men Högste Domstolen gifver dem egentligen, fastän de undertecknas af Konungen och contrasigneras af en Revisions-Secreterare. Dessa Lagar gälla blott tills Ständerna upphäfva dem; 87, 88 och 89 §§ Regeringsformen. Desse Förklaringar kallas provisoriska. 2:o Vid denna Förklaring bör endast de grunder följas, som äro anförda vid doctri-nela och usuela tolkningen; annars skulle det ej blifva en Förklaring utan en ny Lag, som upphäfde den gamla. Om *non authentica* s. *vulgaris* är ej annat att märka, än hvad som är sagdt om den usuela.

CAP. 6.

Om Lagens tillämpning på Facta.

Factum? Allt hvad som göres på ett bestämdt rum och tid. Facta kunna vara antingen förflutna eller tillkommande.

Juridiskt Factum? Allt hvad som kan subsumera under en redan existerande Lags stadgande. Då samma kännetecken, som i en uppgifven Lag in abstracto bestämmas, sammanträffa på viss tid och rum in concreto, sägas de subsumeras under de i Lagen bestämda facta.

Lagens tillämpning på ett Factum? Ett omdöme, hvarigenom ett redan existerande factum subsumeras under ett bestämdt Lagens stadgande.

Lagstiftning och tillämpning skilja sig derigenom från hvarandra, att den förra afser facta futura, men den senare facta præterita.

I Juridisk tillämpning är kännedom och visshet om facta första nödvändiga villkoret; ty då först kan man bestämma, om factum kan subsumeras under en gifven Lag. Denna tillämpning är en praktisk syllogism. I denna syllogism är Lagens stadgande *major propositio*, sjelfva factum eller dess existence *minor propositio*, och sjelfva subsumtionen eller tillämpningen *conclusio*. T. ex. Lagen säger, att den, som i löndom slår ihjäl någon, skall lida ett qualificeradt dödsstraff. Detta är *major propositio*. Efter ransakningens slut befinnes Petrus hafva begått en sådan gerning. Detta är *minor propositio*. I följd deraf skall Petrus undergå ett qualificeradt dödsstraff. Detta är *conclusio*. Denna tillämpning kan antingen göras af en privat man, till egen eller andras nytta och efter rättelse, eller af en publik ä embetets vägnar. I förra fallet är det ett ämne för *Jurisprudentia consultatoria*. Af en publik sker tillämpningen antingen med sjelfva verkställandet, och detta kallas *Jurisprudentia extrajudicialis*; eller ock för att närmare bestämma en regel för framtida verkställande, hvilket sker genom *Dom* och *Utslag*, hvilket kallas *judicial tillämpning*. Ämnet härför är *jurisprudentia judi-*

cialis, t. ex. då Domaren ger Utslag till rättelse för sig, eller om Domstolens obehörighet; men Utslaget kan äfven blott angå andra, såsom skuld, om en egendom skall tillhöra den eller den. Denna judiciela tillämpning antager en egenskap af Lag; ty den blir en regel för framtiden och således en ny Lag; men den hör till klassen af *Leges singulares*, som blott angå bestämda personer och bestämda ting in concreto.

När factum är gifvet och visst, så blir frågan: *Under hvilken Lag det skall subumeras?* Gifves någon borgerlig, så tages den. Finnes ej någon sådan, söker man Lagens mening af dess analogi, och i brist deraf går man till Natur-Rättens bud, samt, om dessa skulle fattas, äger man vända sig till Högste Domstolen, som mellan Riksdagarne kan meddela svar på förfrågningar om en allmän Lags mening. Konung och Ständer gemensamt äga rätt på Riksdag, rörande mörka Lagrum, meddela autentik förklaring öfver en Lag; men i Ekonomie- och Politie-mål, der Konungen ensam är Lagstiftare, kan Han ock ensam förklara den Lag han gifvit. Det är dock naturligt, att man, så mycket möjligt är, undviker att rådfråga Konung och Högste Domstolen förr än saken kommer dit; ty i annat fall skulle Konungen och Högste Domstolen först säga sin mening i ett mål, hvilket, sedan Under-Rätterne deri dömt, slutligen kunde komma under dess granskning.

Facta fordra alltid bevis, som äro antingen *artificiela* eller *inartificiela*. I allmänhet fordra *Lagarne* ej sådane bevis; ty domaren bör känna dem, så att parterne ej behöfva framdraga dem för honom; Dock skadar det ej, att parterne förelägga Domaren Lagens mening, på det han må lättare träffa på det ställe af Lagen, under hvilket det tvistiga subumeras. Men *Leges singulares*, *privilegier* och *personella Lagar* fordra bevis; ty Domaren är ej skyldig att känna dem, i synnerhet om de angå en enskild person. Den, som åberopar dem, måste bevisa deras existence, liksom det är sagdt om Landssed. För bevisningen af *Facta*, *Leges singulares* och *privilegier*, finnas bestämda regler i Processus Civilis.

CAP. 7.

Om de olika arter af personer, som i Lagen förekomma.

Person? Hvar och en, som har rättigheter. Personer, såsom subjecter för rättigheter och förbindelser, äro antingen *Physiska* eller *Juridiska*. *Physiska?* Hvert och ett Individu af men-skoslägtet. *Juridiska?* Flera individer, som af Lagen betraktas såsom en enda person. De kallas äfven moraliska. Juridiska delas i *publica* och *privata*. *Publika?* Som deltaga i Statens styrelse, såsom *Ständer, Rätter, Collegier, Landsköfdinge-Embeten* m. fl. *Privata?* De, som ej befatta sig med Statens styrelse. Dessa senare uppkomma på 3:ne sätt: 1:o Genom högsta maktens befallning. 2:o Genom Lagens fiction. 3:o Genom privata personers inbördes samtycke. Till första slaget hör menigheter och publika verk, såsom Banker och Disconter, Riksgäldskontoret o. s. v.

Genom Lagens fiction betraktas 2:ne eller flera personer såsom en; t. ex. ett sterbhus, flera arfvingar, som representera en enda.

Genom privatas blotta samtycke. Detta kan antingen vara *lofligt* eller *olofligt*. Lofligt—t. ex. bolag; Olofligt, då det är förbudet att förena sig, t. ex. sammangaddningar.

Om de Juridiska personer, som genom Öfverhetens befallning uppkomma, observeras: De hafva 2:ne slags förbindelser eller rättigheter, *yttre* och *inre*. *Yttre?* som de hafva i afseende på andra, t. ex. den förbindelse eller rättighet, som ett Verk har mot ett annat. *Inre?* de som individuella personer, hvaraf en menighet består, hafva sinsemellan. Man har en vanlig regel om dessa personer, som på Öfverhetens befallning uppkomma, nemligen: *non moriuntur*, t. ex. hvad ett Collegium förbundet sig till eller har rättighet till, förloras ej derigenom, att de personer, som utgjorde Collegiet, då denna rättighet eller skyldighet uppkom, äro redan döda; dock bör man ej taga det i den mening, att de aldrig upphöra; ty detta beror helt och hål-

let på högsta makten. De, som uppkomma på högsta maktens befallning, stå i anseende till förvaltning af den egendom, som dem är anförtrodd, under denna makts befallning. T. ex. förvaltning af Härads-Allmänningar, liksom pupillers egendom under förmyndare, med den skillnad likväl, att dessa juridiska personer kunna sinsemellan ingå contracter, som förbinda, såvida de ej strida mot Lagen, hvilket ej kan tillkomma en pupill.

Publika personer förklara sitt samtycke antingen genom omröstning eller genom representanter. Om än publika personer skulle hafva domsrätt i vissa saker, hindrar det ej att ju de kunna få tvister inför andra Rätter, då de anses såsom enskildta personer. Dessa tvister måste merendels utföras genom enskildta Fullmäktige, och om dessa äro beständiga kallas de Syndici, t. ex. då ett Publikt Verk tvistar med en enskild person, har det ej i ett dylikt mål Domsrätt, utan måste svara inför den Rätt, hvartill målet hör.

Om Physiska personer observeras: Lagen afser flera arter af physiska personer, t. ex. Man och Qvinna i arf, vid straff, vid lockande, våldtäkt etc. — I brottmål göres skillnad emellan *Barn*, *Öfvermage* och *mogen Man*. *Barn*? De som äro yngre än 7 år. Dessa kunna ej anses begå brott. *Öfvermage*? De som äro emellan 7 och 15 år. Då dessa begå brott kan blott aga, ej straff, äga rum. De böta mindre för sår eller dråp än mogande man. 31 Cap. M. B. »*Öfvermagha*» härledes från ordet »*magha*» eller »*förmå*» och *o* eller »*ofver*» (icke) d. ä. den som ej förmår, d. ä. icke äger physisk capacitet. Vid lägersmål observeras, att då man lägrar mö under 12 år anses det som våldtäkt, ehuru dervid ej skett något våld. *Mogen man*? den som är äldre än 15 år. Det är denna, som Lagen egentligen har afseende på, då äldren ej är utsatt, och straffas denna efter Lagens stränghet. Han kallas myndig eller mogande man i 31 Cap. M. B., men skiljes från myndig, då afseende hafves på förvaltning af egendom. I afseende härfå betraktas personer antingen som myndiga eller omyndiga. *Myndiga*? de som fullt råda öfver sitt gods. *Omyndiga*? tvärtom. Omyndigheten sträcker sig antingen till både ärfd och förvärfd egendom eller blott till ärfd. I afseende på den ärfda äro alla af man-

kön omyndiga under 21 år. I afseende på all förvärfd egendom äro mankön omyndiga under 15 år och mö tills hon blir gift. Dock kan både mö och yngling öfver 15 år genom Kongl. Maj:t förklaras myndiga. De, som för vanvett, slöseri m. m. blifvit ställda under förmyndare, anses som omyndige i afseende på all egendom, som de ägt före omyndighetstiden, samt det, som de sedan kunnat ärfva, men ej i afseende på det de kunna förvärfva sedan de blifvit ställda under förmyndare-inseende.

Myndiga äro i afseende på all egendom a) alla Män öfver 21 år; b) gifta Qvinnor och Enkor. Dock observeras att de förra, i afseende på viss egendom, stå under mannens målsman- skap; och att de senare i vissa fall kunna sättas under förmyndare, såsom för vanvett, slöseri m. m. I afseende på förvärfd egendom äro följande myndiga: a) Ynglingar öfver 15 år. b) Mö öfver 15 år. c) De, som för slöseri blifvit satte under förmynderskap, anses som myndige öfver den egendom, som de genom egen industri och flit sig förvärfvat. Den egendom, som en omyndig genom gåfva eller slump får, kan ej af honom förvaltas; ty här gäller samma regel, som vid arf: denna egendom är ej genom egen omtanka förvärfd.

I afseende på Arf, Testamente och Gifrorätt delas fysiska personer i Frälsemän, Prester, Borgare och Ofrälsemän, som i staden bo, och Bönder.

Frälsemän? De, som på Riddarhuset äro inskrifna såsom adelig person, med rättighet att bära sköldemärke. De delas i *gammal* och *ny* adel. *Gammal adel?* Den som blifvit före 1809 års Riksdag upphöjd i adeligt stånd. *Ny?* som blifvit efter 1809 års Riksdag. Skillnaden dem emellan: Den *gamla adeln* går i arf genom hela familjen; den *nya* endast vid fadrens död till älst varande sonen.

Prester? Alla prestvigde, Lärare vid publika Scholor, Gymnasier och Academier, hvilka ej äro Frälsemän.

Borgare? Alla, som vunnit burskap och ej afsagt sig eller förlorat det, således i stadens bok inskrifna.

Ofrälsemän, som i staden bo? Alla, som i staden bo och ej äro Frälsemän, Prester eller Borgare.

Bönder De som bo på landet och ej äro Frälsemän eller Prester. — Om alla dessa gäller den regeln, att hustrun följer mannen i alla tre ofvannämnde casus.

I flera oeconomiska Författningar förekommer »*Allmoge*» såsom särskildt. Dermed menas de, som aldrig beklädt något embete i Staten, ej hafva någon hederstitel, samt hvarken äro eller hafva varit Frälsemän, Borgare eller Prester.

CAP. 8.

Om Ting (res).

Ting (Res)? Allt hvad som är af den egenskap, att det kan utgöra någon del af ens egendom, eller vara object för ens rättsförhållande t. ex. arbete. De delas i *Physiska* och *Juridiska*.

Physiska (res corporales)? Allt hvad med våra yttre sinnen kan fattas eller kännas, h. e. begreppet, skildt från objectet (*Res, quæ sunt*) t. ex. ett hus.

Juridiska (res incorporales)? som endast fattas genom förståndet, d. ä. då begreppet och objectet äro ett (*res, quæ intelligentur*), t. ex. fordran, rättighet, arf m. m.

Physiska Ting delas i Fastigheter och Lösören. *Fastighet?* (*res immobilis*) äro delar af jordytan och hvad dermed är förbundet. Dessa förekomma under olika namn i Lagen, t. ex. hemman, fastigheter, vattenverk, m. m. *Gods* kallas både Löst och Fast.

Fastigheter delas i Lands- och Stads-Fastigheter. *Lands-Fastigheter* äro sådana, som Lagen kallar Jord på Landet, samt allt hvad derunder begripes, t. ex. Vattenverk. *Stads-Fastigheter*, Jord, som ligger inom en Stads område.

Lösören (res mobiles) delas i *Fungibiles* och *non fungibiles*. *Res fungibiles* kallas sådana saker, som man antingen i afseende på svårigheten eller omöjligheten att bevisa identiteten, icke kan lemna ifrån sig, utan att upphöra att äga dem. *Res, quæ usu vel consumuntur vel minuentur*. *Res non fungibiles?* Tvärtom, *res, quæ usu necessario non consumuntur*, t. ex. möbler.

Om res fungibiles observeras: a) då de äro föremål för en fordran, afser man icke så mycket individuum, som dess kvantitet och kvalitet, t. ex. penningar. b) Kvantiteten bestämmes genom antal, mått och vikt (pondere, numero et mensura constat). — c) Om fungibla ting gäller den regeln: Tantundem est idem, samma kvantitet af lika ting anses som tingen voro de samma; *res, quæ magis in genere suo recipiunt functionem, quam in specie.* d) Vissa ting äro sådane, att de enligt definitionen kunna anses för fungibla, men fungibiliteten beror på bruket hvartill de äro använda; t. ex. en bok i bokhandeln är fungibel, men köpt för att nyttjas, blir den en res non fungibilis. Kreatur äro vanligen non fungibiles, men kunna genom contract blifva fungibla. e) I mängden och likheten af samma art ligger orsaken till olika laga påföljd för fungibla och non fungibla. Häraf följer, att ägande rätten i afseende på fungibla ting är så nära förenad med besittningsrätten, att de sällan kunna skiljas. Derföre kunna fungibla ting ej vara ämne för lån, utan blott för försträckning. På samma sätt kunna ej depositum och pant vara fungibla; såsom om jag nedsätter en penningesumma utan convolut hos någon, som sedermera banquerouterar, anses det ej som lån utan som försträckning (mutuum), alltså fordran. *Non fungibiles?* Deras olikhet sinsemellan göra, att possessionen kan vara skiljd från ägande rätten. De äro ämnen för lån, pant och depositum. T. ex. om A. lånar B. en häst, och B. lånar den till C., så får icke allena A. ägande rätten till saken, som är i C:s händer, utan äfven fordran i afseende på B. om ersättning. Denna distinction emellan fungibla och non fungibla passar ej på fast egendom; ty denna är alltid non fungibel, och gäller om fast egendom allt hvad som blifvit sagdt om res non fungibiles.

Om fast egendom observeras, att den kan vara antingen af naturen förenad med jordytan eller genom *konsten*. Af naturen, såsom träd, af *konsten*, såsom åbyggnad. De förra anses såsom non fungibiles så länge de växa, de senare så vida de äro uppsatte på sitt ställe, för att der kvarblifva. *Anmärkn.:* Det, som är fästadt vid fasta egendomen antingen för nöje eller nytta, an-

ses som delar af fastigheten, såsom dörrar, kakelugnar, m. m. Dock observeras, att då Lagen för hvarje särskildt rättsförhållande ej uttryckligen utmärkt hvad som bör anses för fastighet, måste man rätta sig efter hvarje landsorts sed, t. ex. jernugnar anses i Skåne för löseghedom, äfvensom innurad panna. I vissa ärenden äro vissa saker af lagen ansedda för oskiljaktiga från fastigheten fast ej i alla fall, t. ex. boskap och åker-redskap på Landet (10 Kap. G. B. 2: 1. Ä. B.) i fråga om Borgares arfsrätt och giftorätt. I fråga om Landtbos afträde från hemman anses som hemmanets tillhörighet allt, som sjelfmant vuxit på ägora och ej blifvit före flyttningen användt, t. ex. hö, halm m. m. 27: 10. B. B.

Om Juridiska ting (res incorporales, res quæ intelliguntur) märkes: I aldra egentligaste mening höra hit rättigheter af 2:ne slag, *Sakrätt* (Jus in re) och *Fordran* (Jus ad rem).

Sakrätt? 1:o Den berättigade personens rättsförhållande till hvar och en annan i afseende på ett bestämdt ting, kallas derföre *realrätt*. 2:o *Sakrätt* är en rättighet, som har en sak till object.

Fordran? är ett rättsförhållande emellan 2:ne bestämda personer, i kraft hvaraf den ena, Debitor, bör till den andra, Creditor, antingen gifva eller göra något, som har afseende på mitt och ditt.

Fordran? En rättighet, som har en præstation, d. ä. ett görande eller gifvande, till object.

Jus och *obligatio* äro correlata i följd af regeln: *Juri respondet obligatio*, eller rättare: *Juri respondet officium*. Det förra är riktigt, så vida man med obligatio förstår pligt. Stundom är min rättighet sådan, att det åligger alla menniskor att respectera densamma, men ej någon viss person, och då är andras pligt blott *negativ*. Sådan är den rättighet man kallar sakrätt, t. ex. Servituter, Pant; Börd; men det gifves ock rättigheter, hvarigenom en bestämd person är skyldig att göra eller gifva mig något, t. ex. förbindelser, som härleda sig från contracter. Här är min rätt blott en fordran. Sakrätt kan vara delad emellan flera fysiska personer, så att de kunna hafva lika sakrätter i en och samma sak. Här af följer, att den, som har sakrätt uti

ett visst ting, äfven i afseende på samma ting kan hafva fordran, och att en person kan hafva fordran i afseende på ett och samma ting, i hvilket en annan kan hafva sakrätt.

Sakrätt har hittills blifvit delad i *Ägande rätt*, *Panträtt* och *Servitut*. *Ägande rätt* blir då en för sig sjelf bestående rätt, eller en rättighet, att med andras uteslutande disponera öfver sin saks substance (*Jus in re propria*) och kan vara tänkbar utan annan sakrätt. *Panträtt?* en sakrätt i en annans egendom, grundad på en fordran, och hvarigenom ägande rätten på vissa villkor kan upphöra. *Servitut?* En rättighet i en annans egendom, så beskaffad, att den andres ägande rätt ej derigenom upphör, eller som Lagen kallar »*Besvär och Last, som ligger på Jord.*»

Sakrätt indelas logiskt uti *varaktig*, *ovaraktig* och *blandad*. *Varaktig?* då min rätt ej kan upphöra utan min uttryckta eller interpreterade vilja, t. ex. ägande rätten kan ej upphöra utan att jag förklarar en annan för ägare uttryckligen eller enligt Lagens interpretation. *Ovaraktig?* då den efter en viss tid måste upphöra, t. ex. arrende. *Blandad?* Då det beror af en viss händelse om jag skall få i saken en varaktig eller ovaraktig sakrätt, eller en sådan sakrätt hos en person, genom hvilken en annan i sig sjelf varaktig sakrätt kan på vissa villkor upphöra, t. ex. Börds- och Lösningrätt.

Om ovaraktig och blandad sakrätt observeras, att de äro så beskaffade, att jemte desamma alltid hos en annan finnes en varaktig sakrätt; men varaktig kan en person äga, utan att någon annan har de andra delarne i densamma. Varaktig ägande rätt kan vara delad emellan flera personer på det sätt, att den enes sakrätt är af en annan art än den andres, fastän begge äro varaktiga. Den enes kallas då *Servitut*, och den andres *Dominium*. Man bör ej förblanda detta med den sakrätt, hvari flera hafva del, men som är af samma art, t. ex. *condominium*. När varaktig sakrätt är odelad kallas den ägande rätt *sensu latiori*, men delad, servitut eller äganderätt *sensu strictiori*.

Ägande rätt och servitut hafva det gemensamma, att de båda äro varaktiga; men de skiljas derigenom, att ägande rätten

kan existera utan servitut, men ej tvertom. Servitut är alltid en inskränkt ägande rätt. Dessa skilja sig från *condominium* derigenom, att innehafvarne af de förra hafva sakrätt af olika arter i en och samma sak; men de senare sakrätt af lika arter; t. ex. I bolag anses dessa senare i och för bolaget, såsom en person (juridisk).—*Condominium* äger rum både i varaktig, ovaraktig och blandad sakrätt, t. ex. gemensam Panträtt och Bördsrätt.

Ägande rätt plägar ofta betecknas med samma namn som sjelfva tinget; men det är ej så med de öfriga sakrätterna; t. ex. man säger: »Ärfva ett hus», då man ärfver ägande rätten dertill; men man säges ej ärfva ett hus, då man blott ärfver panträtt deruti. Somliga inbegripa under dominium all sakrätt; andra innefatta under sakrätt possessio, usus fructus (nyttjande rätten), pant. Andra hafva uppgifvit 5: Dominium, Hæreditas, Fructus, Possessio, Pignus; men possessio och hæreditas kunna ej föras hit. Andra deremot 3, neml. ett Jus in re propria, eller dominium, 2:ne Jura in re aliena, neml. *Servitus*, som ej upphäfver en annans sakrätt; och *pignus*, som på vissa villkor kan göra en annans sakrätt om intet.

Fordran? Ett rättsförhållande, m. m. Här är det väsendtligt att personerna skola vara bestämda. Emot Fordran svarar Skuld emot Borgenär Skuldenär. Dessa begrepp äro correlata, emedan emellan dem är ett sådant förhållande, att det ena ej kan tänkas utan det andra tillika. *Nehrman* kallar Jus ad rem jus personale. Ett annat är den personalrättighet, som från en person ej kan skiljas, och kallas jus non gessibile och Personalrätt, t. ex. Bördsrätt.

Till Personalrätt hör äfven det förhållande, som hvarken är sakrätt eller fordran, utan så vidhäftar personen, att det i visst afseende betraktas som ting; t. ex. när jag har rättighet att hafva en person i mitt våld, eller har vissa skyldigheter att fordra af honom, som ej angå mitt och ditt, t. ex. föräldrar i afseende på barnen o. s. v. — Denna är egentlig Personalrätt. Detta rättsförhållande är väl hvarken sakrätt eller fordran, dock kunna de härigenom uppkomma, t. ex. en pupill kan hos förmyndaren få en fordran, om denne ej vid pupillens myndiga år vill lemna honom sin egendom; äfvensom förmyndaren i afse-

ende på den lön, som han enligt lag bör hafva för sitt besvär. Af dessa rättsförhållanden kan äfven sakrätt uppstå, t. ex. vid Giftermål uppkommer Gifrorätt. Häraf ses, att det gifves 3 Personrätter, hvaraf de 2:ne första angå både personer och ting, och den sista blott personer. Dessa delningar höra i synnerhet till Jus commune.

I speciela lagar förekomma äfven rättigheter, so m ej skul le kunna inbegripas under dessa indelningar, t. ex. Jus Patronatus, rättighet att upprätta förslag till, eller tillsätta vissa embeten.

Fordran uppkommer på 3 sätt: 1:o genom contracter (*pacto*) 2:o genom brott eller rättsstridiga handlingar (*facto*); 3:o genom Lagens stadgande (*lege*) eller genom någon i Lagen antingen erkänd eller icke ogillad rättsgrund.

Frågas: om *res incorporales öfverhufvud kunna indelas i Fastigheter och Lösören i afseende på mitt och ditt?* Hvad personrätten angår är det likgiltigt; ty lagen har i afseende på den särskilt stadgat; men hvad de öfrige *res incorporales* angår, nemligen sakrätt och fordran, hvilka angå mitt och ditt, är frågans besvarande af vigt. *Obs.* Så väl juridiska, som fysiska ting kunna vara antingen *Lösa* eller *Fasta*. *Hvilka af dessa rättigheter kallas fasta?* All evig sakrätt i fysisk Fastighet. *Lösa?* 1:o All ovaraktig sakrätt och fordran i Fastighet i egentlig bemärkelse. 2:o Rättigheter af hvad slag som helst, hvilka hafva till föremål Lösören i egentlig bemärkelse; t. ex. om man dör, så ärfves evig sakrätt, ehvad den är servitut eller ägande rätt i Fastigheter efter de lagar, som gälla om fast egendom; men skulle någon hafva haft arrenderätt, ärfves den som Lösören; äfvenså gifrorätt i de hemman, hvari den, som ärfves, ej har evig sakrätt. Varaktig sakrätt i en Fastighet räknas för fastighet, men ovaraktig för Lösören. — I afseende på Sämje-, Städe-, Stubbe- och Rödselrätts hemman iakttages hvad derom serskildt är stadgad. Dessa anses nemligen i *privatas hand* såsom Lösören.

Real-Servitut är i sig sjelf evig sakrätt, och præsumeras dervid 2:ne Fastigheter, så att den, som har en Fastighet, kan hafva en servitut i en annan. Den, som har servitut i en egen

dom, måste hafva ägande rätt till en annan, hvaraf denna servitut härleder sig. Hufvudfastigheten kallas *prædium dominans*, och den, på hvilken Servituten ligger, *Prædium serviens*; hvaraf är klart, att om någon har en Servitut i en ägendom, har han ägande rätt i en annan. Dock händer, att man har Servitut till en viss tid, t. ex. om jag arrenderar bort ett hemman, som har Servitut i ett annat. I detta fall anses Servituten som Lösören, då den ej är evig, och i vidrigt fall som fastighet. Derföre uppbjudes och lagfares evig Servitut.

Är Frälseränta Servitut? Ja, fast af annan beskaffenhet än den förstnämnda, och kallas *Servitus personalis*, emedan den åtföljer personen och ej någon ägendom, som Frälseman har. Men har man att på viss tid uppbära Frälseränta, så att den ej är evig, så är den Lösören.

I afseende på hus är rättigheten hos den, som har en evig rätt, att anse som fastighet; men hos den, som blott har en ovaraktig rättighet (ägande rätt) deri, anses ägendomen som lösören. Man gör ej skillnad emellan fri och ofri grund. Har man på vissa år eller på lifstiden fått rättighet att uppbygga hus på en annans grund, med förbindelse, att efter utsatt tid detsamma afflytta, anses det som Lösören i dens hand, som äger huset. Hvad egentligen Lösören beträffar, är det detsamma, som om jag deri har sakrätt eller fordran.

Blott varaktiga Sakrätter i physiska fastigheter anses som Fastigheter i afseende på res incorporales. I det föregående, då vi delat res i mobiles och immobiles, sades det, att fordran i afseende på fastigheter anses som Lösören; derföre skulle man tycka, att den fordran, som uppkommer genom köp, innan de föreskrifna formaliteterna äro iakttagna, utan blott köpet mundteligen avslutadt, skulle anses som Lösören; men vår lag stadgar, att någon fordran ej äger rum, förr än alla formaliteter äro iakttagne, och när det skett, uppkommer genast Sakrätt.

Om de saker, som vanligen pläga auföras bland res corporales observeras: hit höra vanligen 1:o *Quantiteter*? då res corporales ej äro bestämda efter individuerna utan efter deras art. Quantitet skiljer sig från *species* derigenom, att den förra återgäldas i lika myckenhet, det senare in natura. Äfven skilja Ju-

rister emellan *genus* och *species* sålunda, att hvad Philosopherna kalla *species*, kalla de *genus*. *Obs.* Med *species* (*individuum*) förstå *Jurisconsulti* ett i alla afseenden bestämdt ting, eller, med andra ord, en bestämd åskådning. *Genus* är icke annat än likheten emellan flera *species*. *Species* är således en åskådning, men *genus* ett begrepp. *Quantitas* är åter ett *genus*, som är bestämdt genom tal, mål, mått och vikt, t. ex. 100 *℔.*, 20 tunnor råg m. m.

2:o *Universitas rerum?* en sammanfattning af flera olikartade individuer under ett gemensamt namn, t. ex. Arf inbegriper objectift allt, hvad den döde lemnar efter sig.

3:o *Värde* (*Proetium*) delas i *eminens* (bestämdt i penningar) och *vulgare* (i något hvad som helst). *Proetium affectionis?* när man har ett särdeles tycke för en sak; *Commune?* vanligt värde; *Legale?* då Lagen utsatt värdet; *Conventionale?* då det beror på vanlig öfverenskommelse.

Det är orätt att säga, att både rättigheter och skyldigheter äro *res incorporales*; ty det är endast rättigheter, emedan det måste vara något, som skall verka ett rättsförhållande. Äfvensom det är oriktigt att till *res corporales* hänföra både *quantitas* och *qualitas*; blott det förra är riktigt.

Om ting märkes vidare, att de delas uti *dividua* och *individua*. *Dividua?* som kunna delas utan att blifva i proportion mindre gagneliga. *Individua?* tvärtom. Delningen kan ske antingen i *partes quotas* eller i *partes quantas*, t. ex. arrenderar jag ett ängstycke, utan att areala innehållet är bestämdt, är det en *pars quanta*; men arrenderar jag ett öresland och således innehållet bestämdt, då är det en *pars quota*. En *pars quota* är intet annat än den *qvot*, som uppkommer genom det helas division med ett bestämdt tal, t. ex. $\frac{1}{4}$ är en *pars quota*.

Res delas uti *principales* och *accessoriae*, samt *fructuosæ* och *non fructuosæ*. *Fructuosæ?* hvilkas existens leda sin grund från något annat. *Fructus* delas i *naturalis?* den förmån, som tingen genom sin egen natur frambringa. *Industrialis?* den förmån, som fås af ett ting genom arbete (*cultione rei*). *Civilis?* den förmån, som hvarken fås genom naturen eller industrien utan blott genom lag, t. ex. ränta.

Fructus af fast egendom är antingen *pendentes*, *percipiendi* eller *percepti*. *Pendentes*? som ännu äro förenade med de ting, hvaraf de produceras, t. ex. oskuren säd. *Percipiendi*? som man väl ej fått, men som man kunnat och bordt få af tinget, om innehafvaren användt eller velat använda tjenliga medel. *Percepti*? när de redan äro skiljda från de ting, hvarpå de produceras, t. ex. afskuren säd. — De senare äro antingen *exstantes*, när de äro i behåll hos innehafvaren, eller *consumti*? då de ej mer af honom ägas.

4:o *Kostnader*. Kostnaden, som användes på en annans egendom, sker antingen genom upphoffrande af egendom eller tid (*impensæ*). De delas uti *nödiga*, *nyttiga* och *öfverflödiga* eller *onyttiga*. *Nödiga*? de kostnader, utan hvilka tinget skulle försämras. *Nyttiga*? som göra tinget mera gagnande och gifva det ett högre värde. *Öfverflödiga*? som blott bidra till nöje, utan någon egentlig nytta. *Onyttiga*? som hvarken äro nödiga, nyttiga eller öfverflödiga.

CAP. 9.

Handlingar och deras arter i juridisk bemärkelse.

Handling? En händelse, åstadkommen genom människans krafter, och som tillika medförer en bestämmelse af ett rättsförhållande, d. ä. som antingen upphäfver, slutar eller ändrar det.

Handlingar äro antingen *blott Juridiska*, som förekomma såsom tecken till inre förändring hos människan, och bestämma något i afsende på rättsförhållandet (blotta yttrandet af människans vilja eller intellectuella förändring) eller *Physiska*, som utom denna förändring äfven betraktas i afseende på deras verkan på den yttre sinneverlden. I afseende på materien delas handlingar i *begående* och *underlåtande*, *tillåtna* och *förbudna*. Vid tillåtna physiska handlingar frågar man ej efter afsigten och motivet, men vid förbudna distingueras, om de äro *dolosa* eller *culposa*, d. ä. om de skett *mala* eller *bona fide*. Bland physiska handlingar är *possession* den vigtigaste. *Possession* bör nog

skiljas från ägande och besittningsrätten. Besittningen är ett *factum*, besittningsrätt ett *jus*. Romarne definierade possession med *nuda rei detentio cum animo sibi habendi*. När ett ting på ett uteslutande sätt beror af mina krafter är jag *possessor*; det kallas ock »hafva i handom». Stundom betyder besittning i afseende på fast egendom, det som besittes, stundom utöfningen af sjelfva besittningsrätten; men i egentlig bemärkelse blott physiska relationer till tinget, utan afseende på rättigheten att hafva det. Antingen man besitter något *mala* eller *bona fide* kallas det *possessio*, oaktadt följderna blifva olika. I allmänhet observeras: när fråga är om blotta besittningens verkan på mitt rättsförhållande till tinget, ankommer det på *caussa possidendi (titulus)* samt *besittningstagandet (modus acquirendi)*.

Juridiska handlingar? sådane, som blott förekomma såsom tecken till inre ändring i viljan att bestämma något i afseende på rättsförhållandet, och äro blott yttringar af människans (fria) vilja eller intellectuela förändringar. Dessa handlingar äro antingen *ensidiga?* då det blott beror på en endas vilja, att göra en handling gällande, t. ex. testamente. *Flersidiga?* då fleras viljor böra sammanstämma, t. ex. vid aftal.

Juridiska handlingar delas ock i *giltiga* och *ogiltiga*. *Giltiga?* då de efter lag verkligen kunna åstadkomma den bestämning eller förändring i ett rättsförhållande, som med dem åsyftas. *Ogiltiga?* tvärtom. De senare äro antingen *per se nulla* eller *secundum quid nulla*, det är, att de väl ej äro *per se nulla*, men kunna blifva det genom ett lagligt upphäfvande (*rescindi*). Till en giltig handling fordras 1:o *En person*, som kan i allmänhet åstadkomma förändringar i ett rättsförhållande. Pröfningen häraf beror stundom på domaren, stundom icke. 2:o *Ett föremål*, som hvarken är physice omöjligt, eller stridande mot en förbjudande lag, yttre goda seder, eller tredje mans rätt. 3:o *En inre viljans bestämelse*, som hvarken genom andras tvång eller bedrägeri, eller väsendtlig villfarelse åstadkommes i anseende till det, som rörer sjelfva contractets väsende. — En juridisk handling kan vara giltig, antingen den handlande yttrar sin vilja *medelbart* eller *omedelbart*. Medelbart kan det antingen ske genom Lag eller Laglig Ombudsman. Innehållet af en hand-

ling kan bero på ett *villkor*, *termin* eller *annan inskränkning* (modus).

Villkor (conditio)? En yttre tillfällig händelse, som verkar på rättsförhållandet, antingen på dess upphörande eller uteblifvande, och är antingen *föregående* (conditio suspensiva s. antecedens)? då villkoret skall hafva inträffat innan rättsförhållandet kan gå i verkställighet, eller *påföljande* (conditio resolutiva, s. subsequens)? då rättsförhållandet redan begynt gå i verkställighet innan händelsen inträffade, men skall upphöra då villkoren inträffa. Vid detta senare villkoret gör man skilnad emellan 3 tillstånd, nemligen *Pendet*? då det ej ännu inträffat, *Existit*? tvärtom, *Deficit*? då det är afgjort, att det ej kan inträffa.

Termin (Terminus) är antingen *begynnelse-* (h. e. terminus a quo) eller *slut-termin* (terminus ad quem). Det förra är då ett rättsförhållande skall på viss tid taga sin början, det senare då det skall upphöra.

Modus? Hvar och en annan inskränkning, som hvarken kan kallas terminus eller conditio, som tyckes hafva likhet med conditio resolutiva, men skiljer sig derifrån derigenom, att det ej upphäver rättsförhållandet i fall det fordrade underlätes, och kan det fordrade uttvingas i fall det ej innehåller en omöjlighet å dens sida, som skall fullgöra det.

En juridisk handling kallas ovillkorlig, då den ej i sig sjelf inbegriper villkor eller modus, och är den således i andra fall villkorlig. Detta förekommer i vår Lag uuder annat namn vid skuldsedlar, som äro ställda till innehafvaren eller viss man eller ordres, der de kallas ovillkorliga i stället för löpande sedlar, emedan jag är skyldig återlösa skuldsedlen i hvems hand den ock finnes, fastän jag tilläfventyrs redan i afseende på den förste innehafvaren inlöst densamma.

Till formen kan en juridisk handling ske *expresse*? då den skett genom ord eller äthäfvor, d. ä. genom sådane ord och äthäfvor, som verkligen äro tecken att uttrycka viljan. Ord äro antingen *skrifteliga* eller *mundteliga*. *Tacite*? då den skett genom andra handlingar, som åsyfta annat än blotta tecken. Vid skrifteliga afhandlingar böra följande cauteler iakttagas: 1:o att det skall vara klart och tydligt språk, ej långa perioder, som leda

till otydlighet, eller många ord. 2:o Tydlig pictur, undvika all radering och förändring af det som är skrifvet, samt ej sätta något emellan raderna och i brädden; men skulle detta finnas nödigt, bör det i slutet anmärkas, med contrahenternas samtycke, och bör det ske med samma pictur och af samma person, som författat instrumentet. — Abreventioner undvikas äfven. — 3:o När tal skall utsättas, bör det ske både med ziffror och bokstäfver, och dessa senare större än de öfriga. 4:o Böra ort och dag utsättas nederst på instrumentet, och med detsamma i samma rad och sammanhang. 5:o Böra contrahenterna sjelfva underskrifva, om de kunna; eljest af den, som uppsatt skriften; dock bör då observeras, att han skrifvit och som vittne under-tecknat instrumentet, samt att contrahenternas namn med deras samtycke blifvit ditsatta. 6:o Undersättes sigill till större säkerhet; dock är detta ej absolut nödvändigt utan vid fullmagter, då inga vittnen äro. 7:o Vittnens underskrift. Dessa äro i vissa fall så väsendtliga, att handlingen utan dem är null; men i somliga blott en cautel.

CAP. 10.

Om Juridisk Tidräkning.

Tiden betraktas antingen i anseende till *quantiteten* eller *qualiteten*. Till *quantiteten* är den antingen *bestämd* eller *obestämd*. *Obestämd*? då den ej är beräknad i vissa tal. *Bestämd*? då det förhåller sig tvärtom. Den *obestämda* delas uti *brevissimum*? då något ofördröjligen eller genast skall ske; 22: 5 och 8 B. B., 1: 1. S. B. *Longissimum*? då periodens början ej är bibehållen i någons minne; 15: J. B. *Modicum* (skälig, lämplig tid)? den, som domaren pröfvar att till ärendet behöfs. *Bestämd* tid är afmätt efter timmar, dagar, dygn och veckor m. m. Dagar afses på 3:ne sätt i Lagen: 1:o *Dies naturalis*: från solens uppgång till dess nedgång; 2:o *Dies Legalis* i egentlig bemärkelse: då både dag och natt inbegripas, d. ä. dygn = 24 timmar; 3:o i speciella fall från kl. 4 på morgonen till 9 på aftonen, t. ex. vid Sabbatsbrott; 4:o vid dagsverken å Kungsgårdar räknas ti-

den ifrån 6 till 6. *Rabenius* omtalar i en disputation, att i vår Lag skola förekomma ställen, der en och flere dagar skola tagas såsom ögonblick. Natt, som är opponerad mot dag, räknas från solens nedgång till dess uppgång; men i Lagen, isynnerhet den äldre, tages den för ett helt dygn, eller hvad vi kalla för en laglig dag.

Natt och År? Då man tillägger den delen af dagen, som vid solens nedgång är öfrig, då tidsperioden börjades, till samma tid följande året. *Vecka?* 7 dygn. *Dygn?* 24 timmar. I strängaste bemärkelse kallas i Lagen 25: I. R. B. en vecka 8 dagar, den inberäknad då domen föll. Nämner Lagen åtta dagar, utan att uttryckligen utsätta om den första dagen är inberäknad, räknas den ej. *Månad?* 30 dagar. Kongl. Förklar. d. 23 Mars 1807 48 punkten. Likväl observeras, att denna förklaring ej bör vara retroactiv. Regulariter räknas ej den dagen, då perioden begyntes, men sista dagen bör räknas till klockan 12. Dock om detta ej är utsatt, räknas hela sista dagen. Då Lagen med en månad förstår 28 dygn, följer man den strictissimi juris, emedan det anses som undantag från allmänna regeln, att en månad är 30 dygn. *År?* En period af 365 dagar och skottår af 396. »*Natt och år*» ett gammalt talesätt, svarande mot vårt »*år och dag*». De gamle begynte dygnet med solens nedgång, vi begynna det vid midnatten. Här af följer a) att äfven då Lagen nämner år = med natt och år = år och dag, så att den tid blott af första dygnet, som blir kvar, blir oberäknad och begynnes perioden vid midnatten derpå; b) att då Lagen nämner 2:ne eller flera år, tillägges blott dygnet en gång utan beräkning af timmarne. Inträffar händelsen på skottdagen (den 29 Februari), slutas likväl perioden den 28 Febr., antingen det är skottår eller ej. I juridisk mening anses den 28 och 29 Februari för en dag.

I afseende på tidens *qualitet* observeras: antingen är den sådan, att ransakning och dom af domaren kunna hållas, eller ock en sådan dag, då detta ej kan ske, och kallas *tempus juridicum* och *feriatum*.

Ferier? Sön- och Högtidsdagar. *Söknedagar?* Den dag man söker till Ting, eller håller Ting (sammankomst) efter ford-

na betydelsen på söknedag. Förmiddagen är den rätta arbetstiden för ordinarie domstolar; dock kunna domstolar å landet sitta till klockan 7 eftermiddagen. Rådstufvu-Rätter hafva 3 söknedagar fria i veckan, Tisdag, Torsdag och Fredag. Extra ordinarie domstolar kunna sitta både för- och eftermiddagar.

Tiden delas i *continuum* och *utile* i afseende på kvantiteten. *Continuum*? då alla dagar utan undantag räknas. *Utile*? då blott arbetsdagar räknas.

CAP. 11.

Om systematisk uppställning af allmänna Rättsläran.

Lagar angä väl egentligen rättigheter, men hafva ock andra föremål, der ej rättigheter directe afses, t. ex. oeconomicmål i allmänhet; men indirecte åsyfta de alltid rättigheter, som äro antingen medel till rättigheters bibehållande eller uppkommande af nya. Som derföre rättigheter directe eller indirecte afses, så följer, att en Jurisprudentia positiva universalis egentligen skall sysselsätta sig med rättigheter och blir riktig, då rättigheterna delas efter deras olika natur, uppkomst, förändringar och upphörande. Den hufvudsakligaste delningen är i afseende på deras naturs olikhet, och bestämmes bäst efter de olika föremål den afser.

Rättigheter i afseende på deras objecter äro antingen *omedelbara*, *ovillkorliga*, *absoluta*? som existera utan att förutsätta någon juridisk handling, eller *medelbara*, *villkorliga*, *hypothetiska*? som ej existera utan att förutsätta någon juridisk handling. — De absoluta afse antingen *a*) den berättigade personens kropp, *b*) den berättigades inre krafter eller föreställningar, så vidt de afse hennes verksamhet utom henne, eller *c*) hennes krafter och föreställningar, h. e. både inre och ytre krafter tillsamman. — Till *a*) hörer rättigheten till lif, lemmar och helsa; till *b*) en väl grundad öfvertygelse att andra tänka fördelaktigt om mig, h. e. en rättighet, som har afseende på min inre föreställning. Denna öfvertygelse om andras tankar angående mig får olika

namn efter olika omständigheter. När den afser andras tankar om oss, att vi ej af feighet, låghet eller nedrighet gjort eller underlåtit något kallas den *ära*; då den angår andras tankar om min duglighet i publika ärenden och allmänt gagnande värf kallas den *högaktning*; då den angår andras tankar om min duglighet i andra privata ämnen, som ej hafva gemenskap med det allmänna, kallas den *aktning*; och då vi på grund af ära, högaktning och aktning kunna hafva inflytande på menniskor, kallas det *anseende*. Till *c)* hörer mina krafter (inre och yttre) fria bruk, h. e. då de bero af min blotta vilja, utan afseende på något bestämdt föremål.

De *hypothetiska* (förvärfvade) rättigheterna afse hufvudsakligen 1:o Corporela ting; 2:o Personer, betraktade såsom ting; 3:o Menniskors fria handlingar såsom ting. 1:sta arten är hufvudsakligen Sakrätt, 2:dre Jus personarum, t. ex. föräldrars öfver sina barn. Dessa likna sakrätt i afseende på sjelfva rättigheten, men skilja sig ifrån densamma i afseende på objectet. 3:dje arten består antingen af våra egna eller andras handlingar. Rättigheter i afseende på våra egna handlingar äro uteslutande rättigheter till vissa ting eller handlingar, t. ex. uteslutande rätt att handla med en viss vara. De hafva gemenskap med absoluta rättigheter i afseende på friheten, men skilja sig derigenom, att de äro uteslutande och afse ett bestämdt föremål. Våra rättigheter i afseende på andras handlingar äro blott fordran. Med denna delning kunde man uppställa en Jurisprudentia universalis civilis, som äfven kunde lämpas på de speciela Lagarne, så vidt dessa Lagar etablera några rättigheter. Man skulle indela de speciela Lagarne bäst om man ej alltid grundade indelningen på rättighetens art, utan snarare på dess ändamål, och borde följande anmärkningar vid dessa indelningar iakttagas: Att de absoluta rättigheterna väl kunde nämnas i en Jurisprudentia civilis, såsom blott utgörande en liten del deraf, och böra hufvudsakligen afhandlas i Jurisprudentia criminalis, der fråga är om straff, för dessa rättigheters öfverträdande; Att de hypothetiska, som angå personer, borde tjenligast afhandlas i en Jurisprudentia civilis före andra rättigheter, då man håller sig vid deras uppkomst, förändringar, upphörande och natur; Att sak-

rätter, som hufvudsakligast angå ting *a)* böra tjenligast komma näst efter dem, som afse personer; *b)* att af hufvudafdelningarna den första ej bör stå i sammanhang med jura personarum, men väl den andra; *c)* att de förra, som ej böra stå i sammanhang med de personliga, kunna indelas i de rättigheter, som förutsätta och ej förutsätta dödsfall. Dock bör observeras, att de rättigheter, som genom arf erhållas, kunde afhandlas vid kapitlet om occupation; *d)* Vid hvarje serskild art bör omtalas dess natur, uppkomst, förändringar och slut; att de hypothetiska, som afse personers fria handlingar, böra hafva sitt rum sist i systemet, emedan det är så många saker, som de måste afhandla.

Om de rättigheter, som afse subjectets egna handlingar, observeras: *a)* att de väl hafva sitt ursprung från och bero af vissa oekonomiska ställningar i Staten; men detta hindrar ej deras afhandlande i en *Jurisprudentia civilis communis*; *b)* att dessa kunna indelas i stricte personliga, som ej kunna öfverlätas, och de, som kunna öfverlätas; *c)* att underafdelningar sedan kunna ske efter dessa handlingars olika ändamål; *d)* att vid hvarje afses dess natur, ursprung, förändringar och upphörande.

Alla förbindelser uppkomma 1:o genom *contract (pacto)*, 2:o genom förbrytelser (*crimine*), 3:o genom Lagens blotta stadgande (*lege*) eller rätt förstådda grunder deraf. — Till Lagens blotta stadgande höra sådana, som uppkomma genom *jus personarum*, t. ex. makars inbördes rättigheter, att få uppfyllda sina ömsesidiga fordringar, som de kunna hafva i hvarandras egendom, eller fordringar, som uppkomma genom arfslagarne. Till rätt förstådda grunder hör t. ex. att betala en supponerad men ej existerande skuld gifver rättighet att få den utbetalta summan åter.

CAP. 12.

Om Dominium.

Ägande rätt? En sakrätt i ett enskilt ting, i kraft hvaraf man, med andras uteslutande, kan företaga alla möjliga handlingar.

Om ägande rätts uppkomst observeras: I äldre tider kände

man endast absoluta rättigheter; ty hvad man nyttjade och innehade ansågs man äga, och då man lemnade det, upphörde ägande rätten. Derefter begynte man finna nödvändigheten af hus och dessa blefvo mera egentligt förenade med personer, som ej bodde deri; så att man ansågs ha ägande rätt dertill, om man än gick ur och lemnade huset. Vidare ansågs man hafva ägaude rätt till det, som fanns i huset. Då man begynte odla och instänga vissa skiften, ansågs mau för ägare så länge de voro instängde eller i ens possession; och sluteligen ansågos de för everldelig egendom, utan att man behöfde hafva dem instängde eller i possession, blott man på annat sätt kunde visa sin ägande rätt dertill.

Till ägande rätten räknas vanligen 1:o *Proprietas*, 2:o *Jus utendi*, 3:o *Jus fruendi*. *Proprietas*? I inskränkt bemärkelse, jus disponendi de substantia rei, är blott disposition och hit höra a) rättigheten att förstöra och till intet göra sin egendom; b) att förbättra eller försämra tinget; c) att förändra tingets yttre väsende, så att det får annat namn (jus faciem rei mutandi, seu specificandi); d) rättigheten att bortlemna tinget antingen helt och hållet eller till en del (jus derelictionis et abalienationis); e) att lemna någon blott sakrätt öfver tinget, t. ex. pant-rätt. Allmän regel häraf: att alla tillfälliga accessioner komma ägaren till förmån, och om de förgås eller förkomma, är det för ägarens räkning.

Om *Jus utendi* observeras: a) att deri ligger rättighet att använda tinget huru som helst; b) att draga all vinst och nytta deraf; c) att lemna bort det till andra att bruka och nyttja.

Om *jus fruendi* observeras, att ägaren till tinget har regulariter frugten deraf.

Följder af dessa rättigheter äro a) *Jus possidendi*; b) *Jus excludendi de substantia et usu rei*; c) rättigheten att i nödfall äfven med våld afhålla andra ifrån att skada min egendom; d) återvinning af possession, då man mot sin vilja förlorat den; e) rättigheten att klandra, d. ä. bevisa sin ägande rätt, då någon icke blott deraf satt sig i besittning, utan äfven passerar för verklig ägare, och häraf följer rättigheten att söka ersättning af den, som satt sig i besittning af tinget.

Condominium? Då flera individuer, föreställande en enda person, hafva en delad ägande rätt till en sak (sam-ägande rätt); och gäller om alla dessa tillhopa allt, hvad förut är sagdt om dominium. Sam-ägande rätt kan existera särskilt i afseende på proprietas, jus utendi och jus fruendi. När det är sam-egendom, hafva blott alla tillhopa utöfning af de samfäldta rättigheterna; dock kan hvar och en särskilt afstå sin rättighet, antingen till en af de sam-ägande, eller till någon, som förut ej haft del deruti. Likväl äro här några undantag, såsom vid bolag. Om denna sam-ägande rätt i afseende på fastigheter härleder sig från nyttjande rätten, så är föga skilnad emellan sam-ägande rätt och blott nyttjande rätt. Derföre har i Positiva Lagen blifvit infördt, att den, som vill skifta, äger vitsord, emedan gemenskap är föda till tråtor (*communis est mater rixarum*). Detta vitsord är egentligen en talan, som tillkommer en sam-ägande mot de öfriga, och hvars verkan är, att en viss del af tinget skall blifva hans enskilda egendom, mot det, att han afstår sin sam-ägande rätt i det hela. Detta vitsord (talan) kan ej ägarum, när de andras ägande rätt skulle derigenom försämras eller upphöra, utan bör då en oegentlig delning (*divisio impropria*) antagas, så att tinget säljes och priset delas, eller ock att en eller flera lösa ut de andre delägarne. Den, som ej fått sin del fullt ut, säges vara vanlottad, och kan söka jemkning eller ny delning, hvarvid likväl är föreskrifvet fatalier; t. ex. 13 Kap. Ä. B. Kostnaden på en gemensam egendom delas efter hvars och ens lott deri (*pro rata parte*). Som Staten är intresserad deruti, att ingen utöfvar ägande rätten till Statens skada, så har den påbudt åtskilliga limitationes, i synnerhet i afseende på fast egendom. *Dominium limitatum?* då inskränkning för Statens skull blifvit påbuden och gjord; *Dominium absolutum* är ägande rätten utan någon inskränkning. Dock bör denna distinction ej förblandas med dominium plenum. Det finnes ingen fast egendom i Sverige, som ej är dominium limitatum.

Dominium Plenum? Då en person förenar alla till ägande rätten hörande särskilda rättigheter. *Mimis Plenum?* Då en person har en stor del af sina *jura fruendi et utendi* med viss evig-

het och varaktighet, och äfven rättigheten till klander, men proprieteten är delad med andra; eller då proprieteten till en del är hos en viss person, men en annan under villkor af vissa præstationer har en ständig besittningsrätt, och kan, på vissa villkor, dels genom arf, dels genom aftal och testamente öfverlåta den åt andra. Den, som har del i proprieteten, kallas *dominus directus*, den andre *utilis*.

Utländska Lagar hafva 3 slags ägande rätt: *Feudum*, *Emphyteusis*, *Superficies*. *Feudum* (Längods)? när någon fått en beständig besittningsrätt till någon annans fria egendom, med villkor, att han skall vara honom ständigt tillgifven med lif och tjänster. För läranen kallas *Länsherre*, och den, som innehar förlänningen, kallas *Vasall*. Länsrätten är första grunden till ägande rätten i hela södra Europa. *Emphyteusis*? då någon haft vidlyftiga och ouppodlade ägor och upplåtit någon del deraf åt andra, tillika med rättighet att äfven öfverlåta den åt andra, dock under villkor, att de uppodla dem, och gifva någon liten afgift, till tecken af den förres ägande rätt. Den, som upplåter, kallas *dominus emphyteuseos*, och den, till hvilken ägorne upplåtas, kallas *Emphyteuta*. *Superficies*? då man får tillåtelse att bygga på en annans grund, med rättighet icke blott att gagna och nyttja, utan ock att afyttra det, och detta med eller utan afgift, dock med jordägarens samtycke. — Af alla dessa särskildta species af *dominium plenum* och *minus plenum*, finnes nu endast *Emphyteusis*. Vår Lag erkänner ej *Feudum* och *Superficies*; 7: 6. J. B. Angående *Feudum*, se *Botin* 2 Delen 4 Kap. 4 §. Till *Emphyteusis* höra: 1:o Stubbe-, Städje- och Röjselsrätts-hemman. 2:o Ständig besittningsrätt (se Kongl. Förordningarne d. 19 Juni 1726 och den 2 Februari 1747 samt den 30 September 1756 och *Modee verk*). T. ex. a) *Krono-Rusthåll*, b) *Krono-Bergsmanshemman* (se *Nyström*), c) *Städjehemman*, Kongl. Kammar-Kollegii Bref d. 29 Mars 1779 och d. 30 Aug. 1780. d) den besittningsrätt, som af en äbo förvärfvas på ett *Krono-hemman* derigenom, att han upptäcker metallgrufvor; dessa äro väl ej af samma beskaffenhet, som *Emphyteusis*, men öfverensstämma deri, att någon del af proprieteten är delad med någon annan, och denna har beständig besittnings- och abalienationsrätt. Bä-

de skatteägaren och skattegifvaren vid ett skattehemman hafva ägande rätt.

CAP. 13.

Om Possession.

Possession är ett nödvändigt villkor för ägande rätten och blir här ej fråga om *Jus possidendi* eller besittningsrätten utan om sjelfva besittningen.

Possessio? Est nuda rei detentio cum animo sibi habendi, d. ä. ett sådant fysiskt förhållande emellan en person och ett ting, hvarigenom han kan behålla det som ägare, och det med uppsåt att behålla det som sitt. *Possessio* kan vara både med och utan titulus. Titulus är något helt annat än *modus acquirendi*; ty *modus acquirendi* kallas hvarje sätt att förvärfva ägande rätt; men titulus är ej annat än *caussa possessionis*. Vidare är en *possession* antingen *bonæ* eller *malæ fidei*. *Bonæ fidei?* då man besitter det, som man tror sig med rätta besitta; *Malæ fidei?* då man besitter det, som man vet eller borde veta ej tillkomma sig med rätta. Besittning är i sig sjelf ingen rättighet, utan ett fysiskt phenomen; men af denna kunna flera förmåner uppkomma, nemligen: 1:o är *possidentens* villkor bättre än någon annans vid fråga om ägande rätten (*Melior est conditio possidentis*); *Itt är med egaren att dela* h. e. svårt är att drifva någon ur sin *possession*. 2:o Att han njuter nyttan och frugten af tinget, som han besitter, med villkor, att svara för alla onera. 3:o Om någon vill sätta sig i *possession* af det jag *possiderar*, äger jag med våld möta våld; men detta måste ske in *continuendo* (genast) innan han får tillfälle att sätta sig i *possession* deraf; ty sedan måste jag anlita Konungens Befallningshafvande eller Domaren om hans utdrifvande ur *possessionen*; 10: 6. B. B. 4:o Att den, som söker vinna ägande rätt, utan att vara i *possession*, säges vara in *casu petitorio* och förer en *processus petitorius*, h. e. han får tåla, att den, som sitter i *possession*, blir ostörd deri, så länge *processen* varar. 5:o Om det *besutna* blir frändömdt *innehafvaren*, och han *innehafv* det bona

fide, bör han få sina förbättringar ersatte; men detta är ej säkert gällande vid mala fide; 5: 11. J. B. 6:o Att possessor kan få ägande rätten genom längre besittning (häfd). Häfd? originaliter kommet af »häfda» (bruka något). Ägande rätten kan fås, antingen genom att visa någon *titulus acquirendi* eller utan att visa någon. Utan att visa någon titulus kan man bli ägare genom urminnes häfd, h. e. när man icke vet, hvarken huru han eller hans förfäder kommit i besittning deraf. *Obs.:* Besittningen kan upphöra utan att ägande rätten npphör, när tinget ej mera beror af mina fysiska krafter.

CAP. 14.

Om Klander.

Klander i inskränkt bemärkelse? En talan att Domaren må förklara en egendom för min, sedan den kommit i annans hand. Det skiljer sig från »klander» i oegentlig bemärkelse, som ock kallas lösningsklander, derigenom, att detta klander måste verkställas med utbetalande af penningar, det förra utan penningar. Lösningsrätten sträcker sig vidare i afseende på fast egendom, än på lös, äfvensom längre i afseende på non fungibla ting än på fungibla, i. e. ägande rätten kan lättare upphöra i afseende på fungibla lösören, och i allmänhet lättare i afseende på non fungibla lösören än fastigheter. Denna olikhet beror dels deraf, att fungibla tings identitet är svårare att visa än non fungiblas, och dessas åter svårare än fastigheters, dels deraf, att ägande rätten till fungibla ting skönjes ej af annat än besittningen, hvilket om non fungibla ej alltid kan sägas; men fastigheters identitet kan lättare skönjas. I allmänhet gäller i afseende på ägande rätten den regeln: att den ej utan rätta ägarens vilja kan föryttras, så att, om den afyttras, får ej tredje man bättre rätt, än den hade, som ohemult afyttrade. *Ohemult afyttra?* Att afyttra en egendom så, att jag ej kan hemula den; d. ä. bevisa min fångaman.

Beträffande non fungibla ting, så gäller alltid nyss anförda regel, när tinget är i första mans hand, n.b. när jag kan bevisa att jag, och icke innehafvaren, är ägare; men om tinget kom-

mit i tredje mans hand, så gäller ej regeln, såvida det ej kan bevisas, att innehafvaren har det *non justo titulo et mala fide*; men har han fått det *justo titulo et bona fide*, är han berättigad att behålla det; 11: 4. J. B., 49: 1, 2. M. B. Fungibla ting kunna sällan klandras; men väl är ersättningen för dem möjlig. Den, som genom klander i egentlig bemärkelse återvinner en egendom, är ej skyldig utgifva dess värde. Med tingets återvinande vinnes äfven dess accessorier; men för accessiones industriales bör förre innehafvaren hafva ersättning. Hvad fructus angår, så kan en bonæ fidei possessor ej oblikeras att betala andra än pendentés, och af percepti endast de, som blifvit uppburne efter contestatio litis, eller ifrån den dag klandrarrens skäl till alla delar blifvit inför Domstolen framställda; men en malæ fidei possessor är skyldig lemna alla fructus pendentés, percepti och percipiendi och det för hela tiden han mala fide innehaft egendomen. Väl är i 1734 års Lag ej tydlig skilnad häri gjord, och det är endast nämndt vid 14: Å. B., när orätt man uppbär arf; men bör, som en allmän grundsats, lämpas på alla dylika mål, helst som det är i gamla Landslagen uttryckligen stadgadt och har i 1734 års Lag af glömska blifvit förbigånget. När en egendom frånvinnes, äger den, som mister densamma, att få tillbaka sina utbetalta penningar af sin hemulsman, och denne åter af sin, och så vidare, ända till den, som brustit åt hemul. Skulle någon af dessa för intet hafva bortskänkt egendomen till endera af de andra hemulsmännen, är han ej förbunden till utbetalande af något värde. Om hos en af hemulsmännen värdet skulle brista, får nästa hemulsman sökas o. s. v., men alltid i ordning; 11: 3. J. B. Hvar och en af dessa hemulsmän är ej skyldig betala mera, än han uppburit, så att, om egendomen under den tiden stigit, så kan den siste blifva betydligt lidande.

Hvad som säges om fastigheter kan ej gerna lämpas på fungibla ting. Om ett sådant ting, som orätt ägare innehar, skulle i hans hand, dock utan hans förvällande, förgås, synes en bonæ fidei possessor ej skyldig till ersättning, men en malæ fidei possessor är alltid dertill skyldig, n.b. såvida tinget är sådant, att, om det varit i den rätta ägarens hand, det ej skulle förstörts. Dessa grundsatser gälla äfven om försämring.

CAP. 15.

Muru ägande rätt förvärfvas.

I Romerska Lagarne har man mycket controverterat om *titulus* och *modus acquirendi*. Med *modus* förstod man ett factum, hvarigenom man kom i riktigt åtnjutande af något. Modus är således, enligt rättslärnarnes mening, endast och allenast traditionen sjelf. Med *titulus* förstods orsaken till modus och orsaken hvarför något blifvit traderadt. Begge föreställningssätten äro oriktiga; ty med *modus acquirendi* bör man förstå hvarje *actus*, hvarigenom ägande rätten förvärfvas. *Titulus* är *causa possessionis*. Denna distinction är numera ej så användbar; likväl förekommer den vid frågan om *contracter*, som endast medföra en fordran, och ej en sakrätt, som rör tredje man.

Distinctionen mellan förvärfningssätten är mera väsentlig. Dessa förvärfningssätt kunna kallas fäng, åtkomst m. m. och tillkommer antingen *modo originario* eller *modo derivato*. *Modus originarius* är antingen *occupatio* eller *accessio*. *Occupatio*? Ett fysiskt besittningstagande af en *res nullius corporalis*, med afsigt att behålla den som sin. Den kan äga rum så väl i afseende på *res mobiles* som *immobiles*, men egentligen i sin renhet ej vid fast egendom, sedan den grundsats är införd, att all fast egendom, som ej tillhör någon privat, är Kronans. Likväl finnas flera Krono-egendomar, som ligga öde, och kunna under vissa villkor *occuperas* och brukas.

I afseende på lös egendom skiljer man emellan *occupation* i afseende på *levvande* och *döda* ting.

I afseende på *levvande* är Jagt och Fiske. Jagt är ej allestädes och ej alltid tillåten, och ej heller på alla djur, och därför skiljer man emellan *nyttiga djur* och *rofdjur*. Ibland *nyttiga* djur skiljer man emellan *Högdjur*, såsom Svan, Elg, m. fl. och andra. Äfven delas de i *fera*, *mansueta* och *mansuefacta*. *Fera*? som till sin natur äro vilda och ej kunna fullkomligen tämjas, t. ex. Fisk, Warg, Björn. *Mansueta*? tama eller husdjur, som trifvas ihop med menniskor, och sjelfmant återkomma, t. ex.

häst. *Mansuefacta*? tamgjorde, som till sin natur äro vilda, men likväl vanligen återkomma, t. ex. dufvor.

Hvad mansueta angår, kan i afseende på dem ingen ursprunglig occupation äga rum, utan så vida de äro derelinquerade, och detta gäller äfven om mansuefacta (se *Coloni* Disputation »de eo, quod circa res inventas justum est»).

Vid animalia fera äger occupation rum, så vida Lagarne det tillåta.

Occupation af liflösa ting kallas »*Fynd*». En art häraf förekommer i allmänna Lagen, en annan i Sjö-Lagen.

Byte? En sådan occupation af liflösa ting, som tillhört rikets fiender. Detta kallas till sjös Kaperi. Om *Fynd* se M. B. 48 Kap.

Accessio? när det man redan äger får en tillväxt, hvilket kan ske antingen genom *naturen* eller *konsten* eller *beggedera*. *Naturalis*, *industrialis*, *mixta*.

Naturalis? Öar, som uppkomma i ett vatten, som tillhör någon. Dessa äro antingen flottholmar eller fasta öar. Den, som fäster flottholmar vid sitt land, får behålla dem, 12: 4. J. B. Hit höra: 1:o växande torfmossar; 2:o när ett land ökas genom floder, som våldsamt afskära på ett ställe och föra till ett annat. I vår Lag är ej härom uttryckligen stadgad, utan måste det sökas i utländska Lagar. Den regeln torde likväl antagas: att när man jemte landet äfven rår om sjön, är ej fråga om, att icke samma ägare skulle få åtnjuta *accessiones*; men skulle det vara en egendom, som hade limiterade gränсор, så att den ej hade del i sjön, kan ej *accessionen* höra till samma egendom. 3:o Hit räknas när insjö växer till äng. Gränсорna äro svåra att determinera. Af 12: 4. J. B. ser man, att är det en liten sjö, äga de hälften hvardera, men är den större äga de del efter bohlstad och rämärken. 4:o Vatten af ström äger den, som har marken. På samma sätt, om vatten öfverströmmar hans ägor, så får han så mycket af strömmen, som han ägde jord, utom hvad han förut ägde i strömmen.

Accessiones industriales äro af 3 slag. 1:o *Adjunctio*? när en egendom blifvit så påsatt en annan, eller så förenad dermed, att de ej kunna skiljas, utan att de förderivas, t. ex. byggnad

på en annans hus. 2:o *Specificatio*? när man af en annans materia förfärdigar ett arbete, så att det får ett annat namn. 3:o *Commixtio* vel *confusio*, när flera saker sammanblandas. *Commixtio* gäller om torra, *confusio* om våta varor, t. ex, flera sorter vin. Härom har man i vår Lag icke något uttryckligt stadgadt. Vål har man antagit, att *accessorium sequitur suum principale*; men detta kan ej alltid antagas. Härom må läsas *Code Napoleon*.

Accessio mixta? *Satio et plantatio*. *Satio*? då man sår i en annans jord, 8: 2. B. B. *Plantatio*? då man sätter en planta eller träd i en annans jord. Härvid gäller samma Lag som vid *satio*.

Obs. Vid alla dessa *occupationes* måste man göra afseende på, om det skett bona eller mala fide. *Modi derivati* bero antingen *ex lege*, eller *ex facto prioris domini*. *Ex lege*? Är det blott arf. *Ex facto prioris domini*? Fordras en annan ägares bifall, antingen *expressa* eller *interpretativa Legis*, t. ex. testamente.

CAP. 16.

Om Fordringar, grundade på Contracter.

1:sta Afdelningen. *Begreppet och indelningen af Contracter.*

Contract? En yttrad öfverenskommelse emellan 2:ne eller flera personer, dervid någon eller hvardera lofvar göra eller låta något (eller ock är det blott ett accepterat löfte). Det kallas *flersidigt* när det inbördes förbinder; *ensidigt* när det blott förbinder en af contrahenterna, och kan då äfven kallas *gåfvoaftal* i vidlyftigare bemärkelse. I annat afseende kallas det *äfventyrs-* och *icke äfventyrs-contract*. Ibland de förra äro en del *tillåtna*, såsom Bodmeri Bref, *Assecurancer*, m. m.; en del *otillåtna*, såsom Hazardspel. I allmänhet kan man antaga om spel, ehuru det ej stadgas utan om förbudna, att de ej medföra någon civil talan, hvilket äfven kan lämpas på vad. I annat afseende äro de antingen *consensueta*, som medföra förbindelse, utan att något annat än bifallet tillkommit, eller ock sådana, som ej medföra förbindelse förr än något annat tillkommit. Dessa senare

äro *formela*, eller *solenna* och *reela*; *formela*, t. ex. äktenskapsförord; *reela*, som ej medföra förbindelse för ena contrahenten utan att den andre fullgjort något förut, t. ex. lån, försträckning, inlagsfä, m. m.

2:dra Afdelningen. *Väsentliga villkor för contracters giltighet*. Dessa äro 4. a) contractet skall vara ett verkligen förklaradt och å ömse sidor gifvet samtycke; b) gifvet af en capabel person; c) röra ett bestämdt föremål; d) medföra en laglig grund till förbindelse.

I afseende på a) skiljer man 1:o emellan aftal och tingande, det senare medför ej talan; 2:o skall det vara fritt från tvång och villfarelse. I allmänhet gäller dock den regeln, att den, som far vilse, skyllar sig sjelf; men är det en väsentlig villfarelse, t. ex. en sådan, att om han hade känt den, det hade varit att supponera, att han ej ingått contractet, återgår det, hvilket styrkes genom analogien med 4: 2. G. B., 4: 8. U. B., 1: 4. H. B. Villfarelse om personer är ej väsentlig, såvida ej contractet angår personer utan saker. Att contracter böra vara fria från list inhemtas af 1: 1. H. B., hvilket bör lämpas på alla contracter. *List?* består i konstgrepp, tillställningar och lögnen; men i allmänhet i allt, hvarmed man förmår en annan att ingå contract på ett för honom skadligt sätt: 4: 6., 13: S. G. B., 1: 9. H. B. *Flörd?* Då man säljer ondt för godt, blandadt för oblandadt. *Fals?* Då man i yttre afseende ger ett värde åt en sak, som ej är svarande mot dess inre verkliga, t. ex. ett förgylt messingsur. 1: 11. 11: 4. H. B. 8: M. B. List och villfarelse samt tvång presumeras icke utan måste bevisas. Allt slags tvång gör ej ett contract ogiltigt, t. ex. om det är förenadt med en hotelse, som ej är grundad, och som medför fruktan, som ej är giltig. Är denna hotelse stäld mot kontrahenten sjelf, hans maka eller barn, är det ingen skilnad. Om deremot fruktan blott härrör från respect för en förman utan att vara förenad med hotelse, medför den ingen ogiltighet för contractet, ej heller om den ena contrahenten ingått det af nöd, hvartill den andre ej varit vållande. All klagan mot contractets ogiltighet förlorar man, sedan man efteråt gifvit sitt samtycke tacite eller expresse. *Tacite?* då man, sedan faran eller listen är förbi, tager emot eller fullgör något

af contractet. Fatalier för kländer af contracter finnas i allmänhet icke. Vål finnas fatalier för skuldebrefs executiva verkan, 4: 3. U. B.; men man förstår detta orätt, när man vill lämpa det på andra contracter än skuldebref, och tror att om man försummar, att inom 6 veckor åtala skuldebrefvets oriktighet inför Konungens Befallningshafvande, förlorar man derigenom alla fatalier; detta är dock oriktigt; ty contractet går väl derigenom i verkställighet, men betager dock ej den lidande, att hos Domaren söka återvinning och ersättning inom hvad tid den förre behagar. Fatalier äro strictissimi juris, h. e. inskränka en naturlig billighet. Regulariter är det blott för sig sjelf, som man kan tinga att afgöra något; dock kan en skyldeman, enligt 18: 10. H. B., i hufvudmannens frånvaro tala och svara för honom utan fullmakt. I fall hufvudmannen ej vill erkänna det denne å hans vägnar obuden sig påtagit, kan skyldemannen dömas till ersättning. Äfven kan man för en annan mottaga löfte, så vida detta är ett löfte för ett annat contracts uppfyllande, som hufvudmannen sjelf ingått; likasom man för tredje man kan betinga något; dock är det härvid naturligt, att den, som lofvat något, ej dertill förbindes, såvida den, för hvilken det är betingadt eller utträttadt, ej erkänner sin obehöriga ombudsmans göromål.

I allmänhet contraherar man både för sig sjelf och sin arvingar; undantag härvid, då antingen annorlunda är stadgadt i contractet eller ock det ligger i sakens natur, att detsamma ej kan öfvergå till arvingarne, t. ex. ombudsmanskap.

I afseende på *b)*, observeras: I allmänhet böra alla anses för capabla att sluta contract, som ej genom Lagens uttryckliga stadgande äro förklarade oskickliga dertill. En del äro *absolut oskickliga* dertill, t. ex. vanvettige och barn under 7 år. En del äro *relativt oskicklige*, de, som ej kunna förbinda sig sjelfva men väl andra, t. ex. omyndiga och ogifta qvinnor. Man skulle väl tycka, att barn öfver 7, men under 15 år voro incapabla att avsluta contracter; men som dessa hafva rättighet att förvärfva, är det äfven klart, att de få contrahera eller genom contracter kunna förvärfva; contractet gäller såvida det är förmanligt för den omyndige. En omyndig kan ej avsluta contract

om fast egendom, men väl i afseende på allt annat, så vida det är till den ömyndiges egen fördel, ej annars.

I afseende på c) observeras, att för ett contract är alltid ett visst föremål. Äfven contracter om legohjon höra hit, emedan contractet afslutas om legohjonets arbete. Föremålen kunna antingen vara ting eller handlingar. Contracter, som äro fysiskt omöjliga, kunna ej äga någon förbindande kraft. Contracter emellan privata personer om publika saker anses ogiltiga. Föremålet måste vara bestämdt och bestämbar för att kunna förbinda. Man kan contrahera om saker, som ej ännu existera vid contractets ingående, t. ex. om säd, som skall komma att växa på ens åker. Men en testator kan icke förbinda sig att ej ändra sitt testamente, 16: 3. Å. B.

I afseende på d) observeras: Contractet är ogiltigt när anledningen är förbuden, derigenom, att den är stridande antingen emot Lag eller goda seder, fastän vi om det senare ej hafva någon uttrycklig Lag. Men ett contract kan likväl blifva gällande, när det icke strider emot tredje mans rätt, hvarom är taladt vid klander. — Vi sakna den hos utländska författare gällande regel, att när ej anledning eller caussa finnes till contractet, skall det vara ogiltigt, äfvensom den regeln: *Lesio ultra dimidium, facit contractum invitum*, d. ä. då någon kan visa, att han genom contractet lidit mera än hälften af hvad det innehåller, gäller det ej. Franska Lagen antager detta.

I allmänhet kan man i afseende på contracter antaga 2:ne reglor: 1:o Gälla de som Lag emellan dem, som afslutat contracterna, så vida de ej strida mot Lag och goda seder. 2:o Förbinda de ej allena till det, som är uttryckligen aftaldt, utan ock till det, som efter Lag och billighet deraf bör följa.

Följderna af contracter äro antingen *essentialia*? sådana, utan hvilka det ej skulle vara detta contract, eller ej giltigt, eller få ett annat namn. *Naturalia*? sådane, som, oaktadt de ej äro uttryckta, dock anses följa contractet, såvida motsatsen ej är afslutad; och *Accidentalialia*? som ej anses följa contractet, utan att contrahenterna derom öfverenskommit.

Essentialia äro antingen *generela*, utan hvilka de i allmänhet ej skulle vara contract, eller medföra civil verkan, eller

speciela, som äro fordringar för särskilda contracter; t. ex. vid försträckning måste vara 1:o fungibla ting, 2:o verkliga öfverlemnadt, annars kan det ej få namn af försträckning. *Essentialia specia'ia* beskrivas vid hvar och ett särskildt contract. *Naturalia* kunna vara antingen *generela*? sådana följder, som medföra ersättningsskyldighet i fall ena contrahenten försummar att fullgöra contractet, eller *speciela*? sådana följder, som äro särskildta contracter och äro antingen uttryckta i vår Lag eller sedvanor, t. ex. att en arrendator ej får bortarrendera en egendom, eller någon del deraf till någon annan, utan att jordägaren med denna senare kan vara skäligen nöjd; 16: J. B. *Accidentalit*a kunna vara flera; de vanligaste äro *villkor*, *förfall* och *tid*.

CAP. 17.

Huru de af contracter uppkomna rättigheter försäkras och upphöra.

Vanliga sättet att försäkra dessa rättigheter äro 1:o *Pant och Borgen*. *Pant*? är antingen då ett ting lemnas i fordringsägarens hand eller blott hypothiseras. *Borgen*? då någon annan än hufvud-debitor med eller utan villkor ansvarar för contractets uppfyllande. Dessa kallas *contractus assertorii*, ännu oftare *accessorii*, d. ä. sådane contracter, som förutsätta en förtgående förbindelse. 2:o *Reservation* eller *protest*? När något sker, som skulle ge anledning att sluta, det creditor stillatigande afsagt sig sin rättighet, eller då Lagen så gör det. 3:o *Förnyelse* af den act, hvarpå fordran grundade sig.

Vanliga sättet, hvarpå de af contracter uppkommande rättigheter upphöra: 1:o *Restitutio* vel *solutio*. *Restitutio*? då ett ting in natura skall betalas, och det skett. *Solutio*? då en viss quantitet skall betalas, utan att densamma in natura återlemnas. 2:o *Compensatio* (genfordran)? då de äro af lika villkor upphäfva de hvarandra. 3:o *Delegatio*? då någon annan i debtors ställe och med creditors samtycke åtager sig skulden, så att debitor ifrån dess gäldande alldeles befrias. 4:o *Cession* eller *transport*? då creditor öfverlemnar sin rätt åt någon annan. 5:o *Datio in solutum*? då något annat gifves än det man ursprungligen har att fordra. 6:o Genom eftergift. 7:o Genom tingets förlust eller förfärdande utan debtors vållande. Detta gäller blott när man har att fordra ett species. Likväl göres skilnad emellan en större och en mindre culpa vid förstörandet af ting. 8:o Genom Lagens stadgande. Hit hörer prækription och förlusten af ränta, då man tager öfver hvad Lag förmär.

Jurisprudentia Criminalis Communis.

Inledning.

Jus processuale bestämmer hvilka skola döma och verkställa, samt hvad de och enskilda, som söka Lagens åtgärd, böra iakttaga. Process innehåller tvistelagar för Civilmål.

Jus constitutum bestämmer rättigheter och skyldigheter.

Jus criminale bestämmer hvilka handlingar äro straffbara och med hvad straff de böra beläggas.

Emot *Jus constitutum positivum* svarar en *Jurisprudentia criminalis universalis* eller *naturalis*. Den visar straff för brott.

Källorna till vår *Jurisprudentia Criminalis* äro:

1:o Naturrättens allmänna grunder och villkor för strafflagar, så vidt de ej uttryckligen i sina följder strida emot våra fastställda Lagar.

2:o Våra verkliga nu gällande positiva Lagar.

Hjelpkunskaperna äro: 1:o *Praktiska filosofien*, emedan den lägger grund till alla andra kunskaper. 2:o *Antropologi*, för att beräkna verkan af straff, för att förekomma och afskräcka från brott. 3:o *Criminal Politie*, till att visa straffens verkan på alla samfundets Borgerliga Lagar. 4:o *Medicina*, hvad som angår lif, helsa och lemmar. 5:o Historiska kunskaper, kännedomen om egna gamla brottmålslagar, kännedomen om andra utländska positiva strafflagar. Språkkunskap, kännedom om förfädernas

Lagspråk. Obs. För att få en noga kännedom häraf, så bör man läsa *Rousseaus* Contrat Social och *Fichtes* Natur-Rätt. Kunskap af gamla ordspråk. *Criminal-Politik?* är ett sådant föreställningssätt af verkliga strafflagar, då dels deras grunder visas i Statens politiska ställningar, dels Lagarnas verkan på politiska ställningar tillbaka.

Om vår Svenska Lagfarenhets egna Litteratur observeras:

1:o *Lagsamlingar*: utdrag af vissa stadgar i en viss ordning, bestämd efter deras innehåll antingen med eller utan tillägg. Se Drangels anmärkningar till Sveriges Lag, tryckt 1766; Drangels Lagsamling tryckt 1798; den Lagsamling, som utgafs på Konungens befallning 1807. De följa alla till innehållet den Lagbok, som utgafs 1734. Obs. Alla fragmenter måste nyttjas med uppmärksamhet, emedan en ny förordning jemte den gamla ofta förstås helt annorlunda. Man måste äfven ge noga akt på Data af Förordningar. Flintbergs anmärkning till Svenska Sjölagen. Flintbergs lagfarenhets Bibliothek. Parallela ställen derstädes äro nyttiga. Präjudikaterna äro ej derstädes alltid riktiga, och böra derföre ej alltid och egentligen följas.

2:o *Commentarier*: sådana verk, som, utan att systematiskt uppställa någon mindre eller större del af Lagen, söka förklara den i den ordning lagen förekommer.

3:o *Systemer*: ett enda gifves, neml. Nehrman's, innehållande Inledningen till Jurisprudentia Criminalis.

4:o *Afhandlingar i serskilda delar af Jurisprudentia Criminalis*: Endast 3:ne Disputationer ges, en af *Calonius de delictis circa depositum*, *Rabenii de infamia juris*, äfven en af *Calonius de prescriptione Criminum*.

5:o *Ströskrifter*: sådana, som antingen influtit tillfälligtvis i periodiska blad, eller andra, som innehålla stycken af Criminal-lagfarenheten.

Staten är berättigad och tvungen att träffa sådana anstalter, som hindra brott. Dessa anstalter delas i *directa*, som ha afseende på straff, eller *indirecta*, som blott afse förhindrandet af brott. De *directa* eller fysiskt tvång, som verkar på corpus. *Indirecta* eller *Psykologiska*, som verka på sinnligheten, begären eller föreställningen. De *directa* delas i *positiva*, då Staten,

vid utsatt straff, förbjuder en rättsstridig handling *in concreto*; *negativa*, då Staten undanrödjer allt, som kan befordra lagstridiga handlingar; *mixta*, då begge delarne kunna inbegripas. Statens fysiska tvång yttrar sig genom förekommande tvångsmedel. Härtill hörer: *a)* att några säkerhetsmedel böra presteras af den, som kunde skada, t. ex. den, som kunde tillåtas lyfta gods, måste ställa borgen. *b)* Att den, som är i begrepp att skada, motas i sjelfva utförandet; t. ex. då uppror motas med våld o. s. v. — Till återställande fysiskt tvång hörer, att ersättning tages af den brottsliges egendom; att den som ljuger återtar sina ord; att det aftal, som genom testamente å endera contrahentens sida utverkats, förklaras orättvist, om det är be- drägligt; att den depossideras, som orättvist satt sig i posses- sion af något.

De fysiska tvångsmedlen äro otillräckliga: 1:o till skydd för *oersättliga rättigheter*; 2:o till skydd för de rättigheter, som *äro i sig sjelf ersättliga*; t. ex. egendom kan bli oersättlig, när den, som tagit den, är utan egendom. Det har varit nödvändigt införa ett annat tvång, som kan vara verksamt innan någon bestämmd skada skett. En sådan verkan är möjlig, när den har inflytelse på människans förmåga och på själen, och kallas *psykologiskt*. Ingrepp i andras rättigheter härleder sig från någon driffjäder i sinnligheten; denna skulle bli overksam om hvarje människa insåg, att på en rättsstridig handling, som tillfredsstäl- ler ett sinnligt begär, skulle följa något ondt, som vore obehag- ligare än saknaden af det nöje, sjelfva handlingen skulle med- föra. De anstalter man påfunnit att hämma det äro:

1:o En laglig hotelse, som utsätter en viss obehaglig påföljd för en viss rättsstridig handling.

2:o En rättegångs- och exsecutionsordning, hvarigenom så- dan Lag ofelbart skulle gå i verkställighet i den händelse, att, oaktadt hotelsen, den rättsstridiga handlingen likväl skulle begås.

3:o En utöfning af exsecutionsordningen då sjelfva handlingen inträffar. Dessa tillsammans kallas psykologiskt tvång.

Straff? är det onda, som Staten genom den lagliga hotelsen bestämt såsom en oundviklig påföljd af en rättsstridig handling.

Hvilka äro skälen att strafflagar böra existera? 1:o Att upprätthålla en inbördes frihet för alla lemmar i en Stat; 2:o otillräckligheten af andra medel till befrämjande af detta nödvändiga ändamål.

Hvad är ändamålet med straff? Att alla, hos hvilka en god vilja saknas, måga afskräckas från lagstridiga handlingar.

Hvad är närmaste ändamålet med straffets verkställande? Att den lagliga hotelsen ej må bli tomma ord och för framtiden förfela dess psykologiska verkan. Verkställandets aflägsnare ändamål är detsamma som hotelsen, att afskräcka för framtiden från rättsstridiga handlingar.

Hvad är aga? Det onda, som tillfogas dem, hvilka begått en lagstridig handling, till sjelfva denna personens egen förbättring.

Moralisk god vilja är ej afsigten med straff. Straffets verkställande kan ej ha sedlighet till föremål. Några ha påstått, att straffets ändamål är prevention af brott. *Feuerbach* bestrider det på den grund, att Staten ej har rätt sätta personen ur stånd, att framdeles begå brott. *Fichte* påstår, att den, som handlar emot rättsbegrepp, bör anses rättslös. Brottslingen har sjelf brutit, och, såvida han ej uppfyller rättsvillkoret, har han ingen rätt. Det införda straffet i Staten är en mildring af rättsbegreppet, i afseende på den uttydning man gjort derom. Några ha såsom straffafsigte antagit, att missdådaren, genom den smärta han lider, skall afskräckas från brotts begående; men om man känner människolynnet, afskräcker ej denna.

Rättsgrund? Den grund, hvarpå strafflagens rättvisa beror. Rättvisan af en strafflag grundas på nödvändigheten af säkerhet för alla medlemmars rättigheter. Straffets verkställande har ock sin rättsgrund i sjelfva strafflagen. Det är rättvist att straffa, emedan en strafflag gifves, som fordrar det. Högsta grundsatsen för en Criminal-lag är: »Hvart och ett rättvist straff i en Stat är en följd af en positiv Lag, som för en lagstridig handling utsätter ett sinnligt ondt, som grundar sig på rättighet.»

Häraf följer: 1:o Att bestraffande förutsätter en positiv strafflag; ty utan strafflag vore det tillfogade onda aldrig straff. 2:o Intet straff kan tillfogas, utan en föregående handling, som

i Lagen blifvit till sin art bestämd och förklarad för straffbar. Till straff fordras således a) strafflag, b) handling.

Hvilka äro orsakerna, att strafflagarna ej svara emot sitt ändamål? 1:o De ligga dels deri, att man ej alltid, när det kunnat ske, afpassat strafflagarne efter den regel: att *föreställningen af olägenheterna skulle motväga retelserna*; 2:o dels i svårigheterna att upptäcka och öfverbevisa de brottslige; 3:o dels att man ej eftersinnat, om ej vissa till strafflagen ej hörande inrättningar i Staten ge retelse till brott, som utom dem ej skulle existera; om andra inrättningar ej borde införas, eller, sedan de blifvit införde, organiseras till undanrödjande af sådant, som till brottslighet allmännast föranleder.

I afseende på första frågan har *Fichte* gifvit en princip: »Hvar och en skall tydligen inse, att ens bemödande att tillfredsställa sitt begär, genom andras skadande, ofelbart skall befordra motsatsen af det, som är föremålet,» t. ex. den, som begår brott, för att upphöjas eller rikta sig, blir ofelbart i samma mån fattig.

I afseende på andra frågan: »Hvar och en skulle inse, att detta tillgrepp, genom rättsstridiga handlingar, skulle medföra mera ondt, än saknaden af den lust eller nöje han ästundar.»

Huru skulle sådana rättsföljder klart inses? *Fichte* säger: att man förbjuder vissa icke allenast icke rättsstridiga handlingar, hvarigenom brott kunna begås, utan ock att en sådan uppmärksamhet fästes på det, som Statens politie angår, att Domaren må känna alla omständigheter och hvem den brottslige umgåtts med före och efter handlingen. Kunde sådana lagar förskaffas skulle 1:o sällan någon blifva ostraffad; 2:o brotten mera sällan begås, såsom stöld, bedrägeri, m. fl. Dessa omnämnde äro merendels orsaken till fattigdom af eget förvållande eller af brist på medel att tillfredsställa de nödiga behofven.

Fattigdom delas i *verklig* och *inbillad*. Den *verkliga* är antingen *oförskyld*, den man ej sjelf vållat, eller *sjelfvållad*. Den senare är *absolut*, den man sjelf vållat, eller *relativ*, den man till en del sjelf vållat, till en del icke. Felaktiga beräkningar, hvarigenom Staten är orsak till fattigdom äro: 1:o onödigt be-

viljade monopolier och skråtvång, hvarigenom många hindras att sysselsätta sig och förtjena tillräcklig bergning; hvilka anstalter, såsom onödiga, borde afskaffas; 2:o den sed, att älägga den, som ingen privat egendom har, tjenstgöring utan sold. Regulariter skulle inga fattiga finnas om dessa orsaker afskaffades.

Absolut sjelfvållad fattigdom härrör antingen af lättja, vårdslöshet eller sjelfverkadt misstroende. Det är en pligt af Staten att hindra tiggeri; och i synnerhet att genom barns kringvandring lättjan i ungdomen får öfverhand. *Absolut* kallas ock den, som härledes af fylleri, hasardspel, misshushållning och skök-lefnad.

Relativ sjelfvållad fattigdom, hit höra: 1:o Soldlösa, eller med otillräcklig sold försedde Statens tjenare, som ej blifvit tvungna utan inlockade i den tjenst der tillräcklig sold saknas.

Obs. a) Ingen borde tvingas till krigstjenst, emedan i en väl inrättad Stat tänkesättet hos ungdomen borde vara sådant, att de täflade derom. b) Om Staten vore i nödvändighet att tvinga till krigstjenst, borde krigaren ha tillräcklig sold.

2:o De, som utan skarpsinnighet och redighet ingått på en högre tjenstemannaväg, der de ej kunnat blifva befordrade med tillräcklig lön.

3:o De, som i ungdomen ej fått lära något eller ock det de ej haft lust för, eller sådant, hvarutaf de, i brist på arf, ej kunna föda sig.

Hvilka äro orsakerna till en dålig uppfostran? 1:o De ligga dels i föräldrarnes fattigdom eller oförmögenhet att lära eller låta lära sina barn. Till afhjelpande häraf borde publika och privata uppfostrings- och förmyndareverk inrättas. 2:o I tanklöshet hos föräldrar och deras liderlighet. 3:o Den tanken hos föräldrarne, att barnen föda sig af arvet. (I Athén var den goda lagen, att den som ej lärt sina barn något, fick ej på sin alderdom njuta understöd af dem.) 4:o Förilitande på de stora arf, som de tro skola vara tillräckliga för barnens bergning, och dessa således ej i behof att inhemta kunskaper. 5:o I den fördom för nyttiga yrken, som förnäma föräldrar anse vara mindre passande för deras barn.

Hvilka äro orsakerna till denna fördom? 1:o Skillnaden,

som göres mellan ståndspersoner och andra. 2:o Den missledning om aktning och heder, som uppkommer genom rangordning och titlar. 3:o Sättet att utvisa rangordningen genom kostsamma prydnader. Fördomar bidraga dertill att mindre angelägna yrken bli mera aktade än de förtjena. (Obs. I *Stjernmans* samling af Riksdagsbeslut finns beskrifningen om rangordningens uppkomst.) Följden blir, att industrien vändes på sådana yrken, som draga kapitalerna från det nödvändiga. Staten bör vidtaga positiva anstalter till undanrödjande af de fördomar, som redan inrotat sig. Hit höra ej inrättningar, som verka på en god heder. Härvid obs. 1:o de, som verkligen genom en nyttig industri förskaffa Staten en viss skatt, böra få deltaga i val eller representation, och de som sysselsätta sig med mindre angelägna yrken, lika såväl kunna taxeras, som några andra, såsom att de få namn af activa medborgare och således skiljas från tjenstehjon; 2:o att de af dessa sjelfständiga medborgare, som väljas till representanter, ej blifva nedsatte derigenom, att andra insigtsfulla män uteslutas från deltagande i öfverläggningarne, emedan deras insigt ger dem distinction i Staten; 3:o att de barn, som Staten nödgas omedelbarligen uppfostra, blifva undervista i sådana yrken, som äro angelägna och säkert bidragande till välstånd; 4:o att enskilda, som uppfostra barn, tillhållas visa reda för deras uppfostran, och att visst skall föresättas, som de böra göra redo för. Alla offentliga anstalter borde vara så inrättade, att någon nyttig och lönande slöjd kunde läras.

Inbillad fattigdom? Då någon har verkliga utvägar till utkomst, men åtrår mer. Den härrör af girighet, en oordentlig vana att njuta bekvämlighet eller af ett förväntat begrepp om heder. Girighet är minst farlig, emedan den merendels åtföljes af stor försigtighet. Straffet verkar mest på dem. Vällust är förenad med en liflig och verksam inbillningskraft och lyftning i tankan. Vällustingars antal skulle bli få, om Staten bidroge till egendomars jemna utdelning och aktade sig för sådant, som gynnade en särskild corporation att bli rik, och som sker genom gynnande af vissa näringar. Falska begrepp om heder äro mera farliga. Dem kan Staten negativt förekomma derigenom,

att den ej hindrar de tänkande förlöjliga allmänna fördomar genom satirens udd eller offentliga skådespel, samt att verkliga förtjenster ej lemnas åt glömskan, Den Stat, som uppfyllt detta, skall ha den visshet, att strafflagar sällan behövas, om ej nationen vore delad i särskilda corporationer, som anse hvarandra med förakt och afund. Häraf följer: 1:o att Staten äger afböja all slags fattigdom, samt 2:o ej dela nationen i corpser, som förakta och afunda hvarandra. Ehuru väl strafflagar äro oundvikliga, böra de aldrig anses för de förnämsta medel till Statens väl. De sublimare heders- och religionskänslor äro så mycket viktigare, som Staten har dem med sig, och straffen ej passa lika för alla corporationer. Fastän Staten aldrig kan uppnå sitt ändamål utan religiosité hos undersåtarna, kan Staten ej directe verka den, utan endast undanröjda hindren därför. Sedan religiosité blifvit allmän, kan Staten i någon mån medverka till de bemödanden, som religiösa menniskor taga till religiositetens utspridande. Hindren, som skulle undanröjas, äro fortfarande fattigdom och en fortfarande söndring; men ett annat hinder gifves, neml. en öfverhandtagande lättsinnighet i anseende till könet.

Äktenskap? Ett förhållande af inbördes tillgifvenhet, grundadt på hvaradera könets naturanlag.

Hvad verkan männe en qvinnas uppoffring af hela sin individualité bör hafva på mannen? Han ser att hon helt och hållet öfverlemnar sig åt honom, ej blott till det yttre, utan äfven till det inre. Det verkar på hennes character, emedan hennes öfvertygelse om dygd och oskuld beror på mannen. Detta förtroende, hvad skall det verka på honom? Det skall yttra sig genom ädelmod så, att han nedlägger sin makt. Genom detta ädelmod är mannen nödsakad vara aktningvärd, emedan qvinnans förtroende derpå beror. Som qvinnans värde beror derpå, att hon är honom helt och hållet tillgifven och ej har någon annan vilja än hans, så blir en följd, att mannen, som ser det, skulle förneka sin natur och sitt manliga ädelmod, om han ej gjorde allt för att göra denna qvinnans undergifvenhet draglig, lätt och ljuf för henne genom utforskande af hennes individuala önskningar och deras uppfyllande. Följden af mannens

ädelmodiga begagnande af sitt välde, har en återverkan på qvinnan, som sätter en ära i att lyda honom, och känner sig mindre tillfredsställd af en lydnad, som icke kostar henne något. Qvinnan å sin sida söker utforska mannens önskningsar, ehuru de ej kunna bestå i annat än hålla hans hus i ordning. I hvarandra tillfredsställelse finner hvardera sin egen. Qvinnan lärer ädelmod och att göra uppoffringar. Det är blott i förbindelsen med en älskande maka, som mannens hjerta öppnas för kärlek. Endast i denna förbindelse lärer qvinnan ädelmod och satisfierar sitt hjertas drift. I denna förbindelse finnes en yttre driftfjeder till dygd. Mannen är nödgad genom ädelmodets drift, att vara aktningvärd. Qvinnan är nödgad, genom den henne medfödda blygsamheten, att ej afvika. Qvinnan uppoffrar sig genom naturens drift. — När naturen belönar dem med panter af deras inbördes kärlek, lefver qvinnan mera för dem än sig sjelf. De, som ej respectera dessa heliga band, kunna ej hafva moralité. Kan den tro sig äga samvete, som söker störa äkta makars förnöjelse, eller den, som hos en fästeqvinna söker inställa sig, och, efter hennes olyckas beredande, öfverger henne? Kan den tro sig äga samvete, som, för att utföra sin egen afsigt, söker inhyckla sig hos fäder och makar, att sedan åtkomma en flickas oskuld?

Följden här af är: 1:o Att strafflagar äro nödvändiga, och att deras ändamål bero deraf, att straffen äro lämpade efter brottets natur. 2:o Att de fleste i nationen skola ha patriotism. 3:o Att patriotism har religiosité med sig. 4:o Ingendera kan bli allmän, utan nationen har afseende på seder emellan könen.

Criminal-Lagfarenhet.

Criminal-lagfarenheten afser i allmänhet trenne delar: 1:o Naturen af brott, 2:o naturen af strafflagar, och 3:o naturen af straff.

Första Hufvudstycket:

Om naturen af brott.

FÖRSTA AFDELNINGEN:

Begreppet om brott.

Förolämpande begår den, som öfverskrider gränssorna af sin frihet och gör ingrepp i andras. Allt förolämpande är väl orätt, men ej derföre alltid brott.

Brott? Den förolämpning eller lagstridiga handling, som borgerliga lagen belägger med straff. Brott delas i *egentliga* och *policebrott: egentliga* (crimina)? som innehålla ett verkligt ingrepp i andras rättigheter. *Policebrott* (delicta)? De handlingar, hvilka väl ej anses som brott, men beläggas med straff; t. ex. en laddad bössa får ej läggas eller lemnas i ett rum; den som det gjort straffas, ehuru han ej förolämpat någon; förbudet att bruka väderbössor, dolda dolkar, sälja gift åt obehörig person.

Brott i inskränkt bemärkelse? Det som innebär förolämpande. *I vidsträckt bemärkelse?* En handling, som är belagd med straff. Statens pligt är att förbjuda sådana handlingar, hvarigenom brott kunna uppkomma. Lagen om blodskam kunde derföre kallas policelag, men kan anses för strafflag. Resultatet häraf är: att brott förutsätter alltid en handling och species häraf äro förolämpanden och de som höra till policelagen. *Brott* och *synd* böra ej förblandas. *Brott har yttre handling till föremål.* *Synd har afseende på en inre sinnesförfälsning;* den bedömes inför samvetets och Guds domstol.

Last? En genom vanan inrotad benägenhet till en rättsstridig handling. Denna vana kan äfven ha till föremål det som i Lagen ej kallas brott, t. ex. att öfverlasta sig med mat.

De allmänna indelningarne af brott. De delas 1:o I *Delicta omissionis*? Då man underlåter det, som i Lagen blifvit befaldt. 2:o *Delicta commissionis*? Då man begår en lagstridig handling. Ursprungligen gifvas ej *delicta omissionis*; ty de ursprungliga rättigheter kunna ej genom underlåtande öfverträdas.

Rättighet? En frihet att göra vissa handlingar. Ingrepp häri sker, då någon genom en positiv handling hindrar denna frihet.

Delicta omissionis grunda sig på policelagarne eller på ingångna contract, hvilka medföra förpligtelser att iakttaga. *Ann.*: Man kunde säga, att ett underlåtande väl ej är någon handling; men fastän det i det yttre är motsats af handling, så är dock beslutet att underlåta något en inre handling; och då jag fattar ett sådant beslut och en annans rätt derigenom blir skadad, så kan ock ett sådant beslut vara föremål för straff, och *delictum omissionis* är då ett brott.

Brott delas vidare i *Statsbrott*? De som omedelbarligen äsyfta eller äro verkligen ingrepp i Statens rättigheter; och *brott emot enskilda*? De som omedelbarligen göra ingrepp i enskiltas rättigheter. Till förra höra: uppror, förräderi af alla slag, våld mot Konungens person, regeringsformens omkullstörtande genom våld eller list.

Brott delas i *Communia*? som kunna begås af hvem som helst. *Propria*? som kunna begås af ett visst stånd. Andra säga, att *communia* äro de brott, som begås emot hvilken medborgare som helst; *propria* emot något visst stånd.

Delicta delas äfven i *transeuntia* eller *delicta facti transeuntis*? Sådana, som ej lemna något spår efter sig. *Delicta facti permanentis*? Sådana, som lemna spår efter sig, t. ex. en örfil, som förorsakar blodvite, mord o. s. v. Efter våra äldre lagar var skillnaden emellan *manifesta* och *non manifesta* vigtig. *Manifesta* var då någon greps å färsk gerning. *Non manifesta*, då man ej så var gripen; men denna delning behöfs ej nu.

Att *gripa någon å bar gerning* betyder ej annat än gripa någon för sådant brott, som kan med vittnen bevisas; då någon fordom greps å bar gerning var straffet svårare; då hade actor rättighet att låta höra vittnen; men då brottslingen ej blef gripen å bar gerning, hade han den fördelen, att han kunde värja

sig fri med sjelf sins ed jemte ett visst antal *Edgärdsmän*, som skulle svärja på att hans ed var rehn och ej mehn; h. e. att de trodde att den brottslige ej svor mehn eller falskt. Kunde då den brottslige ej fria sig med sådan ed, straffades han för brottet, hvarför han var anklagad, oaktadt actor icke hade bevis.

Brott delas ock i *Allentata* och *Consummata*; äfvensom i *svårare* och *mindre*.

Svårare brott: hit höra alla *urbota mål* och *tjufnader*, oaktadt med penningar får bötas. *Urbota?* som antingen icke, eller icke blott med penningeböter få gäldas, t. ex. ärans förlust.

Mindre brott: hit höra de, för hvilka man med penningar får böta och endast med penningar. Stöld är väl icke urbota, men bör räknas för gröfre brott; ty tjufstraff anses äreröriga, emede, som begått tjufnader, ej få vittna. Kongl. Resol. den 27 Aug. 1792. Alla brott, belagde med fästning, anses svårare. Urbota äro alla dödsstraff, alla kroppsstraff, så snart de expressivt äro utsatte i Lagen utan att blott vara surrogat för böter, t. ex. landsflykt, aga förbunden med vanheder, t. ex. sitta i stocken med en kosvans i handen: då väl med penningar får bötas, men någon vanära dermed är förenad.

Skillnaden emellan gröfre och mindre brott är vigtig: 1:o *I afseende på den brottsliges häktande eller lösgifvande mot borgen.* Enligt 1: 2. S. B. böra grofva missgerningsmän, då de med penningar ej få böta, sättas i häkte och genast för Rätten ställas. 2:o *I fråga om brott kunna upptagas vid Lagmans-Rätt eller ej,* 3: 4. R. B. Mindre brott kunna upptagas, men ej alla, utan sådana, som följa tvistemålet, eller angå oordentlighet vid Tinget; urbota mål kunna ej der upptagas. 3:o *I fråga om Urtima Ting bör anställas eller ej,* 4: 1. R. B.; så snart grof missgerning spörjes, bör Urtima Ting hållas. 4:o *I fråga om, att genom svårare fängelse förmå någon till bekännelse,* 17: 37. R. B., när der äro bindande liknelser; sådana utvägar få ej vidtagas vid mindre brott. 5:o *I fråga om ett brottmåls ämjo upptagande;* ett mindre kan ej upptagas om än nya skäl förete sig, Kongl. Br. d. 1 Mars 1750. Endast gröfre brott kunna upptagas och de urbota. Undantag: a) alla statsbrott kunna ej upptagas af Hof-Rätt, om de en gång förevarit och den anklagade blifvit frikänd eller till mindre straff

dömd; b) 1779 års Förordning, 17: 32. R. B., synes endast gälla i mål, der Öfver-Rätt dömt; Konungen har dock ej afsagt sig sin rätt; c) när af bristande bevis den tilltalade ej kunnat fällas; d) om han är fälld, men till mindre än han förtjent och straffet ej är verkställt; 6:o *I fråga om brottslingars hysande och döljande.* Är brottet groft, straffas den, som hyser missgerningsman, 61: 4. M. B.; är det mindre, det är: ej urbota eller tjufnad, utsätter Lagen ej straff för den som hyser; 7:o *I fråga, när någon för flere på serskilda orter begångna brott skall dömas vid en Domstol på en gång eller vid alla, inom hvilka brotten äro begångna.* Riksdagsbeslutet 1812 d. 18 Aug. 10: 21. R. B. 8:o *I fråga, då Svensk man utrikes begår brott mot annan Svensk man och han ej blifvit gripen och straffad.* Är brottet groft, dömes han i Sverige efter Svensk Lag; är det ringa upptages det ej här; 10: 22. R. B. 9:o *I fråga, hurwida husfolk och enskilda tjenare få vittna emot sitt husbondefolk.* Är brottet groft tillåtes det, dock endast så vida brottet skett inom huset, och ej andra varit närvarande; men i ringare brott tillåtes det ej; 17: 7. R. B. 10:o *I fråga hurwida vittnen, som äro jüfveiga, få höras utan ed.* I svårare brott kan det stundom få ske, aldrig i mindre; dock ej heller i alla gröfre brott eller i alla omständigheter; således få barn och föräldrar, makar och syskon ej höras mot hvarandra, så framt ej annan upplysning saknas och brottet angår dräp eller mord, såsom de svåraste arter af groft brott; men ej i den lindrigaste arten af groft brott och således än mindre i de ringare; 17: 9. R. B., jemförd med 1779 års förordning. 11:o *I fråga om vittneseds uppgifvande eller eftergifvande.* I mindre mål är vittnesmål utan ed lika gällande, som om ed vore gängen, om parterne efterge eden; men i svårare brottmål får ej eden efterges; 17: 17. R. B. 12:o *När mer än halft bevis finnes mot den anklagade.* Är brottet svårt bör saken lemnas åt framtiden, såsom i alla lifssaker och der domaren eljest finner fara för mened, i mindre ålägges värjemålsed, om den brottslige är af god fräjd; 17: 29. 32. R. B., jemförd med 1779 års Förordning. 13:o *I fråga om præscriptionstid för åtalan af brott.* Intet urbota mål eller svårare brott har præscriptionstid, men mindre brott böra regulariter åtalas inom 2 år. Några mål äro härifrån undantagne. 14:o Man kan

ock räkna hit frågan, *om underställning under Öfver-Rätt*. Vissa urbota mål äro ej underställningsmål, t. ex. stöld 1:sta och 2:dra gången samt inbrott; vissa mindre brott böra deremot underställas. Hvardera af dessa klasser har sina serskilda afdelningar.

Svårare brott delas i *atrocia*, *atrociora* och *atrocissima*.

Atrocia? alla svårare brott, som kunna beläggas med annat än dödsstraff.

Atrociora? alla svårare brott, som straffas med döden, utan tillägg af något annat straff.

Atrocissima? de som beläggas med qualificeradt dödsstraff. Hit hör dock Guds ords försmädande af arghet; ty ehuru 1: 1. M. B. endast säger *miste lifvet*, så ses dock af 2: 1. S. B., att derå följer vanhederlig begrafning.

Dessa delningar förekomma vid 2:ne frågor: 1:o *om brottslingars begrafning*; 2:o *vid värjemålsed*.

1:o I afseende på brottslingens begrafning är denna skillnad vigtig. Om den som är anklagad för *atrocissima* dör i fängelset, sedan han bekänt brottet, får han ej begravas i kyrkogård, utan bör af skarprättaren begravas i galgbacken eller skogen. De, som begått *atrociora* få begravas, men *afsides*, antingen de dött i fängelset eller efter utståndet straff. *Atrocia*, om dem har Lagen i allmänhet ej nämnt något, men det är besynnerligt nog; ty en ärelös borde ej begravas på annat sätt eller hederligare än en person, som af bråd skilnad råkat begå dröp.

2:o *Vid frågan om värjemålsed*. Den, som är besvärad med halft skäl om de minst grofva brott, h. e. sådana, som ej angå lif eller tjufnad, kan af Domaren åläggas, att med värjemålsed fria sig i nödfall och då sanning på annat sätt ej kan utletas; men hörer brottet till *atrociora* eller *atrocissima* kan ej värjemålsed åläggas; 17: 30. R. B.

De mindre brotten ha ock sina underafdelningar och delas i *Levia*, *Leviora* och *Levissima*.

Levia? Sådana brott, hvarvid, då penningar saknas, domaren vid förvandlingen har att välja emellan spö eller ris, eller allmänt arbete.

Leviora? Äro sådana, der böterna endast få förvandlas till vatten och bröd.

Levissima? Äro sådana, som ej kunna förvandlas till annat än enkelt fängelse eller annan lindrig aga, såsom stockstraff utan vanheder; och de, som ej få åtalas af annan än målsägander.

ANDRA AFDELNINGEN:

Om de personer, som kunna begå brott.

Härom observeras:

1:o Endast individer eller fysiska personer, men ej menigheter eller moraliska personer kunna begå brott. Det ligger i sjelfva sakens natur, att en menighet ej kan begå brott; ty om än alla vore deri delaktige, så har ju ändå hvart och ett individu för sig begått brott och dömes därför serskilt. Detta hindrar dock ej att ålägga deras kassa vitesböter o. d.; men då borde de vållande ersätta kassan dess förlust.

2:o Ibland individer kunna endast sådana begå brott, som hafva någon högre Lagstiftande och Lagskipande makt öfver sig. Häraf följer, att ej Regenten kan begå brott; ty han är öfver lagarne och kan således icke straffas, och der intet straff äger rum, kan icke heller brott finnas; ty brott och straff äro motsvarande begrepp.

3:o Ett brott är af den beskaffenhet, att det ej kan begås af andra, än undersätare i det land, till hvilket de som undersätare höra, neml. förräderi af alla slag. I allmänhet och då man undantager förräderi, är hvar och en, han må vara utländsk eller inländsk inom Sveriges område vistande, underkastad Svenska strafflagarna, derunder utländska maktens sändebud och de, som äro i deras tjänst, likväl icke höra.

TREDJE AFDELNINGEN:

Om allmänna villkoren för brott, eller hvad som nödvändigt fordras, för att något skall behandlas som brott.

Dessa äro 3:ne villkor:

1:o Skall det vara ett factum för de yttre sinnen, d. ä. något, som på en bestämd tid och ort företett sig för de yttre sinnen såsom verkligt.

2:o Att ej någon serskild fullgiltig rättsgrund varit verkliga motivet till den handling eller det underlåtande, hvarom fråga är.

3:o Att den person, som är föremålet för den ifrågavarande handlingen eller underlåtandet, står under skydd af Svensk lag.

Hvad första villkoret beträffar observeras a) att det måste vara ett factum, som visar sig å viss tid och visst rum samt borgerliga lagen vid straff förbudit. Detta synes egentligen lämpligt på delicta commissionis; men är det ock på delicta omissionis; ty äfven underlåtanden äro för de yttre sinnen märkbara. När Lagstiftaren för något visst fall fordrar en positiv handling, så kan det äfven märkas, om den blifvit underlåten i den stund och på det ställe, der man efter lagens bud bort positivt handla. b) Vi sade, att det måste vara ett factum för yttre sinnen. Detta gäller ock om delicta omissionis. Skillnaden emellan *inre* och *yttre sinnen* eller *medvetande*. *Inre?* det medvetande jag har om mig sjelf, mina önsknningar, tankar och begär; sådana äro äfven facta; ty de äro i viss tid och rum märkbara. De kunna ock indirecte vara föremål för yttre sinnen derigenom, att i yttre omständigheter en viss handling saknas, som bort visa sig. Hvaraf följer, att den, som bort handla, underlåtit det.

Hvad andra villkoret beträffar observeras: fullgiltig rättsgrund äger rum: 1:o då det sker på befallning af den öfverhet, som i sådant mål äger befalla och den andre ej får reasonera. 2:o då en laga kraftvunnen Dom af en lagligen constituerad domstol förordnar, att det skall ske. 3:o om dess begående medgifves af den eller dem, som genom det begångna eller underlåtna factum kunde anses lidande, såvida det är en eftergifvelig rätt. 4:o Nödvarn. 5:o Om någon angripes under sådane omständigheter, att angreppet kan hänföras under edsöre och fridsbrott. 6:o Tillåten sjelfpantning. 7:o Gripande och häktande af den, som begått brott, eller af någon, som är stadd i raseri eller passion och som oersättligen kan skada sig och andra.

Till första Rättsgrunden höra: 1:o den rättigheten att befalla arrestera en sådan person, som hålles misstänkt, gifven af Konun-

gens Befallningshafvande, Domaren och Öfverheten i allmänhet. 2:o En befallning att hålla ransakning efter stulet gods, förbudna verktyg, undangömda personer m. m. 3:o En befallning, att vid eldsvåda nedrifva hus, på det ej flera hus måtte vara i fara. 4:o En befallning att inqvartera tågande krigsfolk. 5:o En befallning, att upprifva gator och vägar, eller underlåta iständsättandet af en förfallen bro eller väg, vid fiendens påträngande. Dessa befallningar, om de kunna ursäktas den, som dem verkställer, skola vara gifna på behörigt ställe och i behörig ordning.

Andra fullgiltiga rättsgrunden. Genom en sådan blir den anklagade förlustig af vissa eller alla rättigheter; men det skall ske genom laga kraftvunnen Dom och genom en lagligen constituerad och auctoriserad Domstol.

Tredje Rättsgrunden. Hit kan lämpas den regeln: *Volenti non fit injuria.* Den gäller om en sådan rättighet, som en annan har rätt att disponera.

Fjerde Rättsgrunden. *Nödvärn?* Allt olagligt ingrepp i andras rättigheter berättigar alltid den angripne till försvar. Den rättighet är uppdragen till Staten; men detta uppdrag är ej att anse såsom ovillkorligt. Regeln härvid är den: *Så vitt som Staten kan skydda, så vitt har den åtagit sig mitt försvar; men der Staten ej kan skydda, der kan den ej anses åtagit sig det, och jag ej heller anses lemnat ifrån mig min försvarsrätt.* Utöfvandet af skydds rättigheten, då Staten ej kan utöfva den, eller till dess utöfvande i tid icke kan bli verksam, kallas *nödvärn* (moderamen inculpatæ tutelæ); men för att anses såsom nödvärn fordras: 1:o det ingrepp i min rätt, hvilket jag genom ingrepp i angriparens rätt vill afvärja, eller hvaremot jag vill försvara mig, måste vara orättvist. 2:o Måste jag vara angripen och angreppet verkligen påbegyndt. 3:o I afseende på mig oväntadt, så att Statens beskydd ej förut kunnat beropas. 4:o Ingreppet skall vara rigtadt emot sådan rättighet eller egendom, som antingen i sig sjelf är oersättlig eller åtminstone i mina närvarande individuella omständigheter efter sannolikhetens grunder icke skulle kunna ersättas. Till förra slaget kan räknas lif, helsa och lemmar; till senare: om någon beröfvar mig min egendom, så att jag sannolikt ej kan återfå samma. 5:o Att mitt

angrepp måste hafva varit det enda möjliga sätt, hvarpå jag kunnat försvara mig. Jag får således ej välja ett svärare för ett lindrigare medel.

Femte Rättsgrunden. Sjelfförvar är ett nödvärn. Då Lagstiftaren uttryckeligen nämnt dessa omständigheter, såsom sådana, hvaruti sjelfförvar äger rum, befrias domaren från pröfning af annat, än det: om edsöreangreppet var af den andra begyndt och om mitt våld utöfvades endast för angreppets afvärjande.

Sjette Rättsgrunden. Sjelfpantning. Det tillåtes i vissa fall att taga min egendom åter; att behålla den egendom jag har att förvara eller lånt, då den återfordras, är ock sjelfpantning. Har jag gjort någon nödig kostnad på denna egendom, kan jag behålla den, till dess jag får min ersättning. En handverkare kan behålla arbetet tills ägaren igenlöser det; en skeppare behålla godset, tills han får sin fraktlega.

Sjunde Rättsgrunden. I det förra fallet fordras att gripandet var nödvändigt. Är det befaldt af den, som äger befalla, måste den befallande ansvara. Sker det utan befallning, är det ursäktligt, om man kan bevisa den gripnes brott, och att gripandet varit nödvändigt, för att med säkerhet befordra den brottslige till straff. I senare fallet: att gripa en, som är i passion, bör sådant ske försigtigt. När någon vill skada sig sjelf är det ursäktligt att hindra, och borde den straffas, som ej gjorde det.

3-dje villkoret, att den person, som är föremål för den ifrågavarande handlingen eller är lederad, står under skydd af Svensk lag. Står han ej under sådant skydd, kan den, som angriper honom, åtminstone ej straffas så strängt, som i motsatt fall; t. ex. en ärelös dömd synes ej kunna tilltala någon för skymfliga ord eller för yppad misstanka om oärlighet. Om en, som sitt lif förverkat, dräpes utan värjande hand, bötes ej så strängt som för annat dräp. Icke heller kan man i Sverige tilltalas för det man begått ett mindre brott emot en utländning på utländsk ort. Undantag. Om en Svensk Minister begått brott utrikes, kan han här dömas efter Svensk Lag. Härvid observeras: att om öfverheten i den orten fordrar hans utlemnande, tillkommer det Konungen att säga hvar han skall dömas. Detta bör ej

förblandas med brott, som Svensk man utrikes begår emot Svensk man.

FJERDE AFDELNINGEN:

Om de olika sätt, hvarpå man kan göra sig skyldig till brott.

1:o Olika sätt af yttre verksamhet. 2:o Olika sätt af inre verksamhet.

Yttre verksamhet? Den som omedelbarligen förete sig för yttre sinnen. *Inre verksamhet?* består i viljans inre bestämmeelse i ord och tankar.

De olika sätten att göra sig skyldig till brott kunna bringas under 2:ne klasser. Till den första höra: olika arter af yttre verksamhet, hvarigenom man kan göra sig skyldig till brott. Till den andra höra olika arter af inre verksamhet eller olika bestämmelser af viljan, hvarigenom man kan göra sig skyldig till brott.

Yttre verksamheten har afseende på personerna, som begå brott och det som genom yttre verksamhet åstadkommes.

I afseende på personerne såsom brottslige, delas de i *upphofs män, medhjelpare och främjare*.

Upphofsman (Auctor)? Hvars handling omedelbarligen åsyftar och verkligen åstadkommit det lagstridiga factum.

Medhjelpare (Socius)? Den som undanröjt hindren för verkliggörandet af detta factum, eller då han bort hindra, icke gjort det.

Främjare (Fautor)? Som, efter skedt verkliggörande, befrämjat antingen den brottsliges fördel eller ock sökt undanröja brottets obehagliga följder.

Personerne kunna hellre indelas i gerningsmän och delaktige. De senare äro det antingen före, vid eller efter gerningen.

Factum? En företeelse i yttre sinneverlden.

Upphofsman är antingen *intellectuel* eller *fysisk*.

Intellectuel? Den, som bestämmer en annans vilja till det fysiska bruk af krafter, hvarigenom det lagstridiga factum blir verkligt.

Fysisk? Den, som omedelbarligen genom egna yttre krafter fysiska bruk gjort det lagstridiga factum verkligt, antingen han bestämt sin vilja sjelf eller någon annan bestämt den.

Egentligen är auctor intellectualis upphofsman till den andres gerning och auctor physicus gerningsman; den senare kan ock stundom, ej alltid, kallas upphofsman.

Om någon åstundar verkliggörandet af det lagstridiga factum och öfvertalar en annan dertill, som derpå använder sina fysiska krafter, så komma upphofsmännen deri öfverens; men skillnaden består deri, att den som öfvertalar nyttjar psykologiska krafter, den som öfvertalas sina fysiska.

Sådana handlingar, hvarigenom man bestämmer en annans vilja äro flere: a) ombudskap eller lega; b) befallning; c) hotelse; d) råd eller genom visande af den nytta, han sjelf deraf skulle hafva.

Råd delas i *generales* och *speciales*. För att vara intellectuel upphofsman fordras, att först genom råd befordra lagstridiga handlingar, men om den, som fått rådet, förut haft samma afsigt, så kan den som rådt ej vara intellectuel.

Härvid anmärkes:

1:o Den intellectuele är likasåväl upphofsman som den fysiske; ty han var första orsaken; men den fysiska kan ock anses såsom intellectuel upphofsman till sin egen fysiska handling; ty det står i hans makt att göra sig till instrument eller icke för en annans vilja.

2:o Man kan vara fysisk upphofsman utan att det finns någon särskild intellectuel upphofsman; men deremot gifves ej någon blott intellectuel upphofsman utan en fysisk, emedan factum då ej blefve verkligt. Intellectuel upphofsman supponerar en fysisk, men en fysisk kan vara utan intellectuel. En upphofsman kallas hufvudman, när han har medhjelpare. När det finns både intellectuele och fysiske upphofsmän, äro båda hufvudmän.

3:o Fysiska och intellectuela upphofsmän kunna vara flere på en gång, då de förenat sig om verkliggörandet och hvar på sitt sätt, att genom yttre handlingar bidra dertill.

Detta kallas Sammagaddning (*conjuratio societatis*). Dessa kunna genom olika handlingar bidra dertill. Den ene har

användt större, den andre mindre krafter, så vida de omedelbarligen genom yttre handlingar bidragit till verkliggörandet af factum.

Medhjelpare (Socii) få, i afseende på sättet att undanrödja hindren, olika namn.

1:o I afseende på sjelfva handlingen är hjelparen antingen *positiv* eller *negativ*. *Positiv* kallas dens hjälp, som genom yttre verksamhet gjort hufvudmannens gerning möjlig. *Negativ*? då någon, genom lagstridigt underlåtande af hvad han bort, gjort factum möjligt. Detta sker genom underlåtet direct förhindrande eller underlåtet angifvande af factum. Om detta underlåtande skall anses brottsligt, förutsätter det en särskild Lag eller en åtagen embetsförbindelse, hvarigenom man förpligtas att hindra factum. Den som underlåter på detta negativa sätt, han säges vara en *negativ medhjelpare (socius negativus)*.

2:o I afseende på hindrens svårighet eller storhet är medhjelparen *socius principalis* (hufvudmedhjelpare)? då han undanrödjer sådana hinder, som skulle gjort factum omöjligt, eller *socius minus principalis*? då han undanrödjer sådana hinder, som blott skulle ha försvårat gerningen.

3:o I afseende på hindrens närmare eller fjärrare förhållande till sjelfva factum, är medhjelparen antingen *Proximus*? då han är en omedelbar hjelpare. Denna gerning kallas *proximus concursus*; eller *Remotus*? då hjelparens handling ej omedelbarligen utan genom tillkomna medelorsaker befordrar factum eller gör det möjligt, och hans gerning kallas *conkursus remotus*.

Om någon skulle dödas, är det ett hinder, om han ej har frihet till sina lemmar; den som då håller honom är en hjelpare *in concursu proximo*. Om någon vill slå ihjäl en annan, utan att veta hvar han finns och en tredje visar honom vägen, så undanrödjer denne hindren; denne är då en hjelpare *in concursu remoto*.

4:o I afseende på de krafter eller den verksamhet, som användes af medhjelparen, delas den i *Socius intellectualis*? den som med råd vill biträda den, som förut velat göra det lagstridiga factum; och *socius physicus*? den som med fysiskt bruk af

sina krafter hjälper den andre eller undandrödjer hindren för honom, t. ex. den som skaffar instrument för att skada någon, den som håller någon.

5:o I afscende på sådana omständigheter, som qualificera ett brott, delas hjälpare i *Specialis*? då samma aggraverande omständigheter inträffa på hjälparen, som på hufvudmannen. *Generalis*? då de aggravantia, som inträffa på hufvudmannen, ej inträffa på hjälparen.

Främjare? den, som efter det brottet blifvit begånget, antingen visar intresse för brottet eller brottslingen genom yttre handling, t. ex. då man delar med en tjuf, gömmer det stulna, och isynnerhet då man undandrödjer ransakning och straff. Obs. 1:o Upphofsman kan vara utan hjälpare eller främjare, men ej tvertom. 2:o Upphofsman kallas hufvudman, då han har hjälpare eller främjare. 3:o Hjelpare och främjare kallas hans medbrottslige. Härvid iakttages: a) att de allesammans sägas vara delaktige; 61 Cap. M. B. Regulariter sägas de delaktige i samma brott, när de åsyftat, utfört och befrämjat samma; men den enas åtgärd utmärkes ibland i våra Lagar som serskildt brott, t. ex. vid myteri och uppror. Den som har anstiftat upproret eller är intellectuel upphofsman säges då begått myteri; men sjelfva handlingen, hvarigenom flere sammansätta sig att begå detta brott, kallas uppror; b) att fråga om flere personers delaktighet i samma brott ej bör förvilla domaren, när sådana brott förekomma, som ej kunna begås af en enda. Begge kunna vara upphofsman och det räknas som en serskild gerning för hvar och en, t. ex. i lägersmål anses hvarderas gerning som brott för sig sjelf. I tvegifte är begges brott serskildt; Kongl. Br. d. 13 Aug. 1745; c) dessa anmärkningar äro mera grundade i begreppet om brott, än i den praktiska skillnaden i vår Lag.

Om det som genom yttre verksamhet åstadkommes: Brottsligheten indelas uti och ger anledning till skillnad emellan *delictum consummatum* (fullbordadt) och *delictum conatum* vel *attemptatum* (tillämnadt brott).

Delictum consummatum? säges äga rum, när den brottsliges yttre verksamhet realiserat sitt object.

Delictum attentatum? när det skadande, som den brottslige med sin verksamhet åsyftade och sökte åstadkomma, ej blifvit verkliggjordt och kallas *conatus deliquendi*. Här är blott frågan om uppsåt. Obs. *Conatus* bör ej öfversättas med *försök*.

Bestämmelsen af conatus. Begreppet *conatus* kan tagas i vidlyftigare bemärkelse, såsom brottslighetens fullbordande; den äger rum, då alla yttre handlingar skett, som behöfts för att åstadkomma det lagstridiga factum, men hvilket genom hinder, som på den brottslige ej berott, icke kommit i verkställighet. Då är brottsligheten fullbordad, men ej brottet.

Begreppet *conatus* kan tagas i inskränktere bemärkelse, såsom företagen brottslighet, när någon men ej alla handlingar skett, som behöfdes för att verkställa det lagstridiga factum. Begge äro lika deri, att sjelfva effecten uteblifvit, men ej brottsligheten. Vid fullbordad brottslighet äro alla, af den brottslige beroende, handlingar gjorda, men vid företagen endast några.

Conatus i inskränktere bemärkelse är antingen *Conatus proximus* eller *remotus*.

Conatus proximus? När den sista handlingen till brottets fullbordande blifvit begynd, men ej fullbordad.

Conatus remotus? När endast förberedande handlingar skett, men sjelfva factum ej blifvit företaget eller ens påbegyndt, t. ex. mordbrand; många handlingar behöfvas för att fullborda den: att utse stället, framskaffa tändbara ämnen, bringa dem till sitt rum, det är *Conatus remotus*; men då mordbrännaren tager kol med sig och upptänder eld för att sätta huset i läga, då är det *Conatus proximus*. Han är då i tanka att göra den sista handlingen; lyckas då, att de brännbara ämnena antändas, då är sjelfva brottsligheten fullbordad; men om någon hastig händelse, t. ex. ett starkt regn, hindrar husets antändande, är det likväl en *conatus* i vidsträcktare bemärkelse.

Om de olika arter af inre verksamhet, hvarpå brott kunna begås.

Inre verksamhet? Viljans bestämmeelse, så vidt den ej visat sig i yttre rörelser.

I afseende härpå begås brott antingen (*dolo*) af uppsåt, eller (*culpa*) förseelse.

Dolo? Då man föresatt sig att göra ett lagstridigt factum. *Culpa?* När man väl ej åsyftat den lagstridiga handlingens verkliggörande, men den blifvit en följd af en fri handling, som man kunnat eller bort underlåta eller af ett underlåtande, som ej bort äga rum.

Dolus (ondt uppsåt, arghet) kan betraktas antingen *a*) i afseende på afsigtens förhållande till factum; *b*) i afseende på den brottsliges begär-förmåga; *c*) i afseende på den längre eller kortare tid man burit uppsåtet inom sig.

I afseende på det första factum är dolus antingen *Determinatus* (bestämdt uppsåt) eller *indeterminatus* (obestämdt uppsåt).

Dolus determinatus? äger rum, då det skedda lagstridiga factum ensamt och bestämdt varit åsyftadt, t. ex. när jag skjuter på någon i afsigt att döda honom.

Dolus indeterminatus? när den brottsliges afsigt på ett alternativt sätt afsett flere skadanden, t. ex. då man skjuter efter någon och ej vill blott döda eller såra honom, utan är liknöjd hurudan effekten är eller blir. Denna distinction är rättare än *dolus directus* och *indirectus*.

I afseende på den brottsliges förhållande till begärförmågan, så är uppsåtet ett medel, att tillfredsställa ett annat begär eller ock sitt eget mål. I förra fallet skadar man för att vinna en önskan, i det andra blott för att skada, t. ex. om någon blott nedhugger ett träd, gör han det för att skada; men om han vill nyttja trädet till något, vinner han en önskan.

I afseende på den längre eller kortare tid man burit uppsåtet inom sig, kallas det antingen af långo vräkt eller i hastighet af bråd skillnad.

Af långo vräkt? Ett uppsåt, som man burit inom sig i längre tid, och som opponeras emot det, som sker af *bråd skillnad*.

Hvad *culpa* beträffar, så grundar sig brottsligheten på en sådan handling, som ej skett af uppsåt, men genom underlåtandet af en handling, som ej bort underlåtas.

Culpa grundar sig ibland på okunnighet. *Ignorantia invincibilis?* En sådan okunnighet, som ej står i den handlandes makt att öfvervinna. *Ignorantia vincibilis?* Hvilken är möjlig att öfvervinna, t. ex. den som afskjuter en laddad bössa, utan att

veta det hon var laddad, då är det en *ignorantia vincibilis*, emedan han förut bort undersöka bössan, innan han lossade skottet. Om man varit på ett ställe, der inga skjutgevär finnas och man ej kunnat känna dess verkan, så är det en *ignorantia invincibilis*, som ej bör straffas.

Culpa betraktas i afseende på handlingens förhållande till det lagstridiga factum på 3 sätt. 1:o *Culpa lata* (grof förseelse)? En handling, som, utan att vara uppsåt, härrör af en mera ovanlig ouppmärksamhet, som endast kan inträffa på de minst uppmärksamma eller eftertänksamma.

2:o *Culpa levis*? En mindre ovanlig ouppmärksamhet eller då skada timar genom underlåtenhet, att iakttaga en mindre grad af uppmärksamhet.

Culpa levissima? Då skadan skett af olycksbändelse, men som kunnat möjligtvis förekommas, om en gifven person användt den aldra största grad af uppmärksamhet eller eftertänka. Detta kallas i vår lag »det som sker mer af olycka än af vållande»; t. ex. när någon går i en hölada med blottadt ljus, då är det, om en olycka sker, en *culpa lata*; har man haft en dålig lykta och dylikt händt, är det en *culpa levis*; men har man en god lykta och olycka inträffar, är det en *culpa levissima*, hvilken kunnat förekommas med stor uppmärksamhet. I M. B. finnes denna grad af culpa. När man skjuter i en församling, är det en *culpa lata*, men i en hölada *culpa levis*, då skada sker; men då man skjuter i en skog och en oförmodad olycka inträffar, är det en *culpa levissima*.

Om *dolus* och *culpa* gemensamt: 1:o Att de i dessa indelningar bestämda begrepp om *dolus* och *culpa* förekomma i vår Lag om brott.

2:o Då ett brott genom yttre positiv handling är begånget, får ej *præsumeras culpa*, utan *dolus*. *Facta mala præsumunt dolum, donec probetur contrarium* är regeln härför, och den grundas derpå, att människors fria handlingar ej kunna ske utan ändamål, och att de ej ske utan att tänkas såsom medel.

3:o Gifs det *casus* då *dolus* och *culpa concurrera*, t. ex. om man vill slå någon med handen, blott för att förorsaka denne smärta, och den slagne faller emot en sten och dör. *Dolus* är

här att slå, men culpa att han dör. Detta kallas en genom dolus bestämd culpa.

FEMTE AFDELNINGEN.

Huruvida de handlingar, som Straff-Lagen anser för brott, kunna upphöra att vara straffbare? Som denna fråga skulle i sig sjelf innefatta en orimlighet, om den angick de inför samvetets domstol ansedda straffbara handlingar, så afser denna fråga blott de i verldsliga och borgerliga lagen utmärkta handlingar, hvilka med straff beläggas.

Grunden för strafflöshet är antingen fysisk? sådan, som ligger i sjelfva naturen. *Juridisk?* som sjelfva strafflagarne utmärka,

Fysisk? Den brottsliges död: *a)* dör den brottslige innan undersökningens början, under densamma eller innan dom är fälld, kan ej undersökningen börjas, fortsättas eller slutas, samt dom fällas i afseende på den döde, men väl i afseende på den, hvilken varit hans medbrottslig. *b)* Dör den brottslige sedan dom är fälld, bör det göras skillnad mellan straff, som rör hans egendom eller annat straff. Är straffet penningböter, anses Staten såsom en fordringsägare i sterbhuset, hvilken fordran uttages enligt 17: 16, H. B.; men afser straffet annat än egendoms förlust, såsom kroppsstraff, fängelse eller livvets förlust, ligger i sjelfva sakens natur verkställighetens omöjlighet. Dock observeras: att afseende fästes vid svårare brott om det varit ibland atrociora eller atrocissima, då begrafning skall ske, hvarom förut är nämndt; men här måste alltid præsumeras, att den döde bekänt brottet eller genom dom är fälld till det utsatta dödsstraffet.

Juridisk grund till strafflöshet är: 1:o Att straffet redan är verkställt. Obs. Sedan straffet är utståndet, kan det ej iteras, så framt ej brottet begås ånyo, eller den brottslige för bristande bevis ej kunnat få så stort straff, som han förtjent. I senare händelsen kan saken ånyo upptagas, den brottslige lagföras, och, om fullt bevis existerar, dömas och straffas. 2:o *Nåd* (aggratiatio)? den frihet från straff, Konungen tillägger den,

som enligt Lag är straffbar. Obs. a) *Benådning* delas i *Aggratiatio particularis*? som angår en viss eller flere bestämda individer, och *Generatis*? då brotten äro bestämda men individuer-na obestämda. Denne senare sker genom pardonsplacater, hvilka dels utfärdas vid förestående krig i afseende på dem, som rymt från krigstjensten, med befrielse från straff för rymningsbrottet, om de åter infinna sig inom viss förelagd tid; dels vid kröningar, då de, hvilka begått vissa mindre brott, blifva benådade, det är: frie från det straff, som de förtjent. Dessa pardonsplacat gälla så väl för dem, som redan äro dömda, men ej bestraffade, som äfven för dem, hvilka ännu stå under ransakning eller för ett dylikt brott blifvit anklagade. Den *Aggratiatio*, som vid krig utfärdas, kan väl ej vara något ondt; ty Statens tillstånd fordrar nödvändigheten af försvarare; men en dylik *aggratiatio* vid kröningar kan både disputeras med och mot; ty folkets glädje vid ett dylikt tillfälle bör väl vara allmän; men denna allmänna glädje kan snarare genom dylika personers lösgifvande minskas än ökas; dock är det en sedvana, som brukas så väl här, som i flere andra länder. Utom dessa äger ingen *aggratiatio generalis* hos oss rum. — *Abolitio criminis* har ej varit här i Sverige och öfverensstämmar för öfrigt ej med vår rättegångsordning. b) Den benådning, som sker efter en laga kraftvunnen dom, kan antingen vara *fullkomlig*? då Konungen helt och hållet befriar den brottslige från det honom enligt Lag ådömda straff, eller *ofullkomlig*? då Konungen genom ett lindrigare ålagdt straff befriar den brottslige från det honom enligt Lag ådömda straffet, eller ock förvandlar detsamma. c) Ingen annan lindring eller upphäfvande af ett ådömdt straff kan kallas nåd; ty, enligt 25 § Regeringsformen 1809, kan endast Konungen ge nåd; Konungen bör dock först höra Högste Domstolen härom, och sedan i Stats-Rådet meddela dess nåd; ty utom dessa formaliteter får det ej ske. Dessutom äger delinquenten rättighet att välja det honom ådömda straffet eller den beviljade lindringen. d) Hof- och Öfver-Rätterne kunna väl mildra i vissa fall; men denna *actus* får ej namn af nåd, utan *lenitation*; ty dels kan blott Konungen gifva nåd, dels sker mildringen efter vissa af Konungen dessa Rätter gifna föreskrif-

ter, hvilka för dem äro lagar. e) Ehuru Konungen kan gifva nåd utan vissa föreskrifna regler, är det likväl af största vigt, att han ej gör det utan i högsta nödfall, och efter de strängaste grundsatser; ty det kunde annars lätt hända, att Majestädet förlorade sin tillbörliga aktning. För öfrigt, t. ex. att återge den äran, hvilken i allmänhetens ögon är ärelös, vore lika orimligt, som att säga, att allmänheten skulle respectera den, som de afskydde; det är: Princeps skulle göra sig till herre öfver människornas tankar. Vid nåds utdelande bör egentligen göras afseende på, om den casus skulle inträffa, att genom lagens bud, strictissime följdt, en orättvisa skulle blifva begången, det är: *summum jus, summa injuria*. Då är nåd den rätta utvägen, för att icke göra lagstiftarens mening orättvis; ty orättvisa kan icke hafva varit hans syftemål, fast en eller annan mening på detta sätt skulle kunna uttydas; t. ex. om en fattig man, för att stilla sin familjs hunger, stjal, för att förskaffa de sina bröd, borde, enligt lag, han väl straffas; men här är det en casus, vid hvilken nåd gerna bör äga rum.

3:o *Præscriptionstid?* En i lagen bestämd tid, efter hvars förlopp en, som annars begått en lagstridig handling, ej kan för densamma med straff beläggas. Angående præscription uppstå följande frågor: a) I hvilket brott äger præscription rum, eller hvilka brott äro præscriptibla? b) Hvilken tid fordrar lagen till præscription i dessa fall? c) Hvad är verkan af præscription?

Första frågan besvaras först negativt sålunda: Præscription äger ej rum för något enda groft brott, och ibland de mindre, ej heller för nidingsverk, svek och bedrägeri.

Nidingsverk? Sådana brott, som bestå uti att uppsåtligen skada den, som är ur stånd att försvara sig. Obs.: Vissa nidingsverk äro urbota och höra redan på denna grund ej till de præscriptibla; t. ex. försåtligen eller i löndom dräpa någon, döda en öfvermage, sofvande, simmande etc. Nidingsverk äro ock några ej urbota, t. ex. att slå eller sära öfvermage, sofvande, badande etc. 12 Cap. M. B. Hvad som här är sagdt om nidingsverk gäller äfven om svek och bedrägeri. Det gifves af de begge senare slagen de, som äro urbota och således grofva,

men äfven mindre, hvilka ej äro præscriptibla, t. ex. när okänd man ger sig ut för annan än den han är och narrar qvinna till fästning; då är det ett groft brott, om vigsel deraf kommer; men om än vigsel ej åkommer och det således är ett mindre brott, ges dock ingen præscription, 4: 6. G. B.; äfvenså den, som är vanför och till äktenskap ej beqväm, 4: 2. G. B. Den som fordrar, emot bättre vetande, en gulden gäld; detta hör väl till mindre brott, men är ej præscriptibelt, 9: 11. H. B.

Affirmativt: præscription äger rum i alla mindre brott, utom nidingsverk, svek och bedrägeri.

Skälen, hvarför desse senare anses som grofva brott i anseende till præscription, äro: *a)* att de äro så förstörande för samhället, att, om præscription skulle äga rum, kunde Staten få vidkännas stora olägenheter; *b)* förråda de en sådan låghet i karakteren, att de, som kunna begå dem, äro i allmänna opinionen ärelöse. På ett sådant allmänt omdöme har lagstiftaren haft ett godt skäl att grunda dylika brotts uteslutande från præscription.

Hvarpå grunda sig reglorna för præscription? Kongl. Förordningen d. 20 Jan. 1779, jemförd med 17: 32. R. B. I de anförda lagens rum säges: att målsäganden icke har rätt att tala, men *Holmbergsson* påstår, att den brottslige efter den förflutna tiden äfven blir fri från straff; frågas orsaken, så svaras: 1:o enligt den gamla reglen: *der ingen åklagare är, der är icke heller någon domare*, och i följd deraf icke heller dom eller straff; således är i detta fall ej gått från lagen. 2:o Då sjelfva lagens grund öfverväges, finnes, att i denna grund är i visst afseende mindre, i annat något mer, än som ligger i lagens ord; och man måste således i ena fallet nyttja en extensiv och i det andra en restrictiv tolkning.

Angående den restrictiva frågas: kan Actor i vissa fall åtala ett brott, oaktadt præscription frikänner brottslingen? Ja, men domaren kan befria på det skäl, att præscriptionstiden är förbi. Här är en inskränkt tolkning af lagen; men en extensiv äger rum i de casus, då de brott, hvilka lagen synes undantaga från præscription, i vissa afseenden kunna den tillgodo njuta, t. ex. bryta andras bref, än straffas det blott med böter, än ock med böter och ärans förlust, 8: 4. M. B. Den som kunnat räd-

da en sjelfspillings lif och ej gjort det, pliktar efter omständigheterna, 13: 2. M. B. Qvinnans lockande och bortförande från sin man, 22: 5. M. B. Smädeskrifters utspridande, hvilka äro smädande, men likväl ej gå å ära. Häraf se vi, att flere brott, som kunna höra till gröfre, ofta beläggas med de i lagen för mindre brott utstakade straff. Frågan blir då, om de i senare fallet äga lika så litet præscription, som i förra? Regulariter höra de till de gröfre; men omständigheterna kunna göra att de anses som mindre; men lagen har ej uttryckligen sagt, om de i detta fall njuta prescription tillgodo; dock tyckas de mindre brott hafva præscription för sig.

Orsaken till dessa olika straff äro omständigheternas mångfaldiga olikhet. Hvaraf följer, att förr än dessa omständigheter genom ransakning blifvit utredde, man ej kan veta till hvilken klass brottet hör, och domaren således ej kan fatta om præscription äger rum eller ej; följakteligen, om det ej vore tillåtet en actor att instämna och en domare att upptaga sådana mål, om hvilka fråga kan uppstå, huruvida de äro præscriptibla eller ej, skulle många, som förtjent ett svårare straff, blifva fria; och detta är ej lagens mening, emedan det strider emot dess grund.

Hvilken är grunden till lagens skillnad emellan præscriptibla och ej præscriptibla brott? Man måste tillse hvad naturliga billigheten och en sund lagstifningslära i frågan om præscription bjuder. När människorna ingått i samhälle, hade de uppdragit hämden åt Staten, emot förbindelse af den, att utkräfvat hämden genom det straff, som enligt naturen är mest lämpligt. Nu är människans naturliga hämdlystnad af den beskaffenhet, att i samma mån brottet är groft och störer allmänna förtroendet, i samma mån är hämdlystnaden mera oförsonlig; derföre afses ej så mycket de brott, som äro ringa, som de, hvilka angå lif, frihet, ära, samfundets bestånd eller upplösande; dessa senare ligga så djupt intryckta i människosjälens, att hämdlystnaden utbryter när som helst den brottslige upptäckes och desto starkare, ju längre tid brottet kunnat undandöljas. Staten bör derföre ej tillåta efter någon tid eller på något villkor att dessa svåra ogerningar blifva ostraffade, fastän den för de mindre, som lättare kunna glömmas, skulle finna för godt utsätta någon

præscriptionstid; ty desse senare äro ej så skadande eller allmänna säkerheten störande, som de gröfre. Detta är den fullkomliga synpunkt, som afser naturlig billighet, och derföre kunna vi med full säkerhet antaga, att vår lagstiftare haft afseende härpå i frågan om præscription.

Då lagstiftaren talt om præscription, följer: *a)* att lagstiftaren, då han handlat om actors rätt till talan, egentligen tänkt på åtalets verkan, och då lagstiftaren utsatt viss tid för mindre brott, har han haft afseende derpå, att verkan varit mindre skadlig, och brottet således af allmänheten lättare kunnat glömmas. *b)* De brott, som lätt kunna förgätas, kunna efter viss tid blifva ostraffade, men ej de, som beläggas med svårt straff. Om omständigheterna af ett brott i ett fall kunna anses farligare, i ett annat mindre, så att lagstiftaren måst låta det ankomma på domarens pröfning, om det skall anses för gröfre eller mindre, så kan icke den tilltalade afvisa åklagaren med invändning: att præscriptionstiden redan är förfluten, utan måste målet ofelbart upptagas till undersökning, om det än varit i flere år opåtaladt; ty man kan ej i dessa mål veta af hvilken klass brottet är, och således äfven af hvad slag straffet kan komma att blifva, förrän ransakningen i detsamma blifvit verkställd.

Allmän regel i följd häraf är denna: »De brott, som i vissa fall, men ej i alla, äro urbota, böra alltid ransakas efter hvilken tid som helst, då omständigheterna, som bestämma straffets art, endast kunna kännas genom ransakning.» När ransakningen är slutad och brottet förtjenar urbota straff, bör detta straff utan afseende på tidens förlopp gå i verkställighet; men om ransakningen utvisar att brottet kan med böter beläggas, blir frågan om ej brottslingen kan slippa straffet, då præscriptionstiden redan är ute? Frågan besvaras med ja; ty det är enligt naturliga billigheten orimligt, att den, som begått ett för allmänna säkerheten mindre farligt brott, skulle vara i svårare villkor, än den som begått ett farligare; t. ex. den som i rätt våda kan anses vållande till någons död. Skulle man nu antaga den grundsatsen, att den som begått det våda dräp, skulle ändå böra straffas, fastän flere år vore förflutna, eller t. ex. en som af naturlig rädsia ej kunnat frälsa den som varit i fara att drunk-

na; skulle ej dessa nämnde efter 2 års tid vara frie; så voro de i svårare villkor än den, som t.ex. slagit en annan lam eller lytt, hvilket senare med penningar kan försonas. Vi kunna således antaga: »att den brottslige befrias från straff efter dessa 2 år, då blott penningböter äro i fråga.»

Som det gifves några förseelser, hvari straffet egentligen är penningböter, men afbön äfven hör till, uppstår den frågan: om desse böra räknas till de gröfre eller mindre brott, och i följd deraf, om i dem præscription äger rum eller ej? Svaret beror på om afbön skall anses som ett straff eller hör till en ersättningsfråga. Det synes vara det senare; ty då man gör afbön, erkänner man ju handlingens orättvisa emot den miss-handlade eller förolämpade och det är således i sjelfva verket en ersättning för det gjorda förolämpandet. När afbön således ej är straff, följer, att förseelsen, så vidt straffet ej angår annat än penningböter, är ibland de mindre och i följd deraf præscriptibelt, så vidt det ej är ärerörigt. *Calonius* tror äfven, att man ej bör göra skillnad i anseende till præscription emellan publika embetsmän och privata personer; ty om brottet är begånget emot en publik är det detsamma, som om det vore begånget mot Staten; och man kan således icke i Statens namn utfordra ersättning, då Staten har eftergifvit sin talan, efter 2:ne års förlopp (se *Calonii* disputatione de *præscriptione Criminum*). Att slå sina föräldrar är enligt 14: 3. M. B. urbota; men om slag sker å svär- eller stjuvföräldrar, får brottet umgällas med böter, enligt slutet af samma §. Omständigheterna äro här i lagen bestämda och bero ej på domarens pröfning; derföre frågas: om desse senare brott äro præscriptibla eller ej? Af rubriken till 14 Cap. synes ej skillnad vara gjord emellan stjuv- och egna föräldrar samt svärföräldrar, och enligt lagens grund tyckas de ej kunna vara præscriptibla; men Kongl. Br. d. 30 Aug. 1782 säger motsatsen.

Vidare en fråga: i 59 Cap. M. B. om blodskam och lägersmål i andra förbudna leder förekomma i de 7 första §§ urbota mål, men i 8 och 9 §§ de som med penningar kunna försonas. I anledning häraf frågas: om begge desse senare böra undantagas från præscription? 1779 års Förordning nämner utan åt-

skilnad blodskams uteslutande från præscription; och då lagen i föregående kapitlet talar om lägersmål med syskonbarn, synes lagstiftaren i 59 Kap. velat under rubriken blodskam hänföra alla de i förbudna leder, utom med syskonbarn, begångna lägersmål; hvarföre vi antaga att alla i 59 Kap. M. B. omtalade brott anses för inpræscriptibla, till dess någon autentik tolkning bevisar motsatsen.

Andra frågan: »Hvilken tid skall vara förlupen innan de brott, som äro præscriptibla, kunna njuta præscription tillgodo?» 2 fulla år; här är frågan om *terminus a quo* och *terminus ad quem*, d. ä. från hvilken tid och till hvilken tid de skola räknas. Obs. I afseende på *terminus ad quem*: 1:o med dessa 2 åren förstås en tid af 12 almanachs-månader räknade på hvarje år. 2:o Som till den genom år bestämda tid alltid lägges ett dygn, så gäller det äfven här; t. ex. om ett *delictum consummatum* har præscription från den 1 Januari 1844, slutas den med den 1 Januari 1846, oaktadt skottår inträffade. 3:o Denna tid räknas på naturligt sätt, så att sista dagen anses tilländalupen vid solens nedgång. 4:o Om sista dagen vore en helgedag, så frågas: om ej den påföljande söcknedagen bör ingå i præscriptionstiden? Som det tyckes vara analogt med vad, besvarar *Calonius* denna fråga jakande; men då man ser på grunden, finner man, att tiden skulle förkortas för den vädjande, om han före helgedag vore skyldig anmäla sitt vad, då det tvertom i frågan om præscriptionstid för den brottslige hade motsatt verkan. Dessutom är fatalietiden för vad så knapp, att ett eller två dygn äro af betydighet; hvaremot ett eller två dygn äro af föga vikt i fråga om en tidrymd af två år; följaktligen göres här ej afseende på helgedag, helst åklagaren har frihet att på helgedag stämma och äfven arresteras brottslingen.

I afseende på *terminus a quo* observeras: Härvid förefalla 2:ne omständigheter, antingen verkställes ett brott genom en eller flere handlingar; i båda fallen räknas præscriptionstiden från brottets fullbordande; men skulle samma brott itereras och gerningsmannen för det förra ej blifvit straffad, uppstår fråga, från vilkendera af gerningarne præscription skall räknas? *Calonius* antager det sista brottet. Detta kan väl vara applicabelt

då ett och samma brott itereras mot samma person, men ej anars. De äldre men ej de nyare njuta præscription.

I allmänhet observeras om dessa 2 år, att om den brottslige skall kunna få njuta præscriptionstiden till godo, bör han ej hafva varit för detta brott vid domstol anklagad under de 2 åren; præscriptionen afbrytes derföre, om den brottslige inom de 2 åren varit munteligen eller skriftligen stämd till svaromål å brottet; dock, om den brottslige varit tillstådes eller hörd, kallad att höras till upplysnings vinnande vid en inquisitio generalis om brottet, upphäfver det ej præscriptionen. Frågas: om den som rymt och i 2:ne år hållit sig undan från straff, men efter denna tid kommer tillbaka, kan få njuta præscription till godo? Har den brottslige rymt sedan stämning på honom blifvit utfärdad, kan han ej tillgodonjuta præscription; ty i detta afseende är han ej mera fri, än den, som rymt ur fängelse. Detta gäller äfven om han inom denna tid blifvit allmänneligen efterlyst eller genom offentlig stämning blifvit kallad.

Resultatet af 1 och 2 mom.: Præscription äger ej rum, utan 1:o i mindre brott, undantagande nidingsverk, svek och bedrägeri. 2:o Ej innan 2 år äro förflutne från brottets begående. 3:o Att under denna tid hvarken någon publik eller privat åklagare åtalat brottet i afseende på den brottslige, ej heller någon allmän efterlysning eller stämning skett.

I afseende på rättegången härvid observeras: att om en anklagad vill göra invändning om præscription, åligger honom bevisningsskyldighet, 17: 33. R. B. Härvid uppstår fråga: Om den anklagade ej förstode sig på denna invändning om præscription, utan anser sig skyldig till straff, måtte domaren då skulle kunna befria honom på grund af præscription? Ja, domaren avslår åklagarens talan och upptar ej brottet; men om undersökning redan skulle vara gjord, befriar han den brottslige, oaktadt denne ej vetat begagna sig af præscriptionen.

3 mom.: Verkan af præscription: Det är tydligt, att när åklagaren betages talan, befriar præscriptionen den anklagade från svaromåls afgifvande; men härvid frågas: om i brottmål, der både straff och ersättning äga rum, den anklagade äfven för det senare bör befrias? Ja regulariter; ty då enligt lag all

talán är åklagaren frántagen, är ej skäl att blott inskränka detta till Criminalfrågan; dock observeras: att ersättningsfrågan måste vara en följd af den criminela, enligt regeln: *Accessorium sequitur suum principale*. Är åter den civila frågan ej accessorisk af den criminela, kan ersättning äga rum, fastän den criminela genom præscription försvinner, t. ex. om någon blir sårad eller slagen och ej åttalar det inom 2 år, befrias den anklagade från ersättning för lyte, sårsmål etc., såvida han befrias från straffet; men om någon t. ex. gjort olaga intaga, äger den læderade en dubbel talan, både i afseende på böter för olaga intaga, och att den, som olagligen intagit, skall lägga ut det. Åttalas ej detta inom 2 år äger ej böter rum; men den, som olagligen intagit, åligger likväl att detsamma utläggga. Här är ej den civila talan ett accessorium af den criminela, utan den är principal för sig sjelf. Vid enkelt hor är ock talan, både i afseende på böterna för dem, som begått brottet, samt den oskyldiga makans rättighet att begära äktenskapsskillnad. Denna senare afgöres genom en ny præscriptionstid, som lagstiftaren utsatt i Kongl. Kung. af d. 5 Dec. 1798, införd vid 13 Cap. G. B. i lagsamlingen, der præscription i afseende på äktenskapsskillnaden utsattes inom $\frac{1}{2}$ år, såvida den oskyldiga maken vill i afseende härpå åttjuta någon talan; men om både den förre och senare præscriptionen efter 2 år vore tilländalupen, då är klart att ingen talan i någotdera fallet äger rum; deremot åter om præscriptionstiden af 2 år vore förfluten, dock ej kunde visas att den oskyldiga maken i ett halft år afvetat den brottliga handlingen, så kan ej den oskyldiga maken afvisas med invändning att præscriptionstiden redan vore förbi, af följande skäl: a) Att då lagstiftaren ansett nödigt att för denna civila fråga utstaka särskild præscriptionstid, tyckes han haft afseende derpå, att den andra præscriptionstiden ej varit lämplig. b) Detta bestyrkes vidare af äktenskapets natur; ty det är ett inbördes förhållande, och då detta upphör *de facto*, vore det en orimlighet att *de jure* vilja dess existence, såsom mera störande än befordrande sedligheten; derföre förklarar domaren äktenskapet för null och fastän ej något straff för sjelfva horsbrottet kommer i fråga, bör dock äktenskapsskillnaden i alla fall äga rum. Här-

af följer att både äktenskapsskillnadsfrågan och brottet hvar för sig äro principala.

Resultatet häraf: att den civila talan, på grund af 2 års præscription, ej är försuten, såvida den oskyldiga maken inom ett halft år från erhållen kännedom om horsbrottet äskat äktenskapsskillnad; men annars anses detta brott redan vara af den oskyldiga maken förlåtet.

I afseende på kyrkoplikt frågas: om, när den anklagade frikännes från straffet efter 2 år, han äfven må frikallas från kyrkoplikten; eller skall kyrkoplikt anses såsom tillagdt straff, utom böter, och derigenom göra straffet urbot, d. ä. ej præsriptibelt? Regulariter äger ej kyrkoplikt rum i andra än urbot, dock äfven i vissa ej urbot, t. ex. den, som kommer drucken i kyrkan, straffas äfven med kyrkoplikt, Kongl. Förklar. 1807. Den, som af vållande dräpiti någon, K. Brevet d. 14 Nov. 1746. Först måste man, för att rätt besvara frågan, veta hvad kyrkoplikt ursprungligen varit och hvad den nu är? Ursprungligen var den ej något straff, så länge christna församlingen var ett frivilligt samfund och genom Jesu religion söktes en inre förädling, då medlemmarne i denna församling ej bestodo af andra än de, som i själ och hjerta voro denna religion tillgifne, och detta yttrades genom en högre andakt, utom hvilken människan snart skulle nedfalla till djuren; så länge var den ej straff utan välgerning. Den brottslige blef utesluten från församlingens gemenskap, hvilket kallades *excommunication*. Den således uteslutne måste, för att åter anses som medlem i församlingen, inför densamma erkänna brottet, med försäkran att ej vidare åstadkomma en sådan förargelse, samt att ångra och bättra sig; häruti bestod då *Poenitentia Ecclesiastica*, hvilken försvärades i mån af brottets grofhet. Den är ej nu hvad den då var; ty i stället för att vara ett erkännande af en uppriktig ånger är den nu förvandlad till offentlig afbön, som åläggas af Staten, och således ett tvång, hvilket den brottslige, för att njuta vissa timliga fördelar, måste underkasta sig, och i stället för att således då vara en välgerning, liknar den nu snarare ett straff, och anses såsom ett af de mest äreröriga, hvarföre lagstifaren varit nödsakad införa ett mindre straff af kyrkoplikt, kallad *enskild*

skrift och aflösning; t. ex. vid lägersmål. Skulle man nu efter allmänna opinionen besvara frågan, blefve kyrkoplikten, såsom ärerörig och innehållande mera än penningeböter, inpräscriptibel, fastän sjelfva brottet vore motsatsen; men man bör härvid mera afse lagarne än allmänna opinionen, och då finnes af Kyrkoordningens 9: 1 §, Kongl. Brefven d. 24 Jan. 1770 och 11 Febr. 1780, samt Kanzliprot. d. 19 Febr. 1790, att kyrkoplikt ej anses som straff, utan såsom en religionsakt; hvaraf följer att denna akt, i afseende på församlingen, är detsamma som offentlig afbön, i afseende på en enskild person: reparation af den skandal, som han gifvit i församlingen. Genom dessa rasonementer och citerade lagställen är frågan af sig sjelf upplöst; ty såsom afbön i alla andra fall är präscriptibel, och Staten, såsom församlingens representant, genom 1779 års Förordning afsagt sig den sedan 2 år äro förflutna; så följer, att den är präscriptibel. Detta har sin grund 1:o i lagens ord uti 1779 års Förordning; 2:o att presterskapet ej kan låta någon undergå kyrkoplikt, utan att denne dertill vore dömd af verldslig domstol; Undantag: lägersmål när qvinna begär det; Kongl. Br. d. 11 Febr. 1780. Kyrko-Ord. 9: 2.

4:o *En laga kraftvunnen dom, som antingen till en del eller alldeles befriar den brottslige från straff.* Här är endast fråga: om den, som för bristande bevis blifvit frikänd eller dömd till mindre straff, än han förtjent, kan, sedan nya bevis företes, få påökning af straff? Af Kongl. Br. d. 1 Mars 1750 finner man, att i allmänhet ingen domstol kunde, sedan laga kraftvunnen dom åkommit, hvarigenom den brottslige antingen alldeles eller till en del blifvit från straff frikänd, ånyo upptaga saken, utan var detta endast Konungen förbehållet, då nya bevis sig företedde, hvarigenom den brottslige kunde blifva dömd till större straff än det han undergått. Det är likväl troligt att Konungen ej gjorde detta i mindre utan endast i svårare brott; ty annars skulle den, som begått ett groft brott, genom sin fräckhet att neka och list att dölja sitt brott, samt derigenom gjort gäck af lagen, snarare vinna belöning än straff; men som Konungen öfverhoppades med allt för många ansökningar om brottmåls åter

upptagande, så uppdrogs Hof- och Öfver-Rätter, att, när nya skäl sig förete, ånyo låta upptaga brott, som angå lif, ära, tjufnader och regulariter alla urbota mål, genom Kongl. Förordningen 1779, oaktadt den brottslige fått befrielse-utslag eller blifvit dömd till mindre, dock ej verkställt straff, än han funnits förtjena. Härvid observeras: *a)* att fastän Konungen uppdragit åt Hof- och Öfver-Rätter denna rättighet, kan likväl Konungen tillåta resning i mindre brott, äfvensom i civilmål, fastän laga kraftvunnen dom är gifven, hvarigenom den brottslige antingen alldeles eller till en del är befriad från straff.

b) I 1750 års bref nyttjas de ord *som gå å lif, ära samt kroppsplikt*, h. e. straffas till lif, ära, etc. Genom 1779 års Förordning är den ändring gjord: *a)* att Konungen afsagt sig rättighet att åter upptaga mindre brott; *b)* att föregående regel gäller endast om mindre brott; dock undantagas: *a)* sådana, som angå lif, ära och stöld, som anses lika med urbota, fastän de ej skett af uppsåt, utan vållande, t. ex. den, som dräper en annan af vållande, men ej af uppsåt; detta kan åter upptagas, oaktadt penningböter äga rum. Detsamma gäller om någon, som blifvit læderad till sin ära, dock så att den læderande ej kan förklaras sin ära förlustig; äfvensom stöld utan inbrott första och andra gången; *b)* alla urbota mål, såsom dröp med uppsåt, beljugande af arghet, stöld med inbrott, samt 3:e och 4:e gången föröfvad enkel stöld, samt lusttjufnad, nidings- och kyrkotjufnad.

Vid Förordningen d. 20 Jan. 1779 märkes följande: 1:o Vid 3:e mom. hvarest stadgas: *I slika fall äge Hof- och Öfver-Rätter etc. målet åter upptaga*. Häraf skulle synas, som Hof- och Öfver-Rätter, efter lagens bokstaf, ej äga upptaga andra mål än hvari de sjelfve förut dömt, och således ej mål rörande 1:sta och 2:dra gången föröfvad enkel stöld, hvilket, enligt 25: 5. R. B., ej underställes Hof-Rätten; men då alla tjufnader i föregående mom. äro undantagne från præscription, fastän laga kraftvunnen dom, antingen alldeles eller till en del befriat den brottslige från straff och således satte i bredd med urbota mål, hvilka äro underkastade Hof- och Öfver-Rätts pröfning; så är tydligt, att de stölder, som ej äro underställningsmål, och hvari

Hof- eller Öfver-Rätt således ej förut dömt, af dem åter kunna upptagas, eftersom omständigheterna föranleda; detta härleder sig från Kongl. Brevet 1750.

2:o Vid stadgandet *när och på hvad villkor Hof-Rätten äger etc.* När åklagaren anför nya skäl och omständigheter, h. e. sådana, som vid första ransakningen ej varit allmänna eller kända, t. ex. om en dråpare blifvit dömd för dråp af våda, men sedermera befinnes, att han begått dråpet af uppsåt, upptages det.

3:o Vid 2 mom.: »*antingen den brottslige blifvit befriad helt och hållet eller till en del*». Om dråparen endast blifvit fälld till vådabot, men det sedan finnes, att han haft fullt uppsåt, och så väl anlagt sin plan, att han derigenom blifvit ansedd som våda-dråpare, skulle då, när böterna redan äro uttagne, målet åter af Hof- och Öfver-Rätter kunna upptagas? Förordningen har väl ej uppdragit Hof- och Öfver-Rätter att det upptaga; men derföre har ej Konungen afsagt sig denna rättighet och kan bestämma sätt, huru den brottslige bör återfå de förra böterna eller modifiera straffet, om detta ej kan ske.

4:o Vid 4 mom. Det innehåller en restriction från det förra undantaget i 2 mom. Statsbrott äro inbegripne under den reglen, att der fråga är om mened för bristande bevis, lemnas saken till framtiden, och sedan straffet är utständet, är han fri från vidare talan, och kan således ej till en del fällas till brottet; derföre observeras orden: *lagförd och frikänd* i 4 mom. betyda ej detsamma som i 2 mom.: *blifvit befriad eller ej till saken kunnat fällas*. Statsbrott omtalas endast i denna 1 § samt Kongl. Kungörelsen d. 21 Aug. 1765 och d. 15 Aug. 1775, § 9. *Statsbrott?* Förräderi, brott emot Rikets säkerhet, lasteligt tal om Konungahuset samt Riksens Råd, myteri och uppror, 4, 5, 6 kap. M. B.

Resultater i afseende på 1779 års Förordning vid 17: 32 R. B. 1 §. »Att enär nya skäl och omständigheter föranleda dertill, att en genom dom frikänd, verkligen varit brottslig, eller ock att det förut ådömda straffet, som icke ännu blifvit verkställt, varit mindre än den brottslige förtjent, då äga Hof- och Öfver-Rätterne att målet åter upptaga och efter lag och beskaffenhet

afgöra, utan hinder af sin förra dom, såvida det angår lif, ära, stöld eller urbota mål, dock ej Statsbrott.» Observeras: efter lagens bokstaf äger detta endast rum då Hof- och Öfver-Rätter sjelfva dömt i målet; men efter lagens analogi (mening) kan det äfven ske, utan att Hof- och Öfver-Rätter deri dömt, t. ex. vid stöld 1:sta och 2:dra gången.

2 §. »Denna frihet äger Hof-och Öfver-Rätt ej i andra mål; således ej *a*) i Statsbrott, som omtalas i 4, 5, 6 kap. M.B.; *b*) ej i de mål, som med penningar bötas må och ej angå lif, ära eller stöld; *c*) ej heller i hvad mål som helst, efter verkställt straff.»

3 §. »När någon, genom laga kraftvunnen dom, för Statsbrott blifvit lagförd och frikänd, eller varit för de icke urbota mål, som hvarken angå lif, ära eller stöld lagförd, och blifvit antingen befriad eller för bristande bevis icke kunnat fällas, kan sådan dom hvarken af Konungen eller Hof- och Öfver-Rätter upphävas eller målets upptagande anbefallas, utan njute den lagförde sin befrielse till godo, ehvad skäl och omständigheter sig sedermera förete kunna.»

4 §. Af föregående med lagens bokstaf öfverensstämmande §§ följer, att »om någon för de här nämnda brott blifvit dömd till mindre straff än han sedermera genom nya yppade skäl och omständigheter tros ha förtjent, skall en sådan dom, då den är laga kraftvunnen, ej kunna häfvas;» ty domaren anses, derigenom att han utsatt ett mindre straff förut, hafva befriat den tilltalade från ett svårare, om han än det förtjent.

5 §. »I alla de fall, hvilka i ofvanstående §§ ej äro nämnde, äger Konungen bryta dom och ny ransakning befalla; således äger Konungen denna rätt 1:o i alla fall, då en part sjelf begär ny ransakning, då sådana skäl förete sig, som synas lända till hans befrielse eller lindring i straffet. 2:o När den, som varit lagförd för urbota mål (undantagande Statsbrott) och de som angå lif, ära eller stöld, blifvit dömd till straff, och det är verkställt, kan Konungen, då nya skäl och omständigheter sig förete, som kunna skärpa straffet, anbefalla ny ransakning. Om i detta senare fall den brottslige finnes skyldig till svårare straff och det förra ej bestått i penningböter eller egendoms förlust, eller ock väl deri, men desse sedermera ej kunnat återställas; då bör

Hof- eller Öfver-Rätt hos Konungen anmäla målet, samt föreslå mildring i det senare straffet; dock skola de i 4, 5, 6 kap. M. B. nämnde brott njuta samma befrielse till godo som mindre brott, och om något urbot eller det, som angår lif, ära eller stöld, blifvit af Konungen afdömdt, äger endast han befalla dess återupptagande.»

Andra Hufvudstycket:

Om Straff-Lags natur och användande.

FÖRSTA AFDELNINGEN:

Om de allmännaste begrepp, om Straff-Lag och dess användande.

Strafflag (Lex poenalis) tages i två bemärkelser: *vidlyftig* och *inskränkt*. *Vidlyftig?* Hvar och en Lag, som har afseende på brott och deras bestraffande. *Inskränkt?* Som för en bestämd lagstridig handling utsätter ett bestämt straff. Detta senare betraktas åter i 2:ne hänseenden:

1:o I afseende på alla medborgare, så vida de skola afskräckas från brottets begående.

2:o I afseende på alla de Statens embetsmän, som utöfva Domaremakten och böra tillämpa Lagen in concreto,

Af begreppet om strafflag, så vida det är Lag, äro allmänna rättsgrunder för strafflagen följande: 1:o Att strafflagen är gällande i och för sig sjelf, t. ex. att man ej vid dess tillämpning får undersöka, om den är rättvis, klok eller icke. 2:o Strafflagen är gällande för alla de händelser, som i den innehållas; t. ex. att ingen händelse, som äger de i lagen utsatta kännemärken, kan derifrån uteslutas, såvida det ej strider emot lagens grund och mening. Domarens utslag, som tillämpar lagen på facta in concreto, är blott ett medel, hvargenom strafflagens föreskrift kan blifva använd och verkställd; hvaraf följer, att en dom, för att vara rättvis, måste grunda sig på strafflagen och följakteligen åberopa lagen.

Härifrån härleda sig 2:ne speciela grundsatser för tillämpningen af strafflagar genom domare: 1:o En Domare kan ej frikänna, med mindre lagen sjelf frikänner; och tvertom ej ådöma med mindre lagen sjelf ådömer.

2:o Kan Domaren ej ålägga annat straff, än det strafflagen ådömer, hvarken det som är af annan art ej eller svårare eller af annan grad eller lindrigare än strafflagen utstakar.

Dessa grundsatser blifva olika modifierade då de användas på bestämda eller obestämda strafflagar. *Bestämd strafflag (Lex poenalis determinata)*? som både till art och grad utsätter ett bestämdt straff. *Obestämd strafflag (Lex poenalis indeterminata)*? som ej absolute utsätter arter eller grader af straffet, h. e. när Domaren får välja emellan flere arter eller grader af straff. Så vida det är en bestämd strafflag, kan Domaren ej ålägga straffets art eller grad efter något annat än lagen sjelf; men är strafflagen deremot obestämd, då måste Domaren bestämma straffet efter allmänna grunder, som ligga utom den speciela strafflagen, hvarunder brottet hör.

En obestämd strafflag kan antingen vara absolute obestämd h. e. då straffet helt och hållet är lemnadt åt domarens bepröfvande, eller relative obestämd h. e. då strafflagen utsatt vissa bestämda, men flere arter och grader af straff. I senare fallet kan domaren endast välja emellan de arter och grader af straff lagstiftaren utsatt. I förra fallet har domaren att välja emellan alla de straff, som i strafflagen finnas i det landet, för hvilket strafflagen är stiftad. Dock observeras: att ehvad han väljer emellan vissa eller alla arter eller grader af straff, kallas det likväl val och dervid lagens grund och förenämnde regel alltid bör iakttagas samt noga öfvervägas.

ANDRA AFDELNINGEN.

Om de absoluta villkoren för straffbarhet, eller villkoren för sjelfva möjligheten, att tillämpa Strafflagen.

Villkoren för möjligheten att tillämpa strafflagen delas i Absoluta och Relativa.

Absoluta? Sådana, att om de *in concreto* felas, kan straff ej existera. *Relativa?* Utom hvilka vissa arter och grader af straff ej få tillämpas.

Villkor för vissa arter och grader af straff: villkoren för absoluta äro: antingen *objectiva* eller *subjectiva*. *Objectiva?* Som finnas i sjelfva factum. *Subjectiva?* I den handlandes sinnesförfattning. Objectivt villkor för straffbarhet är *corpus delicti*? Det är ej vissheten om, att ett brott är begånget, utan »en gerning *in concreto*, svarande, med alla sina kännemärken, mot en gerning *in abstracto*, hvarpå lagen, under ett bestämdt namn, utsatt straff,» h. e. verkligen begånget brott, eller »sammanfattning af alla till ett visst i lagen nämndt brott hörande omständigheter, inträffande i viss tid och rum, antingen dessa omständigheter äro af en eller flere kända eller ock alldeles icke.» Eftersom *corpus delicti* är ett absolut villkor för straffbarhet, så följer, att en viss gifven strafflag ej kan tillämpas, utan att de i sjelfva lagen gifne bestämda kännemärken finnas, h. e. förete sig å viss tid och ort. *Nulla poena sine crimine*. Som olika brott hafva olika kännemärken, så är äfven *corpus delicti* olika för hvart särskildt brott. Dock består *corpus delicti*:

1:o *Vanligen* i en viss rättsstridig effect af en handling, dock ej alltid, som vid *delicta transeuntis facti*.

2:o *Ofta* i ett visst bestämdt uppsåt eller bestämd sinnesbeskaffenhet hos den handlande, t. ex. att skaffa sig vinst på annans bekostnad, h. e. bedrägeri.

3:o *Alltid* i vissa egenskaper af den yttre handlingen sjelf; t. ex. olofligt borttagande af en annans egendom. Det som är obevisadt anses i lagen som ej existerande och derlöre äfven *corpus delicti*, när det ej kan ledas i bevis.

Subjectivt absolut villkor för straffbarhet är *imputabilité*? sådana egenskaper hos den handlande, som göra det möjligt att tillräkna honom en ifrågavarande handling som hans. Obs. Imputabilité är ett nödvändigt villkor för straffbarhet för handlingar, de må hafva skett *dolo* eller *culpa*.

Vid närmare bestämmande af imputabilité vinnes mera tydlighet, om man uppräknar de egenskaper hos en person, som

göra imputabilité omöjlig, och dessa kunna hänföras till 2:ne klasser eller brist på medvetande och brist på vilja.

1:o Att den handlande personen utan sitt eget förvällande är i en sådan sinnesbeskaffenhet, att han ej kan hafva medvetande om handlingens straffbarhet.

2:o Att han är utan sitt vållande i ett sådant tillstånd, att hans vilja omöjligen kan vara verksam till förhindrande af handlingen.

Till första klassen eller medvetande om handlingens straffbarhet höra: *a*) medvetande af lagens stadgande, som förklarar handlingen för straffbar; *b*) medvetande af handlingens subsumtion under lagen, h. e. förmåga att inse, att den eller den handlingen är inbegripen under lagen.

Okunnighet om handlingens straffbarhet befriar ej, utan den handlande ej varit vållande till den oförmågan att hafva kännedom om lagen; men om den härrört af en *ignorantia invincibilis*, är det tydligt, att lagen ej på honom kan appliceras och vore dessutom straffets verkställande utan ändamål, både i anseende till den handlande och andra, emedan hvar och en insäg, att straffet här ej vore beräknadt på ett psykologiskt sätt.

Häraf följer: att okunnighet om borgerliga straffet ursäktar ej, i fall den handlande i allmänhet vetat sin handling ej vara riktig; h. e. lastbar.

Särskilte tillstånd, som ursäktas från straff, äro: 1:o Egentligt barndomstillstånd. 2:o Oegentligt barndomstillstånd. 3:o Sinnessjukdom. 4:o Högre grad af druckenhet. 5:o Somnambulism. 6:o Oskyldig okunnighet.

Om det första, eller egentligt barndomstillstånd: Barndomstillstånd kallas det, när man ej kan bedöma eller urskilja, hvad som är brott eller icke. Lagen har ej noga bestämt, huru länge detta tillstånd varar; dock kan man, med åberopande af 31 och 37 Kap. M. B., antaga, att det varar till och med 7 år. Och fastän barnen sjelfve ej kunna straffas, kan den, af hvilken barnen skola värdas, ådömas straff och ersättning, eller skyldighet att aga barnen för de brott de begå.

Om det andra eller oegentligt barndomstillstånd: Hit höra: döfva och dumba till högsta grad, samt de, som uppnått en så

hög grad af ålder, att de äro i ett slags barndomstillstånd. Om det vore tydligt, att en dumbe hade något begrepp om handlingens straffbarhet, så borde den kunna tillräknas honom; men regulariter straffas han ej; 53: 4. M. B. Dock måste underdomaren alltid underställa Öfver-Rätten målet, emedan lagen ej uttryckligen härom stadgat.

Om det tredje eller sinnessjukdom: Hit höra galenskap, raseri och yrsel, och kallas med ett gemensamt namn i lagen: *Afcita tillstånd*, 32: M. B.; då dråp af sådana begås, anses det såsom skedt af fysisk orsak; när detta gäller om dråp, måste det så mycket mera kunna lämpas på andra af en galen föröfvade olagliga handlingar. Hit höra ej enfaldiga eller litet vetande; de kunna väl ej vara förmyndare, 20: 8. Ä. B.; men det kan ej sägas om dem, att de ej hafva medvetande om brottsligheten; ej heller partiel galenskap, h. e. falsk inbillning i ett visst ämne, men för öfrigt kloka i allt annat. Dessa kunna ej heller ursäktas så vida brottet ej har sin grund i sjelfva den partiela galenskapen eller inbillningen.

Detta gäller äfven om intermittent galenskap, så att den ej ursäktar i synnerhet under *Lucida intervalla*, eller kloka stunderna. För öfrigt märkes om galenskap: a) att om någon under sin galenskap begär brott, är han fri från straff. b) Om någon blifvit galen, sedan han är anklagad för något brott, kan ransakning i afseende på honom ej fortsättas. c) Om ock ransakning skett medan han var klok, men han blifvit galen innan domen är afkunnad, kan den ej afkunnas, utan ransakningen stannar derved. d) Om domen är afkunnad, men galenskapen inträffat innan domen är verkställd, kan domen, ehvad den angår lif eller kropp, ej verkställas, men väl när det angår penningeböter. I stället för att straffa bör Policen vidtaga sådana mått och steg att galningarna ej kunna skada; och då detta ej kan ske på ett psychologiskt sätt, bör det ske på ett fysiskt, h. e. deras frihet betages dem, emedan allmänna regeln: *Poena ad paucos, metus ad omnes perveniant*, ej på dem kan lämpas.

Om det fjerde eller druckenhet: Den, som, utan eget förvålande, blifvit drucken, och af annan dertill tvungen eller förledd, kan ej saktällas, hvarken för de brott han under fyllan

kan begå eller för sjelfva druckenheten; men den som sålunda förledt den andre att fylla sig, pliktat därför efter omständigheterna. Då någon i Civilmål ingått en afhandling under dryckenskap, anses den som en nullitet.

Om det femte eller Somnambulism: Om någon i sömnen begår ett brott, anses det ej kunna tillräknas honom; dock kan han ej af underdomaren befrias, emedan lagen ej derom uttryckligen stadgat något, utan bör saken underställas Öfver-Rätten till erhållande af benådning.

Om det sjette eller oskyldig okunnighet: Här skiljer man emellan *ignorantia facti* och *ignorantia juris*. I afseende på det senare gäller den regeln: *Ignorantia juris, quod quisque tenetur scire, neminem excusat*. Då man i allmänhet vet att en handling är lastbar, befrias man ej från straff, om man ock skulle vara i okunnighet om att lagen derpå utsatt något straff, och hvilket straff därför finnes. Icke en gång i afseende på de gerningar, som helt och hållet bero af borgerlig lag, gäller okunnighet såsom befrielseskäl; dock kan och bör Konungen gifva nåd, när det vore en *ignorantia invincibilis*. Beträffande *ignorantia facti*; så är det först tydligt, att okunnighet om egna handlingar ej kan ursäktas. Det andra är endast *ignorantia facti alieni*, samt okunnigheten om egenskaperna af de ting, hvarpå eller hvarmed man handlar, som i vissa fall ursäktas. När en gerning i sig sjelf är loflig, men i vissa fall förbuden, måste man frikännas, om den omständigheten, hvarför den varit förbuden, är för den handlande okänd; t. ex. 9: 2. 41: 3. 49: M. B. Är gerningen i alla fall oloflig, men man ej vetat den omständigheten, hvarför straffet borde skärpas, slipper man med det lindrigare straffet, t. ex. 18: 6. 22: 7. M. B. Äfvensom okunnighet om tingens skadlighet, 33: 1. 17: 2. M. B. Romerska lagen gillade högsta grad af rättvis vrede, såsom befrielse från straff; men detta gör ej vår lag, emedan den fordrar att man skall styra sina passioner, äfven då man är svårt förolämpad; och är det endast i edsöre och nödvärn tillåtet; dock kunna synnerliga omständigheter vara så talande, att Konungens nåd bör äga rum, äfven i det första fallet.

Till 2:dra klassen eller brist på vilja höra: 1:o *Vis absoluta*. 2:o *Vis compulsiva*.

Vis absoluta? När gerningen åstadkommes liksom efter blott mekaniska lagar, utan att viljan deri har den minsta del; t. ex. skuffning.

Beslut rörande *Vis absoluta* gå i verkställighet utan underställning, såvida det ej angår lif.

Vis compulsiva? När man genom någons svåra hot blir bragt i den författning, att föreställningen om lagens hot ej kan äga någon motvigt eller verkan.

Hit plägar räknas 3: När man, genom naturens krafter, kommit i sådant läge, att en närvarande hastigt verkande känsla tvingar till en annars ej vanligen begången brottslighet; men detta bör endast komma i öfvervägande hos Konungen.

Allmän anmärkning om absoluta ursäktande villkor: Så snart ett factum existerar, som i det yttre är lagstridigt, præsumeras alltid imputabilité, tills motsatsen är bevist. Denna sats grundar sig på samma skäl, som om Dolus och Culpa är sagdt: *facta laesione* etc.

TREDJE AFDELNINGEN.

Om relativa villkoren för straffbarhet: h. e. villkoren för arter och större eller mindre grader af straff.

§ 1. *Relativa villkoren äro olika, när ett brott, och olika; när flere brott äro begångna af en och samma person, som skola bedömas på en gång. Det senare kallas Concursus delictorum* (sammanträffande af brott) och kan ske på 3 olika sätt:

1:o När flere strafflagar öfverträdas genom en och samma handling, t. ex. hor med slägting; och detta kallas *Concursus delictorum simultaneus*, eller ideelt sammanträffande.

2:o När flere strafflagar genom flere handlingar blifvit öfverträdade, t. ex. i fylleri dräpa någon, och kallas *Concursus delictorum objectivus* (eller objectivt sammanträffande).

3:o När en och samma strafflag är öfverträdd genom flere handlingar och kallas *Concursus delictorum subjectivus* (subjectivt sammanträffande), t. ex. itererad stöld. *Concursus delictorum*

subjectivus kan ock indelas efter de olika förhållanden den har till olika objecter, uti *delictum continuatum* och *repetitum* eller *iteratum*. *Continuatum*? Då subjectiva sammanträffandet sker på samma object. *Repetitum*? Då subjectiva sammanträffandet sker på olika objecter.

I alla dessa fall är det en *concursum delictorum*, när det inträffar så, att alla brotten skola antingen ransakas och dömas vid en och samma Domstol eller ransakas vid särskilda, men dömas vid en domstol. Men om någon, som för ett brott ställes för rätta, förut blifvit dömd och straffad för ett brott af samma eller annan art, kallas det ej *Concursum delictorum*, hvarom här är taladt, ehuru straffet derigenom kan skärpas. Detta skärpande gäller isynnerhet om stöld. Icke heller kallas det *Concursum delictorum* när någon begått flere brott, af hvilka hvardera vid serskilda Domstolar skall ransakas och dömas. Om t. ex. man begått flere svåra brott af samma art och grad på olika orter, ransakas öfver hvardera brottet vid den Domstol, inom hvars område de äro begångne; men man dömes för alla af den Domstol, der sist ransakades. Äro deremot brotten af olika grad och art, så att ett är grofvast, dömes sist öfver alla brotten vid den Domstol, under hvars jurisdiction det gröfsta brottet är begånget. Äro brotten alla ringa af lika eller olika art eller grad, ransakas och dömes hvart för sig på de serskilda ställen, der brotten äro begångna.

Regler, hvilka följa af de allmänna rättsgrunderna för strafflagen, äro följande:

1:o Att när flere strafflagar äro öfverträdde, böra alla de straff ädömas, som hvardera strafflagen utsätter.

2:o När en och samma strafflag flere gånger blifvit öfverträdd, skall straffet i samma mån fördubblas, som öfverträdelsern flere gånger skett.

Dessa grundsatser blifva olika modifierade af flere regler, som ligga dels i sakens natur, dels i vår positiva lag och äro följande: 1:o Att när desse 3:ne olika straff; penningböter, fängelse vid vatten och bröd, samt spö eller ris concurrera, bör väl Domaren för hvarje gerning serskildt utsätta det straff, som efter lag borde följa; men sedan skall hvardera straffet i det

svåraste slaget af straff förvandlas efter de grunder, som utstakas i 5 Kap. S. B. Likväl observeras om böter, att hit ej räknas sådana böter och viten, som förvandlas till enkelt fängelse eller privat arbete, utan endast sådana, som kunna förvandlas till vatten och bröd, kronans häkte, spö eller ris. Dock äger någon förvandling vid högsta kroppsstraff eller fängelse på lifstid ej rum, utan det större straffet absorberar det mindre; t. ex. för den, som begått stöld och dervid tillika försutit ett vite, förvandlas ej vitet till spö eller ris etc., utan bör utgå antingen oförvandladt eller förvandladt till enkelt fängelse, enligt Kongl. Förklaringen d. 23 Mars 1807, 11 mom. 2:o Spö får ej gå öfver 40 par; ris 30 par; fängelse vid vatten och bröd 28 dar; enkelt fängelse 2 månader; och prygel 100 st. 3:o Att i vissa fall gäller den regeln: *Crimen majus absorbet minus*, och detta sker: a) När det större brottet ej skiljer sig från det mindre annorlunda, än genom blotta effecten, eller derigenom, att det mindre är en förberedelse till det större; t. ex. vid fredsbrott, om det tillika är edsöre, straffas man blott för edsöre, och är edsöret en följd af fredsbrottet. Vid förgiftande så att döden deraf inträffar, straffas man blott för mordet (dråpet) och är förgiftets blandning en förberedelse till sjelfva förgiftandet. Den som bryter hemfriden och dervid tillfogar någon döden, sår, blånad eller blodvite, böter ej enligt 20: 4. M. B. för hemgång, jfr om Kyrko- och Rättegångsfred 18: 1. 2. 3. M. B. b) När det ena brottet är lifssak och det andra ringa. Lagen har väl ej uttryckligen stadgat detta i annat fall än dryckenskap; 1773; dock bör detta *ex paritate rationis Legis* gälla om alla andra brott, t. ex. dråp på helgedag, straffas blott för dråpet och ej för sabbatsbrottet. 4:o Om begge eller alla brotten äro lifssak, så att det är omöjligt att verkställa begge eller alla straffen, eller om det ena är groft och det andra är lifssak, ökes straffet med stegel och hjul eller mistning af hand, bränning i bål, egendomens förverkande, 22: 8. M. B. Blodskam med sådana, som omedelbarligen komma ifrån en och samma stam, straffas enligt 59: 1. M. B. med enkelt dödsstraff, men begås hor tillika, straffas med stegling eller bränning i båle, 59: 5. M. B. Rån i edsöre straffas med handens förlust jemte halshugg-

ning; men i alla andra händelser, der brott concurrera, gälla de för strafflagens användande anförde 2:ne regler; t. ex. 3: 6; 8: 1; 20: 6. 8. 13; 21: 7; 40: 6. M. B; 10: 21. R. B; Kongl. Förordn. d. 17 April 1733, § 4.

Om någon, som för ett svårt brott redan blifvit dömd, men straffet ej verkställt, sedermera begår nytt brott, så kan Domaren i en underdomstol väl ej ånyo upptaga det förra målet såsom definitivt afdömdt; men måste i ett sådant fall hemställa begge målen (eller om det vore flera) till Öfver-Rätten, som antingen directe, eller efter skedd hemställan hos Konungen, sig utlåter huru med dessa mål förfaras skall; och blir det en slags *concursum delictorum* vid den domstol der de skola afdömas, fastän ej af sådan art, som här förut är omtalad; och följes härvid samma regel som förut är anford.

§ 2. *Relativa villkor för straffbarhet, när blott ett brott är i fråga, äro olika när en bestämd eller obestämd strafflag skall tillämpas.*

I en bestämd strafflag har lagstiftaren sjelf utsatt straffet *in abstracto*, både till art och grad, derföre kan straffet *in concreto*, som under denna lag subsumeras, ej utsättas efter andra regler, än efter sjelva strafflagen. Häraf följer: att om alla i strafflagen *in abstracto* utsatte kännemärken på ett visst brott äro *in concreto* befintliga och bevista, bör det i strafflagen utsatte straff oförändradt regulariter ädömas. Hof- och Öfver-Rätter kunna dock i vissa fall leuterera, när de dertill äro berättigade genom sådane Kongl. Præjudikater, som enligt Leuterations-stadgan äro gällande.

Då man vill undersöka, hvilka leuterationsgrunder som böra följas, skiljer man emellan dem, som ligga i *sakens natur*, och dem, som äro föreskrifne i *Stadgan om Leutation*. Enligt sakens natur bör mildring äga rum: när antingen något felar eller är obevist af *corpus delicti*: h. e. när något af de i lagen på brottet uttryckte väsentlige kännemärken *in concreto* saknas eller är obevist, utan att brottet derigenom får annat namn.

Med väsentliga kännemärken menas: a) sådane, som lagen sjelf nämnt; b) sådane, som genom en riktig *interpretatio legis* kunna anses såsom förutsatte i lagen, t. ex. *Crimen Raptus*.

Här stadgar lagen: 1:o att våld skett; 2:o att det skett emot hennes vilja, som blifvit våldtagen; 3:o att det skett för att förnöja sin onda lusta. Vid stöld fordrar lagen: att det skall skett *lucro* och kan tilläggas, att det skett *hemligen*. Observeras: om sådana kännemärken, som här nu äro anförde, saknas, är det tydligt att *något* straff bör äga rum, fastän i *mindre grad* än annars. På samma sätt förhåller det sig, när ett Requisitum felar och är ovisst eller obevist; dock bör det i alla dessa fall underställas Hof- och Öfver-Rättens Leutation.

Non esse et non apparere in jure est idem. Leutationsgrunder beskrivas i Kongl. Br. till Hof-Rätterne d. 22 Mars 1803; om Leutation i brottmål, se *Flinberg* vid R. B. p. 148. Leutationsstadgan, som ett undantag från allmänna strafflagen, bör anses *strictissimi juris*.

Utom de leutationsgrunder, som antingen ligga i sakens natur eller genom Leutationsstadgan äro föreskrifne, gifvas några flere omständigheter, som kunna föranleda till mildring i straff, och äro: a) när den brottslige utan eget förvållande måste, för ransakningens skull, undergå större lidande, än som ligger i sakens natur, t. ex. för långt fängelse. b) När den brottslige vore öfvermage och då begått brottet af ungdomsöfverinling, och ej af långt vräkt uppsåt eller djupt inrotad ondskas. Lagarne afse detta uttryckligen i dråp, 31: M. B., sårsmål, 37: M. B., stöld, 50: M. B., rämärkens flyttande, 13: 2. J. B., svordomar, 3: 2. M. B. Hvaraf följer: att desse omständigheter, angående öfvermage, böra vid alla andra tillfällen af leutation komma i öfvervägande. Af ofvan anförde grund, att undantag äro *strictissimi juris*, följer, att Hof- och Öfver-Rätter ej böra skärpa straffet, utan lagen det uttryckligen befallt; och är hvar och en tillökning i straffet, som är högre än den lagen utsatt, orättmätig. Således när det är blott en enda bestämd strafflag i fråga och ej någon *concursum delictorum* inträffar, vore all skärpning af straff öfver lag orättmätig, af hvilken Domstol som helst den ålägges, om det ock vore af Högste Domstolen eller Konungen sjelf; men såvida det angår en Policeanstalt kan det ej vara orättmätigt; t. ex. att på arbetshus insätta en

tjuf, som ej kan uppgifva sitt näringsfång eller gifva caution för sitt tillkommande uppförande.

När något af *corpus delicti* saknas, inträffar grund till mildring, som kan blifva stundom mindre, stundom större, och beror på vigten af de felande kännetecknen. Regel härför: »Af ju mera vigt det felande requisitum är i afseende på brottets straffbarhet, desto större mildring; och tvertom.»

§ 3. *Relativa villkor för straffbarhet, när serskilda, ej sammanträffande brott äro begångna, hvori strafflagen är obestämd.*

Mom. 1. Reglor: a) Att om strafflagen vore absolut obestämd, äger Domaren välja emellan alla de strafflagar, som för det landet äro gällande, dock alltid med iakttagande af vissa grundsatser. b) Är strafflagen relativt obestämd, äger Domaren välja emellan alla de arter och grader af straff, som strafflagen utstakar. c) Ehvad Domaren väljer mellan alla strafflagar eller vissa arter och grader af en obestämd strafflag, bör han dervid följa vissa grunder, som ligga utom den bestämda strafflagen. De utom den bestämda strafflagen befintlige allmänna grunder äro sådane, som en Lagstiftare skolat följa *in abstracto*, om han för en sådan handling *in concreto*, som den ifrågavarande, skulle vilja stifta en lag. Domaren är i sådant fall Lagstiftare, och böra grunderna vara så allmängiltige, att alltid sådan gerning, begången af hvem som helst, skulle kunna med sådana straff beläggas.

Mom. 2. Men huru skall Domaren veta den regel Lagstiftaren bort följa? a) Han bör rätta sig efter de i strafflagens natur liggande grunder, enligt en väl afhandlad naturrätt. b) Efter de regler, som ligga i den positiva lagen.

Mom 3. Desse universela grunder framställas här. Den allmännaste grunden är strafflagens ändamål, att afvärja all fara för ett rättstillstånd, och när man tillämpar den på arter och grader af brott, blir regeln: »Ju farligare en handling är för rättstillståndet, desto straffbarare.

Mom. 4. Denna regel blir olika uttryckt allt efter som man ser på *vigten*, *vidden*, *närheten* eller *varaktigheten af faran*.

I afseende på *vigten*: »Ju viktigare den ifrågavarande rättigheten är, som är angripen, desto större straff bör äga rum.

I afseende på vidden: »Ju flere rättigheter, som angripas och äro i fara, desto större straff.» I afseende på närheten: »Ju närmare förbrytelsen är till ett verkligt angrepp af rättighet, desto större straff.» I afseende på varaktigheten: »Ju mera varaktig farans grund är, och ju mindre den kan motvägas af andra grunder, desto större straff.»

Mom. 5. Dessa grunder blifva bäst förklarade när man betraktar brottets *quantitet* och *qualitet*. *Quantité?* Yttre egenskaper, som kunna fattas af yttre sinnen. *Qualité?* De psykologiska egenskaper af handlingen, som grunda sig i människans inre tankar och böjelser. *Quantiteten*, så vidt den bestämmer brottets grad af farlighet, kallas *objectiv straffbarhet*. *Qualiteten*, så vidt den afser farlighetens grad i psykologiskt afseende, kallas *subjectiv straffbarhet*.

Mom. 6. Om objectiva grunderna för straffbarhet märkes: att de afse 1:o) föremålen, hvarpå gerningen utöfvas. 2:o) Handlingens förhållande till den lagstridiga effecten. 3:o) Själfva verksamhetens art, som behöfs till brottets begående.

I afseende på det första är en gerning farligare a) ju viktigare den rättighet är som angripes, eller är i fara att angripas; b) Ju flere rättigheter som äro angripna. I afseende på den viktigare rättigheten observeras, att en rättighet är i samma mån viktig, ju mera den lagliga frihetens utöfning derpå beror, eller ju mera kretsen af laglig rättighet genom densamma skulle inskränkas; t. ex. angripandet af *jura absoluta* är farligare än angripandet af *jura hypothetica*. Ibland de absoluta är angripandet af lif farligare än angripandet af lemmar, o. s. v.

Vid 1:sta reglen eller föremålen, hvarpå gerningen utöfvas, observeras, att här ej kan bli fråga om flere arters sammanträffande, utan i afseende på sammanträffandet af flere objecter; t. ex. brott emot Staten straffas svårare än brott mot enskild person.

Vid 2:dra reglen eller handlingens förhållande till den lagstridiga effecten observeras, att *delictum consummatum* straffas svårare än *conatus*, och de svårare grader af *conatus* straffas hårdare än de mindre; dock märkes om *conatus* i allmänhet, att det ej belägges med något straff, utan att brottet, i afseende till

föremålet, mot hvilket det utöfvas, är ibland de farligaste. 3:ne *conatus* finnas likväl, vid hvilka straff äga rum, som vid *delictum consummatum*, neml. a) förräderi, 4: 1. M. B.; b) om en Borgare förer eller bjuder till att utföra sin egendom, utan att förut utbetala den stadgade afgiften af 6:te penningen, 2: 5. H. B. Här straffas *conatus* ur det skäl, att om Borgaren finge tillfälle utföra sin egendom, kunde något straff sedermera ej i afseende på honom äga rum; c) *Crimina venefica*, 17: 2. M. B.

Vid 3:dje reglen eller sjelfva verksamhetens art, som behöfs till brottets begående observeras: 1:o I anseende till grundsatsen är en auctors handling straffbarare än en hjälpare, och denne senares mera straffbar än en främjares eller medhjelpares; en fysisk upphofsmans åtgärd mera straffbar än en intellectuel upphofsmans. 2:o När flere intellectuela upphofsmän finnas, är dens åtgärd straffbarare, som nytjtat de verksammaste motiverne att befordra handlingen; t. ex. hot och tvång farligare än lockande, legande farligare än rådande. 3:o Sammangaddade upphofsmäns handlingar straffbarare än der ej någon sammangaddning ägt rum. Ibland medhjelpare måste det ankomma på ju mera de bidraga till handlingens fullbordande, således a) *Socius principalis* straffbarare än *minus principalis*: b) Omedelbar hjälpare straffbarare än medelbar; c) *Socius positivus* straffbarare än *socius negativus*; d) Den som hulpit efter ett ordentligt aftal, mera straffbar, än den, som tillfälligtvis gjort det. Vid dessa regler måste likväl några modifikationer göras i anledning af vår positiva lag. När man betraktar 1 och 2 §§ af 61 Kap. M. B., finner man skillnad vara gjord emellan sådane hjälpare, som så hulpit, att gerningen therigenom verkliggen skett, och dem, som väl bidragit till gerningen, men ej så att den blifvit fullbordad. Härvid observeras: att det som här i 1 § kallas *bjuda, lega, råda*, åsyftar alltid en fysisk upphofsmän, såsom i allmänhet alltid i lagboken, så snart desse orden finnas utan vidare serskild förklaring derpå. Men med de i 2 § »*mindre vållande*» uttryckte ord menas sådane intellectuelle upphofsmän, som rådt eller lagt, etc. utan att brottet derigenom skett eller gått i fullbordan. Härvid blir likväl svårt att skilja emellan att *råda så att gerningen deraf verkliggen sker*, eller icke; och måste

man härvid hafva afseende på *rådgifvarens vilja och uppsåt att skada*, t. ex. att säga till någon att han kan göra den eller den gerningen, utan att gifva honom medel eller andra motiver till dess utförande. Vidare gör vår lag skillnad emellan hjälpare och fysisk upphofsman. Med ordet *»eljest»* i 2 § af 61 Kap. M. B. menas *den, som bjuder, leger eller råder, dock så, att gerningen ej sker*. Hjelpare straffas ej alltid mindre än den fysiske upphofsmanen; och hvad som här är sagdt om hjälpare förklaras sålunda: att *socius principalis, positivus* och *omedelbar* höra till 1 §, men *minus principalis, negativus* och *medelbar* till 2 § af 61 Kap. M. B. Äfven märkes: att vår lag ej inbegriper *concursum negativum* under hjälpare utan under främjare. Och hvad främjare angår, gör vår lag skillnad emellan sådane, som visa intresse för sjelfva handlingen och sådane, som visa intresse för sjelfva missgerningsmannen; för de förra kan straffet variera (3 §) emellan penningböter och sådana straff, som i 2 § omtalas; men för de senare kan det ej vara urbotat, utan bötes endast 40 daler (4 §). Dock bör man äfven vid visande af förmycket intresse för gerningen, eller då det är af de grofvaste missgerningar, ålägga de i 2 § stadgade straff, annars blott penningböter. Obs. I hela 61 Kap. M. B. menas blott gröfre brott, och förstås alltid med missgerningar gröfre, fastän *Nehrman* påstått annat.

Så väl i 61 Kap. M. B., som här i *Jure Crim.* är endast fråga om en obestämd strafflag. Obs. Några utländska jurister anse *socius specialis* alltid straffbarare äu *socius generalis*; men detta är stridande mot sakens natur; ty en *generalis* kan ofta vara straffbarare.

Mom. 7. Om subjectiva grunderna för straffbarhet märkes: *Subjectivet?* Som är inom den handlande sjelf, h. e. i hans själ. *Subjectiv grund?* består i viljan och uppsåtet.

Som man kan begå brott, der viljan eller uppsåtet och handlingen äro ett och detsamma, så följer, att *delus* är straffbarare än *culpa*. Hvad *culpa* serskildt beträffar, straffas den ej enligt vår lag, såvida ej någon af de viktigare rättigheterna (såsom lif, ära, Staten) äro læderade. *Culpa* är i allmänhet mera

straffbar: 1:o Ju lättare man kunnat undvika den ifrågavarande handlingen, genom hvars begående eller underlåtande den rättsstridiga effecten uppkommit. 2:o Ju närmöre sammanhang är emellan den i sig sjelf oskyldiga handlingen och den deraf uppkomna rättsstridiga effecten.

Vid *dolus* äger ock straffbarhet grader. *Dolus* bestämmes merendels af någon sinlig driffjäder, som verkar på viljan; och ibland sådana driffjädrar kan den ena vara farligare än den andra; och som straffbarheten bestämmes genom driffjädrarnes olikhet, så vore den allmänna reglen denna: »En med ondt uppsåt begången gerning är mer eller mindre straffbar i den män, som den sinliga driffjäderen, af hvilken den bestämmes, är farlig för ett rättstillstånd.»

Farligheten af en sinlig driffjäder bestämmes af dess varaktighet och vidd. *Varaktig?* När den sinliga driffjäderen är så inrotad, att den blifvit liksom den handlandes egen natur, hvilket visar sig genom itererade och continuerade handlingar. Omöjligheten af att motväga den genom andra motiver visas, då den brottslige saknar all känsla af heder. *Vidd* af den sinnliga driffjäderen bedömes dels af myckenheten af personerna dels af myckenheten och mångfaldigheten af brotten, bestämda af de sinliga driffjädrarne, hvilka väl i sig sjelfva ej äro så farliga, som sjelfva gerningen; t. ex. begå en gerning af medlidande eller kärlek.

Tredje Hufvudstycket:

Om Straff, dess Natur och Art.

FÖRSTA AFDELNINGEN.

Om Straff i allmänhet.

§ 1. *Hufvudändamålet af allt straff är afskräckande från brott, genom den lagliga hotelsen. Dock kan det äfven vara an-*

dra bjändamål, och dessa vore då: Om Staten blefve tryggad mot en sådan förbrytare. Detta kan antingen ske genom hans förbättring eller, i brist deraf, att det blefve honom fysiskt omöjligt att vidare begå brott. Det förra är föga möjligt, såvida ej en liberal anda råder öfver allt och dygden allenast i och för sin egen skull, och ej af tvångsregler, utöfvas. Staten kan ej härtill bidraga directe, utan blott indirecte derigenom att de kunnigaste män i Staten uppsökas och med dem de högsta embeten besättas; hvilka män genom sitt upplörande hafva ett otroligt inflytande på de andra folkklasserne i Staten. Der någon moralisk förbättring ej är möjlig, måste man skrida till de svårare straffen, såsom livets förlust, lifstidsfängelse, landsflykt, o. s. v. Den, som en gång begått ett brott, derför han lidit något af de nesligare kroppsstraffen, i synnerhet tjufvar, som slitit spö eller ris, borde sedermera aldrig lössläppas, och om det sker, bör han eller hon, utan att veta deraf, stå under en närmare publik inspection.

§ 2. Straff är för Statens skull mer än för den enskilde förolämpades, dock har den senare att fordra ersättning, der den är fysiskt möjlig. En verklig ersättning är fysiskt omöjlig vid dråp. Skadas någon till lemmar eller helsa, är det väl äfven oersättligt, dock tillerkännes honom någon viss del af den brottsliges egendom. Hit hörer lytesbot; 39: 4. M. B. Är någon läderad till sin ära, existerar en egen art af ersättning, som kallas *afbön*, hvarigenom man antingen tager sina ord igen, afber eller tyder dem. Egendoms skadande bör alltid ersättas; består förlusten i penningar, så säger ersättningen sig sjelf; är det en annan res fungibilis, och finnes en sådan hos den, som skall præstera ersättningen, tages den; annars bestämmes den i penningar efter mätismanna ordom och ibland efter ed. Utom kapitalet bör äfven utgå intresset, h. e. ersättning för den tid, man varit i mistning af tinget. Ersättning bör ock erhållas före det andra straffet, när detta låter sig göra, icke derföre att ersättning är förmer än straffet, utan derföre att den, som skall hafva ersättning, har lidit mest af alla medlemmarne i samhället. Kan den brottslige ej gälda det med penningar, bör han gälda det med arbete; 40: 4. M. B. Dessa i lagen för serskilte fall an-

förde regler böra gälla som allmänna regler, och det så mycket mer, som vi se af 16: 3. H. B. att äfven gäldenär kan blifva skyldig med arbete aftjena sin skuld. Obs, Om penningar eller egendom under arbetstiden skulle tillfalla honom, går det till gäldens betalande, 16: 3 H. B., och följaktligen gäller allt hvad som i detta fall är stadgadt om gäldenär, äfven om hvilken ersättning som helst. Likväl iakttages härvid: 1:o att hvad lagen tillåter om tjuftar, är nästan en littera mortua, emedan ingen gerna vill hafva en sådan till arbetare. 2:o När den brottslige mister lif eller är dömd till Kronans arbete, kan ersättning ej utgå. Det som i 40: 4. M. B. är sagdt om tjuftar bör gälla som en allmän regel, vid fråga om ersättning, och bör den alltid utgå, fastän lagen i ett specielt fall ej nämnt det.

I afseende på strafflagens mer eller mindre bestämdhet äro straffen antingen *poenae absolute legitimae*, *poenae arbitrarie* et *poenae secundum quid arbitrarie*.

Poenae absolute legitimae? När straffet på intet sätt är lemnadt till domarens val.

Arbitrarie seu Extraord.? När det helt och hållet är lemnadt till domarens val.

Secundum quid? När domaren har att välja emellan vissa arter och grader af straff.

Obs. Utländska jurister skilja emellan civila och criminela straff, men denna skilnad äger ej grund i vår lag och är af föga vigt, utan der som göres skillnad emellan civile och criminele dommare. Likväl skulle man kunna kalla *civilstraff?* der endast målsäganden äger att åkära, eller der det civila straffet är förenadt med en criminel talan. *Criminalstraff?* der offentlig talan äger rum, utan att målsäganden åkärar, och utan att det är förenadt med något civilmål.

ANDRA AFDELNINGEN.

Om regler för straffs användande.

Som straff skulle vara förenadt med något ondt, som enligt lag bör tillfogas den brottslige, så blifva regler för straff:

1:o Att om någon brottslig skulle vara så beskaffad, att han ansåge straffet för en förmån, bör det ej verkställas. Detta är uttryckligen stadgad om dräp, men borde lämpas på alla andra brott, dock måste målet alltid af en underdomare underställas.

2:o Straff bör ej verkställas, när den brottslige är i sådant tillstånd, att han ej känner dess verka, t. ex. afdånad, galen, o. s. v. Dock undantages: vanhederlig begrafning, namus uppspikande på pålen m. m.; ty detta har dock sin verkan att förekomma brott genom föreställningen om den infamie, som tillfogas äfven efter döden.

3:o Straff bör endast drabba den skyldige, ej den oskyldige; derföre bör domaren *a)* ej straffa den skyldige för den oskyldiges skull, då han ålägger ett arbiträrt straff, som ej kunde verkställas utan att den oskyldige derigenom skulle lida. *b)* Ej straffa den oskyldige för den skyldiges skull; hit hör dock ej då lagen gör alla i en menighet in solidum ansvarige för hvad en enskild skulle kunna begå; t. ex. vid privilegiens förlust.

4:o Ett straff, som ej är, såsom skuld, till Staten bundet vid den brottsliges egendom, kan ej öfvergå till hans arvingar; excipe egendomsböter.

5:o Verkställigheten af straff bör ske i följd af och i enlighet med en gifven dom; ty ingen bör lida mer än han enligt lag är skyldig till.

6:o Allt straff bör offentligen exseqveras; grunden härtill är den, att den lagliga hotelsen måtte få så mycken mera vigt och verkan.

TREDJE AFDELNINGEN.

Om de nu i Sverige brukliga straff.

Några straff äro så speciela, att de ej förekomma i annat fall än der lagen det uttryckligen befallt och stadgat, och således i annat fall ej användas. Dessa vill jag kalla *onamngifna*, och blir här ej fråga om dem, utan endast om de *namngifna*; dessa äro: 1:o *Capitales*; 2:o *Poenae libertatis noxiae*; 3:o *Corporis afflictivae*; 4:o *Famosae*; 5:o *Pecuniariae*.

A. Dödsstraff (poenae capitales), hvilka äro antingen *simplicia* eller *qualificata*. *Simplicia* äro halshuggning, hängande och arquebusering. Haslhuggning sker med bila, och bör verkställas med ett hugg, emedan brottslingen ej bör plågas. I andra länder brukas ock svärd, och i Frankrike guillotine. Arquebusering sker med skjutgevärd; den brottslige sättes på en stol, med bröstet vänt emot dem, hvilka skola skjuta och som sigta emot hjertat och på en gång skjuta för att så mycket säkrare träffa. I Frankrike brukas äfven att vända ryggen till de skjutande, hvilket anses för vanhederligare. Hänga är af alla simpla dödsstraff det mest vanhederliga. Härmed straffas tjuvar, bankosedlars efterapare. Regulariter blifva de hängande i galgen. Enligt 1779 års Förordning afstraffas numera endast de, som stjäla vid vattennöd, eldsvåda, eller då fienden intränger, med hängning.

Qualificerade dödsstraff? då något straff, utom dödsstraffet, ålägges. Hit höra: 1:o qualificerad halshuggning. Denna qualification kan antingen ske före eller sedan dödsstraffet är verkställt. Till de förra dödsstraffen höra: a) handens mistning; b) spö eller risslitning; c) ställas i halsjern. 2:o Rådbråkande: är endast stadgad vid ett enda brott eller då någon våldför och dödar den som lidit skeppsbrott; 21: 3. M. B. Efter döden är stegel och hjul för mannen; men för qvinnan bränning i bäle; dock för mordbrand på Konungens fästen, hus och slott etc. brännas äfven männer. Tidelagare straffas ock med bränning, både man och qvinna. I allmänhet kan antagas, att dödsstraff, då det är åtföljdt af stegling, bränning etc. medförer ärans förlust, ehuru det ej i domen uttryckligen säges. Ibland är dödsstraff förenadt med lös eller fast egendoms förlust, ibland ej. I fall den till döden dömd är gift, och hqs Konungen vinner nåd för dödsstraffet, äger delinqventens maka en civil talan att hos Konungen begära äktenskapsskillnad. Se vidare Kongl. Förkl. d. 27 April 1810.

B. Poenæ noxiae libertati. Hit höra 1:o *landsförvisning*, som är antingen *ständig* (perpetuel) eller *på vissa år* (tempestiv). I gamla tider kallades den, som för alltid var landsförvist, för

Utläges, och en tempestiv landsflykting för *Biltog*; men nu mera har ordet *Biltog* fått dessa begge betydelser.

Följder af landsflyktighet äro: 1:o Förlusten af arf inom det Rike, från hvilket han är förvist. Här skiljer man emellan dem, som för affall från Evangeliska läran, och dem, som för andra orsaker blifvit biltog lagde, och ibland de senare emellan perpetuella och tempestiva. Hvad affällingar angår, så emottages arfvet af den aflidnes arfvingar och den bröttslige anses civiliter död; men arfvingarne böra återställa det till den landsflyktige, i fall han inom 5 år låter sig rätta, och återkommer på Konungens nåd, dock utan ränta och afgäld för den tid de varit honom onyttige, 7: 4. Ä. B. Men är han tempestive biltog, får han väl ej under sin landsflyktighet njuta det arf, som honom då hemma tillfalla kan; men det skall stå honom tillhanda och njuter han vid hemkomsten både hufvudstol och renta, sedan hans hustrus och barns underhåll för den biltoga tiden blifvit afdraget. Är han perpetuelt biltog lagd, så förverkar han arf icke blott för sig allena, utan ock för sina barn, som aflas under den tid han varit biltog lagd; men skulle något barn här i Riket aflas och födas utrikes, njuter det arf.

Härvid observeras: a) Detta arf tillfaller ej den dödas närmaste fränder, utan den flyktiges närmaste arfvingar, och anses han således ej här civiliter död. b) Hans arfvingar få ej emotaga arfvet utan emot borgen, och måste återställa det i fall han får nåd, dock njuta hans hustru och barn deraf afgälden. 2:o Förverkar han all borgerlig rättighet, och häraf följer äfven embets förlust, förlust af burskap, m.m. 3:o Förverkar han sin heder, hvilket styrkes dels af 17: 7. R. B., der han ej får vittna, dels af 4 Kap. G. B., om trolofning. 4:o Förverkar han sin rättighet att vistas inom Sveriges gränser, och om han försöker insmyga sig, straffas han med 20 par spö eller 16 dagars fängelse vid vatten och bröd, och utdrifves å nyo, Kongl. Br. d. 27 April 1750. Återkommer han flera gånger, ökas straffet med fästning, och har blifvit ökad till högsta kroppsplikt; *Flintberg* 5 tom. pag. 431 & 432.

Härmed bör ej förblandas, då någon frivilligt flytt ur Riket för brott, och sedermera hemkommit på Konungens lejd, och

blifvit dömd till straff, samt derpå åter begifvit sig ur Riket; insmyger han sig, går det ädömda straffet i verkställighet. Se ofvanföre nämnde Bref 1750. Icke heller bör det förblandas med *fridlös dömande*, hvilket fordom betydde ej att hvem som helst kunde få dräpa honom, utan inskränktes denna rättighet blott till målsäganden. Icke heller med vissa Policeanstalter, såsom att förvisas någon viss Stad, Socken etc.

2:o *Fängelse på Kronans fästning, häkte eller smedja*. Konungens slott bör skiljas från fästning; se Kongl. Br. d. 5 Febr. 1755. Fängelse på Kronans fästning är antingen *på listid* eller *på viss* eller *obestämd tid*. Ursprungligen har det varit förenadt med arbete; listidsarbete omtalas i 8: 2.; 45: 2.; 57: 1. M. B., der orden *»hållas till allmänt arbete»* det besanna. Arbete å fästning på bestämd tid omtalas i 7: 1.; 40: 3.; 46: 2.; 57: 1. M. B. Det var naturligt, att om någon för bräcklighet eller sjukdom var oförmögen till arbete, måste med honom modification äga rum, hvilken föreslogs af Hof-Rätterne; och sådan var lagen till 1779 års Förordning utkom, hvaruti nämnes fängelse med eller utan arbete vid 9: 1.; 18: 1, 7.; 19: 2.; 20: 1, 5, 7, 8.; 21: 6.; 22: 1.

Om arbete simpliciter å fästning omtalas i Förordningen vid 41: 2.; 46: 1.; 40: 3. M. B., hvilka alla angå stöld eller delaktighet deri. Detta ger oss anledning till en annan indelning af listidsfängelse: 1:o I sådant, som ovillkorligen åtföljes af arbete, och 2:o sådant, som för vissa orsaker ej har arbete med sig. Detta straffet är förenadt med spö, halsjern, hudstrykning på kåken af bödeln, vatten och bröd m. m. Men för Kronofogde, som försnillat Kronans medel, är det blott fästningsarbete; och kunna Hof-Rätterne, efter hemställning till Kongl. Maj:t och i enlighet med dess tillstånd, på obestämd tid insätta vissa personer på fästning för att bekänna vissa brott.

Civila påföljder af listidsfängelse äro: *a)* att listidsfångar ej få gifta sig; *b)* att den oskyldiga makan kan hos domaren begära ägtenskapsskillnad, Kongl. Förordn. d. 27 April 1810.

Tillägg: Med fästningsstraff bör ej förblandas att man på vissa fästningar håller vissa personer till fästningsarbete, och är en Policeanstalt och ej ett straff. Kongl. Förordn. d. 27 April

1804, Kongl. Br. om kringstrykande Tartarer och Zigenare d. 17 Nov. 1772.

Arbete i halsjern är ett straff, som nämnes blott i 10: 2. M. B., om conatus att begå tidelag, och är mera i uttrycket än i verkställigheten skiljdt från fästningsarbete; Kongl. Förordn. 1752. Att stå i halsjern hörer till poenæ famosæ.

3:o *Tukthus* var i början en Policeanstalt för Stockholms stad, Kongl. Förordn. 1693. Här skulle qvinspersoner insättas, som blifvit förvista Staden, men återkommit. Manspersoner deremot, som en gång blifvit förviste Staden, men återkommit, fördes till Marstrand. År 1698 blef ett Rasp- och Spinnhus inrättadt, också blott för Stockholms stad, der tiggare och olydiga tjenstehjon insattes. Rasphuset var för mankön, men spinnhuset för qvinkön. 1741 d. 23 Sept. blef förordnadt, att ej några o-tjenlige och till arbete oförmögne skulle insättas på desse arbetsinrättningar, ej heller de manspersoner, som kunde tåla svårare arbete på fästningar. År 1766 utvidgades genom Kongl. Br. d. 4 Febr. inrättningen sålunda, att de, som andra gången beträddes med ett och samma brott, der insattes. Sedermera fingo Götheborg och Åbo, och i senare tider Norrköping dylika inrättningar. Något allmänt straff var således detta icke och derföre har denna inrättning ej blifvit nämnd i 1734 års lag; det är först i 1779 års Förordning, detta såsom allmänt straff omtalas: 1:o i 9: 1. M. B., om tvegifte; 2:o i 16: 1. M. B. om qvinna, som af förseelse eller vangömmo dödar sitt foster. Af denna skilnad ser man, att spinnhus nu mera blifvit ett allmänt straff för qvinspersoner, svaga manspersoner och gossar; Commerce-Collegii bref d. 12 Febr. 1771; dock ej på mindre tid än 6 månader, Kongl. Förordn. 1739. Detta anförde Commerce-Collegii bref ger ock anledning dertill, att de, som hvarken äro tjenliga till fästningsarbete eller spinnhusarbete, kunna dömas till vatten och bröd; men då 1779 års Förordning tillåter att dömas på fästning utan arbete, så kan det ej vara lämpligt till annat än förvandlingen af penningböter för policebrott; t. ex. böter för oloflig bränvinsbränning, o. s. v.

4:o *Fängelse vid vatten och bröd*: att desse ej få någon annan föda, och att dem bestås 2 *℔*. mjukt bröd om dagen, ses

af Kongl. Br. d. 17 Dec. 1772, och sitta ej på fästning utan i vanligt häkte.

Observeras: *a)* Detta straff får ej gå öfver 28 dar och ej under 4, och är endast 8, 12, 16, 20, 24 grader emellan 4 och 28 dagar. *b)* Annat antal får ej någon dömas till, såsom till 5, 6, 7, 9, 15, 23, o. s. v.; vi hafva ett præjudicat i en Konungens dom af 1792, som ännu mera bestyrker detta, utom 5: 4. St. B. *c)* Att detta straff anses för mindre vanhederligt, än spö och ris, slutas af 5: 5. S. B., der det stadgas, att om någons heder och välfärd genom annat kroppsstraff spilles, må domaren ålägga sådant straff, hvilket så bör förstås, att om brottet är urbota, och borde afstraffas med spö eller ris, så kan det, när personens antingen heder eller välfärd h. e. helsa lider, utsättas i vatten och bröd, dock göres aldrig skillnad på stånd och sker ej utan der lagen är relativt obestämd. *d)* Anses vatten och bröd lättare att uthärda än spö och ris, 5: 5. St. B., se *Kernanders Jur. Med.*, der han säger, att de, som äro besvärade med bröstsjukdomar, veneriskt eller svag kropps-konstitution, aldrig böra dömas till spö eller ris. *e)* Huru vatten och bröd förhåller sig till penningböter, arbete, spö eller ris ses af 5: 1, 4. S. B. Spöstraffet räknas först till penningar och sedan penningarne till vatten och bröd. *f)* Fängelse vid vatten och bröd utsättes stundom simpliciter, jemte något annat straff, som är i stället för böter, och när det ej är nämnt såsom alternativt, så följer det af 5: 4. S. B.; annat är enkelt fängelse.

5:o *Enkelt fängelse.* Delinquenten får här njuta hvad föda som helst. Observeras *a)* detta är ett af de lindrigaste straff och beläggas härmed de minsta brott, t. ex. 15: 14. R. B. *b)* Stundom qualificeras gerningen, så att det blir urbota, t. ex. 7: 3.; 16: 5. M. B. *c)* Böter för ohemult skriftsätt mot Konungens Befallningshafvande samt vitesbot eller sådana böter, som kunna anses för civila, lörvandlas till enkelt fängelse, 10: 1. U. B. *d)* Huru penningar svara mot enkelt fängelse, vide 10: 1. U. B., confer Kongl. Förklar. d. 23 Mars 1807. Der stadgas att 3 dagar är minsta och 2 månader högsta tiden för enkelt fängelse — 3 dagar 1 *Rb.* Specie högst och 2 månader 500 daler och derutöfver. *e)* Då dessa fångar ej med arbete kunna

föda sig sjelfva, bestås dem 1 $\frac{1}{2}$ ℓ . mjukt sammanmalet rågröd och 2 β . Banko om dagen eller värde för brödet efter det pris Konungens Befallningshafvande mänadteligen utsätter, i fall fången det åstundar, Kongl. Förordn. d. 1 Febr. 1710. f) Enkelt fängelse är ock ett civilt straff, som förekommer under namn af Bysättning, och ålägges gäldenärer, hvilka, då de ej sjelfva kunna försörja sig med arbete, njuta af borgenären vanligt fångtraktamente. Somlige tro, att gäldenär med hvar dag aftjenar en del af den skuld, hvarför han är bysatt; men här förblandar man bysättning med enkelt arbete hos någon privat person. Detta fängelse bör icke heller förblandas med sådant, då misstänkte eller för brott dömda personer hållas i förvar.

6:o *Allmänt arbete, utan tillsats af fästning, smedja eller hütte.* I 5: 1. St. B. nämnes huru penningar förvandlas i arbete, hvarest hvart dagsverke räknas till 9 öre, hvilket, enligt 1786 års mynt-évaluation, utgör 4 β . 6 r. Banko, och om ej sådant arbete finns, se 5: 9. S. B. Detta arbete förekommer endast på 3 ställen i Lagboken: 1:o I 19: 3. M. B.; 2:o I 57: 1. M. B.; 3:o I 57: 2. M. B. Vid tillämpningen lärar här blifva föga skillnad emellan detta straff och fästning och spinnhus; och observeras att som detta straff helt och hållet är urbota, så kan det ej lämpas till 5: 1. S. B. vid förvandlingen i annat straff, så att det ej kan förvandlas i enkelt fängelse, enkelt arbete eller penningböter etc.; dock synes det af 53: 3. M. B., att om fängelse (14 dagar) skulle förvandlas till arbete vid kyrka eller fästning, skulle det efter 5: 1. S. B., när man dividerar 10 daler med $\frac{9}{32}$ daler (9 öre), blifva ett svårare straff än 14 dagars fängelse vid vatten och bröd, hvilket skulle strida mot ändamålet af straffet. Detta straff förekommer likväl sällan in praxi och bör ej förblandas med enkelt arbete, som omtalas i Kongl. Förklar. d. 23 Mars 1807.

C. Poenae corporis Afflictivae. Hit höra:

1:o *Spö* (för männer) äro bland urbota straff och ådömas stundom i stället för böter, när den brottslige ej har egendom att böta med. Härom observeras a) de beräknas partals. Executor afpassar så tiden, att 2 par gifvas i hvar minut och bör straffet, om det utgör 40 par, vara verkställt inom 20 minuter;

20 par inom 10 minuter o. s. v. Kongl. Förklar. d. 23 Mars 1807. c) 40 par spö är högsta kroppsplikt. d) 3 daler svara emot ett par spö, och om vid beräkningen något öfverskott finnes, gifves ett par spö derför. Härvid observeras, att viten och civila böter ej få förvandlas till annat än enkelt fängelse. e) anses det för ett vanhederligt straff. f) För denna orsak får ej delinquenten skylta sitt ansigte eller bruka annat än sina vanliga kläder vid executionen; Kongl. Förordn. d. 12 Dec. 1741; Kongl. Br. d. 3 Jan. 1766. g) När den brottsliges heder eller välfärd förspilles, äger domaren förvandla straffet till vatten och bröd; och om en underdomares utslag, som vunnit laga kraft, skulle älägga spöstraff, men öfverdomaren sedan finner skäl till mildring, kan det ske utan underställning till Konungen; Kongl. Br. d. 9 Aug. 1781 och d. 24 Jan. 1794.

2:o *Ris* (för qvinkön) är svarande emot spö för mannen, Högsta kroppsplikt är 30 par, och bör verkställas så, att 30 par afgå inom 20 minuter o. s. v., efter proportionens natur till tiden, så att 3 par verkställas på 2 minuter; Kongl. Förklar. 1807. Vid böter svara 4 daler eller $1\frac{1}{3}$ *R.* mot 1 par ris. Äfven gäller om ris hvad som är sagdt om spö, angående vanheder, förvandlingen af vitesböter och civila böter samt ansigtets döljande etc. I allmänhet är ej spö och ris så vanhederlige, som hudstrykning.

Gatulopp var ett militäriskt straff, som nu mera är afskaffadt. *Prygel*, *poena militaris*, hörer ej till allmänna *jus criminalis*. Fordom brukades ett straff att afhugga högra handen, utan att sedermera caputera; men det afskaffades genom 1779 års Förordning såsom illa beräknadt.

D. Poenae famosae. Detta verkställes antingen derigenom, att lagen förklarar någon för ärelös, eller ock gifver honom ett skymfligt straff. Detta straff förfelar sitt ändamål, om det ej öfverensstämmer med den tanka om ära och vanheder allmänheten hyser, och är det derföre ej nog att offentligen förklara ett brott för äreröricht, utan måste det ock såsom sådant i allmänna opinionen vara ansedt. Detta beroende af allmänhetens tanka gör det till en allmän regel: att strafflagarne böra vara så inrättade, att *poenae famosae* sällan utöfvas, emedan det säll-

syntare och mindre vanliga alltid gör mera intryck, än det, som ofta inträffar; derföre förhålla sig desse såsom deras motsatta verkan, t. ex. äreställen, stjernor etc.

Poenae famosae kunna indelas i 3 klasser efter det olika sätt, hvarpå de äro för hedren menliga. 1:o Genom vissa uttryckta solenna termer i lagen, t. ex. *vare ärelös; aldrig vittnesbär; vare ovärdig att tjena Kongl. Maj:t och Riket; vare dömd såsom bedragare* m. m. 2:o Att lagen förbundet ärelöshet vid något visst nesligt brott och straff, såsom följd deraf, dock utan att uttryckligen är utsatt eller i domen behöfver utsättas ärans förlust; t. ex. vid stöld. 3:o Derigenom att lagen i vissa fall bjuder utsätta vissa brottsliga till åtlöje och skymf för allmänheten.

Om det första observeras: *vare ärelös, miste äran*, nämnes på flera ställen i lagen. *Vare aldrig vittnesbär* i 17: 18. R. B., innebär alldeles detsamma, enligt våra gamla lagars esprit om ärelöshet. Formen i Kongl. Förordn. d. 17 Aug. 1778 *vare ovärdig till Kronans eller Rikets tjenst*, kan ej ha annan betydelse än ärans förlust. När någon på ett af dessa sätt uttryckligen blir förklarad ärelös, bör det Konungens Befallningshafvande meddelas, som allmänneligen kungör den föreställte personens vanfrejd. Är det en adelsman, kungöres det Riddarhus-Direktionen. Njuter han underhåll af pensions-kassan, kungöres det denna kassas föreståndare. Krigs-Art. 1798, 14 Kap. Är det en Riddare, inberättas det till Justitie-Canslers-embetet, som gifver Ordenskapitlet det tillkänna, och bör domaren afvakta Ordenskapitlets utlåtande, huruvida den brottslige gjort sig förlustig af sin riddarevärdighet eller ej.

Om det andra observeras: att de brott, som tacite innefatta ärans förlust äro: 1:o *alla Atrociora, atrocissima* och *alla kvalificerade dödsstraff samt hängande*. 2:o *Blasfemia*, emedan Blasfemister begravas lika med dem, som gjort sig skyldiga till kvalificerade dödsstraff; 2: 1. S. B. 3:o *Sjelfmördare* med fullt förstånd och utan sinnessvaghet etc., 13: 1. M. B. 4:o Med simpelt dödsstraff är äfven någon vanfräjd förenad, emedan om han dör i fängelset, lägges han afsides i kyrkogård, äfvensom lagen på särskilda ställen i fråga om dödsstraff nämner ärans förlust,

t. ex. mista lif, ära, gods, 4: 1, 2, 3. M. B. 5:o *Stödd*, ehvad den straffas med spö eller ris, vatten och bröd, penningar etc. Kongl. Br. d. 10 Okt. 1779; 17: 7. R. B. I nämnde Bref förbjudes varning vid kyrkoplikt till folket, som vanligt annars sker; 17: 29. R. B. har äfven afseende på tjufvar, Kongl. Br. d. 6 Febr. 1738.

Om det 3:dje observeras: 1:o *Att ställas i halsjern vid en påle på torget eller vid en allmän plats att skämmas*. Regulariter är det förenadt med annat straff. *Halsjern* är antingen *enkelt* eller *förenadt med annat serskildt (skymfligt) straff*. Med enkelt halsjern straffas a) de gäldenärer, som svikeliga handlat mot borgenärer, 16: 4. H. B. b) Förfalskare af Konungens skrifter, publika handlingar och räkenskaper. c) Utprånglare af falska Bankosedlar, då de afvetat deras falskhet, samt de, som i andras namn ställa assignationer på Banken, eller förfalska en verklig assignation, Kongl. Förordn. d. 10 Dec. 1741. d) Gortjufvar, som stjåla ute å marken, 43: 1. M. B., Kongl. Förkl. d. 23 Mars 1807; Jemför Kongl. Förordn. d. 21 Aug. 1766, om ansvar för uppsåtligt fällande af annans tama ren. e) Fickstödd 2:dra gången.

Till kvalificerad halsjern höra: a) Den, som för att dö eller undgå kroppsplikt för annat brott, begär mord, skall stå i halsjern å torg, afstraffas af bödeln med 30 par spö eller 23 par par ris, hälften hvarje dag, och utföras till afrättsplatsen med förbundna ögon på en kärra, Kongl. Br. d. 24 Apr. 1754. b) Mätare, som med oriktigt mål och mätning beträdas, ställas för en påle en timma i halsjern med en skofvel i handen att skämmas och afstraffas sedan med 30 par spö, samt arbete 2 eller 3 år på Kronans fästning, Kongl. Förordn. d. 1 Okt. 1752; confer 8: 4. H. B. Dessa äro halsjernerstraffen och nyttjas äfven i fråga om leutation i stället för dödsstraff, äfvensom någon gång till skärpande, då någon utomordentlig ogerning blifvit föröfvad; dock observeras härvid hvad förut om straffs skärpande är sagdt. Hit hörer ej ansvar för den, som i Stockholm utkastar orenlighet på vissa ställen, som är ett policestraf.

Man kan räkna hit perpetuel relegation från Akademien, dock ej i afseende på annat än den akademiska hedersgraden och privilegier.

2:o) *Hudstrykning af bödeln.* Härmed straffas kopplare, 57: 1. M. B.; — detta skiljer sig hufvudsakligen från spö och ris derigenom, att det beror af Exsecutor att låta straffa den brottslige efter dess ålder och krafter.

3:o) *Att stå vid Tings- eller Rådstugudörr en tinna med mjölkkrül i handen.* Härmed straffas de, som mjölka annor mans ko, får eller get, 43: 5. M. B. Härtill kommer, enligt K. Förordn. d. 21 Jan. 1773, 6 par spö eller 5 par ris. Härmed är beslägtadt att stå vid en päle med en ko- eller hästsvans i handen, Kgl. Br. den 9 Jan. 1754 och den 1 Dec. 1780; men detta är ett extraordinärt straff, som ej underdomaren får ällägga, utan bör saken till öfverdomaren inberättas.

4:o) *Att sitta i stocken med gren i handen.* Härmed bestraffas de, som nedhugga träd, som äro planterade till prydnad eller lugn, 20: 11. M. B., Kgl. Förordn. d. 30 April 1777 och Skogsordn. d. 1 Aug. 1805 § 64. — Detta straff är väl ej i allmänhetens tanka bland dem, som medföra vanfräjd; men att det räknas till dessa, synes af Förordn., hvarest detta brott anses för ett nidingsverk.

Några straff, som väl ej medföra vanfräjd, dock äro skymfeliga, kunna äfven räknas hit, men äro att anse snarare som aga neml.: 1:o) *Stockstraff i allmänhet.* Härmed straffas öfvermage, som 2:dra gången öfvar svordom, 3: 2. M. B. Ryttare, Soldater och Legohjon straffas äfven härmed, då de första och andra gången af starka drycker öfverlasta sig, och ej härför kunna böta. Kgl. Förordn. 1733 den 17 April § 21. — 2:o) *Att sitta i stocken med en skofvel i handen vid kyrkodörren* för den, som stjal ur likkistor; Kgl. Br. d. 24 Jan. 1751; böter äfven 10 Daler. — 3:o) *Rida Trämätren:* ett straff för soldater, Krigsart. 1783. Sjölagen 1685. — 4:o) *Kyrkoplikt.* Härom är förut handladt.

Påföljden af vanfräjdande straff äro:

1:o) *Uteslutande från och förlust af Embete och värdighet i Staten.* Kyrkolagens 19 Kap. 21 § nämner detta uttryckligen om Prester, äfvensom i en förordning af 1758, om Domare och

Nämnd; men bör lämpas på alla offentliga embetsmän och sysslor. Den domare, som dömt en sådan person af med äran, tillhör dock ej att afsätta honom från tjensten, utan tillkommer det denne senares förmån i tjensten. Häraf följer, att ärelös dömd ej kunna sättas på förslag eller befordras till någon publik tjenst. Skulle likväl Konungen någon gång ge honom en dylik syssla, innebär det tacite återställande af den dömdes ära. — Blotta actionen för ett vanfräjdande brott bör hafva den verkan, att den anklagade ej kan sättas på förslag eller befordras till någon publik syssla, hvilket vi sluta af 17: 7. R. B., der en verklig dömd eller anklagad vid vittnesmål anses lika.

2:o) *Uteslutande från Burskap.* Detta sluta vi af Skräordningen af 1720: 6 och 10 art., der det uttryckligen stadgas om dem, som äro i Skräet, och då detta gäller om en så obetydlig hedergrad, måste det väl ännu mer gälla om sjelfva Burskapet.

3:o) *Är den vanfräjdade vid krigstjensten, uteslutes han, så väl hemma som i fält, från andras umgänge.*

4:o) *Brottet och straffet kan opåtaldt förevilas den brottslige,* och detta följer: 1:o) Af sakens natur. 2:o) Af de olika formulärerna vid sjelfva aflösningen. Duellsplacatet 1682, § 11. Af detta kunna vi sluta att förmaning till folket ej härvid får ägarum vid mindre och ej vanfrejdande brott, äfvensom att utsprida smädeskrifter eller munteligen yttra sig i afseende på en vanfräjdad persons brott eller straff ej kan anses efter 60: 5. M. B.

5:o) *All han ej kan gå ed,* äfvensom den, som för ett vanhederligt brott är anklagad eller är okänd, tills man om dess fräjd kan få underrättelse; 17: 7. 29. R. B. Häraf kan man äfven sluta till andra eder, som Borgenärsed, Bouppteckningsed, Fyllnadsed, samt Juramenta in litem. Skulle parter öfverenskomma att låta en vanfräjdad vittna, kan han ej aflägga ed; 17: 14 R. B. För denna orsak vore det äfven oklokt att låta en vanfräjdad underteckna contracter. Om Vakters och Rätters Betjentes vittnesmål obs. att de ej ha rättighet att vittna om de ej ha godt namn och rykte, t. ex. äro kända för spelare &c. Kgl. Br. den 23 Mars 1738.

6:o) *Få de ej stå Fadder.* Kyrkolagen 3 Kap. 5 §.

7:o) *Kunna de ej nyttjas i sådana ärender, der Lagen*

fordrar goda och redliga män; t. ex. vid Bouppteckning, 9: 1. Ä. B., 15: 2. G. B., 11: 7. R. B., 14: 4. R. B.

S:o) *Kunna de ej vara Förmyndare, emedan det vore en motsägelse, att en ärelös skulle kunna uppfostra någon till ära: 22: 2. Ä. B., 20: 6. Ä. B.*

I Förmyndareordningen 1669 15 § står, att Förmyndare skola vara ärliga och goda män, som allvarsamt lefverne fört hafva. — Hvad som här är sagt om Förmyndare kan äfven i afseende på ärelösa lämpas på *Giftomän*, likväl med undantag i afseende på naturliga Föräldrar. Den ärelöse tillåtes ej heller att vara Fullmäktig; 15: 2. R. B., emedan härtill fordras oberyktade, ärliga, redliga och förståndiga män.

9:o) *Kunna de göras arflöse: h. e. genom sitt förfarande, fastän laglig arfvinge, blifva förklarad förlustig äfven rättigheten till sådan egendom, som ej är testamentabel. Det är derföre ej tillräckligt till en sådan acts giltighet, att man endast gjort ett testamente åt en annan; ty ett sådant, så snart det anginge arfvejord, eller sådan, som med densamma har likhet, vore olagligt, och kunde således af den ärelöse klandras, utan måste det i testamentet derföre af Testator med uttryckliga ord vara förklaradt, att han gör den ärelöse arflös, och det på grunder, som Lagen medgifver. Dessa grunder äro flere, t. ex. 6: 1, 2. G. B. Af detta lagställe, hvarest står: *gifter sig son eller dotter, som är Enka med den; som ej har godt namn och rykte*, sluta vi det föräldrarne ha makt göra den ärelöse arflös, enligt reglen: *Argumentum a minori ad majus*. En fråga uppstår likväl här, benig nog: Om denna arflösgörelse kan träffa den vanryktades arfvingar? Då Lagen i afseende på den ärelöse tillåtit Testator att göra honom arflös, har dock Lagen icke i afseende på andra hans arfvingar från Testators egendom borttagit det band, som ligger på densamma, nemligen att den ej får borttestamenteras. När nu den ärelöse förklaras arflös, anses han civiliter död, och de andre arfvingarne träda i hans ställe. — Om nu denna sistnämndes barn äro närmaste arfvingar, kunna de ej för sina Föräldrars skull göras arflöse, emedan arflöshet är ett undantag från allmänna Lagen, hvilket således strictissimi juris bör följas.*

Sådan är Prof. H:s tanka, men *Rabenius* antager att barnen

ej böra få ärfva, emedan deras rätt till arf försvinner, då fadren, hvilkens rätt de genom jus representationis äga, genom sitt förhållande blifvit i saknad deraf.

10) *I afseende på Äktenskap få de vidkännas flera olägenheter:* a) återgår fästning, om den oskyldige ej vetat af dess vanfräjd, 4: 6. G. B. b) Är han gift, får den oskyldiga maken hos Konungen begära äktenskapsskillnad, i fall han till sin ära blifvit restituerad; i annat fall sökes detta hos domaren, Kgl. Förordningen d. 27 Apr. 1810.

11:o) *Anses den ärelöse bland de misstänkte personer, af hvilka det är vådligt att köpa lösören och hos hvilka ransakning efter stulet gods utan åtal kan ske; 49: 52: 2. M. B.*

12:o) *Äreröriga brott gifva på nyssanförde grund stark presumption i afseende på hvarje brott af samma beskaffenhet.*

13:o) *Skulle en sådan person blifva tilltalad för ett dylikt brott, eller derföre satt i häktelse, men ej kunnat fällas till saken, kan han ej fordra sådan reconvention, som en välfräjdad man för utståndet lidande.*

14:o) *Efter döden få de en mindre hederlig begrafning. Man skiljer emellan ärlig och mindre ärlig begrafning. Den senare är af 3 slag:*

1:o *Den mindre hederliga* är att i stillhet begrafvas. Ingen procession tillåtes, ej heller flere vara tillstädes än de, som äro oumgängelige; Kgl. Förordn. d. 27 Nov. 1725. Presten kastar väl mull på likkistan, men läser ej derefter den i Handboken befintliga bönen, utan allenast Fader vår och den vanliga välsignelsen, såsom det för dödfödda barn är brukligt; Kgl. Förordn. d. 14 Aug. 1727, cfr. 18: 1. Kyrkolagen.

2:o *Swårare begrafning:* att läggas afsides i kyrkogården. Detta är vanligen norra delen af kyrkogården, 2 Cap. 1 § Str. B., dock utan någon procession.

3:o *Vanhederligaste begrafning:* *Sepultura quam maxime inhonesta?* Att af Skarprättaren läggas i galgbacken eller afsides i skogen. De, som begå Delicta Atrocissima och äfven uppsåtliga sjelfmördare, 2: 1. S. B.; men ej den, som dödar sig af sinnessvaghet, 13: 1. M. B.; dräpare och tjuftar, 24: 10. M. B., 2: 1. S. B., läggas afsides i kyrkogård och må af annat folk

handteras; hvaraf vi kunna sluta, att de som begått äreröriga brott, hvarigenom de förlorat äran, böra läggas afsides i kyrkogård.

Slutanmärkningar härrom:

1:o) Kunna äreröriga straff påläggas en dylik, fastän han är frånvarande; t. ex. a) Borgare, som far utrikes, utan att förut hafva utgifvit 6:te penningen innan han afvek, 3: 5. H. B. b) Galdenär, som bortrymmer, utan att godtgöra sina creditorer, samt ej inom en månad söker lejd, eller inom ett år gifver tillkänna laga förfall, 16: 5. G. B.

2:o) Hvad de böter beträffa, som åtfölja ärans förlust, så tror *Rabenius*, att de ej böra af den ärelöse sjelf betalas, utan skola af Exsecutorn uttagas; och har han härvid anfört flere rum ur gamla Lagen; men denna var så i gamla tider, att sjelfva böterne voro ärerörige; men nu förhåller det sig ej så, och kan detta slutas af 24: R. B. och Kgl. Br. d. 16 Dec. 1692.

3:o) Då ärelösa flytta från en församling till en annan, bör deras vanfräjd vara anmärkt så väl i den förra församlingens Pastorsattest, som i orlofssedeln från den vanfräjdades husbonde, om han haft någon sådan.

4:o) Bör den, som med halft skäl om ärerörigt brott är be-
svärad, enligt H:sons tanka, ej få gå värjemålsed, oaktadt han för ett sådant brott ej förut vore dömd, och det af följande skäl:
1:o) I lifssaker tillåtes det aldrig, och lif och ära sättas ofta i jemförelse med hvarandra i Lagen. 2:o) Att för menedare äro egentliga straffet att blifva ärelösa, hvilket straff äfven skulle träffa honom i fall han ej gick eden; och är det derföre mera att supponera det en sådan, som således anser äran för en nullitet, för att undslippa ett honom säkert träffande straff, hellre begår mened, hvars bestraffande möjligtvis skulle kunna uteblifva; dock är denna grundsats ej i praxis antagen.

E. Poence Pecuniariæ h. e. sådane straff, som angå den brottsliges egendom. Detta straff kan vara större eller mindre och på olika sätt röra egendomen. Det består 1:o I förlust af den brottsliges hela egendom. 2:o I förlust af hans lösa gods. 3:o I förlust af en i Lagen bestämd qvot af hela egendomen, utan åtskillnad af löst och fast. 4:o Af en viss i Lagen utmärkt

egendom. 5:o Af en viss i Lagen bestämd eller efter Lagen bestämbar penningesumma. 6:o I förlust af en eventuel rättighet eller egendom.

Om 1:o och 2:o obs.: att de vanligen äro förenade med lifvets förlust, äfvensom stundom förlust af ära nämnes, såsom i 4: 1, 2, 8., utan ärans förlust i 6: 1, 21: 3, 4, 5, 22: 3. M. B.

Om 3:o obs. att det nämnes i 3: 5. H. B.

Om 4:o i 12: 4. B. B., 8: 1. B. B., 9: 6. H. B.

Om 5:o obs. att här är dels fråga om böter, dels äfven om viten.

Om böter: i 47: 1. M. B. nämnes en bestämbar penningesumma. Penningar utsättas i gamla Lagen (1734) i daler, mark och öre, men i nyare tider (1776) i *R.*, *ß.*, r:st. Om dalers beräkning i silfvermynt obs.: I äldsta tider hade man ej daler, utan mark och öre, örtug och penningar, och var det först Gustaf I, som låt slå silfverdalar, hvilka fått sitt namn af *Joachims Thal*, en Silfvergrufva i Böhmen, hvarest de så kallade *Thaler* först slogos. De voro lika med våra *R.* i Specie. Sedermera uppfann man i Tyskland de så kallade *Reichsthaler*. Allt sedan Gustaf I:s tid har ej mark varit något sjelfständigt mynt, utan blott förhållit sig till daler, som 1 till 4. Om *R.*:s uppkomst i Sverige observeras: Gustaf I försämrade genom kopparuppblandning dalarne, hvilket slutligen ganska naturligt märktes, så att dalarne föllo i värde mot en Tysk Riksdaler, hvilket gaf Konungen anledning att låta slå Riksdalar, och har man sedan gjort skillnad mellan daler och riksdaler. Riksdalern var aldrig delad i mark, öre, örtug och penningar. Sådant var myntväsendet till Gustaf II Adolfs tid, då man började slå koppardalar, hvilka likväl, i anseende till kopparens förökande, och derigenom i handel och vandel skedda minskning i värde, snart förföll från sitt föregifna pretium; verkan häraf blef således, att Kronan måste bestämma ett visst förhållande mellan Silfver- och Kopparmynt och detta förhållande blef utstakadt till 3 Daler Kopparmynt på 2 Daler Silfvermynt; men som det var naturligt att ett af dessa myntslag skulle blifva hufvudmyntet, föredrogs då koppardalersräkningen och detta fortfor ända till Förordn. d. 27 Nov. 1776 utkom, hvarigenom stadgades 1:o att förra räkningen

i mark, öre, örtug och penningar skulle bortläggas och räkningen ske i *Rb.*, *ß.*, r:st i alla Kronans räakenskaper. 2:o Att alla köpeafhandlingar och kontrakter privata emellan vid domstolarne endast då skulle anses lagliga, när de i detta senare slags beräkningssätt voro betingade. 3:o Äfven vaxlar på utrikes orter skulle sålunda beräknas. Härvid var ock nödigt att bestämma silfvermyntets förhållande till *Rb.* 1:o I afseende på afhandlingar, som skett före 1776 års Förordning emellan privata, och 2:o I afseende på Kronans uppbörd, böter och viten, som förut voro utsatte i mark, öre &c. I förra afseendet bestämdes det sålunda att 18 daler Kopparmynt eller 6 daler Silfvermynt skulle svara emot 1 *Rb.* I senare fallet stadgades, att de i allmänna Lagen utsatta böter samt viten skulle så beräknas, att 3 daler Silfvermynt skulle vara 9 daler Kopparmynt. = 1 *Rb.* Specie så väl då böterne förvandlades i kroppsplikt, som då de i penningar erlades. Angående Kronans uppbörd stadgades, att de penningar, som voro antagne före 1719, skulle beräknas i mark, öre &c., men sedan 1719 skulle 6 daler Silfvermynt = 18 daler Kopparmynt = 1 *Rb.* beräknas, och borde genom Förordningen d. 6 Dec. 1776 all Kronans uppbörd ske i *Rb.*, *ß.*, r:st. Med Specie menas ej sedlar, utan verkligen hårdt mynt, och enligt dessa författningar borde således ej böter få betalas i Bancosedlar, utan i Specie *Rb.* eller hårdt mynt; men som våra Författningar ännu anse Bancosedlar lika med Specie, så njuta brottsliga den förmån, att få betala åtminstone hälften mindre, än Lag stadgar; likväl hafva de häraf en olägenhet, såsom vid snatteri bot. Detta kunde ändras på det sätt: 1:o Genom sådan hushållning att Bancosedlar allt mer och mer indrogos; 2:o Genom ett bud förordnades att de i lagen utsatta böter skulle i flinthårdt mynt beräknas.

Om böters förvandling obs.: 1:o Stundom hafva Lagarna utsatt huru många par spö eller ris, vatten och bröd, enkelt fängelse, m. m. straffet bör förvandlas till; stundom icke. I förra fallet måste man stricte rätta sig efter Lagen, enligt reglen: *Speciel lag äger företräde framför generel.* I sednare efter Lagens föreskrifter i 5: S. B. och 10: I. U. B. I 5: S. B. omtalas reglorna vid förvandlingen af böter i spö och ris, allmänt arbete

samt vatten och bröd. I 10: 1. U. B. om böters förvandling i enkelt fängelse. 2:o Det är ej likgiltigt, hvilka af dessa Lagens rum man rättar sig efter, ty 5: St. B. är för Brottmål, men 10: 1. U. B. för Civilmål, h. e. sådana böter, som endast i förening med ett Civilmål kunna åläggas. 3:o Fastän böter kunna förvandlas i spö eller ris, vatten och bröd, samt fängelse och arbete, så kunna sådana kroppsstraff ej vice versa förvandlas i böter, så vida ej Lagen utsatt ett alternativ af sådana straff och penningeböter; och häraf hafva vi skillnaden emellan *urbota* och *icke urbota straff*.

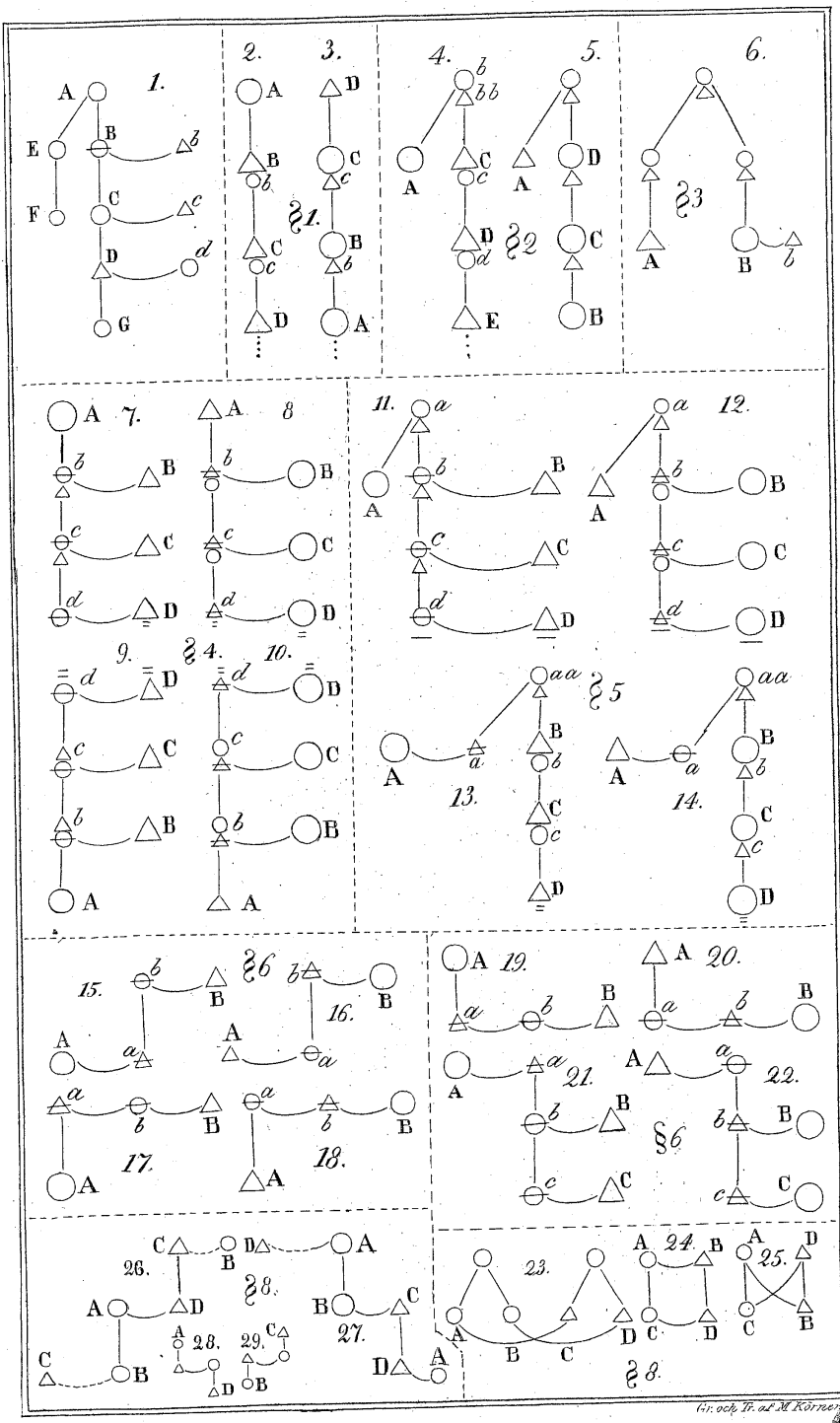
Vite liknar böter deri, att det är en bestämd penningesumma; men skiljer sig från böter deri, att vite ej är i Lagen bestämdt, ej heller efter någon i Lag gifven regel, utan bestämmes på annat sätt.

Viten äro antingen *Privata*? när enskilt personer, vid contracters ingående, utsätta vite för den eller de af contrahenterne, som ej uppfylla contractet; eller *Offentliga*? hvilka utsättas af Konungens Befallningshafvande eller Domaren till befrämjande af något ändamål, som Lagen stadgar eller ock ej ogillar. Man måste göra skillnad emellan Domaren, som utsätter vite, och Domaren, som dömer till vite. I förra fallet handlar han som Lagstiftare, och bör rätta sig efter allmänna Lagstiftningsreglor, och den förnämsta Regel är: att *Lagens ändamål åsyftas och vinnas*. Ergo bör han ej utsätta det *för högt*, hvarigenom den bötande skulle komma att lida en mot brottet svarande större skada, ej heller *för lågt*, hvarigenom det ej kunde verka till det med Lag åsyftade ändamål. Domaren kan ej döma till vite, utan att förut hafva stiftat den Lag, hvarefter han bör döma, och således ej på en och samma gång utsätta och döma till vite.

Om viten observeras vidare: att de utmätas på samma sätt som annan skuld; finnes ej tillgång hos den till vite förfallne, förvandlas det i enkelt fängelse; 10: 1. U. B., Kgl. Förkl. 1807. När lös man ej orkar böta, äger annan utbetala böterne, mot det den förre blifver skyldig arbeta utaf det hos den senare, då dagsverket räknas tilt $\frac{1}{4}$ af markegångstaxan, när den arbetande får mat; men annars efter hela markegångstaxan. Kgl. Förkl. 1807 mom. 8.

6:o I förlusten af en eventuel rättighet: t. ex. arfsförlust 6: 7. Ä. B. Förlust af Giftorätt 6: 3. Ä. B. Morgongäfva dito dito.

STOCKHOLMS HÖGSKOLAS
JURIDISKA BIBLIOTEK

